නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

දීඝනිකායො

මහාවග්ගපාළි

1. මහාපදානසුත්තං

පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තකථා

1. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ කරෙරිකුටිකායං. අථ ඛො සම්බහුලානං භික්ඛූනං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තානං කරෙරිමණ්ඩලමාළෙ සන්නිසින්නානං සන්නිපතිතානං පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තා ධම්මී කථා උදපාදි – ‘‘ඉතිපි පුබ්බෙනිවාසො, ඉතිපි පුබ්බෙනිවාසො’’ති.

2. අස්සොසි ඛො භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය තෙසං භික්ඛූනං ඉමං කථාසල්ලාපං. අථ ඛො භගවා උට්ඨායාසනා යෙන කරෙරිමණ්ඩලමාළො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි, නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘කායනුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා; කා ච පන වො අන්තරාකථා විප්පකතා’’ති?

එවං වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘ඉධ, භන්තෙ, අම්හාකං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තානං කරෙරිමණ්ඩලමාළෙ සන්නිසින්නානං සන්නිපතිතානං පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තා ධම්මී කථා උදපාදි – ‘ඉතිපි පුබ්බෙනිවාසො ඉතිපි පුබ්බෙනිවාසො’ති. අයං ඛො නො, භන්තෙ, අන්තරාකථා විප්පකතා. අථ භගවා අනුප්පත්තො’’ති.

3. ‘‘ඉච්ඡෙය්‍යාථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං සොතු’’න්ති? ‘‘එතස්ස, භගවා, කාලො; එතස්ස, සුගත, කාලො; යං භගවා පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං කරෙය්‍ය, භගවතො සුත්වා [භගවතො වචනං සුත්වා (ස්‍යා.)] භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථ,සාධුකං මනසි කරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

4. ‘‘ඉතො සො, භික්ඛවෙ, එකනවුතිකප්පෙ යං [එකනවුතො කප්පො (ස්‍යා. කං. පී.)] විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. ඉතො සො, භික්ඛවෙ, එකතිංසෙ කප්පෙ [එකතිං සකප්පො (සී.) එකතිං සො කප්පො (ස්‍යා. කං. පී.)] යං සිඛී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. තස්මිඤ්ඤෙව ඛො, භික්ඛවෙ, එකතිංසෙ කප්පෙ වෙස්සභූ භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. ඉමස්මිඤ්ඤෙව [ඉමස්මිං (කත්ථචි)] ඛො, භික්ඛවෙ, භද්දකප්පෙ කකුසන්ධො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. ඉමස්මිඤ්ඤෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භද්දකප්පෙ කොණාගමනො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. ඉමස්මිඤ්ඤෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භද්දකප්පෙ කස්සපො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. ඉමස්මිඤ්ඤෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භද්දකප්පෙ අහං එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො.

5. ‘‘විපස්සී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසි, ඛත්තියකුලෙ උදපාදි. සිඛී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසි, ඛත්තියකුලෙ උදපාදි. වෙස්සභූ, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසි, ඛත්තියකුලෙ උදපාදි. කකුසන්ධො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බ්‍රාහ්මණො ජාතියා අහොසි, බ්‍රාහ්මණකුලෙ උදපාදි. කොණාගමනො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බ්‍රාහ්මණො ජාතියා අහොසි, බ්‍රාහ්මණකුලෙ උදපාදි. කස්සපො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බ්‍රාහ්මණො ජාතියා අහොසි, බ්‍රාහ්මණකුලෙ උදපාදි. අහං, භික්ඛවෙ, එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසිං, ඛත්තියකුලෙ උප්පන්නො.

6. ‘‘විපස්සී , භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො ගොත්තෙන අහොසි. සිඛී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො ගොත්තෙන අහොසි. වෙස්සභූ, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො ගොත්තෙන අහොසි. කකුසන්ධො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කස්සපො ගොත්තෙන අහොසි. කොණාගමනො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කස්සපො ගොත්තෙන අහොසි. කස්සපො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කස්සපො ගොත්තෙන අහොසි. අහං, භික්ඛවෙ, එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ගොතමො ගොත්තෙන අහොසිං.

7. ‘‘විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසීතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. සිඛිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සත්තතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සට්ඨිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස චත්තාලීසවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තිංසවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස වීසතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. මය්හං, භික්ඛවෙ, එතරහි අප්පකං ආයුප්පමාණං පරිත්තං ලහුකං; යො චිරං ජීවති, සො වස්සසතං අප්පං වා භියොා.

8. ‘‘විපස්සී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පාටලියා මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. සිඛී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පුණ්ඩරීකස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. වෙස්සභූ, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සාලස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. කකුසන්ධො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සිරීසස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. කොණාගමනො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො උදුම්බරස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. කස්සපො, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො නිග්‍රොධස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. අහං, භික්ඛවෙ, එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අස්සත්ථස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො.

9. ‘‘විපස්සිස්ස , භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඛණ්ඩතිස්සං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. සිඛිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අභිභූසම්භවං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සොණුත්තරං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස විධුරසඤ්ජීවං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස භියොාසුත්තරං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තිස්සභාරද්වාජං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. මය්හං, භික්ඛවෙ, එතරහි සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං.

10. ‘‘විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි භික්ඛුසතසහස්සං, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අසීතිභික්ඛුසහස්සානි. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙ තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

‘‘සිඛිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි භික්ඛුසතසහස්සං, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අසීතිභික්ඛුසහස්සානි, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සත්තතිභික්ඛුසහස්සානි. සිඛිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙ තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

‘‘වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අසීතිභික්ඛුසහස්සානි, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සත්තතිභික්ඛුසහස්සානි, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සට්ඨිභික්ඛුසහස්සානි. වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙ තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

‘‘කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි චත්තාලීසභික්ඛුසහස්සානි. කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අයං එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

‘‘කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි තිංසභික්ඛුසහස්සානි. කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අයං එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

‘‘කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි වීසතිභික්ඛුසහස්සානි. කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අයං එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

‘‘මය්හං, භික්ඛවෙ, එතරහි එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අඩ්ඪතෙළසානි භික්ඛුසතානි. මය්හං, භික්ඛවෙ, අයං එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං.

11. ‘‘විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසොකො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. සිඛිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඛෙමඞ්කරො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස උපසන්තො නාම භික්ඛු

උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස බුද්ධිජො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සොත්ථිජො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සබ්බමිත්තො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. මය්හං, භික්ඛවෙ, එතරහි ආනන්දො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො.

12. ''විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස බන්ධුමා නාම රාජා පිතා අහොසි. බන්ධුමතී නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති [ජනෙත්තී (ස්‍යා.)]. බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො බන්ධුමතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

''සිඛිස්ස , භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අරුණො නාම රාජා පිතා අහොසි. පභාවතී නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. අරුණස්ස රඤ්ඤො අරුණවතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

''වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සුප්පතිතො නාම [සුප්පතීතො නාම (ස්‍යා.)] රාජා පිතා අහොසි. වස්සවතී නාම [යසවතී නාම (ස්‍යා. පී.)] දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. සුප්පතිතස්ස රඤ්ඤො අනොමං නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

''කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා අහොසි. විසාඛා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන ඛෙමො නාම රාජා අහොසි. ඛෙමස්ස රඤ්ඤො ඛෙමවතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

''කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා අහොසි. උත්තරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන සොභො නාම රාජා අහොසි. සොභස්ස රඤ්ඤො සොභවතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

''කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස බ්‍රහ්මදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා අහොසි. ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන කිකී නාම [කිං කී නාම (ස්‍යා.)] රාජා අහොසි. කිකිස්ස රඤ්ඤො බාරාණසී නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

''මය්හං, භික්ඛවෙ, එතරහි සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා අහොසි. මායා නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. කපිලවත්ථු නාම නගරං රාජධානී අහොසී''ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසි.

13. අථ ඛො තෙසං භික්ඛූනං අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො අයමන්තරාකථා උදපාදි – ''අච්ඡරියං, ආවුසො, අබ්භුතං, ආවුසො, තථාගතස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා. යත්‍ර හි නාම තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරිස්සති, නාමතොපි අනුස්සරිස්සති, ගොත්තතොපි අනුස්සරිස්සති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරිස්සති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරිස්සති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරිස්සති – 'එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී'''ති.

''කිං නු ඛො, ආවුසො, තථාගතස්සෙව නු ඛො එසා ධම්මධාතු සුප්පටිවිද්ධා, යස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති – 'එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී'ති, උදාහු දෙවතා තථාගතස්ස එතමත්ථං ආරොචෙසුං, යෙන තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති – 'එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී'''ති. අයඤ්ච හිදං තෙසං භික්ඛූනං අන්තරාකථා විප්පකතා හොති.

14. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙන කරෙරිමණ්ඩලමාළො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''කායනුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා; කා ච පන වො අන්තරාකථා විප්පකතා''ති?

එවං වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉධ, භන්තෙ, අම්හාකං අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො අයං අන්තරාකථා උදපාදි – 'අච්ඡරියං, ආවුසො, අබ්භුතං, ආවුසො, තථාගතස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා, යත්‍ර හි නාම තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරිස්සති, නාමතොපි අනුස්සරිස්සති, ගොත්තතොපි අනුස්සරිස්සති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරිස්සති,

සාවකයුගතොපි අනුස්සරිස්සති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරිස්සති – ‘‘එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි , එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’’ති. කිං නු ඛො, ආවුසො, තථාගතස්සෙව නු ඛො එසා ධම්මධාතු සුප්පටිවිද්ධා, යස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති – ‘‘එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’’ති. උදාහු දෙවතා තථාගතස්ස එතමත්ථං ආරොචෙසුං, යෙන තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති – ‘එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’ති? අයං ඛො නො, භන්තෙ, අන්තරාකථා විප්පකතා, අථ භගවා අනුප්පත්තො’’ති.

15. ‘‘තථාගතස්සෙවෙසා, භික්ඛවෙ, ධම්මධාතු සුප්පටිවිද්ධා, යස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති – ‘එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’ති. දෙවතාපි තථාගතස්ස එතමත්ථං ආරොචෙසුං, යෙන තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති – ‘එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’ති.

‘‘ඉච්ඡෙය්‍යාථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, භිය්‍යොසොමත්තාය පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං සොතු’’න්ති? ‘‘එතස්ස, භගවා, කාලො; එතස්ස, සුගත, කාලො; යං භගවා භිය්‍යොසොමත්තාය පුබ්බෙනිවාසපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං කරෙය්‍ය, භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ , සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

16. ‘‘ඉතො සො, භික්ඛවෙ, එකනවුතිකප්පෙ යං විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. විපස්සී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසි, ඛත්තියකුලෙ උදපාදි. විපස්සී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො ගොත්තෙන අහොසි. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසීතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. විපස්සී, භික්ඛවෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පාටලියා මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ , භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඛණ්ඩතිස්සං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි භික්ඛුසතසහස්සං, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අසීතිභික්ඛුසහස්සානි. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙ තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසොකො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස බන්ධුමා නාම රාජා පිතා අහොසි. බන්ධුමතී නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො බන්ධුමතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි.

බොධිසත්තධම්මතා

17. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී බොධිසත්තො තුසිතා කායා චවිත්වා සතො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමි. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

18. ‘‘ධම්මතා, එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො තුසිතා කායා චවිත්වා මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති. අථ සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අප්පමාණො උළාරො ඔභාසො පාතුභවති අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. යාපි තා ලොකන්තරිකා අඝා අසංවුතා අන්ධකාරා අන්ධකාරතිමිසා , යත්ථපිමෙ චන්දිමසූරියා එවංමහිද්ධිකා එවංමහානුභාවා ආභාය නානුභොන්ති, තත්ථපි අප්පමාණො උළාරො ඔභාසො පාතුභවති අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. යෙපි තත්ථ සත්තා උපපන්නා, තෙපි තෙනොභාසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ජානන්ති – ‘අඤ්ඤෙපි කිර, භො, සන්ති සත්තා ඉධූපපන්නා’ති. අයඤ්ච දසසහස්සී ලොකධාතු සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අප්පමාණො ච උළාරො ඔභාසො ලොකෙ පාතුභවති අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

19. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති, චත්තාරො නං දෙවපුත්තා චතුද්දිසං [චාතුද්දිසං (සයා.)] රක්ඛාය උපගච්ඡන්ති – ‘මා නං බොධිසත්තං වා බොධිසත්තමාතරං වා මනුස්සො වා අමනුස්සො වා කොචි වා විහෙඨෙසී’ති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

20. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති, පකතියා සීලවතී බොධිසත්තමාතා හොති, විරතා පාණාතිපාතා, විරතා අදින්නාදානා, විරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා , විරතා මුසාවාදා, විරතා සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

21. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති, න බොධිසත්තමාතු පුරිසෙසු මානසං උප්පජ්ජති කාමගුණූපසංහිතං, අනතික්කමනීයා ච බොධිසත්තමාතා හොති කෙනචි පුරිසෙන රත්තචිත්තෙන. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

22. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති, ලාභිනී බොධිසත්තමාතා හොති පඤ්චන්නං කාමගුණානං. සා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමඞ්ගීභූතා පරිචාරෙති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

23. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති, න බොධිසත්තමාතු කොචිදෙව ආබාධො උප්පජ්ජති. සුඛිනී බොධිසත්තමාතා හොති අකිලන්තකායා, බොධිසත්තඤ්ච බොධිසත්තමාතා තිරොකුච්ඡිගතං පස්සති සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගිං අහීනින්ද්‍රියං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මණි වෙළුරියො සුභො ජාතිමා අට්ඨංසො සුපරිකම්මකතො අච්ඡො විප්පසන්නො අනාවිලො සබ්බාකාරසම්පන්නො. තත්‍රාස්ස [තත්‍රස්ස (සයා.)] සුත්තං ආවුතං නීලං වා පීතං වා ලොහිතං වා ඔදාතං වා පණ්ඩුසුත්තං වා. තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො හත්ථෙ කරිත්වා පච්චවෙක්ඛෙය්‍ය – ‘අයං ඛො මණි වෙළුරියො සුභො ජාතිමා අට්ඨංසො සුපරිකම්මකතො අච්ඡො විප්පසන්නො අනාවිලො සබ්බාකාරසම්පන්නො. තත්‍රිදං සුත්තං ආවුතං නීලං වා පීතං වා ලොහිතං වා ඔදාතං වා පණ්ඩුසුත්තං වා’ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො හොති, න බොධිසත්තමාතු කොචිදෙව ආබාධො උප්පජ්ජති, සුඛිනී බොධිසත්තමාතා හොති අකිලන්තකායා , බොධිසත්තඤ්ච බොධිසත්තමාතා තිරොකුච්ඡිගතං පස්සති සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගිං අහීනින්ද්‍රියං. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

24. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, සත්තාහජාතෙ බොධිසත්තෙ බොධිසත්තමාතා කාලඞ්කරොති තුසිතං කායං උපපජ්ජති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

25. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යථා අඤ්ඤා ඉත්ථිකා නව වා දස වා මාසෙ ගබ්භං කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා විජායන්ති, න හෙවං බොධිසත්තං බොධිසත්තමාතා විජායති. දසෙව මාසානි බොධිසත්තං බොධිසත්තමාතා කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා විජායති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

26. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යථා අඤ්ඤා ඉත්ථිකා නිසින්නා වා නිපන්නා වා විජායන්ති, න හෙවං බොධිසත්තං බොධිසත්තමාතා විජායති. ඨිතාව බොධිසත්තං බොධිසත්තමාතා විජායති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

27. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, දෙවා පඨමං පටිග්ගණ්හන්ති, පච්ඡා මනුස්සා. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

28. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, අප්පත්තොව බොධිසත්තො පථවිං හොති, චත්තාරො නං දෙවපුත්තා පටිග්ගහෙත්වා මාතු පුරතො ඨපෙන්ති – ‘අත්තමනා, දෙවි, හොහි; මහෙසක්ඛො තෙ පුත්තො උප්පන්නො’ති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

29. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, විසදොව නික්ඛමති අමක්ඛිතො උදෙන [උද්දෙන (සයා.), උදරෙන (කත්ථචි)] අමක්ඛිතො සෙම්හෙන අමක්ඛිතො රුහිරෙන අමක්ඛිතො කෙනචි අසුචිනා සුද්ධො [විසුද්ධො (සයා.)] විසදො. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මණිරතනං කාසිකෙ වත්ථෙ නික්ඛිත්තං නෙව මණිරතනං කාසිකං වත්ථං මක්ඛෙති, නාපි කාසිකං වත්ථං මණිරතනං මක්ඛෙති. තං කිස්ස හෙතු? උභින්නං සුද්ධත්තා. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, විසදොව නික්ඛමති අමක්ඛිතො, උදෙන අමක්ඛිතො සෙම්හෙන අමක්ඛිතො රුහිරෙන අමක්ඛිතො කෙනචි අසුචිනා සුද්ධො විසදො. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

30. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, ද්වෙ උදකස්ස ධාරා අන්තලික්ඛා පාතුභවන්ති – එකා සීතස්ස එකා උණ්හස්ස යෙන බොධිසත්තස්ස උදකකිච්චං කරොන්ති මාතු ච. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

31. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, සම්පතිජාතො බොධිසත්තො සමෙහි පාදෙහි පතිට්ඨහිත්වා උත්තරාභිමුඛො [උත්තරෙනාභිමුඛො (සයා.) උත්තරෙනමුඛො (ක.)] සත්තපදවීතිහාරෙන ගච්ඡති සෙතම්හි ඡත්තෙ අනුධාරියමානෙ,

සබ්බා ච දිසා අනුවිලොකෙති, ආසභිං වාචං භාසති ‘අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස, ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස, සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස, අයමන්තිමා ජාති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො’ති. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

32. ‘‘ධම්මතා එසා, භික්ඛවෙ, යදා බොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිම්හා නික්ඛමති, අථ සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අප්පමාණො උළාරො ඔභාසො පාතුභවති, අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. යාපි තා ලොකන්තරිකා අඝා අසංවුතා අන්ධකාරා අන්ධකාරතිමිසා, යත්ථ පිමෙ චන්දිමසූරියා එවංමහිද්ධිකා එවංමහානුභාවා ආභාය නානුභොන්ති, තත්ථපි අප්පමාණො උළාරො ඔභාසො පාතුභවති අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. යෙපි තත්ථ සත්තා උපපන්නා, තෙපි තෙනොභාසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ජානන්ති – ‘අඤ්ඤෙපි කිර, භො, සන්ති සත්තා ඉධූපපන්නා’ති. අයඤ්ච දසසහස්සී ලොකධාතු සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති අප්පමාණො ච උළාරො ඔභාසො ලොකෙ පාතුභවති අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. අයමෙත්ථ ධම්මතා.

ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණා

33. ‘‘ජාතෙ ඛො පන, භික්ඛවෙ, විපස්සිම්හි කුමාරෙ බන්ධුමතො රඤ්ඤො පටිවෙදෙසුං – ‘පුත්තො තෙ, දෙව [දෙව තෙ (ක.)], ජාතො, තං දෙවො පස්සතූ’ති. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා විපස්සිං කුමාරං, දිස්වා නෙමිත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙ ආමන්තාපෙත්වා එතදවොච – ‘පස්සන්තු භොන්තො නෙමිත්තා බ්‍රාහ්මණා කුමාර’න්ති. අද්දසංසු ඛො, භික්ඛවෙ, නෙමිත්තා බ්‍රාහ්මණා විපස්සිං කුමාරං, දිස්වා බන්ධුමන්තං රාජානං එතදවොචුං – ‘අත්තමනො, දෙව, හොහි, මහෙසක්ඛො තෙ පුත්තො උප්පන්නො, ලාභා තෙ, මහාරාජ, සුලද්ධං තෙ, මහාරාජ, යස්ස තෙ කුලෙ එවරූපො පුත්තො උප්පන්නො. අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො, යෙහි සමන්නාගතස්ස මහාපුරිසස්ස ද්වෙව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්තරතනානි භවන්ති. සෙය්‍යථිදං – චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන අභිවිජිය අජ්ඣාවසති. සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවටච්ඡදො.

34. ‘කතමෙහි චායං, දෙව, කුමාරො ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො, යෙහි සමන්නාගතස්ස මහාපුරිසස්ස ද්වෙව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්තරතනානි භවන්ති . සෙය්‍යථිදං – චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන අභිවිජිය අජ්ඣාවසති. සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවටච්ඡදො.

35. ‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සුප්පතිට්ඨිතපාදො. යං පායං, දෙව, කුමාරො සුප්පතිට්ඨිතපාදො. ඉදම්පිස්ස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘ඉමස්ස, දෙව [ඉමස්ස හි දෙව (?)], කුමාරස්ස හෙට්ඨා පාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි සහස්සාරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි. යම්පි, ඉමස්ස දෙව, කුමාරස්ස හෙට්ඨා පාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි සහස්සාරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි, ඉදම්පිස්ස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘අයඤ්හි දෙව, කුමාරො ආයතපණ්හී…පෙ….

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො දීඝඞ්ගුලී…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො මුදුතලුනහත්ථපාදො…

‘අයඤ්හි, දෙව කුමාරො ජාලහත්ථපාදො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො උස්සඞ්ඛපාදො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො එණිජඞ්ඝො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො ඨිතකොව අනොනමන්තො උභොහි පාණිතලෙහි ජණ්ණුකානි පරිමසති [පරාමසති (ක.)] පරිමජ්ජති…

‘අයඤ්හි , දෙව, කුමාරො කොසොහිතවත්ථගුය්හො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සුවණ්ණවණ්ණො කඤ්චනසන්නිභත්තචො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සුඛුමච්ඡවී; සුඛුමත්තා ඡවියා රජොජල්ලං කායෙ න උපලිම්පති [උපලිප්පති (ස්‍යා.)] …

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො එකෙකලොමො; එකෙකානි ලොමානි ලොමකූපෙසු ජාතානි…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො උද්ධග්ගලොමො; උද්ධග්ගානි ලොමානි ජාතානි නීලානි අඤ්ජනවණ්ණානි කුණ්ඩලාවට්ටානි දක්ඛිණාවට්ටකජාතානි…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො බ්‍රහ්මුජුගත්තො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සත්තුස්සදො…

‘අයඤ්හි , දෙව, කුමාරො සීහපුබ්බද්ධකායො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො චිතන්තරංසො [පීතන්තරංසො (ස්‍යා.)] …

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො යාවතක්වස්ස කායො තාවතක්වස්ස බ්‍යාමො, යාවතක්වස්ස බ්‍යාමො, තාවතක්වස්ස කායො…

‘අයඤ්හි , දෙව, කුමාරො සමවට්ටක්ඛන්ධො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො රසග්ගසග්ගී…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සීහහනු…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො චත්තාලීසදන්තො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සමදන්තො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො අවිරළදන්තො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො සුසුක්කදාඨො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො පහූතජිව්හො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො බ්‍රහ්මස්සරො කරවීකභාණී…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො අභිනීලනෙත්තො…

‘අයඤ්හි, දෙව, කුමාරො ගොපඛුමො…

ඉමස්ස, දෙව, කුමාරස්ස උණ්ණා භමුකන්තරෙ ජාතා ඔදාතා මුදුතූලසන්නිභා. යම්පි ඉමස්ස දෙව කුමාරස්ස උණ්ණා භමුකන්තරෙ ජාතා ඔදාතා මුදුතූලසන්නිභා, ඉදම්පිමස්ස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

‘අයඤ්හි , දෙව, කුමාරො උණ්හීසසීසො. යං පායං, දෙව, කුමාරො උණ්හීසසීසො, ඉදම්පිස්ස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

36. ‘ඉමෙහි ඛො අයං, දෙව, කුමාරො ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො, යෙහි සමන්නාගතස්ස මහාපුරිසස්ස ද්වෙව ගතියො භවන්ති අනඤ්ඤා. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසති, රාජා හොති චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. තස්සිමානි සත්තරතනානි භවන්ති. සෙය්‍යථිදං – චක්කරතනං හත්ථිරතනං අස්සරතනං මණිරතනං ඉත්ථිරතනං ගහපතිරතනං පරිණායකරතනමෙව සත්තමං. පරොසහස්සං ඛො පනස්ස පුත්තා භවන්ති සූරා වීරඞ්ගරූපා පරසෙනප්පමද්දනා. සො

ඉමං පථවිං සාගරපරියන්තං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන [ධම්මෙන සමෙන (ස්‍යා.)] අභිවිජිය අජ්ඣාවසති. සචෙ ඛො පන අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවටච්ඡදො’ති.

විපස්සීසමඤ්ඤා

37. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා නෙමිත්තෙ බ්‍රාහ්මණෙ අහතෙහි වත්ථෙහි අච්ඡාදාපෙත්වා [අච්ඡාදෙත්වා (ස්‍යා.)] සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස ධාතියො උපට්ඨාපෙසි. අඤ්ඤා ඛීරං පායෙන්ති, අඤ්ඤා න්හාපෙන්ති, අඤ්ඤා ධාරෙන්ති, අඤ්ඤා අඞ්කෙන පරිහරන්ති. ජාතස්ස ඛො පන, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස සෙතච්ඡත්තං ධාරයිත්ථ දිවා චෙව රත්තිඤ්ච – ‘මා නං සීතං වා උණ්හං වා තිණං වා රජො වා උස්සාවො වා බාධයිත්ථා’ති. ජාතො ඛො පන, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො බහුනො ජනස්ස පියො අහොසි මනාපො. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, උප්පලං වා පදුමං වා පුණ්ඩරීකං වා බහුනො ජනස්ස පියං මනාපං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො බහුනො ජනස්ස පියො අහොසි මනාපො. ස්වාස්සුදං අඞ්කෙනෙව අඞ්කං පරිහරියති.

38. ‘‘ජාතො ඛො පන, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො මඤ්ජුස්සරො ච [කුමාරො බ්‍රහ්මස්සරො මඤ්ජුස්සරො ච (සී. ක.)] අහොසි වග්ගුස්සරො ච මධුරස්සරො ච පෙමනියස්සරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, හිමවන්තෙ පබ්බතෙ කරවීකා නාම සකුණජාති මඤ්ජුස්සරා ච වග්ගුස්සරා ච මධුරස්සරා ච පෙමනියස්සරා ච; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො මඤ්ජුස්සරො ච අහොසි වග්ගුස්සරො ච මධුරස්සරො ච පෙමනියස්සරො ච.

39. ‘‘ජාතස්ස ඛො පන, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස කම්මවිපාකජං දිබ්බචක්ඛු පාතුරහොසි යෙන සුදං [යෙන දූරං (ස්‍යා.)] සමන්තා යොජනං පස්සති දිවා චෙව රත්තිඤ්ච.

40. ‘‘ජාතො ඛො පන, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො අනිමිසන්තො පෙක්ඛති සෙය්‍යථාපි දෙවා තාවතිංසා. ‘අනිමිසන්තො කුමාරො පෙක්ඛතී’ති ඛො, භික්ඛවෙ [අනිමිසන්තො පෙක්ඛති, ජාතස්ස ඛො පන භික්ඛවෙ (ක.)], විපස්සිස්ස කුමාරස්ස ‘විපස්සී විපස්සී’ ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි.

41. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා අත්ථකරණෙ [අට්ට කරණෙ (ස්‍යා.)] නිසින්නො විපස්සිං කුමාරං අඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්ථෙ අනුසාසති . තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො පිතුඅඞ්කෙ නිසින්නො විචෙය්‍ය විචෙය්‍ය අත්ථෙ පනායති ඤායෙන [අට්ටෙ පනායති ඤාණෙන (ස්‍යා.)]. විචෙය්‍ය විචෙය්‍ය කුමාරො අත්ථෙ පනායති ඤායෙනාති ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස භිය්‍යොසොමත්තාය ‘විපස්සී විපස්සී’ ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි.

42. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස තයො පාසාදෙ කාරාපෙසි, එකං වස්සිකං එකං හෙමන්තිකං එකං ගිම්හිකං; පඤ්ච කාමගුණානි උපට්ඨාපෙසි. තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො වස්සිකෙ පාසාදෙ චත්තාරො මාසෙ [වස්සිකෙ පාසාදෙ වස්සිකෙ] නිප්පුරිසෙහි තූරියෙහි පරිචාරයමානො න හෙට්ඨාපාසාදං ඔරොහතී’’ති.

පඨමභාණවාරො.

ජිණ්ණපුරිසො

43. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො බහූනං වස්සානං බහූනං වස්සසතානං බහූනං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘යොජෙහි, සම්ම සාරථි, භද්‍රානි භද්‍රානි යානානි උය්‍යානභූමිං ගච්ඡාම සුභූමිදස්සනාය’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා භද්‍රානි භද්‍රානි යානානි යොජෙත්වා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිවෙදෙසි – ‘යුත්තානි ඛො තෙ, දෙව, භද්‍රානි භද්‍රානි යානානි, යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤසී’ති . අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො භද්‍රං භද්‍රං යානං [භද්‍රං යානං (ස්‍යා.), භද්‍රං යානං (පී.) චත්තාරො මාසෙ (සී. පී.)] අභිරුහිත්වා භද්‍රෙහි භද්‍රෙහි යානෙහි උය්‍යානභූමිං නිය්‍යාසි.

44. ‘‘අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො පුරිසං ජිණ්ණං ගොපානසිවඞ්කං භොග්ගං [භග්ගං (ස්‍යා.)] දණ්ඩපරායනං පවෙධමානං ගච්ඡන්තං ආතුරං ගතයොබ්බනං. දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘අයං පන, සම්ම සාරථි, පුරිසො කිංකතො? කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙසං, කායොපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස’න්ති. ‘එසො ඛො, දෙව, ජිණ්ණො නාමා’ති. ‘කිං පනෙසො, සම්ම සාරථි, ජිණ්ණො නාමා’ති? ‘එසො ඛො, දෙව, ජිණ්ණො නාම. න දානි තෙන චිරං ජීවිතබ්බං භවිස්සතී’ති. ‘කිං පන, සම්ම සාරථි, අහම්පි ජරාධම්මො, ජරං අනතීතො’ති? ‘ත්වඤ්ච, දෙව, මයඤ්චම්හ සබ්බෙ ජරාධම්මා, ජරං අනතීතා’ති. ‘තෙන හි, සම්ම සාරථි, අලං දානජ්ජ උය්‍යානභූමියා. ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාහී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා තතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාසි. තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො අන්තෙපුරං ගතො දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායති – ‘ධිරත්ථු කිර, භො, ජාති නාම, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතී’ති!

45. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා සාරථිං ආමන්තාපෙත්වා එතදවොච – ‘කච්චි, සම්ම සාරථි, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අභිරමිත්ථ? කච්චි, සම්ම සාරථි, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අත්තමනො අහොසී’ති? ‘න ඛො, දෙව,

කුමාරො උය්‍යානභූමියා අභිරමිත්ථ, න ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අත්තමනො අහොසී'ති. 'කිං පන, සම්ම සාරථි, අද්දස කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො'ති? 'අද්දසා ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො පුරිසං ජිණ්ණං ගොපානසිවඞ්කං භොග්ගං දණ්ඩපරායනං පවෙධමානං ගච්ඡන්තං ආතුරං ගතයොබ්බනං. දිස්වා මං එතදවොච – ''අයං පන, සම්ම සාරථි, පුරිසො කිංකතො, කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙසං, කායොපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස''න්ති? ''එසො ඛො, දෙව, ජිණ්ණො නාමා''ති. ''කිං පනෙසො, සම්ම සාරථි, ජිණ්ණො නාමා''ති? ''එසො ඛො, දෙව, ජිණ්ණො නාම න දානි තෙන චිරං ජීවිතබ්බං භවිස්සතී''ති. ''කිං පන, සම්ම සාරථි, අහම්පි ජරාධම්මො, ජරං අනතීතො''ති? ''ත්වඤ්ච, දෙව, මයඤ්චම්හ සබ්බෙ ජරාධම්මා, ජරං අනතීතා''ති.

'''තෙන හි, සම්ම සාරථි, අලං දානජ්ජ උය්‍යානභූමියා, ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාහී'''ති. ''එවං, දෙවා''ති ඛො අහං, දෙව, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා තතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාසිං. සො ඛො, දෙව, කුමාරො අන්තෙපුරං ගතො දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායති – ''ධිරත්ථු කිර භො ජාති නාම, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතී'''ති.

බ්‍යාධිතපුරිසො

46. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො එතදහොසි –

'මා හෙව ඛො විපස්සී කුමාරො න රජ්ජං කාරෙසි, මා හෙව විපස්සී කුමාරො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි, මා හෙව නෙමිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං සච්චං අස්ස වචන'න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස භිය්‍යොසොමත්තාය පඤ්ච කාමගුණානි උපට්ඨාපෙසි – 'යථා විපස්සී කුමාරො රජ්ජං කරෙය්‍ය, යථා විපස්සී කුමාරො න අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍ය, යථා නෙමිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං මිච්ඡා අස්ස වචන'න්ති.

''තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො බහූනං වස්සානං...පෙ....

47. ''අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො පුරිසං ආබාධිකං දුක්ඛිතං බාළ්හගිලානං සකෙ මුත්තකරීසෙ පලිපන්නං සෙමානං [සයමානං (ස්‍යා. ක.)] අඤ්ඤෙහි වුට්ඨාපියමානං අඤ්ඤෙහි සංවෙසියමානං. දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි – 'අයං පන, සම්ම සාරථි, පුරිසො කිංකතො? අක්ඛීනිපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙසං, සරොපිස්ස [සිරොපිස්ස (ස්‍යා.)] න යථා අඤ්ඤෙස'න්ති? 'එසො ඛො, දෙව, බ්‍යාධිතො නාමා'ති. 'කිං පනෙසො, සම්ම සාරථි, බ්‍යාධිතො නාමා'ති? 'එසො ඛො, දෙව, බ්‍යාධිතො නාම අප්පෙව නාම තම්හා ආබාධා වුට්ඨහෙය්‍යා'ති. 'කිං පන, සම්ම සාරථි, අහම්පි බ්‍යාධිධම්මො, බ්‍යාධිං අනතීතො'ති? 'ත්වඤ්ච, දෙව, මයඤ්චම්හ සබ්බෙ බ්‍යාධිධම්මා, බ්‍යාධිං අනතීතා'ති. 'තෙන හි, සම්ම සාරථි, අලං දානජ්ජ උය්‍යානභූමියා, ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාහී'ති. 'එවං දෙවා'ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා තතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාසි. තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො අන්තෙපුරං ගතො දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායති – 'ධිරත්ථු කිර භො ජාති නාම, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සති, බ්‍යාධි පඤ්ඤායිස්සතී'ති.

48. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා සාරථිං ආමන්තාපෙත්වා එතදවොච – 'කච්චි, සම්ම සාරථි, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අභිරමිත්ථ, කච්චි, සම්ම සාරථි, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අත්තමනො අහොසී'ති? 'න ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අභිරමිත්ථ, න ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අත්තමනො අහොසී'ති. 'කිං පන, සම්ම සාරථි, අද්දස කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො'ති? 'අද්දසා ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො පුරිසං ආබාධිකං දුක්ඛිතං බාළ්හගිලානං සකෙ මුත්තකරීසෙ පලිපන්නං සෙමානං අඤ්ඤෙහි වුට්ඨාපියමානං අඤ්ඤෙහි සංවෙසියමානං. දිස්වා මං එතදවොච – ''අයං පන, සම්ම සාරථි, පුරිසො කිංකතො, අක්ඛීනිපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙසං, සරොපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස''න්ති? ''එසො ඛො, දෙව, බ්‍යාධිතො නාමා''ති. ''කිං පනෙසො, සම්ම සාරථි, බ්‍යාධිතො නාමා''ති? ''එසො ඛො, දෙව, බ්‍යාධිතො නාම අප්පෙව නාම තම්හා ආබාධා වුට්ඨහෙය්‍යා''ති. ''කිං පන, සම්ම සාරථි, අහම්පි බ්‍යාධිධම්මො, බ්‍යාධිං අනතීතො''ති? ''ත්වඤ්ච, දෙව, මයඤ්චම්හ සබ්බෙ බ්‍යාධිධම්මා, බ්‍යාධිං අනතීතා''ති. ''තෙන හි, සම්ම සාරථි, අලං දානජ්ජ උය්‍යානභූමියා, ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාහී''ති. ''එවං, දෙවා''ති ඛො අහං, දෙව, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා තතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාසිං. සො ඛො, දෙව, කුමාරො අන්තෙපුරං ගතො දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායති – '''ධිරත්ථු කිර භො ජාති නාම, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සති, බ්‍යාධි පඤ්ඤායිස්සතී'''ති.

කාලඞ්කතපුරිසො

49. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො එතදහොසි – 'මා හෙව ඛො විපස්සී කුමාරො න රජ්ජං කාරෙසි, මා හෙව විපස්සී කුමාරො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි, මා හෙව නෙමිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං සච්චං අස්ස වචන'න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස භිය්‍යොසොමත්තාය පඤ්ච කාමගුණානි උපට්ඨාපෙසි – 'යථා විපස්සී කුමාරො රජ්ජං කරෙය්‍ය, යථා විපස්සී කුමාරො න අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍ය, යථා නෙමිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං මිච්ඡා අස්ස වචන'න්ති.

‘‘තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො බහූනං වස්සානං…පෙ….

50. ‘‘අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො මහාජනකායං සන්නිපතිතං නානාරත්තානඤ්ච දුස්සානං විලාතං කයිරමානං. දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘කිං නු ඛො, සො, සම්ම සාරථි, මහාජනකායො සන්නිපතිතො නානාරත්තානඤ්ච දුස්සානං විලාතං කයිරතී’ති? ‘එසො ඛො, දෙව, කාලඞ්කතො නාමා’ති. ‘තෙන හි, සම්ම සාරථි, යෙන සො කාලඞ්කතො තෙන රථං පෙසෙහී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා යෙන සො කාලඞ්කතො තෙන රථං පෙසෙසි. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො පෙතං කාලඞ්කතං, දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘කිං පනායං, සම්ම සාරථි, කාලඞ්කතො නාමා’ති? ‘එසො ඛො, දෙව, කාලඞ්කතො නාම. න දානි තං දක්ඛන්ති මාතා වා පිතා වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතා, සොපි න දක්ඛිස්සති මාතරං වා පිතරං වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතෙ’ති. ‘කිං පන, සම්ම සාරථි, අහම්පි මරණධම්මො මරණං අනතීතො; මම්පි න දක්ඛන්ති දෙවො වා දෙවී වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතා; අහම්පි න දක්ඛිස්සාමි දෙවං වා දෙවිං වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතෙ’ති? ‘ත්වඤ්ච, දෙව, මයඤ්චම්හ සබ්බෙ මරණධම්මා මරණං අනතීතා; තම්පි න දක්ඛන්ති දෙවො වා දෙවී වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතා; ත්වම්පි න දක්ඛිස්සසි දෙවං වා දෙවිං වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතෙ’ති. ‘තෙන හි, සම්ම සාරථි, අලං දානජ්ජ උය්‍යානභූමියා, ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාහී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා තතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාසි. තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො අන්තෙපුරං ගතො දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායති – ‘ධිරත්ථු කිර, භො, ජාති නාම, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සති, බ්‍යාධි පඤ්ඤායිස්සති, මරණං පඤ්ඤායිස්සතී’ති.

51. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා සාරථිං ආමන්තාපෙත්වා එතදවොච – ‘කච්චි, සම්ම සාරථි, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අභිරමිත්ථ, කච්චි, සම්ම සාරථි, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අත්තමනො අහොසී’ති? ‘න ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අභිරමිත්ථ, න ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමියා අත්තමනො අහොසී’ති. ‘කිං පන, සම්ම සාරථි, අද්දස කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො’ති? ‘අද්දසා ඛො, දෙව, කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො මහාජනකායං සන්නිපතිතං නානාරත්තානඤ්ච දුස්සානං විලාතං කයිරමානං. දිස්වා මං එතදවොච – ‘‘කිං නු ඛො, සො , සම්ම සාරථි, මහාජනකායො සන්නිපතිතො නානාරත්තානඤ්ච දුස්සානං විලාතං කයිරතී’’ති? ‘‘එසො ඛො, දෙව, කාලඞ්කතො නාමා’’ති. ‘‘තෙන හි, සම්ම සාරථි, යෙන සො කාලඞ්කතො තෙන රථං පෙසෙහී’’ති. ‘‘එවං දෙවා’’ති ඛො අහං, දෙව, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා යෙන සො කාලඞ්කතො තෙන රථං පෙසෙසිං. අද්දසා ඛො, දෙව, කුමාරො පෙතං කාලඞ්කතං, දිස්වා මං එතදවොච – ‘‘කිං පනායං, සම්ම සාරථි, කාලඞ්කතො නාමා’’ති ? ‘‘එසො ඛො, දෙව, කාලඞ්කතො නාම. න දානි තං දක්ඛන්ති මාතා වා පිතා වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතා, සොපි න දක්ඛිස්සති මාතරං වා පිතරං වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතෙ’’ති. ‘‘කිං පන, සම්ම සාරථි, අහම්පි මරණධම්මො මරණං අනතීතො; මම්පි න දක්ඛන්ති දෙවො වා දෙවී වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතා; අහම්පි න දක්ඛිස්සාමි දෙවං වා දෙවිං වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතෙ’’ති? ‘‘ත්වඤ්ච, දෙව, මයඤ්චම්හ සබ්බෙ මරණධම්මා මරණං අනතීතා; තම්පි න දක්ඛන්ති දෙවො වා දෙවී වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතා, ත්වම්පි න දක්ඛිස්සසි දෙවං වා දෙවිං වා අඤ්ඤෙ වා ඤාතිසාලොහිතෙ’’ති. ‘‘තෙන හි, සම්ම සාරථි, අලං දානජ්ජ උය්‍යානභූමියා, ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාහී’ති. ‘‘‘එවං, දෙවා’’ති ඛො අහං, දෙව, විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා තතොව අන්තෙපුරං පච්චනිය්‍යාසිං. සො ඛො, දෙව, කුමාරො අන්තෙපුරං ගතො දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායති – ‘‘ධිරත්ථු කිර භො ජාති නාම, යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සති, බ්‍යාධි පඤ්ඤායිස්සති, මරණං පඤ්ඤායිස්සතී’’’ති.

පබ්බජිතො

52. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො එතදහොසි – ‘මා හෙව ඛො විපස්සී කුමාරො න රජ්ජං කාරෙසි, මා හෙව විපස්සී කුමාරො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි, මා හෙව නෙමිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං සච්චං අස්ස වචන’න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමා රාජා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස භිය්‍යොසොමත්තාය පඤ්ච කාමගුණානි උපට්ඨාපෙසි – ‘යථා විපස්සී කුමාරො රජ්ජං කරෙය්‍ය, යථා විපස්සී කුමාරො න අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍ය, යථා නෙමිත්තානං බ්‍රාහ්මණානං මිච්ඡා අස්ස වචන’න්ති.

‘‘තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො බහූනං වස්සානං බහූනං වස්සසතානං බහූනං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘යොජෙහි, සම්ම සාරථි, භද්‍රානි භද්‍රානි යානානි, උය්‍යානභූමිං ගච්ඡාම සුභූමිදස්සනාය’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා භද්‍රානි භද්‍රානි යානානි යොජෙත්වා විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිවෙදෙසි – ‘යුත්තානි ඛො තෙ, දෙව, භද්‍රානි භද්‍රානි යානානි, යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤසී’ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො භද්‍රං භද්‍රං යානං අභිරුහිත්වා භද්‍රෙහි භද්‍රෙහි යානෙහි උය්‍යානභූමිං නිය්‍යාසි.

53. ‘‘අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො උය්‍යානභූමිං නිය්‍යන්තො පුරිසං භණ්ඩුං පබ්බජිතං කාසායවසනං. දිස්වා සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘අයං පන, සම්ම සාරථි, පුරිසො කිංකතො? සීසංපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙසං, වත්ථානිපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස’න්ති? ‘එසො ඛො, දෙව, පබ්බජිතො නාමා’ති. ‘කිං පනෙසො, සම්ම සාරථි, පබ්බජිතො නාමා’ති? ‘එසො ඛො, දෙව, පබ්බජිතො නාම සාධු ධම්මචරියා සාධු සමචරියා [සම්මචරියා (ක.)] සාධු කුසලකිරියා [කුසලචරියා

(සයා.)] සාධු පුඤ්ඤකිරියා සාධු අවිහිංසා සාධු භූතානුකම්පා’ති. ‘සාධු ඛො සො, සම්ම සාරථි, පබ්බජිතො නාම, සාධු ධම්මචරියා සාධු සමචරියා සාධු කුසලකිරියා සාධු පුඤ්ඤකිරියා සාධු අවිහිංසා සාධු භූතානුකම්පා. තෙන හි, සම්ම සාරථි, යෙන සො පබ්බජිතො තෙන රථං පෙසෙහී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා යෙන සො පබ්බජිතො තෙන රථං පෙසෙසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො තං පබ්බජිතං එතදවොච – ‘ත්වං පන, සම්ම, කිංකතො, සීසම්පි තෙ න යථා අඤ්ඤෙසං, වත්ථානිපි තෙ න යථා අඤ්ඤෙස’න්ති? ‘අහං ඛො, දෙව, පබ්බජිතො නාමා’ති. ‘කිං පන ත්වං, සම්ම, පබ්බජිතො නාමා’ති? ‘අහං ඛො, දෙව, පබ්බජිතො නාම, සාධු ධම්මචරියා සාධු සමචරියා සාධු කුසලකිරියා සාධු පුඤ්ඤකිරියා සාධු අවිහිංසා සාධු භූතානුකම්පා’ති. ‘සාධු ඛො ත්වං, සම්ම, පබ්බජිතො නාම සාධු ධම්මචරියා සාධු සමචරියා සාධු කුසලකිරියා සාධු පුඤ්ඤකිරියා සාධු අවිහිංසා සාධු භූතානුකම්පා’ති.

බොධිසත්තපබ්බජ්ජා

54. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී කුමාරො සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘තෙන හි, සම්ම සාරථි, රථං ආදාය ඉතොව අන්තෙපුරං පච්චනියාහි. අහං පන ඉධෙව කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාමී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, භික්ඛවෙ, සාරථි විපස්සිස්ස කුමාරස්ස පටිස්සුත්වා රථං ආදාය තතොව අන්තෙපුරං පච්චනියාසි. විපස්සී පන කුමාරො තත්ථෙව කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි.

මහාජනකායඅනුපබ්බජ්ජා

55. ‘‘අස්සොසි ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමතියා රාජධානියා මහාජනකායො චතුරාසීති පාණසහස්සානි – ‘විපස්සී කිර කුමාරො කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො’ති. සුත්වාන තෙසං එතදහොසි – ‘න හි නූන සො ඔරකො ධම්මවිනයො, න සා ඔරකා [ඔරිකා (සී. සයා.)] පබ්බජ්ජා, යත්ථ විපස්සී කුමාරො කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො. විපස්සීපි නාම කුමාරො කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සති, කිමඞ්ගං [කිමඞ්ග (සී.)] පන මය’න්ති.

‘‘අථ ඛො, සො භික්ඛවෙ, මහාජනකායො [මහාජනකායො (සයා.)] චතුරාසීති පාණසහස්සානි කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා විපස්සිං බොධිසත්තං අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතං අනුපබ්බජිංසු. තාය සුදං, භික්ඛවෙ, පරිසාය පරිවුතො විපස්සී බොධිසත්තො ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු චාරිකං චරති.

56. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘න ඛො මෙතං [න ඛො පනෙතං (සයා.)] පතිරූපං යොහං ආකිණ්ණො විහරාමි, යංනූනාහං එකො ගණම්හා වූපකට්ඨො විහරෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී බොධිසත්තො අපරෙන සමයෙන එකො ගණම්හා වූපකට්ඨො විහාසි , අඤ්ඤෙනෙව තානි චතුරාසීති පබ්බජිතසහස්සානි අගමංසු, අඤ්ඤෙන මග්ගෙන විපස්සී බොධිසත්තො.

බොධිසත්තඅභිනිවෙසො

57. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස වාසූපගතස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘කිච්ඡං වතායං ලොකො ආපන්නො, ජායති ච ජීයති ච මීයති ච [ජීයති ච මීයති ච (ක.)] චවති ච උපපජ්ජති ච, අථ ච පනිමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං නප්පජානාති ජරාමරණස්ස, කුදාස්සු නාම ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායිස්සති ජරාමරණස්සා’ති?

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ජරාමරණං හොති, කිංපච්චයා ජරාමරණ’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ජාතියා ඛො සති ජරාමරණං හොති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’න්ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ජාති හොති, කිංපච්චයා ජාතී’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘භවෙ ඛො සති ජාති හොති, භවපච්චයා ජාතී’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති භවො හොති, කිංපච්චයා භවො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘උපාදානෙ ඛො සති භවො හොති, උපාදානපච්චයා භවො’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති උපාදානං හොති, කිංපච්චයා උපාදාන’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො –

'තණ්හාය ඛො සති උපාදානං හොති, තණ්හාපච්චයා උපාදාන'න්ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති තණ්හා හොති, කිංපච්චයා තණ්හා'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'වෙදනාය ඛො සති තණ්හා හොති, වෙදනාපච්චයා තණ්හා'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති වෙදනා හොති, කිංපච්චයා වෙදනා'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'ඵස්සෙ ඛො සති වෙදනා හොති, ඵස්සපච්චයා වෙදනා'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති ඵස්සො හොති, කිංපච්චයා ඵස්සො'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'සළායතනෙ ඛො සති ඵස්සො හොති, සළායතනපච්චයා ඵස්සො'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති සළායතනං හොති, කිංපච්චයා සළායතන'න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'නාමරූපෙ ඛො සති සළායතනං හොති, නාමරූපපච්චයා සළායතන'න්ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති නාමරූපං හොති, කිංපච්චයා නාමරූප'න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'විඤ්ඤාණෙ ඛො සති නාමරූපං හොති, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප'න්ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති විඤ්ඤාණං හොති, කිංපච්චයා විඤ්ඤාණ'න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'නාමරූපෙ ඛො සති විඤ්ඤාණං හොති, නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණ'න්ති.

58. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'පච්චුදාවත්තති ඛො ඉදං විඤ්ඤාණං නාමරූපම්හා, නාපරං ගච්ඡති. එත්තාවතා ජායෙථ වා ජීයෙථ වා මීයෙථ වා චවෙථ වා උපපජ්ජෙථ වා, යදිදං නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, සළායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා , තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'.

59. '''සමුදයො සමුදයො'ති ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

60. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති ජරාමරණං න හොති, කිස්ස නිරොධා ජරාමරණනිරොධො'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'ජාතියා ඛො අසති ජරාමරණං න හොති, ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති ජාති න හොති, කිස්ස නිරොධා ජාතිනිරොධො'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'භවෙ ඛො අසති ජාති න හොති, භවනිරොධා ජාතිනිරොධො'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති භවො න හොති, කිස්ස නිරොධා භවනිරොධො'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'උපාදානෙ ඛො අසති භවො න හොති, උපාදානනිරොධා භවනිරොධො'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති උපාදානං න හොති, කිස්ස නිරොධා උපාදානනිරොධො'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'තණ්හාය ඛො අසති උපාදානං න හොති, තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො'ති.

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති තණ්හා න හොති, කිස්ස නිරොධා තණ්හානිරොධො'ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'වෙදනාය ඛො අසති තණ්හා න හොති, වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො'ති.

“අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති වෙදනා න හොති, කිස්ස නිරොධා වෙදනානිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ඵස්සෙ ඛො අසති වෙදනා න හොති, ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො’ති.

“අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති ඵස්සො න හොති, කිස්ස නිරොධා ඵස්සනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘සළායතනෙ ඛො අසති ඵස්සො න හොති, සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධො’ති.

“අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති සළායතනං න හොති, කිස්ස නිරොධා සළායතනනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘නාමරූපෙ ඛො අසති සළායතනං න හොති, නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො’ති.

“අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති නාමරූපං න හොති, කිස්ස නිරොධා නාමරූපනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘විඤ්ඤාණෙ ඛො අසති නාමරූපං න හොති, විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො’ති.

“අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති විඤ්ඤාණං න හොති, කිස්ස නිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘නාමරූපෙ ඛො අසති විඤ්ඤාණං න හොති, නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති.

61. “අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘අධිගතො ඛො ම්‍යායං මග්ගො සම්බොධාය යදිදං – නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො, විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො, නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො, සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධො, ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො, වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො, තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො, උපාදානනිරොධා භවනිරොධො, භවනිරොධා ජාතිනිරොධො, ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති’.

62. “‘නිරොධො නිරොධො’ති ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

63. “අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී බොධිසත්තො අපරෙන සමයෙන පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සී විහාසි – ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා, ඉති වෙදනාය සමුදයො, ඉති වෙදනාය අත්ථඞ්ගමො; ඉති සඤ්ඤා, ඉති සඤ්ඤාය සමුදයො, ඉති සඤ්ඤාය අත්ථඞ්ගමො; ඉති සඞ්ඛාරා, ඉති සඞ්ඛාරානං සමුදයො, ඉති සඞ්ඛාරානං අත්ථඞ්ගමො; ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති, තස්ස පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සිනො විහරතො න චිරස්සෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චී”ති.

දුතියභාණවාරො.

බ්‍රහ්මයාචනකථා

64. “අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං ධම්මං දෙසෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එතදහොසි – ‘අධිගතො ඛො ම්‍යායං ධම්මො ගම්භීරො දුද්දසො දුරනුබොධො සන්තො පණීතො අතක්කාවචරො නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනීයො. ආලයරාමා ඛො පනායං පජා ආලයරතා ආලයසම්මුදිතා. ආලයරාමාය ඛො පන පජාය ආලයරතාය ආලයසම්මුදිතාය දුද්දසං ඉදං ඨානං යදිදං ඉදප්පච්චයතාපටිච්චසමුප්පාදො. ඉදම්පි ඛො ඨානං දුද්දසං යදිදං සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හාක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අහඤ්චෙව ඛො පන ධම්මං දෙසෙය්‍යං, පරෙ ච මෙ න ආජානෙය්‍යුං; සො මමස්ස කිලමථො, සා මමස්ස විහෙසා’ති.

65. “අපිස්සු, භික්ඛවෙ, විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං ඉමා අනච්ඡරියා ගාථායො පටිභංසු පුබ්බෙ අස්සුතපුබ්බා –

‘කිච්ඡෙන මෙ අධිගතං, හලං දානි පකාසිතුං;
රාගදොසපරෙතෙහි, නායං ධම්මො සුසම්බුධො.

‘පටිසොතගාමිං නිපුණං, ගම්භීරං දුද්දසං අණුං;
රාගරත්තා න දක්ඛන්ති, තමොඛන්ධෙන ආවුටා’ති.

‘‘ඉතිහ , භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පටිසඤ්චික්ඛතො අප්පොස්සුක්කතාය චිත්තං නමි, නො ධම්මදෙසනාය.

66. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරස්ස මහාබ්‍රහ්මුනො විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය එතදහොසි – ‘නස්සති වත භො ලොකො, විනස්සති වත භො ලොකො, යත්‍ර හි නාම විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අප්පොස්සුක්කතාය චිත්තං නමති [නමි (ස්‍යා. ක.), නමිස්සති (?)], නො ධම්මදෙසනායා’ති. අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාබ්‍රහ්මා සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාබ්‍රහ්මා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා දක්ඛිණං ජාණුමණ්ඩලං පථවියං නිහන්ත්වා [නිදහන්තො (ස්‍යා.)] යෙන විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං එතදවොච – ‘දෙසෙතු, භන්තෙ, භගවා ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං, සන්ති [සන්තී (ස්‍යා.)] සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා; අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො’ති.

67. ‘‘එවං වුත්තෙ [අථ ඛො (ක.)], භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තං මහාබ්‍රහ්මානං එතදවොච – ‘මය්හම්පි ඛො, බ්‍රහ්මෙ, එතදහොසි – ‘‘යංනූනාහං ධම්මං දෙසෙය්‍ය’’න්ති. තස්ස මය්හං, බ්‍රහ්මෙ, එතදහොසි – ‘‘අධිගතො ඛො ම්‍යායං ධම්මො ගම්භීරො දුද්දසො දුරනුබොධො සන්තො පණීතො අතක්කාවචරො නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනීයො. ආලයරාමා ඛො පනායං පජා ආලයරතා ආලයසම්මුදිතා. ආලයරාමාය ඛො පන පජාය ආලයරතාය ආලයසම්මුදිතාය දුද්දසං ඉදං ඨානං යදිදං ඉදප්පච්චයතාපටිච්චසමුප්පාදො. ඉදම්පි ඛො ඨානං දුද්දසං යදිදං සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හාක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අහඤ්චෙව ඛො පන ධම්මං දෙසෙය්‍යං, පරෙ ච මෙ න ආජානෙය්‍යුං; සො මමස්ස කිලමථො, සා මමස්ස විහෙසා’’ති. අපිස්සු මං, බ්‍රහ්මෙ , ඉමා අනච්ඡරියා ගාථායො පටිභංසු පුබ්බෙ අස්සුතපුබ්බා –

‘‘කිච්ඡෙන මෙ අධිගතං, හලං දානි පකාසිතුං;
රාගදොසපරෙතෙහි, නායං ධම්මො සුසම්බුධො.

‘‘පටිසොතගාමිං නිපුණං, ගම්භීරං දුද්දසං අණුං;
රාගරත්තා න දක්ඛන්ති, තමොඛන්ධෙන ආවුටා’’ති.

‘ඉතිහ මෙ, බ්‍රහ්මෙ, පටිසඤ්චික්ඛතො අප්පොස්සුක්කතාය චිත්තං නමි, නො ධම්මදෙසනායා’ති.

68. ‘‘දුතියම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, සො මහාබ්‍රහ්මා…පෙ…. තතියම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, සො මහාබ්‍රහ්මා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං එතදවොච – ‘දෙසෙතු, භන්තෙ, භගවා ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං, සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො’ති.

69. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බ්‍රහ්මුනො ච අජ්ඣෙසනං විදිත්වා සත්තෙසු ච කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙසි. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ [දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බෙ අභබ්බෙ (ස්‍යා.)] අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනෙ [දස්සාවිනො (සී. ස්‍යා. කං. ක.)] විහරන්තෙ, අප්පෙකච්චෙ න පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනෙ [දස්සාවිනො (සී. ස්‍යා. කං. ක.)] විහරන්තෙ. සෙය්‍යථාපි නාම උප්පලිනියං වා පදුමිනියං වා පුණ්ඩරීකිනියං වා අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි උදකානුග්ගතානි අන්තො නිමුග්ගපොසීනි. අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි සමොදකං ඨිතානි. අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි උදකා අච්චුග්ගම්ම ඨිතානි අනුපලිත්තානි උදකෙන. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනෙ විහරන්තෙ, අප්පෙකච්චෙ න පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනෙ විහරන්තෙ.

70. ‘‘අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාබ්‍රහ්මා විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං ගාථාහි අජ්ඣභාසි –

‘සෙලෙ යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො, යථාපි පස්සෙ ජනතං සමන්තතො;
තථූපමං ධම්මමයං සුමෙධ, පාසාදමාරුය්හ සමන්තචක්ඛු.

‘සොකාවතිණ්ණං [සොකාවකිණ්ණං (ස්‍යා.)] ජනතමපෙතසොකො,
අවෙක්ඛස්සු ජාතිජරාභිභූතං;

> උට්ඨෙහි වීර විජිතසඞ්ගාම,
> සත්ථවාහ අණණ විචර ලොකෙ.
> දෙසස්සු [දෙසෙතු (ස්‍යා. පී.)] භගවා ධම්මං,
> අඤ්ඤාතාරො භවිස්සන්තී’ති.

71. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තං මහාබ්‍රහ්මානං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

> ‘අපාරුතා තෙසං අමතස්ස ද්වාරා,
> යෙ සොතවන්තො පමුඤ්චන්තු සද්ධං;
> විහිංසසඤ්ඤී පගුණං න භාසිං,
> ධම්මං පණීතං මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ’ති.

‘‘අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාබ්‍රහ්මා ‘කතාවකාසො ඛොම්හි විපස්සිනා භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ධම්මදෙසනායා’ති විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි.

අග්ගසාවකයුගං

72. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එතදහොසි – ‘කස්ස නු ඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යං, කො ඉමං ධම්මං ඛිප්පමෙව ආජානිස්සතී’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එතදහොසි – ‘අයං ඛො ඛණ්ඩො ච රාජපුත්තො තිස්සො ච පුරොහිතපුත්තො බන්ධුමතියා රාජධානියා පටිවසන්ති පණ්ඩිතා වියත්තා මෙධාවිනො දීඝරත්තං අප්පරජක්ඛජාතිකා. යංනූනාහං ඛණ්ඩස්ස ච රාජපුත්තස්ස, තිස්සස්ස ච පුරොහිතපුත්තස්ස පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යං , තෙ ඉමං ධම්මං ඛිප්පමෙව ආජානිස්සන්තී’ති.

73. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව බොධිරුක්ඛමූලෙ අන්තරහිතො බන්ධුමතියා රාජධානියා ඛෙමෙ මිගදායෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො දායපාලං [මිගදායපාලං (ස්‍යා.)] ආමන්තෙසි – ‘එහි ත්වං, සම්ම දායපාල, බන්ධුමතිං රාජධානිං පවිසිත්වා ඛණ්ඩඤ්ච රාජපුත්තං තිස්සඤ්ච පුරොහිතපුත්තං එවං වදෙහි – විපස්සී, භන්තෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බන්ධුමතිං රාජධානිං අනුප්පත්තො ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරති, සො තුම්හාකං දස්සනකාමො’ති. ‘එවං, භන්තෙ’ති ඛො, භික්ඛවෙ, දායපාලො විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පටිස්සුත්වා බන්ධුමතිං රාජධානිං පවිසිත්වා ඛණ්ඩඤ්ච රාජපුත්තං තිස්සඤ්ච පුරොහිතපුත්තං එතදවොච – ‘විපස්සී, භන්තෙ, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බන්ධුමතිං රාජධානිං අනුප්පත්තො ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරති; සො තුම්හාකං දස්සනකාමො’ති.

74. ‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, ඛණ්ඩො ච රාජපුත්තො තිස්සො ච පුරොහිතපුත්තො භද්දානි භද්දානි යානානි යොජාපෙත්වා භද්දං භද්දං යානං අභිරුහිත්වා භද්දෙහි භද්දෙහි යානෙහි බන්ධුමතියා රාජධානියා නිය්‍යිංසු. යෙන ඛෙමො මිගදායො තෙන පායිංසු. යාවතිකා යානස්ස භූමි, යානෙන ගන්ත්වා යානා පච්චොරොහිත්වා පත්තිකාව [පදිකාව (ස්‍යා.)] යෙන විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු. උපසඞ්කමිත්වා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

75. ‘‘තෙසං විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුපුබ්බිං කථං [ආනුපුබ්බිකථං (සී. පී.)] කථෙසි, සෙය්‍යථීදං – දානකථං සීලකථං සග්ගකථං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා තෙ භගවා අඤ්ඤාසි කල්ලචිත්තෙ මුදුචිත්තෙ විනීවරණචිත්තෙ උදග්ගචිත්තෙ පසන්නචිත්තෙ, අථ යා බුද්ධානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා, තං පකාසෙසි – දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං. සෙය්‍යථාපි නාම සුද්ධං වත්ථං අපගතකාළකං සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, එවමෙව ඛණ්ඩස්ස ච රාජපුත්තස්ස තිස්සස්ස ච පුරොහිතපුත්තස්ස තස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – ‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම’න්ති.

76. ‘‘තෙ දිට්ඨධම්මා පත්තධම්මා විදිතධම්මා පරියොගාළ්හධම්මා තිණ්ණවිචිකිච්ඡා විගතකථංකථා වෙසාරජ්ජප්පත්තා අපරප්පච්චයා සත්ථුසාසනෙ විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං එතදවොචුං – ‘අභික්කන්තං, භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය ‘‘චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී’’ති. එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එතෙ මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාම ධම්මඤ්ච. ලභෙය්‍යාම මයං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යාම උපසම්පද’න්ති.

77. ‘‘අලත්ථුං ඛො , භික්ඛවෙ, ඛණ්ඩො ච රාජපුත්තො, තිස්සො ච පුරොහිතපුත්තො විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං අලත්ථුං උපසම්පදං. තෙ විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො

ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි; සඞ්ඛාරානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නිබ්බානෙ [නෙක්ඛම්මෙ (ස්‍යා.)] ආනිසංසං පකාසෙසි. තෙසං විපස්සිනා භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ධම්මියා කථාය සන්දස්සියමානානං සමාදපියමානානං සමුත්තෙජියමානානං සම්පහංසියමානානං නචිරස්සෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු.

මහාජනකායපබ්බජ්ජා

78. ''අස්සොසි ඛො, භික්ඛවෙ, බන්ධුමතියා රාජධානියා මහාජනකායො චතුරාසීතිපාණසහස්සානි – 'විපස්සී කිර භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බන්ධුමතිං රාජධානිං අනුප්පත්තො ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරති. ඛණ්ඩො ච කිර රාජපුත්තො තිස්සො ච පුරොහිතපුත්තො විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා'ති. සුත්වාන නෙසං එතදහොසි – 'න හි නූන සො ඔරකො ධම්මවිනයො, න සා ඔරකා පබ්බජ්ජා, යත්ථ ඛණ්ඩො ච රාජපුත්තො තිස්සො ච පුරොහිතපුත්තො කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා. ඛණ්ඩො ච රාජපුත්තො තිස්සො ච පුරොහිතපුත්තො කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සන්ති, කිමඞ්ගං පන මය'න්ති. අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාජනකායො චතුරාසීතිපාණසහස්සානි බන්ධුමතියා රාජධානියා නික්ඛමිත්වා යෙන ඛෙමො මිගදායො යෙන විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

79. ''තෙසං විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. සෙය්‍යථිදං – දානකථං සීලකථං සග්ගකථං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා තෙ භගවා අඤ්ඤාසි කල්ලචිත්තෙ මුදුචිත්තෙ විනීවරණචිත්තෙ උදග්ගචිත්තෙ පසන්නචිත්තෙ , අථ යා බුද්ධානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා, තං පකාසෙසි – දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං. සෙය්‍යථාපි නාම සුද්ධං වත්ථං අපගතකාළකං සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, එවමෙව තෙසං චතුරාසීතිපාණසහස්සානං තස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති.

80. ''තෙ දිට්ඨධම්මා පත්තධම්මා විදිතධම්මා පරියොගාළ්හධම්මා තිණ්ණවිචිකිච්ඡා විගතකථංකථා වෙසාරජ්ජප්පත්තා අපරප්පච්චයා සත්ථුසාසනෙ විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං එතදවොචුං – 'අභික්කන්තං, භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය ''චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී''ති. එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එතෙ මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාම ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච [( ) නත්ථි අට්ඨකථායං, පාළියං පන සබ්බත්ථපි දිස්සති]. ලභෙය්‍යාම මයං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං ලභෙය්‍යාම උපසම්පද''න්ති.

81. ''අලත්ථුං ඛො, භික්ඛවෙ, තානි චතුරාසීතිපාණසහස්සානි විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථුං උපසම්පදං. තෙ විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි; සඞ්ඛාරානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නිබ්බානෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. තෙසං විපස්සිනා භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ධම්මියා කථාය සන්දස්සියමානානං සමාදපියමානානං සමුත්තෙජියමානානං සම්පහංසියමානානං නචිරස්සෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු.

පුරිමපබ්බජිතානං ධම්මාභිසමයො

82. ''අස්සොසුං ඛො, භික්ඛවෙ, තානි පුරිමානි චතුරාසීතිපබ්බජිතසහස්සානි – 'විපස්සී කිර භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො බන්ධුමතිං රාජධානිං අනුප්පත්තො ඛෙමෙ මිගදායෙ විහරති, ධම්මඤ්ච කිර දෙසෙතී'ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, තානි චතුරාසීතිපබ්බජිතසහස්සානි යෙන බන්ධුමතී රාජධානී යෙන ඛෙමො මිගදායො යෙන විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

83. ''තෙසං විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. සෙය්‍යථිදං – දානකථං සීලකථං සග්ගකථං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා තෙ භගවා අඤ්ඤාසි කල්ලචිත්තෙ මුදුචිත්තෙ විනීවරණචිත්තෙ උදග්ගචිත්තෙ පසන්නචිත්තෙ, අථ යා බුද්ධානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා, තං පකාසෙසි – දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං. සෙය්‍යථාපි නාම සුද්ධං වත්ථං අපගතකාළකං සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, එවමෙව තෙසං චතුරාසීතිපබ්බජිතසහස්සානං තස්මිංයෙව ආසනෙ විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'න්ති.

84. ''තෙ දිට්ඨධම්මා පත්තධම්මා විදිතධම්මා පරියොගාළ්හධම්මා තිණ්ණවිචිකිච්ඡා විගතකථංකථා වෙසාරජ්ජප්පත්තා අපරප්පච්චයා සත්ථුසාසනෙ විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං එතදවොචුං – 'අභික්කන්තං , භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා

විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය ''චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්ති''ති. එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එතෙ මයං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාම ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. ලභෙය්‍යාම මයං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං ලභෙය්‍යාම උපසම්පද''න්ති.

85. ''අලත්ථුං ඛො, භික්ඛවෙ, තානි චතුරාසීතිපබ්බජිතසහස්සානි විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං අලත්ථුං උපසම්පදං. තෙ විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි; සඞ්ඛාරානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නිබ්බානෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. තෙසං විපස්සිනා භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන ධම්මියා කථාය සන්දස්සියමානානං සමාදපියමානානං සමුත්තෙජියමානානං සම්පහංසියමානානං නචිරස්සෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු.

චාරිකාඅනුජානනං

86. ''තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන බන්ධුමතියා රාජධානියා මහාභික්ඛුසඞ්ඝො පටිවසති අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – 'මහා ඛො එතරහි භික්ඛුසඞ්ඝො බන්ධුමතියා රාජධානියා පටිවසති අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං, යංනූනාහං භික්ඛූ අනුජානෙය්‍යං – 'චරථ, භික්ඛවෙ, චාරිකං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං; මා එකෙන ද්වෙ අගමිත්ථ; දෙසෙථ, භික්ඛවෙ , ධම්මං ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙථ. සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො. අපි ච ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං අච්චයෙන බන්ධුමතී රාජධානී උපසඞ්කමිතබ්බා පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා'''ති.

87. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො මහාබ්‍රහ්මා විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය. එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො විපස්සිස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාබ්‍රහ්මා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙන විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං එතදවොච – 'එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත. මහා ඛො, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛුසඞ්ඝො බන්ධුමතියා රාජධානියා පටිවසති අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං, අනුජානාතු, භන්තෙ, භගවා භික්ඛූ – ''චරථ, භික්ඛවෙ, චාරිකං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං; මා එකෙන ද්වෙ අගමිත්ථ; දෙසෙථ, භික්ඛවෙ, ධම්මං ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙථ. සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො''ති [අඤ්ඤාතාරො (ස්සබ්බත්ථ)]. අපි ච, භන්තෙ, මයං තථා කරිස්සාම යථා භික්ඛූ ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං අච්චයෙන බන්ධුමතිං රාජධානිං උපසඞ්කමිස්සන්ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා'ති. ඉදමවොච, භික්ඛවෙ, සො මහාබ්‍රහ්මා, ඉදං වත්වා විපස්සිං භගවන්තං අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි.

88. ''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – 'ඉධ මය්හං, භික්ඛවෙ, රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – මහා ඛො එතරහි භික්ඛුසඞ්ඝො බන්ධුමතියා රාජධානියා පටිවසති අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං . යංනූනාහං භික්ඛූ අනුජානෙය්‍යං – 'චරථ, භික්ඛවෙ, චාරිකං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං; මා එකෙන ද්වෙ අගමිත්ථ; දෙසෙථ, භික්ඛවෙ, ධම්මං ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙථ. සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො. අපි ච, ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං අච්චයෙන බන්ධුමතී රාජධානී උපසඞ්කමිතබ්බා පාතිමොක්ඛුද්දෙසායාති.

'''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො මහාබ්‍රහ්මා මම චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො මම පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මහාබ්‍රහ්මා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙනාහං තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා මං එතදවොච – ''එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත. මහා ඛො, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛුසඞ්ඝො බන්ධුමතියා රාජධානියා පටිවසති අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං. අනුජානාතු, භන්තෙ, භගවා භික්ඛූ – 'චරථ, භික්ඛවෙ, චාරිකං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං; මා එකෙන ද්වෙ අගමිත්ථ; දෙසෙථ, භික්ඛවෙ, ධම්මං…පෙ.… සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා , අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො'ති. අපි ච, භන්තෙ, මයං තථා කරිස්සාම, යථා භික්ඛූ ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං අච්චයෙන බන්ධුමතිං රාජධානිං උපසඞ්කමිස්සන්ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා''ති. ඉදමවොච, භික්ඛවෙ, සො මහාබ්‍රහ්මා, ඉදං වත්වා මං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි'.

‘‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චරථ චාරිකං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං; මා එකෙන ද්වෙ අගමිත්ථ; දෙසෙථ, භික්ඛවෙ, ධම්මං ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙථ. සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛජාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිහායන්ති, භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො. අපි ච, භික්ඛවෙ, ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං අච්චයෙන බන්ධුමතී රාජධානී උපසඞ්කමිතබ්බා පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා’ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යෙභුය්‍යෙන එකාහෙනෙව ජනපදචාරිකං පක්කමිංසු.

89. ‘‘තෙන ඛො පන සමයෙන ජම්බුදීපෙ චතුරාසීති ආවාසසහස්සානි හොන්ති. එකම්හි හි වස්සෙ නික්ඛන්තෙ දෙවතා සද්දමනුස්සාවෙසුං – ‘නික්ඛන්තං ඛො, මාරිසා, එකං වස්සං; පඤ්ච දානි වස්සානි සෙසානි ; පඤ්චන්නං වස්සානං අච්චයෙන බන්ධුමතී රාජධානී උපසඞ්කමිතබ්බා පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා’ති. ද්වීසු වස්සෙසු නික්ඛන්තෙසු… තීසු වස්සෙසු නික්ඛන්තෙසු… චතූසු වස්සෙසු නික්ඛන්තෙසු… පඤ්චසු වස්සෙසු නික්ඛන්තෙසු දෙවතා සද්දමනුස්සාවෙසුං – ‘නික්ඛන්තානි ඛො , මාරිසා, පඤ්චවස්සානි; එකං දානි වස්සං සෙසං; එකස්ස වස්සස්ස අච්චයෙන බන්ධුමතී රාජධානී උපසඞ්කමිතබ්බා පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා’ති. ඡසු වස්සෙසු නික්ඛන්තෙසු දෙවතා සද්දමනුස්සාවෙසුං – ‘නික්ඛන්තානි ඛො, මාරිසා, ඡබ්බස්සානි, සමයො දානි බන්ධුමතිං රාජධානිං උපසඞ්කමිතුං පාතිමොක්ඛුද්දෙසායා’ති. අථ ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අප්පෙකච්චෙ සකෙන ඉද්ධානුභාවෙන අප්පෙකච්චෙ දෙවතානං ඉද්ධානුභාවෙන එකාහෙනෙව බන්ධුමතිං රාජධානිං උපසඞ්කමිංසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසායාති [පාතිමොක්ඛුද්දෙසාය (?)].

90. ‘‘තත්‍ර සුදං, භික්ඛවෙ, විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො භික්ඛුසඞ්ඝෙ එවං පාතිමොක්ඛං උද්දිසති –

‘ඛන්තී පරමං තපො තිතික්ඛා,
නිබ්බානං පරමං වදන්ති බුද්ධා;
න හි පබ්බජිතො පරූපඝාතී,
න සමණො [සමණො (සී. ස්‍යා. පී.)] හොති පරං විහෙඨයන්තො.

‘සබ්බපාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා;
සචිත්තපරියොදපනං, එතං බුද්ධානසාසනං.

‘අනූපවාදො අනූපඝාතො [අනුපවාදො අනුපඝාතො (පී. ක.)], පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරො;
මත්තඤ්ඤුතා ච භත්තස්මිං, පන්තඤ්ච සයනාසනං;
අධිචිත්තෙ ච ආයොගො, එතං බුද්ධානසාසන’න්ති.

දෙවතාරොචනං

91. ‘‘එකමිදාහං, භික්ඛවෙ, සමයං උක්කට්ඨායං විහරාමි සුභගවනෙ සාලරාජමූලෙ. තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘න ඛො සො සත්තාවාසො සුලභරූපො, යො මයා අනාවුත්ථපුබ්බො [අනජ්ඣාවුට්ඨපුබ්බො (ක. සී. ක.)] ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා අඤ්ඤත්‍ර සුද්ධාවාසෙහි දෙවෙහි. යංනූනාහං යෙන සුද්ධාවාසා දෙවා තෙනුපසඞ්කමෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව උක්කට්ඨායං සුභගවනෙ සාලරාජමූලෙ අන්තරහිතො අවිහෙසු දෙවෙසු පාතුරහොසිං . තස්මිං, භික්ඛවෙ, දෙවනිකායෙ අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි අනෙකානි දෙවතාසතසහස්සානි [අනෙකානි දෙවතාසතානි අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි (ස්‍යා.)] යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා ඛො, භික්ඛවෙ, තා දෙවතා මං එතදවොචුං – ‘ඉතො සො, මාරිසා, එකනවුතිකප්පෙ යං විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. විපස්සී, මාරිසා, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසි, ඛත්තියකුලෙ උදපාදි. විපස්සී, මාරිසා, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො ගොත්තෙන අහොසි . විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසීතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. විපස්සී, මාරිසා, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පාටලියා මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඛණ්ඩතිස්සං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි භික්ඛුසතසහස්සං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අසීතිභික්ඛුසහස්සානි. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙ තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසොකො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. විපස්සිස්ස, මාරිස, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස බන්ධුමා නාම රාජා පිතා අහොසි. බන්ධුමතී නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො බන්ධුමතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි. විපස්සිස්ස, මාරිසා , භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එවං අභිනික්ඛමනං අහොසි එවං පබ්බජ්ජා එවං පධානං එවං අභිසම්බොධි එවං ධම්මචක්කප්පවත්තනං. තෙ මයං, මාරිසා, විපස්සිම්හි භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා කාමෙසු කාමච්ඡන්දං විරාජෙත්වා ඉධූපපන්නා’ති …පෙ….

‘‘තස්මිංයෙව බො, භික්ඛවෙ, දෙවනිකායෙ අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි අනෙකානි දෙවතාසතසහස්සානි [අනෙකානි දෙවතාසතානි අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි (ස්‍යා. එවමුපරිපි)] යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා බො, භික්ඛවෙ, තා දෙවතා මං එතදවොචුං – ‘ඉමස්මිංයෙව බො, මාරිසා, භද්දකප්පෙ භගවා එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො. භගවා, මාරිසා, ඛත්තියො ජාතියා ඛත්තියකුලෙ උප්පන්නො. භගවා, මාරිසා, ගොතමො ගොත්තෙන. භගවතො, මාරිසා, අප්පකං ආයුප්පමාණං පරිත්තං ලහුකං යො චිරං ජීවති, සො වස්සසතං අප්පං වා භිය්‍යො. භගවා, මාරිසා, අස්සත්ථස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. භගවතො, මාරිසා, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං . භගවතො, මාරිසා, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අඩ්ඪතෙළසානි භික්ඛුසතානි. භගවතො, මාරිසා, අයං එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං. භගවතො, මාරිසා, ආනන්දො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. භගවතො, මාරිසා, සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා අහොසි. මායා නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. කපිලවත්ථු නාම නගරං රාජධානී අහොසි. භගවතො, මාරිසා, එවං අභිනික්ඛමනං අහොසි එවං පබ්බජ්ජා එවං පධානං එවං අභිසම්බොධි එවං ධම්මචක්කප්පවත්තනං. තෙ මයං, මාරිසා, භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා කාමෙසු කාමච්ඡන්දං විරාජෙත්වා ඉධූපපන්නා’ති.

92. ‘‘අථ ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, අවිහෙහි දෙවෙහි සද්ධිං යෙන අතප්පා දෙවා තෙනුපසඞ්කමිං…පෙ…. අථ ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, අවිහෙහි ච දෙවෙහි අතප්පෙහි ච දෙවෙහි සද්ධිං යෙන සුදස්සා දෙවා තෙනුපසඞ්කමිං. අථ ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, අවිහෙහි ච දෙවෙහි අතප්පෙහි ච දෙවෙහි සුදස්සෙහි ච දෙවෙහි සද්ධිං යෙන සුදස්සී දෙවා තෙනුපසඞ්කමිං. අථ ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, අවිහෙහි ච දෙවෙහි අතප්පෙහි ච දෙවෙහි සුදස්සෙහි ච දෙවෙහි සුදස්සීහි ච දෙවෙහි සද්ධිං යෙන අකනිට්ඨා දෙවා තෙනුපසඞ්කමිං. තස්මිං, භික්ඛවෙ, දෙවනිකායෙ අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි අනෙකානි දෙවතාසතසහස්සානි යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු, උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු .

‘‘එකමන්තං ඨිතා බො, භික්ඛවෙ, තා දෙවතා මං එතදවොචුං – ‘ඉතො සො, මාරිසා, එකනවුතිකප්පෙ යං විපස්සී භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. විපස්සී, මාරිසා, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ඛත්තියො ජාතියා අහොසි. ඛත්තියකුලෙ උදපාදි. විපස්සී, මාරිසා, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො ගොත්තෙන අහොසි. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසීතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. විපස්සී, මාරිසා, භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පාටලියා මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඛණ්ඩතිස්සං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි භික්ඛුසතසහස්සං. එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අසීතිභික්ඛුසහස්සානි. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඉමෙ තයො සාවකානං සන්නිපාතා අහෙසුං සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අසොකො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අහොසි අග්ගුපට්ඨාකො. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස බන්ධුමා නාම රාජා පිතා අහොසි බන්ධුමතී නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො බන්ධුමතී නාම නගරං රාජධානී අහොසි. විපස්සිස්ස, මාරිසා, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස එවං අභිනික්ඛමනං අහොසි එවං පබ්බජ්ජා එවං පධානං එවං අභිසම්බොධි, එවං ධම්මචක්කප්පවත්තනං. තෙ මයං, මාරිසා, විපස්සිම්හි භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා කාමෙසු කාමච්ඡන්දං විරාජෙත්වා ඉධූපපන්නා’ති. තස්මිංයෙව බො, භික්ඛවෙ, දෙවනිකායෙ අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි අනෙකානි දෙවතාසතසහස්සානි යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා බො, භික්ඛවෙ, තා දෙවතා මං එතදවොචුං – ‘ඉතො සො, මාරිසා, එකතිංසෙ කප්පෙ යං සිඛී භගවා…පෙ…. තෙ මයං, මාරිසා, සිඛිම්හි භගවති තස්මිඤ්ඤෙව බො මාරිසා, එකතිංසෙ කප්පෙ යං වෙස්සභූ භගවා…පෙ…. තෙ මයං, මාරිසා, වෙස්සභුම්හි භගවති…පෙ…. ඉමස්මිංයෙව බො, මාරිසා, භද්දකප්පෙ කකුසන්ධො කොණාගමනො කස්සපො භගවා…පෙ…. තෙ මයං, මාරිසා, කකුසන්ධම්හි කොණාගමනම්හි කස්සපම්හි භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා කාමෙසු කාමච්ඡන්දං විරාජෙත්වා ඉධූපපන්නා’ති.

93. ‘‘තස්මිංයෙව බො, භික්ඛවෙ, දෙවනිකායෙ අනෙකානි දෙවතාසහස්සානි අනෙකානි දෙවතාසතසහස්සානි යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා බො, භික්ඛවෙ, තා දෙවතා මං එතදවොචුං – ‘ඉමස්මිංයෙව බො, මාරිසා, භද්දකප්පෙ භගවා එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො. භගවා, මාරිසා, ඛත්තියො ජාතියා, ඛත්තියකුලෙ උප්පන්නො. භගවා, මාරිසා, ගොතමො ගොත්තෙන. භගවතො, මාරිසා, අප්පකං ආයුප්පමාණං පරිත්තං ලහුකං යො චිරං ජීවති, සො වස්සසතං අප්පං වා භිය්‍යො. භගවා, මාරිසා, අස්සත්ථස්ස මූලෙ අභිසම්බුද්ධො. භගවතො, මාරිසා, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. භගවතො , මාරිසා, එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි අඩ්ඪතෙළසානි භික්ඛුසතානි. භගවතො, මාරිසා, අයං එකො සාවකානං සන්නිපාතො අහොසි සබ්බෙසංයෙව ඛීණාසවානං. භගවතො, මාරිසා, ආනන්දො නාම භික්ඛු උපට්ඨාකො අග්ගුපට්ඨාකො අහොසි. භගවතො, මාරිසා, සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා අහොසි. මායා නාම දෙවී මාතා අහොසි ජනෙත්ති. කපිලවත්ථු නාම නගරං රාජධානී අහොසි. භගවතො, මාරිසා, එවං අභිනික්ඛමනං අහොසි, එවං පබ්බජ්ජා, එවං පධානං, එවං අභිසම්බොධි, එවං ධම්මචක්කප්පවත්තනං. තෙ මයං, මාරිසා, භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා කාමෙසු කාමච්ඡන්දං විරාජෙත්වා ඉධූපපන්නා’ති.

94. ''ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, තථාගතස්සෙවෙසා ධම්මධාතු සුප්පටිවිද්ධා, යස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති 'එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං' ඉතිපි. 'එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං' ඉතිපීති.

''දෙවතාපි තථාගතස්ස එතමත්ථං ආරොචෙසුං, යෙන තථාගතො අතීතෙ බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ ඡින්නපපඤ්චෙ ඡින්නවටුමෙ පරියාදින්නවට්ටෙ සබ්බදුක්ඛවීතිවත්තෙ ජාතිතොපි අනුස්සරති, නාමතොපි අනුස්සරති, ගොත්තතොපි අනුස්සරති, ආයුප්පමාණතොපි අනුස්සරති, සාවකයුගතොපි අනුස්සරති, සාවකසන්නිපාතතොපි අනුස්සරති 'එවංජච්චා තෙ භගවන්තො අහෙසුං' ඉතිපි. 'එවංනාමා එවංගොත්තා එවංසීලා එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං' ඉතිපී''ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

මහාපදානසුත්තං නිට්ඨිතං පඨමං.

2. මහානිදානසුත්තං

පටිච්චසමුප්පාදො

95. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කුරූසු විහරති කම්මාසධම්මං නාම [කම්මාසදම්මං නාම (සයා.)] කුරූනං නිගමො. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ! යාව ගම්භීරො චායං, භන්තෙ, පටිච්චසමුප්පාදො ගම්භීරාවභාසො ච, අථ ච පන මෙ උත්තානකුත්තානකො විය ඛායතී''ති. ''මා හෙවං, ආනන්ද, අවච, මා හෙවං, ආනන්ද, අවච. ගම්භීරො චායං, ආනන්ද, පටිච්චසමුප්පාදො ගම්භීරාවභාසො ච. එතස්ස, ආනන්ද, ධම්මස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමයං පජා තන්තාකුලකජාතා කුලගණ්ඨිකජාතා [ගුලාගුණ්ඨිකජාතා (සී. පී.), ගුණගණ්ඨිකජාතා (සයා.)] මුඤ්ජපබ්බජභූතා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති.

96. '''අත්ථි ඉදප්පච්චයා ජරාමරණ'න්ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා ජරාමරණ'න්ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'න්ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා ජාතී'ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා ජාතී'ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'භවපච්චයා ජාතී'ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා භවො'ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං . 'කිංපච්චයා භවො'ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'උපාදානපච්චයා භවො'ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා උපාදාන'න්ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා උපාදාන'න්ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'තණ්හාපච්චයා උපාදාන'න්ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා තණ්හා'ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා තණ්හා'ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'වෙදනාපච්චයා තණ්හා'ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා වෙදනා'ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා වෙදනා'ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'ඵස්සපච්චයා වෙදනා'ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා ඵස්සො'ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා ඵස්සො'ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'නාමරූපපච්චයා ඵස්සො'ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා නාමරූප'න්ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා නාමරූප'න්ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප'න්ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

'''අත්ථි ඉදප්පච්චයා විඤ්ඤාණ'න්ති ඉති පුට්ඨෙන සතා, ආනන්ද, අත්ථීතිස්ස වචනීයං. 'කිංපච්චයා විඤ්ඤාණ'න්ති ඉති චෙ වදෙය්‍ය, 'නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණ'න්ති ඉච්චස්ස වචනීයං.

97. ''ඉති ඛො, ආනන්ද, නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති , ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

98. '''ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'න්ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ජාති ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සෙය්‍යථිදං – දෙවානං වා දෙවත්තාය, ගන්ධබ්බානං වා ගන්ධබ්බත්තාය, යක්ඛානං වා යක්ඛත්තාය, භූතානං වා භූතත්තාය, මනුස්සානං වා මනුස්සත්තාය, චතුප්පදානං වා චතුප්පදත්තාය, පක්ඛීනං වා පක්ඛිත්තාය, සරීසපානං වා සරීසපත්තාය [සිරිංසපානං සිරිංසපත්තාය (සී. සයා.)], තෙසං තෙසඤ්ච හි, ආනන්ද, සත්තානං තදත්තාය ජාති නාභවිස්ස. සබ්බසො ජාතියා අසති ජාතිනිරොධා අපි නු ඛො ජරාමරණං පඤ්ඤායෙථා''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ජරාමරණස්ස, යදිදං ජාති''.

99. '''භවපච්චයා ජාතී'ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා භවපච්චයා ජාති. භවො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සෙය්‍යථිදං – කාමභවො වා රූපභවො වා අරූපභවො වා, සබ්බසො භවෙ අසති භවනිරොධා අපි නු ඛො ජාති පඤ්ඤායෙථා''ති?

‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ජාතියා, යදිදං භවො’’.

100. ‘‘‘උපාදානපච්චයා භවො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා උපාදානපච්චයා භවො. උපාදානඤ්ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි , සෙය්‍යථිදං – කාමුපාදානං වා දිට්ඨුපාදානං වා සීලබ්බතුපාදානං වා අත්තවාදුපාදානං වා, සබ්බසො උපාදානෙ අසති උපාදානනිරොධා අපි නු ඛො භවො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො භවස්ස, යදිදං උපාදානං’’.

101. ‘‘‘තණ්හාපච්චයා උපාදාන’න්ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා තණ්හාපච්චයා උපාදානං. තණ්හා ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සෙය්‍යථිදං – රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, සබ්බසො තණ්හාය අසති තණ්හානිරොධා අපි නු ඛො උපාදානං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො උපාදානස්ස, යදිදං තණ්හා’’.

102. ‘‘‘වෙදනාපච්චයා තණ්හා’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා වෙදනාපච්චයා තණ්හා. වෙදනා ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සෙය්‍යථිදං – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා කායසම්ඵස්සජා වෙදනා මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා, සබ්බසො වෙදනාය අසති වෙදනානිරොධා අපි නු ඛො තණ්හා පඤ්ඤායෙථා’’ති ? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො තණ්හාය, යදිදං වෙදනා’’.

103. ‘‘ඉති ඛො පනෙතං, ආනන්ද, වෙදනං පටිච්ච තණ්හා, තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා, පරියෙසනං පටිච්ච ලාභො, ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො, විනිච්ඡයං පටිච්ච ඡන්දරාගො, ඡන්දරාගං පටිච්ච අජ්ඣොසානං, අජ්ඣොසානං පටිච්ච පරිග්ගහො, පරිග්ගහං පටිච්ච මච්ඡරියං, මච්ඡරියං පටිච්ච ආරක්ඛො. ආරක්ඛාධිකරණං දණ්ඩාදානසත්ථාදානකලහවිග්ගහවිවාදතුවංතුවංපෙසුඤ්ඤමුසාවාදා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්ති.

104. ‘‘‘ආරක්ඛාධිකරණං [ආරක්ඛං පටිච්ච ආරක්ඛාධිකරණං (සයා.)] දණ්ඩාදානසත්ථාදානකලහවිග්ගහවිවාදතුවංතුවංපෙසුඤ්ඤමුසාවාදා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්තී’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ආරක්ඛාධිකරණං දණ්ඩාදානසත්ථාදානකලහවිග්ගහවිවාදතුවංතුවංපෙසුඤ්ඤමුසාවාදා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්ති. ආරක්ඛො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො ආරක්ඛෙ අසති ආරක්ඛනිරොධා අපි නු ඛො දණ්ඩාදානසත්ථාදානකලහවිග්ගහවිවාදතුවංතුවංපෙසුඤ්ඤමුසාවාදා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවෙය්‍යු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො දණ්ඩාදානසත්ථාදානකලහවිග්ගහවිවාදතුවංතුවංපෙසුඤ්ඤමුසාවාදානං අනෙකෙසං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සම්භවාය යදිදං ආරක්ඛො.

105. ‘‘‘මච්ඡරියං පටිච්ච ආරක්ඛො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා මච්ඡරියං පටිච්ච ආරක්ඛො. මච්ඡරියඤ්ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි , සබ්බසො මච්ඡරියෙ අසති මච්ඡරියනිරොධා අපි නු ඛො ආරක්ඛො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ආරක්ඛස්ස, යදිදං මච්ඡරියං’’.

106. ‘‘‘පරිග්ගහං පටිච්ච මච්ඡරිය’න්ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා පරිග්ගහං පටිච්ච මච්ඡරියං. පරිග්ගහො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො පරිග්ගහෙ අසති පරිග්ගහනිරොධා අපි නු ඛො මච්ඡරියං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො මච්ඡරියස්ස, යදිදං පරිග්ගහො’’.

107. ‘‘‘අජ්ඣොසානං පටිච්ච පරිග්ගහො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා අජ්ඣොසානං පටිච්ච පරිග්ගහො. අජ්ඣොසානඤ්ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො අජ්ඣොසානෙ අසති අජ්ඣොසානනිරොධා අපි නු ඛො පරිග්ගහො පඤ්ඤායෙථා’’ති ? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො පරිග්ගහස්ස – යදිදං අජ්ඣොසානං’’.

108. ‘‘‘ඡන්දරාගං පටිච්ච අජ්ඣොසාන’න්ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ඡන්දරාගං පටිච්ච අජ්ඣොසානං. ඡන්දරාගො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො ඡන්දරාගෙ අසති ඡන්දරාගනිරොධා අපි නු ඛො අජ්ඣොසානං පඤ්ඤායෙථා’’ති?

‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො අජ්ඣොසානස්ස, යදිදං ඡන්දරාගො’’.

109. ‘‘‘විනිච්ඡයං පටිච්ච ඡන්දරාගො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා විනිච්ඡයං පටිච්ච ඡන්දරාගො. විනිච්ඡයො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො විනිච්ඡයෙ අසති විනිච්ඡයනිරොධා අපි නු ඛො ඡන්දරාගො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං , භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ඡන්දරාගස්ස, යදිදං විනිච්ඡයො’’.

110. ‘‘‘ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො. ලාභො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො ලාභෙ අසති ලාභනිරොධා අපි නු ඛො විනිච්ඡයො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො විනිච්ඡයස්ස, යදිදං ලාභො’’.

111. ‘‘‘පරියෙසනං පටිච්ච ලාභො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා පරියෙසනං පටිච්ච ලාභො. පරියෙසනා ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සබ්බසො පරියෙසනාය අසති පරියෙසනානිරොධා අපි නු ඛො ලාභො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ලාභස්ස, යදිදං පරියෙසනා’’.

112. ‘‘‘තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා. තණ්හා ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා, සබ්බසො තණ්හාය අසති තණ්හානිරොධා අපි නු ඛො පරියෙසනා පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො පරියෙසනාය, යදිදං තණ්හා. ඉති ඛො, ආනන්ද, ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා [ඉමෙ ධම්මා (ක.)] ද්වයෙන වෙදනාය එකසමොසරණා භවන්ති’’.

113. ‘‘‘ඵස්සපච්චයා වෙදනා’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා ‘ඵස්සපච්චයා වෙදනා. ඵස්සො ච හි, ආනන්ද, නාභවිස්ස සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං කස්සචි කිම්හිචි, සෙය්‍යථිදං – චක්ඛුසම්ඵස්සො සොතසම්ඵස්සො ඝානසම්ඵස්සො ජිව්හාසම්ඵස්සො කායසම්ඵස්සො මනොසම්ඵස්සො, සබ්බසො ඵස්සෙ අසති ඵස්සනිරොධා අපි නු ඛො වෙදනා පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද , එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො වෙදනාය, යදිදං ඵස්සො’’.

114. ‘‘‘නාමරූපපච්චයා ඵස්සො’ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා නාමරූපපච්චයා ඵස්සො. යෙහි, ආනන්ද, ආකාරෙහි යෙහි ලිඞ්ගෙහි යෙහි නිමිත්තෙහි යෙහි උද්දෙසෙහි නාමකායස්ස පඤ්ඤත්ති හොති, තෙසු ආකාරෙසු තෙසු ලිඞ්ගෙසු තෙසු නිමිත්තෙසු තෙසු උද්දෙසෙසු අසති අපි නු ඛො රූපකායෙ අධිවචනසම්ඵස්සො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යෙහි, ආනන්ද, ආකාරෙහි යෙහි ලිඞ්ගෙහි යෙහි නිමිත්තෙහි යෙහි උද්දෙසෙහි රූපකායස්ස පඤ්ඤත්ති හොති, තෙසු ආකාරෙසු…පෙ…. තෙසු උද්දෙසෙසු අසති අපි නු ඛො නාමකායෙ පටිඝසම්ඵස්සො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යෙහි, ආනන්ද, ආකාරෙහි…පෙ…. යෙහි උද්දෙසෙහි නාමකායස්ස ච රූපකායස්ස ච පඤ්ඤත්ති හොති , තෙසු ආකාරෙසු…පෙ…. තෙසු උද්දෙසෙසු අසති අපි නු ඛො අධිවචනසම්ඵස්සො වා පටිඝසම්ඵස්සො වා පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යෙහි, ආනන්ද, ආකාරෙහි…පෙ…. යෙහි උද්දෙසෙහි නාමරූපස්ස පඤ්ඤත්ති හොති, තෙසු ආකාරෙසු …පෙ…. තෙසු උද්දෙසෙසු අසති අපි නු ඛො ඵස්සො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ඵස්සස්ස, යදිදං නාමරූපං’’.

115. ‘‘‘විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’න්ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. විඤ්ඤාණඤ්ච හි, ආනන්ද, මාතුකුච්ඡිස්මිං න ඔක්කමිස්සථ, අපි නු ඛො නාමරූපං මාතුකුච්ඡිස්මිං සමුච්චිස්සථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘විඤ්ඤාණඤ්ච හි, ආනන්ද, මාතුකුච්ඡිස්මිං ඔක්කමිත්වා වොක්කමිස්සථ, අපි නු ඛො නාමරූපං ඉත්ථත්තාය අභිනිබ්බත්තිස්සථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘විඤ්ඤාණඤ්ච හි, ආනන්ද, දහරස්සෙව සතො වොච්ඡිජ්ජිස්සථ කුමාරකස්ස වා කුමාරිකාය වා, අපි නු ඛො නාමරූපං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජිස්සථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො නාමරූපස්ස – යදිදං විඤ්ඤාණං’’.

116. ‘‘‘නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණ’න්ති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, තදානන්ද, ඉමිනාපෙතං පරියායෙන වෙදිතබ්බං, යථා නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණඤ්ච හි, ආනන්ද, නාමරූපෙ පතිට්ඨං න ලභිස්සථ, අපි නු ඛො ආයතිං ජාතිජරාමරණං දුක්ඛසමුදයසම්භවො [ජාතිජරාමරණදුක්ඛසමුදයසම්භවො (සී. ස්‍යා. පී.)] පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො විඤ්ඤාණස්ස යදිදං නාමරූපං. එත්තාවතා ඛො, ආනන්ද, ජායෙථ වා ජීයෙථ [ජීයොථ (ක.)] වා මීයෙථ [මීයොථ (ක.)] වා චවෙථ වා

උපපජ්ජෙථ වා. එත්තාවතා අධිවචනපථො, එත්තාවතා නිරුත්තිපථො, එත්තාවතා පඤ්ඤත්තිපථො, එත්තාවතා පඤ්ඤාවචරං, එත්තාවතා වට්ටං වත්තති ඉත්ථත්තං පඤ්ඤාපනාය යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයතා පවත්තති.

අත්තපඤ්ඤත්ති

117. ‘‘කිත්තාවතා ච, ආනන්ද, අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති? රූපිං වා හි, ආනන්ද, පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති – ‘‘රූපී මෙ පරිත්තො අත්තා’’ති. රූපිං වා හි , ආනන්ද, අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති – ‘රූපී මෙ අනන්තො අත්තා’ති. අරූපිං වා හි, ආනන්ද, පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති – ‘අරූපී මෙ පරිත්තො අත්තා’ති. අරූපිං වා හි, ආනන්ද, අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති – ‘අරූපී මෙ අනන්තො අත්තා’ති.

118. ‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො රූපිං පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො රූපිං පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො රූපිං පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, රූපිං [රූපී (ක.)] පරිත්තත්තානුදිට්ඨි අනුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය.

‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො රූපිං අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො රූපිං අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො රූපිං අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, රූපිං [රූපී (ක.)] අනන්තත්තානුදිට්ඨි අනුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය.

‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො අරූපිං පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො අරූපිං පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො අරූපිං පරිත්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, අරූපිං [අරූපී (ක.)] පරිත්තත්තානුදිට්ඨි අනුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය.

‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො අරූපිං අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො අරූපිං අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො අරූපිං අනන්තං අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, අරූපිං [අරූපී (ක.)] අනන්තත්තානුදිට්ඨි අනුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය. එත්තාවතා ඛො, ආනන්ද, අත්තානං පඤ්ඤපෙන්තො පඤ්ඤපෙති.

නඅත්තපඤ්ඤත්ති

119. ‘‘කිත්තාවතා ච, ආනන්ද, අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති? රූපිං වා හි, ආනන්ද, පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති – ‘රූපී මෙ පරිත්තො අත්තා’ති. රූපිං වා හි, ආනන්ද, අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති – ‘රූපී මෙ අනන්තො අත්තා’ති. අරූපිං වා හි, ආනන්ද, පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති – ‘අරූපී මෙ පරිත්තො අත්තා’ති. අරූපිං වා හි, ආනන්ද, අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති – ‘අරූපී මෙ අනන්තො අත්තා’ති.

120. ‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො රූපිං පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො රූපිං පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො රූපිං පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස න හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, රූපිං පරිත්තත්තානුදිට්ඨි නානුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය.

‘‘තත්‍රානන්ද , යො සො රූපිං අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො රූපිං අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො රූපිං අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස න හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, රූපිං අනන්තත්තානුදිට්ඨි නානුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය.

‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො අරූපිං පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො අරූපිං පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො අරූපිං පරිත්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස න හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, අරූපිං පරිත්තත්තානුදිට්ඨි නානුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය.

‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො අරූපිං අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති. එතරහි වා සො අරූපිං අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, තත්ථ භාවිං වා සො අරූපිං අනන්තං අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති, ‘අතථං වා පන සන්තං තථත්තාය උපකප්පෙස්සාමී’ති ඉති වා පනස්ස න හොති. එවං සන්තං ඛො, ආනන්ද, අරූපිං අනන්තත්තානුදිට්ඨි නානුසෙතීති ඉච්චාලං වචනාය. එත්තාවතා ඛො, ආනන්ද, අත්තානං න පඤ්ඤපෙන්තො න පඤ්ඤපෙති.

අත්තසමනුපස්සනා

121. ‘‘කිත්තාවතා ච, ආනන්ද, අත්තානං සමනුපස්සමානො සමනුපස්සති? වෙදනං වා හි, ආනන්ද, අත්තානං සමනුපස්සමානො සමනුපස්සති – ‘වෙදනා මෙ අත්තා’ති. ‘න හෙව ඛො මෙ වෙදනා අත්තා, අප්පටිසංවෙදනො මෙ අත්තා’ති ඉති වා හි, ආනන්ද, අත්තානං සමනුපස්සමානො සමනුපස්සති. ‘න හෙව ඛො මෙ වෙදනා අත්තා, නොපි අප්පටිසංවෙදනො මෙ අත්තා, අත්තා මෙ වෙදියති, වෙදනාධම්මො හි මෙ අත්තා’ති ඉති වා හි, ආනන්ද, අත්තානං සමනුපස්සමානො සමනුපස්සති.

122. ‘‘තත්‍රානන්ද, යො සො එවමාහ – ‘වෙදනා මෙ අත්තා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘තිස්සො ඛො ඉමා, ආවුසො, වෙදනා – සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. ඉමාසං ඛො ත්වං තිස්සන්නං වෙදනානං කතමං අත්තතො සමනුපස්සසී’ති? යස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, නෙව තස්මිං සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති; සුඛංයෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති. යස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, නෙව තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති; දුක්ඛංයෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති. යස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති, නෙව තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති, න දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති; අදුක්ඛමසුඛංයෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති.

123. ‘‘සුඛාපි ඛො, ආනන්ද, වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. දුක්ඛාපි ඛො, ආනන්ද, වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. අදුක්ඛමසුඛාපි ඛො, ආනන්ද, වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. තස්ස සුඛං වෙදනං වෙදියමානස්ස ‘එසො මෙ අත්තා’ති හොති. තස්සායෙව සුඛාය වෙදනාය නිරොධා ‘බ්‍යගා [බ්‍යග්ගා (සී. ක.)] මෙ අත්තා’ති හොති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානස්ස ‘එසො මෙ අත්තා’ති හොති. තස්සායෙව දුක්ඛාය වෙදනාය නිරොධා ‘බ්‍යගා මෙ අත්තා’ති හොති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානස්ස ‘එසො මෙ අත්තා’ති හොති. තස්සායෙව අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය නිරොධා ‘බ්‍යගා මෙ අත්තා’ති හොති. ඉති සො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අනිච්චසුඛදුක්ඛවොකිණ්ණං උප්පාදවයධම්මං අත්තානං සමනුපස්සමානො සමනුපස්සති, යො සො එවමාහ – ‘වෙදනා මෙ අත්තා’ති. තස්මාතිහානන්ද, එතෙන පෙතං නක්ඛමති – ‘වෙදනා මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සිතුං.

124. ‘‘තත්‍රානන්ද , යො සො එවමාහ – ‘න හෙව ඛො මෙ වෙදනා අත්තා, අප්පටිසංවෙදනො මෙ අත්තා’ති, සො එවමස්ස වචනීයො – ‘යත්ථ පනාවුසො, සබ්බසො වෙදයිතං නත්ථි අපි නු ඛො, තත්ථ ‘‘අයමහමස්මී’’ති සියා’’’ති ? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එතෙන පෙතං නක්ඛමති – ‘න හෙව ඛො මෙ වෙදනා අත්තා, අප්පටිසංවෙදනො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සිතුං.

125. ‘‘තත්‍රානන්ද , යො සො එවමාහ – ‘න හෙව ඛො මෙ වෙදනා අත්තා, නොපි අප්පටිසංවෙදනො මෙ අත්තා, අත්තා මෙ වෙදියති, වෙදනාධම්මො හි මෙ අත්තා’ති. සො එවමස්ස වචනීයො – වෙදනා ච හි, ආවුසො, සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අපරිසෙසා නිරුජ්ඣෙය්‍යුං. සබ්බසො වෙදනාය අසති වෙදනානිරොධා අපි නු ඛො තත්ථ ‘අයමහමස්මී’ති සියා’’ති? ‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහානන්ද, එතෙන පෙතං නක්ඛමති – ‘‘න හෙව ඛො මෙ වෙදනා අත්තා, නොපි අප්පටිසංවෙදනො මෙ අත්තා, අත්තා මෙ වෙදියති, වෙදනාධම්මො හි මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සිතුං.

126. ‘‘යතො ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු නෙව වෙදනං අත්තානං සමනුපස්සති, නොපි අප්පටිසංවෙදනං අත්තානං සමනුපස්සති, නොපි ‘අත්තා මෙ වෙදියති, වෙදනාධම්මො හි මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සති. සො එවං න සමනුපස්සන්තො න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති, අනුපාදියං න පරිතස්සති, අපරිතස්සං [අපරිතස්සනං (ක.)] පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති, ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාති. එවං විමුත්තචිත්තං ඛො, ආනන්ද, භික්ඛුං යො එවං වදෙය්‍ය – ‘හොති තථාගතො පරං මරණා ඉතිස්ස [ඉති සා (අට්ඨකථායං පාඨන්තරං)] දිට්ඨී’ති, තදකල්ලං. ‘න හොති තථාගතො පරං මරණා ඉතිස්ස දිට්ඨී’ති, තදකල්ලං. ‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා ඉතිස්ස දිට්ඨී’ති, තදකල්ලං. ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා ඉතිස්ස දිට්ඨී’ති, තදකල්ලං. තං කිස්ස හෙතු? යාවතා, ආනන්ද, අධිවචනං යාවතා අධිවචනපථො, යාවතා නිරුත්ති යාවතා නිරුත්තිපථො, යාවතා පඤ්ඤත්ති යාවතා පඤ්ඤත්තිපථො, යාවතා පඤ්ඤා යාවතා පඤ්ඤාවචරං, යාවතා වට්ටං [යාවතා වට්ටං වට්ටති (ක. සී.)], යාවතා වට්ටති [යාවතා වට්ටං වට්ටති (ක. සී.)], තදභිඤ්ඤාවිමුත්තො භික්ඛු, තදභිඤ්ඤාවිමුත්තං භික්ඛුං ‘න ජානාති න පස්සති ඉතිස්ස දිට්ඨී’ති, තදකල්ලං.

සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිති

127. ‘‘සත්ත ඛො, ආනන්ද [සත්ත ඛො ඉමා ආනන්ද (ක. සී. ස්‍යා.)], විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, ද්වෙ ආයතනානි. කතමා සත්ත? සන්තානන්ද, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා , එකච්චෙ ච දෙවා, එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. අයං පඨමා විඤ්ඤාණට්ඨිති. සන්තානන්ද, සත්තා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා බ්‍රහ්මකායිකා පඨමාභිනිබ්බත්තා. අයං දුතියා විඤ්ඤාණට්ඨිති. සන්තානන්ද, සත්තා එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා ආභස්සරා. අයං තතියා විඤ්ඤාණට්ඨිති. සන්තානන්ද, සත්තා එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි දෙවා සුභකිණ්හා. අයං චතුත්ථී විඤ්ඤාණට්ඨිති. සන්තානන්ද, සත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනූපගා. අයං පඤ්චමී විඤ්ඤාණට්ඨිති . සන්තානන්ද, සත්තා සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනූපගා. අයං ඡට්ඨී විඤ්ඤාණට්ඨිති. සන්තානන්ද, සත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනූපගා. අයං සත්තමී විඤ්ඤාණට්ඨිති. අසඤ්ඤසත්තායතනං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනමෙව දුතියං.

128. ‘‘තත්‍රානන්ද, යායං පඨමා විඤ්ඤාණට්ඨිති නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, සෙය්‍යථාපි මනුස්සා, එකච්චෙ ච දෙවා, එකච්චෙ ච විනිපාතිකා. යො නු ඛො, ආනන්ද, තඤ්ච පජානාති, තස්සා ච සමුදයං පජානාති, තස්සා ච අත්ථඞ්ගමං පජානාති, තස්සා ච අස්සාදං පජානාති, තස්සා ච ආදීනවං පජානාති, තස්සා ච නිස්සරණං පජානාති, කල්ලං නු තෙන තදභිනන්දිතු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’…පෙ…. ‘‘තත්‍රානන්ද, යමිදං අසඤ්ඤසත්තායතනං. යො නු ඛො, ආනන්ද, තඤ්ච පජානාති, තස්ස ච සමුදයං පජානාති, තස්ස ච අත්ථඞ්ගමං පජානාති, තස්ස ච අස්සාදං පජානාති, තස්ස ච ආදීනවං පජානාති, තස්ස ච නිස්සරණං පජානාති, කල්ලං නු තෙන තදභිනන්දිතු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තත්‍රානන්ද, යමිදං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං. යො නු ඛො, ආනන්ද, තඤ්ච පජානාති, තස්ස ච සමුදයං පජානාති, තස්ස ච අත්ථඞ්ගමං පජානාති, තස්ස ච අස්සාදං පජානාති, තස්ස ච ආදීනවං පජානාති, තස්ස ච නිස්සරණං පජානාති, කල්ලං නු තෙන තදභිනන්දිතු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. යතො ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු ඉමාසඤ්ච සත්තන්නං විඤ්ඤාණට්ඨිතීනං ඉමෙසඤ්ච ද්වින්නං ආයතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදා විමුත්තො හොති, අයං වුච්චතානන්ද, භික්ඛු පඤ්ඤාවිමුත්තො.

අට්ඨ විමොක්ඛා

129. ‘‘අට්ඨ ඛො ඉමෙ, ආනන්ද, විමොක්ඛා. කතමෙ අට්ඨ? රූපී රූපානි පස්සති අයං පඨමො විමොක්ඛො. අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපානි පස්සති, අයං දුතියො විමොක්ඛො. සුභන්තෙව අධිමුත්තො හොති, අයං තතියො විමොක්ඛො. සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං චතුත්ථො විමොක්ඛො. සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං පඤ්චමො විමොක්ඛො. සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං ඡට්ඨො විමොක්ඛො. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම ‘නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා’යතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං සත්තමො විමොක්ඛො. සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං අට්ඨමො විමොක්ඛො. ඉමෙ ඛො, ආනන්ද, අට්ඨ විමොක්ඛා.

130. ‘‘යතො ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු ඉමෙ අට්ඨ විමොක්ඛෙ අනුලොමම්පි සමාපජ්ජති, පටිලොමම්පි සමාපජ්ජති, අනුලොමපටිලොමම්පි සමාපජ්ජති, යත්ථිච්ඡකං යදිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං සමාපජ්ජතිපි වුට්ඨාතිපි. ආසවානඤ්ච ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං වුච්චතානන්ද, භික්ඛු උභතොභාගවිමුත්තො. ඉමාය ච ආනන්ද උභතොභාගවිමුත්තියා අඤ්ඤා උභතොභාගවිමුත්ති උත්තරිතරා වා පණීතතරා වා නත්ථී’’ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දීති.

මහානිදානසුත්තං නිට්ඨිතං දුතියං.

3. මහාපරිනිබ්බානසුත්තං

131. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො වජ්ජී අභියාතුකාමො හොති. සො එවමාහ – ‘‘අහං හිමෙ වජ්ජී එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ උච්ඡෙච්ඡාමි [උච්ඡෙජ්ජාමි (ස්‍යා. පී.), උච්ඡිජ්ජාමි (ක.)] වජ්ජී, විනාසෙස්සාමි වජ්ජී, අනයබ්‍යසනං ආපාදෙස්සාමි වජ්ජී’’ති [ආපාදෙස්සාමි වජ්ජීති (සබ්බත්ථ) අ. නි. 7.22 පස්සිතබ්බං].

132. අථ ඛො රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො වස්සකාරං බ්‍රාහ්මණං මගධමහාමත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දාහි, අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡ – ‘රාජා, භන්තෙ, මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති, අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡතී’ති. එවඤ්ච වදෙහි – ‘රාජා, භන්තෙ, මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො වජ්ජී අභියාතුකාමො. සො එවමාහ – ‘‘අහං හිමෙ වජ්ජී එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ උච්ඡෙච්ඡාමි වජ්ජී, විනාසෙස්සාමි වජ්ජී, අනයබ්‍යසනං ආපාදෙස්සාමී’’’ති. යථා තෙ භගවා බ්‍යාකරොති, තං සාධුකං උග්ගහෙත්වා මම ආරොචෙය්‍යාසි. න හි තථාගතා විතථං භණන්තී’’ති.

වස්සකාරබ්‍රාහ්මණො

133. ‘‘එවං, භො’’ති ඛො වස්සකාරො බ්‍රාහ්මණො මගධමහාමත්තො රඤ්ඤො මාගධස්ස අජාතසත්තුස්ස වෙදෙහිපුත්තස්ස පටිස්සුත්වා භද්දානි භද්දානි යානානි යොජෙත්වා භද්දං භද්දං යානං අභිරුහිත්වා භද්දෙහි භද්දෙහි යානෙහි රාජගහම්හා නිය්‍යාසි, යෙන ගිජ්ඣකූටො පබ්බතො තෙන පායාසි. යාවතිකා යානස්ස භූමි, යානෙන ගන්ත්වා, යානා පච්චොරොහිත්වා පත්තිකොව යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වස්සකාරො බ්‍රාහ්මණො මගධමහාමත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘රාජා, භො ගොතම, මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො භොතො ගොතමස්ස පාදෙ සිරසා වන්දති, අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡති. රාජා [එවඤ්ච වදෙති රාජා (ක.)], භො ගොතම, මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො වජ්ජී අභියාතුකාමො. සො එවමාහ – ‘අහං හිමෙ වජ්ජී එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ උච්ඡෙච්ඡාමි වජ්ජී, විනාසෙස්සාමි වජ්ජී, අනයබ්‍යසනං ආපාදෙස්සාමී’’’ති.

රාජඅපරිහානියධම්මා

134. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පිට්ඨිතො ඨිතො හොති භගවන්තං බීජයමානො [වීජයමානො (සී.), වීජීයමානො (ස්‍යා.)]. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං, ‘වජ්ජී අභිණ්හං සන්නිපාතා සන්නිපාතබහුලා’ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘වජ්ජී අභිණ්හං සන්නිපාතා සන්නිපාතබහුලා’’ති. ‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, වජ්ජී අභිණ්හං සන්නිපාතා සන්නිපාතබහුලා භවිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං , ‘වජ්ජී සමග්ගා සන්නිපතන්ති, සමග්ගා වුට්ඨහන්ති, සමග්ගා වජ්ජිකරණීයානි කරොන්තී’ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘වජ්ජී සමග්ගා සන්නිපතන්ති, සමග්ගා වුට්ඨහන්ති, සමග්ගා වජ්ජිකරණීයානි කරොන්තී’’ති. ‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, වජ්ජී සමග්ගා සන්නිපතිස්සන්ති, සමග්ගා වුට්ඨහිස්සන්ති, සමග්ගා වජ්ජිකරණීයානි කරිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං, ‘වජ්ජී අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙන්ති, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්දන්ති, යථාපඤ්ඤත්තෙ පොරාණෙ වජ්ජිධම්මෙ සමාදාය වත්තන්තී’’’ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘වජ්ජී අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙන්ති, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්දන්ති, යථාපඤ්ඤත්තෙ පොරාණෙ වජ්ජිධම්මෙ සමාදාය වත්තන්තී’’’ති. ‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, ‘‘වජ්ජී අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙස්සන්ති, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්දිස්සන්ති, යථාපඤ්ඤත්තෙ පොරාණෙ වජ්ජිධම්මෙ සමාදාය වත්තිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං, ‘වජ්ජී යෙ තෙ වජ්ජීනං වජ්ජිමහල්ලකා, තෙ සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති [ගරුකරොන්ති (සී. ස්‍යා. පී.)] මානෙන්ති පූජෙන්ති, තෙසඤ්ච සොතබ්බං මඤ්ඤන්තී’’’ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘වජ්ජී යෙ තෙ වජ්ජීනං වජ්ජිමහල්ලකා, තෙ සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති, තෙසඤ්ච සොතබ්බං මඤ්ඤන්තී’’’ති. ‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, වජ්ජී යෙ තෙ වජ්ජීනං වජ්ජිමහල්ලකා , තෙ සක්කරිස්සන්ති ගරුං කරිස්සන්ති මානෙස්සන්ති පූජෙස්සන්ති, තෙසඤ්ච සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං, ‘වජ්ජී යා තා කුලිත්ථියො කුලකුමාරියො, තා න ඔක්කස්ස පසය්හ වාසෙන්තී’’’ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘වජ්ජී යා තා කුලිත්ථියො කුලකුමාරියො තා න ඔක්කස්ස පසය්හ වාසෙන්තී’’’ති.

‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, වජ්ජී යා තා කුලිත්ථියො කුලකුමාරියො, තා න ඔක්කස්ස පසය්හ වාසෙස්සන්ති, වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං, ‘වජ්ජී යානි තානි

වජ්ජීනං වජ්ජිචෙතියානි අබ්භන්තරානි චෙව බාහිරානි ච, තානි සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති, තෙසඤ්ච දින්නපුබ්බං කතපුබ්බං ධම්මිකං බලිං නො පරිහාපෙන්තී’’’ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘වජ්ජී යානි තානි වජ්ජීනං වජ්ජිචෙතියානි අබ්භන්තරානි චෙව බාහිරානි ච, තානි සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති තෙසඤ්ච දින්නපුබ්බං කතපුබ්බං ධම්මිකං බලිං නො පරිහාපෙන්තී’’’ති. ‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, වජ්ජී යානි තානි වජ්ජීනං වජ්ජිචෙතියානි අබ්භන්තරානි චෙව බාහිරානි ච, තානි සක්කරිස්සන්ති ගරුං කරිස්සන්ති මානෙස්සන්ති පූජෙස්සන්ති, තෙසඤ්ච දින්නපුබ්බං කතපුබ්බං ධම්මිකං බලිං නො පරිහාපෙස්සන්ති, වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘කින්ති තෙ, ආනන්ද, සුතං, ‘වජ්ජීනං අරහන්තෙසු ධම්මිකා රක්ඛාවරණගුත්ති සුසංවිහිතා, කින්ති අනාගතා ච අරහන්තො විජිතං ආගච්ඡෙය්‍යුං, ආගතා ච අරහන්තො විජිතෙ ඵාසු විහරෙය්‍යු’’’න්ති? ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ ‘වජ්ජීනං අරහන්තෙසු ධම්මිකා රක්ඛාවරණගුත්ති සුසංවිහිතා කින්ති අනාගතා ච අරහන්තො විජිතං ආගච්ඡෙය්‍යුං, ආගතා ච අරහන්තො විජිතෙ ඵාසු විහරෙය්‍යු’’’න්ති. ‘‘යාවකීවඤ්ච, ආනන්ද, වජ්ජීනං අරහන්තෙසු ධම්මිකා රක්ඛාවරණගුත්ති සුසංවිහිතා භවිස්සති, කින්ති අනාගතා ච අරහන්තො විජිතං ආගච්ඡෙය්‍යුං, ආගතා ච අරහන්තො විජිතෙ ඵාසු විහරෙය්‍යුන්ති. වුද්ධියෙව, ආනන්ද, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානී’’ති.

135. අථ ඛො භගවා වස්සකාරං බ්‍රාහ්මණං මගධමහාමත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘එකමිදාහං, බ්‍රාහ්මණ, සමයං වෙසාලියං විහරාමි සාරන්දදෙ [සානන්දරෙ (ක.)] චෙතියෙ. තත්‍රාහං වජ්ජීනං ඉමෙ සත්ත අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙසිං. යාවකීවඤ්ච, බ්‍රාහ්මණ, ඉමෙ සත්ත අපරිහානියා ධම්මා වජ්ජීසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච සත්තසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු වජ්ජී සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, බ්‍රාහ්මණ, වජ්ජීනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානී’’ති.

එවං වුත්තෙ, වස්සකාරො බ්‍රාහ්මණො මගධමහාමත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එකමෙකෙනපි, භො ගොතම, අපරිහානියෙන ධම්මෙන සමන්නාගතානං වජ්ජීනං වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි . කො පන වාදො සත්තහි අපරිහානියෙහි ධම්මෙහි. අකරණීයාව [අකරණීයා ච (ස්‍යා. ක.)], භො ගොතම, වජ්ජී [වජ්ජීනං (ක.)] රඤ්ඤා මාගධෙන අජාතසත්තුනා වෙදෙහිපුත්තෙන යදිදං යුද්ධස්ස, අඤ්ඤත්‍ර උපලාපනාය අඤ්ඤත්‍ර මිථුභෙදා. හන්ද ච දානි මයං, භො ගොතම, ගච්ඡාම , බහුකිච්චා මයං බහුකරණීයා’’ති. ‘‘යස්සදානි ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, කාලං මඤ්ඤසී’’ති. අථ ඛො වස්සකාරො බ්‍රාහ්මණො මගධමහාමත්තො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

භික්ඛුඅපරිහානියධම්මා

136. අථ ඛො භගවා අචිරපක්කන්තෙ වස්සකාරෙ බ්‍රාහ්මණෙ මගධමහාමත්තෙ ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ගච්ඡ ත්වං, ආනන්ද, යාවතිකා භික්ඛූ රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙහී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා යාවතිකා භික්ඛූ රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සන්නිපතිතො, භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝො, යස්සදානි, භන්තෙ, භගවා කාලං මඤ්ඤතී’’ති.

අථ ඛො භගවා උට්ඨායාසනා යෙන උපට්ඨානසාලා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘සත්ත වො, භික්ඛවෙ, අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යාවකීවඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අභිණ්හං සන්නිපාතා සන්නිපාතබහුලා භවිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සමග්ගා සන්නිපතිස්සන්ති, සමග්ගා වුට්ඨහිස්සන්ති, සමග්ගා සඞ්ඝකරණීයානි කරිස්සන්ති , වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙස්සන්ති, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්දිස්සන්ති, යථාපඤ්ඤත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු සමාදාය වත්තිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යෙ තෙ භික්ඛූ ථෙරා රත්තඤ්ඤූ චිරපබ්බජිතා සඞ්ඝපිතරො සඞ්ඝපරිණායකා, තෙ සක්කරිස්සන්ති ගරුං කරිස්සන්ති මානෙස්සන්ති පූජෙස්සන්ති, තෙසඤ්ච සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, වුද්ධියෙව,

භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ උප්පන්නාය තණ්හාය පොනොබ්භවිකාය න වසං ගච්ඡිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ආරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු සාපෙක්ඛා භවිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ පච්චත්තඤ්ඤෙව සතිං උපට්ඨපෙස්සන්ති – ‘කින්ති අනාගතා ච පෙසලා සබ්‍රහ්මචාරී ආගච්ඡෙය්‍යුං, ආගතා ච පෙසලා සබ්‍රහ්මචාරී ඵාසු [ඵාසුං (සී. ස්‍යා. පී.)] විහරෙය්‍යු’න්ති. වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත අපරිහානියා ධම්මා භික්ඛූසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච සත්තසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු භික්ඛූ සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

137. ‘‘අපරෙපි වො, භික්ඛවෙ, සත්ත අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න කම්මාරාමා භවිස්සන්ති න කම්මරතා න කම්මාරාමතමනුයුත්තා, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න භස්සාරාමා භවිස්සන්ති න භස්සරතා න භස්සාරාමතමනුයුත්තා, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න නිද්දාරාමා භවිස්සන්ති න නිද්දාරතා න නිද්දාරාමතමනුයුත්තා, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න සඞ්ගණිකාරාමා භවිස්සන්ති න සඞ්ගණිකරතා න සඞ්ගණිකාරාමතමනුයුත්තා, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න පාපිච්ඡා භවිස්සන්ති න පාපිකානං ඉච්ඡානං වසං ගතා, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න පාපමිත්තා භවිස්සන්ති න පාපසහායා න පාපසම්පවඞ්කා, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ න ඔරමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන අන්තරාවොසානං ආපජ්ජිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත අපරිහානියා ධම්මා භික්ඛූසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච සත්තසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු භික්ඛූ සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

138. ‘‘අපරෙපි වො, භික්ඛවෙ, සත්ත අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි…පෙ.… ‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සද්ධා භවිස්සන්ති…පෙ.… හිරිමනා භවිස්සන්ති… ඔත්තප්පී භවිස්සන්ති… බහුස්සුතා භවිස්සන්ති… ආරද්ධවීරියා භවිස්සන්ති… උපට්ඨිතස්සතී භවිස්සන්ති… පඤ්ඤවන්තො භවිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි. යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත අපරිහානියා ධම්මා භික්ඛූසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච සත්තසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු භික්ඛූ සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

139. ‘‘අපරෙපි වො, භික්ඛවෙ, සත්ත අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති…පෙ.… ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති… වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති… පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති… පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති… සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති… උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙස්සන්ති, වුද්ධියෙව , භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත අපරිහානියා ධම්මා භික්ඛූසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච සත්තසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු භික්ඛූ සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා නො පරිහානි.

140. ‘‘අපරෙපි වො, භික්ඛවෙ, සත්ත අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ අනිච්චසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති…පෙ…. අනත්තසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති… අසුභසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති… ආදීනවසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති… පහානසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති… විරාගසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති… නිරොධසඤ්ඤං භාවෙස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච , භික්ඛවෙ, ඉමෙ සත්ත අපරිහානියා ධම්මා භික්ඛූසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච සත්තසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු භික්ඛූ සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

141. ‘‘ඡ, වො භික්ඛවෙ, අපරිහානියෙ ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යාවකීවඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මෙත්තං කායකම්මං පච්චුපට්ඨාපෙස්සන්ති සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවි චෙව රහො ච, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මෙත්තං වචීකම්මං පච්චුපට්ඨාපෙස්සන්ති …පෙ…. මෙත්තං මනොකම්මං පච්චුපට්ඨාපෙස්සන්ති සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවි චෙව රහො ච, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ, යෙ තෙ ලාභා ධම්මිකා ධම්මලද්ධා අන්තමසො පත්තපරියාපන්නමත්තම්පි තථාරූපෙහි ලාභෙහි අප්පටිවිභත්තභොගී භවිස්සන්ති සීලවන්තෙහි සබ්‍රහ්මචාරීහි සාධාරණභොගී, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යානි කානි සීලානි අඛණ්ඩානි අච්ඡිද්දානි අසබලානි අකම්මාසානි භුජිස්සානි විඤ්ඤූපසත්ථානි [විඤ්ඤුප්පසත්ථානි (සී.)] අපරාමට්ඨානි සමාධිසංවත්තනිකානි තථාරූපෙසු සීලෙසු සීලසාමඤ්ඤගතා විහරිස්සන්ති සබ්‍රහ්මචාරීහි ආවි චෙව රහො ච, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ යායං දිට්ඨි අරියා නියානිකා, නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය, තථාරූපාය දිට්ඨියා දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතා විහරිස්සන්ති සබ්‍රහ්මචාරීහි ආවි චෙව රහො ච, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානි.

‘‘යාවකීවඤ්ච , භික්ඛවෙ, ඉමෙ ඡ අපරිහානියා ධම්මා භික්ඛූසු ඨස්සන්ති, ඉමෙසු ච ඡසු අපරිහානියෙසු ධම්මෙසු භික්ඛූ සන්දිස්සිස්සන්ති, වුද්ධියෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානී’’ති.

142. තත්‍ර සුදං භගවා රාජගහෙ විහරන්තො ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ‘‘ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

143. අථ ඛො භගවා රාජගහෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන අම්බලට්ඨිකා තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන අම්බලට්ඨිකා තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා අම්බලට්ඨිකායං විහරති රාජාගාරකෙ. තත්‍රාපි සුදං භගවා අම්බලට්ඨිකායං විහරන්තො රාජාගාරකෙ එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ‘‘ඉති සීලං ඉති සමාධි ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

144. අථ ඛො භගවා අම්බලට්ඨිකායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන නාළන්දා තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන නාළන්දා තදවසරි, තත්‍ර සුදං භගවා නාළන්දායං විහරති පාවාරිකම්බවනෙ .

සාරිපුත්තසීහනාදො

145. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එවං පසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති; න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධිය’’න්ති. ‘‘උළාරා ඛො තෙ අයං, සාරිපුත්ත, ආසභී වාචා [ආසභිවාචා (ස්‍යා.)] භාසිතා, එකංසො ගහිතො, සීහනාදො නදිතො – ‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති; න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධිය’න්ති.

‘‘කිං තෙ [කිං නු (ස්‍යා. පී. ක.)], සාරිපුත්ත, යෙ තෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතා – ‘එවංසීලා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපි, එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො අහෙසුං ඉතිපී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘කිං පන තෙ [කිං පන (ස්‍යා. පී. ක.)], සාරිපුත්ත, යෙ තෙ භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, සබ්බෙ තෙ භගවන්තො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතා – ‘එවංසීලා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති ඉතිපි, එවංධම්මා එවංපඤ්ඤා එවංවිහාරී එවංවිමුත්තා තෙ භගවන්තො භවිස්සන්ති ඉතිපී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘කිං පන තෙ, සාරිපුත්ත, අහං එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො චෙතසා චෙතො පරිච්ච විදිතො – ‘‘එවංසීලො භගවා ඉතිපි , එවංධම්මො එවංපඤ්ඤො එවංවිහාරී එවංවිමුත්තො භගවා ඉතිපී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘එත්ථ ච හි තෙ, සාරිපුත්ත, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු චෙතොපරියඤාණං [චෙතොපරිඤ්ඤායඤාණං (ස්‍යා.), චෙතසා චෙතොපරියායඤාණං (ක.)] නත්ථි. අථ කිඤ්චරහි තෙ අයං, සාරිපුත්ත, උළාරා ආසභී වාචා භාසිතා, එකංසො ගහිතො, සීහනාදො නදිතො – ‘එවංපසන්නො අහං, භන්තෙ, භගවති; න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජති අඤ්ඤො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා භගවතා භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධිය’’’න්ති?

146. ‘‘න ඛො මෙ, භන්තෙ, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු චෙතොපරියඤාණං අත්ථි, අපි ච මෙ ධම්මන්වයො විදිතො. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, රඤ්ඤො පච්චන්තිමං නගරං දළ්හුද්ධාපං දළ්හපාකාරතොරණං එකද්වාරං, තත්‍රස්ස දොවාරිකො පණ්ඩිතො වියත්තො මෙධාවී අඤ්ඤාතානං නිවාරෙතා ඤාතානං පවෙසෙතා. සො තස්ස නගරස්ස සමන්තා අනුපරියායපථං [අනුචරියායපථං (ස්‍යා.)] අනුක්කමමානො න පස්සෙය්‍ය පාකාරසන්ධිං වා පාකාරවිවරං වා, අන්තමසො බිළාරනික්ඛමනමත්තම්පි. තස්ස එවමස්ස [න පස්සෙය්‍ය තස්ස එවමස්ස (ස්‍යා.)] – ‘යෙ ඛො කෙචි ඔළාරිකා පාණා ඉමං නගරං පවිසන්ති වා නික්ඛමන්ති වා, සබ්බෙ තෙ ඉමිනාව ද්වාරෙන පවිසන්ති වා නික්ඛමන්ති වා’ති. එවමෙව ඛො මෙ, භන්තෙ, ධම්මන්වයො විදිතො – ‘යෙ තෙ, භන්තෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා , සබ්බෙ තෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුපතිට්ඨිතචිත්තා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිංසු. යෙපි තෙ, භන්තෙ, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා , සබ්බෙ තෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුපතිට්ඨිතචිත්තා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිස්සන්ති. භගවාපි, භන්තෙ, එතරහි අරහං සම්මාසම්බුද්ධො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුපතිට්ඨිතචිත්තො සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’’’ති.

147. තත්‍රපි සුදං භගවා නාළන්දායං විහරන්තො පාවාරිකම්බවනෙ එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ‘‘ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථීදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

දුස්සීලආදීනවා

148. අථ ඛො භගවා නාළන්දායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන පාටලිගාමො තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි . අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන පාටලිගාමො තදවසරි. අස්සොසුං ඛො පාටලිගාමිකා උපාසකා – ‘‘භගවා කිර පාටලිගාමං අනුප්පත්තො’’ති. අථ ඛො පාටලිගාමිකා උපාසකා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො පාටලිගාමිකා උපාසකා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘අධිවාසෙතු නො, භන්තෙ, භගවා ආවසථාගාර’’න්ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො පාටලිගාමිකා උපාසකා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා සබ්බසන්ථරිං [සබ්බසන්ථරිතං සන්ථතං (ස්‍යා.), සබ්බසන්ථරිං සන්ථතං (ක.)] ආවසථාගාරං සන්ථරිත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා උදකමණිකං පතිට්ඨාපෙත්වා තෙලපදීපං ආරොපෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු, උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු.

එකමන්තං ඨිතා ඛො පාටලිගාමිකා උපාසකා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘සබ්බසන්ථරිසන්ථතං [සබ්බසන්ථරිං සන්ථතං (සී. ස්‍යා. පී. ක.)], භන්තෙ, ආවසථාගාරං, ආසනානි පඤ්ඤත්තානි, උදකමණිකො පතිට්ඨාපිතො, තෙලපදීපො ආරොපිතො; යස්සදානි, භන්තෙ, භගවා කාලං මඤ්ඤතී’’ති. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං [ඉදං පදං විනයමහාවග්ග න දිස්සති]. නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ආවසථාගාරං පවිසිත්වා මජ්ඣිමං ථම්භං නිස්සාය පුරත්ථාභිමුඛො [පුරත්ථිමාභිමුඛො (ක.)] නිසීදි. භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ආවසථාගාරං පවිසිත්වා පච්ඡිමං භිත්තිං නිස්සාය පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදි භගවන්තමෙව පුරක්ඛත්වා. පාටලිගාමිකාපි ඛො උපාසකා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ආවසථාගාරං පවිසිත්වා පුරත්ථිමං භිත්තිං නිස්සාය පච්ඡිමාභිමුඛා නිසීදිංසු භගවන්තමෙව පුරක්ඛත්වා.

149. අථ ඛො භගවා පාටලිගාමිකෙ උපාසකෙ ආමන්තෙසි – ‘‘පඤ්චිමෙ, ගහපතයො, ආදීනවා දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ, ගහපතයො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො පමාදාධිකරණං මහතිං භොගජානිං නිගච්ඡති. අයං පඨමො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, දුස්සීලස්ස සීලවිපන්නස්ස පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති. අයං දුතියො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො යඤ්ඤදෙව පරිසං උපසඞ්කමති – යදි ඛත්තියපරිසං යදි බ්‍රාහ්මණපරිසං යදි ගහපතිපරිසං යදි සමණපරිසං – අවිසාරදො උපසඞ්කමති මඞ්කුභූතො. අයං තතියො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො සම්මූළ්හො කාලඞ්කරොති. අයං චතුත්ථො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, දුස්සීලො සීලවිපන්නො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති. අයං පඤ්චමො ආදීනවො දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා. ඉමෙ ඛො, ගහපතයො, පඤ්ච ආදීනවා දුස්සීලස්ස සීලවිපත්තියා.

සීලවන්තආනිසංසා

150. ‘‘පඤ්චිමෙ , ගහපතයො, ආනිසංසා සීලවතො සීලසම්පදාය. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ, ගහපතයො, සීලවා සීලසම්පන්නො අප්පමාදාධිකරණං මහන්තං භොගක්ඛන්ධං අධිගච්ඡති. අයං පඨමො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, සීලවතො සීලසම්පන්නස්ස කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති. අයං දුතියො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, සීලවා සීලසම්පන්නො යඤ්ඤදෙව පරිසං උපසඞ්කමති – යදි ඛත්තියපරිසං යදි බ්‍රාහ්මණපරිසං යදි ගහපතිපරිසං යදි සමණපරිසං විසාරදො උපසඞ්කමති අමඞ්කුභූතො. අයං තතියො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, සීලවා සීලසම්පන්නො අසම්මූළ්හො කාලඞ්කරොති. අයං චතුත්ථො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය.

‘‘පුන චපරං, ගහපතයො, සීලවා සීලසම්පන්නො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති. අයං පඤ්චමො ආනිසංසො සීලවතො සීලසම්පදාය. ඉමෙ ඛො, ගහපතයො, පඤ්ච ආනිසංසා සීලවතො සීලසම්පදායා’’ති.

151. අථ ඛො භගවා පාටලිගාමිකෙ උපාසකෙ බහුදෙව රත්තිං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා උය්‍යොජෙසි – ‘‘අභික්කන්තා ඛො, ගහපතයො, රත්ති, යස්සදානි තුම්හෙ කාලං මඤ්ඤථා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො පාටලිගාමිකා උපාසකා භගවතො පටිස්සුත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. අථ ඛො භගවා අචිරපක්කන්තෙසු පාටලිගාමිකෙසු උපාසකෙසු සුඤ්ඤාගාරං පාවිසි.

පාටලිපුත්තනගරමාපනං

152. තෙන ඛො පන සමයෙන සුනිධවස්සකාරා [සුනීධවස්සකාරා (ස්‍යා. ක.)] මගධමහාමත්තා පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්ති වජ්ජීනං පටිබාහාය. තෙන සමයෙන සම්බහුලා දෙවතායො සහස්සෙව [සහස්සස්සෙව (සී. පී. ක.),

සහස්සසෙව (ටීකායං පාඨන්තරං), සහස්සසහස්සෙව (උදානට්ඨකථා)] පාටලිගාමෙ වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති. යස්මිං පදෙසෙ මහෙසක්ඛා දෙවතා වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති, මහෙසක්ඛානං තත්ථ රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානං චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුං. යස්මිං පදෙසෙ මජ්ඣිමා දෙවතා වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති, මජ්ඣිමානං තත්ථ රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානං චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුං. යස්මිං පදෙසෙ නීචා දෙවතා වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති, නීචානං තත්ථ රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානං චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුං. අද්දසා ඛො භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන තා දෙවතායො සහස්සෙව පාටලිගාමෙ වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්තියො. අථ ඛො භගවා රත්තියා පච්චූසසමයං පච්චුට්ඨාය ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘කෙ නු ඛො [කො නු ඛො (සී. ස්‍යා. පී. ක.)], ආනන්ද, පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්තී’’ති [මාපෙතීති (සී. ස්‍යා. පී. ක.)]? ‘‘සුනිධවස්සකාරා, භන්තෙ, මගධමහාමත්තා පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්ති වජ්ජීනං පටිබාහායා’’ති. ‘‘සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, දෙවෙහි තාවතිංසෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්ති වජ්ජීනං පටිබාහාය. ඉධාහං, ආනන්ද, අද්දසං දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සම්බහුලා දෙවතායො සහස්සෙව පාටලිගාමෙ වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්තියො. යස්මිං , ආනන්ද, පදෙසෙ මහෙසක්ඛා දෙවතා වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති, මහෙසක්ඛානං තත්ථ රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානං චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුං. යස්මිං පදෙසෙ මජ්ඣිමා දෙවතා වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති, මජ්ඣිමානං තත්ථ රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානං චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුං. යස්මිං පදෙසෙ නීචා දෙවතා වත්ථූනි පරිග්ගණ්හන්ති, නීචානං තත්ථ රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානං චිත්තානි නමන්ති නිවෙසනානි මාපෙතුං. යාවතා, ආනන්ද, අරියං ආයතනං යාවතා වණිප්පථො ඉදං අග්ගනගරං භවිස්සති පාටලිපුත්තං පුටභෙදනං . පාටලිපුත්තස්ස ඛො, ආනන්ද, තයො අන්තරායා භවිස්සන්ති – අග්ගිතො වා උදකතො වා මිථුභෙදා වා’’ති.

153. අථ ඛො සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු, එකමන්තං ඨිතා ඛො සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘අධිවාසෙතු නො භවං ගොතමො අජ්ජතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනා’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා යෙන සකො ආවසථො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා සකෙ ආවසථෙ පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචාපෙසුං – ‘‘කාලො, භො ගොතම, නිට්ඨිතං භත්ත’’න්ති.

අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන සුනිධවස්සකාරානං මගධමහාමත්තානං ආවසථො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙසුං සම්පවාරෙසුං. අථ ඛො සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං අඤ්ඤතරං නීචං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො සුනිධවස්සකාරෙ මගධමහාමත්තෙ භගවා ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදි –

‘‘යස්මිං පදෙසෙ කප්පෙති, වාසං පණ්ඩිතජාතියො;
සීලවන්තෙත්ථ භොජෙත්වා, සඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරයො [බ්‍රහ්මචාරිනො (ස්‍යා.)].

‘‘යා තත්ථ දෙවතා ආසුං, තාසං දක්ඛිණමාදිසෙ;
තා පූජිතා පූජයන්ති [පූජිතා පූජයන්ති නං (ක.)], මානිතා මානයන්ති නං.

‘‘තතො නං අනුකම්පන්ති, මාතා පුත්තංව ඔරසං;
දෙවතානුකම්පිතො පොසො, සදා භද්‍රානි පස්සතී’’ති.

අථ ඛො භගවා සුනිධවස්සකාරෙ මගධමහාමත්තෙ ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

154. තෙන ඛො පන සමයෙන සුනිධවස්සකාරා මගධමහාමත්තා භගවන්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධා හොන්ති – ‘‘යෙනජ්ජ සමණො ගොතමො ද්වාරෙන නික්ඛමිස්සති, තං ගොතමද්වාරං නාම භවිස්සති. යෙන තිත්ථෙන ගඞ්ගං නදිං තරිස්සති, තං ගොතමතිත්ථං නාම භවිස්සතී’’ති. අථ ඛො භගවා යෙන ද්වාරෙන නික්ඛමි , තං ගොතමද්වාරං නාම අහොසි. අථ ඛො භගවා යෙන ගඞ්ගා නදී තෙනුපසඞ්කමි. තෙන ඛො පන සමයෙන ගඞ්ගා නදී පූරා හොති සමතිත්තිකා කාකපෙය්‍යා. අප්පෙකච්චෙ මනුස්සා නාවං පරියෙසන්ති, අප්පෙකච්චෙ උළුම්පං පරියෙසන්ති, අප්පෙකච්චෙ කුල්ලං බන්ධන්ති අපාරා [පාරා (සී. ස්‍යා. ක.), ඔරා (වි. මහාවග්ග)], පාරං ගන්තුකාමා. අථ ඛො භගවා – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව – ගඞ්ගාය නදියා ඔරිමතීරෙ අන්තරහිතො පාරිමතීරෙ පච්චුට්ඨාසි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. අද්දසා ඛො භගවා තෙ මනුස්සෙ අප්පෙකච්චෙ නාවං පරියෙසන්තෙ අප්පෙකච්චෙ උළුම්පං පරියෙසන්තෙ අප්පෙකච්චෙ කුල්ලං බන්ධන්තෙ අපාරා පාරං ගන්තුකාමෙ. අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි –

‘‘යෙ තරන්ති අණ්ණවං සරං, සෙතුං කත්වාන විසජ්ජ පල්ලලානි;
කුල්ලඤ්හි ජනො බන්ධති [කුල්ලං ජනො ච බන්ධති (ස්‍යා.), කුල්ලං හි ජනො පබන්ධති (සී. පී. ක.)],
තිණ්ණා [නිතිණ්ණා, න තිණ්ණා (ක.)] මෙධාවිනො ජනා’’ති.

පඨමභාණවාරො.

අරියසච්චකථා

155. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන කොටිගාමො තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන කොටිගාමො තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා කොටිගාමෙ විහරති. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි –

‘‘චතුන්නං , භික්ඛවෙ, අරියසච්චානං අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. කතමෙසං චතුන්නං? දුක්ඛස්ස, භික්ඛවෙ, අරියසච්චස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. දුක්ඛසමුදයස්ස, භික්ඛවෙ, අරියසච්චස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. දුක්ඛනිරොධස්ස, භික්ඛවෙ, අරියසච්චස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය, භික්ඛවෙ, අරියසච්චස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. තයිදං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, දුක්ඛසමුදයං [දුක්ඛසමුදයො (ස්‍යා.)] අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, දුක්ඛනිරොධං [දුක්ඛනිරොධො (ස්‍යා.)] අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, උච්ඡින්නා භවතණ්හා, ඛීණා භවනෙත්ති, නත්ථිදානි පුනබ්භවො’’ති. ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘චතුන්නං අරියසච්චානං, යථාභූතං අදස්සනා;
සංසිතං දීඝමද්ධානං, තාසු තාස්වෙව ජාතිසු.

තානි එතානි දිට්ඨානි, භවනෙත්ති සමූහතා;
උච්ඡින්නං මූලං දුක්ඛස්ස, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’ති.

තත්‍රපි සුදං භගවා කොටිගාමෙ විහරන්තො එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ‘‘ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

අනාවත්තිධම්මසම්බොධිපරායණා

156. අථ ඛො භගවා කොටිගාමෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන නාතිකා [නාදිකා (ස්‍යා. පී.)] තෙනුපඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන නාතිකා තදවසරි. තත්‍රපි සුදං භගවා නාතිකෙ විහරති ගිඤ්ජකාවසථෙ. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාළ්හො නාම, භන්තෙ, භික්ඛු නාතිකෙ කාලඞ්කතො, තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො? නන්දා නාම, භන්තෙ, භික්ඛුනී නාතිකෙ කාලඞ්කතා, තස්සා කා ගති, කො අභිසම්පරායො? සුදත්තො නාම, භන්තෙ, උපාසකො නාතිකෙ කාලඞ්කතො, තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො? සුජාතා නාම, භන්තෙ, උපාසිකා නාතිකෙ කාලඞ්කතා, තස්සා කා ගති , කො අභිසම්පරායො? කුක්කුටො [කකුධො (ස්‍යා.)] නාම, භන්තෙ, උපාසකො නාතිකෙ කාලඞ්කතො, තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො? කාළිම්බො [කාලිඞ්ගො (පී.), කාරළිම්බො (ස්‍යා.)] නාම, භන්තෙ, උපාසකො…පෙ.… නිකටො නාම, භන්තෙ, උපාසකො… කටිස්සහො [කටිස්සභො (සී. පී.)] නාම, භන්තෙ, උපාසකො… තුට්ඨො නාම, භන්තෙ, උපාසකො… සන්තුට්ඨො නාම, භන්තෙ, උපාසකො… භද්දො [භටො (ස්‍යා.)] නාම, භන්තෙ, උපාසකො… සුභද්දො [සුභටො (ස්‍යා.)] නාම, භන්තෙ, උපාසකො නාතිකෙ කාලඞ්කතො, තස්ස කා ගති, කො අභිසම්පරායො’’ති?

157. ‘‘සාළ්හො, ආනන්ද, භික්ඛු ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි. නන්දා, ආනන්ද, භික්ඛුනී පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනී අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සුදත්තො, ආනන්ද, උපාසකො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමී සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති. සුජාතා, ආනන්ද, උපාසිකා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා [පරායනා (සී. ස්‍යා. පී. ක.)]. කුක්කුටො, ආනන්ද, උපාසකො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා. කාළිම්බො, ආනන්ද, උපාසකො…පෙ.… නිකටො, ආනන්ද, උපාසකො… කටිස්සහො , ආනන්ද, උපාසකො… තුට්ඨො, ආනන්ද, උපාසකො … සන්තුට්ඨො, ආනන්ද, උපාසකො… භද්දො, ආනන්ද, උපාසකො… සුභද්දො, ආනන්ද, උපාසකො පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකො තත්ථ පරිනිබ්බායී අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකා

. පරොපඤ්ඤාසං, ආනන්ද, නාතිකෙ උපාසකා කාලඞ්කතා, පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සාධිකා නවුති [ඡාධිකා නවුති (ස්‍යා.)], ආනන්ද, නාතිකෙ උපාසකා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. සාතිරෙකානි [දසාතිරෙකානි (ස්‍යා.)], ආනන්ද, පඤ්චසතානි නාතිකෙ උපාසකා කාලඞ්කතා, තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා.

ධම්මාදාසධම්මපරියායා

158. ‘‘අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, ආනන්ද, යං මනුස්සභූතො කාලඞ්කරෙය්‍ය. තස්මිංයෙව [තස්මිං තස්මිං චෙ (සී. පී.), තස්මිං තස්මිං ඛො (ස්‍යා.)] කාලඞ්කතෙ තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං පුච්ඡිස්සථ, විහෙසා හෙසා, ආනන්ද, තථාගතස්ස. තස්මාතිහානන්ද, ධම්මාදාසං නාම ධම්මපරියායං දෙසෙස්සාමි, යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති.

159. ‘‘කතමො ච සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො, යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’ති?

‘‘ඉධානන්ද , අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’ති.

‘‘ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහී’ති.

‘‘සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, උජුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, ඤායප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, සාමීචිප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො ආහුනෙය්‍යො පාහුනෙය්‍යො දක්ඛිණෙය්‍යො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා’ති.

‘‘අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි අච්ඡිද්දෙහි අසබලෙහි අකම්මාසෙහි භුජිස්සෙහි විඤ්ඤූපසත්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවත්තනිකෙහි.

‘‘අයං ඛො සො, ආනන්ද, ධම්මාදාසො ධම්මපරියායො, යෙන සමන්නාගතො අරියසාවකො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’’ති.

තත්‍රපි සුදං භගවා නාතිකෙ විහරන්තො ගිඤ්ජකාවසථෙ එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති –

‘‘ඉති සීලං ඉති සමාධි ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

160. අථ ඛො භගවා නාතිකෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන වෙසාලී තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන වෙසාලී තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලියං විහරති අම්බපාලිවනෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි –

‘‘සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය සම්පජානො, අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී…පෙ…. චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සතො හොති.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්පජානො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සමිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පීතෙ ඛායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී හොති,

උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ ඨිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී හොති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්පජානො හොති. සතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය සම්පජානො, අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී''ති.

අම්බපාලීගණිකා

161. අස්සොසි ඛො අම්බපාලී ගණිකා – ''භගවා කිර වෙසාලිං අනුප්පත්තො වෙසාලියං විහරති මය්හං අම්බවනෙ''ති. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා භද්දානි භද්දානි යානානි යොජාපෙත්වා භද්දං භද්දං යානං අභිරුහිත්වා භද්දෙහි භද්දෙහි යානෙහි වෙසාලියා නිය්‍යාසි. යෙන සකො ආරාමො තෙන පායාසි. යාවතිකා යානස්ස භූමි, යානෙන ගන්ත්වා, යානා පච්චොරොහිත්වා පත්තිකාව යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අම්බපාලිං ගණිකං භගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා භගවතා ධම්මියා කථාය සන්දස්සිතා සමාදපිතා සමුත්තෙජිතා සම්පහංසිතා භගවන්තං එතදවොච – ''අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා ස්වාතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනා''ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

අස්සොසුං ඛො වෙසාලිකා ලිච්ඡවී – ''භගවා කිර වෙසාලිං අනුප්පත්තො වෙසාලියං විහරති අම්බපාලිවනෙ''ති. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී භද්දානි භද්දානි යානානි යොජාපෙත්වා භද්දං භද්දං යානං අභිරුහිත්වා භද්දෙහි භද්දෙහි යානෙහි වෙසාලියා නිය්‍යිංසු. තත්‍ර එකච්චෙ ලිච්ඡවී නීලා හොන්ති නීලවණ්ණා නීලවත්ථා නීලාලඞ්කාරා, එකච්චෙ ලිච්ඡවී පීතා හොන්ති පීතවණ්ණා පීතවත්ථා පීතාලඞ්කාරා, එකච්චෙ ලිච්ඡවී ලොහිතා හොන්ති ලොහිතවණ්ණා ලොහිතවත්ථා ලොහිතාලඞ්කාරා, එකච්චෙ ලිච්ඡවී ඔදාතා හොන්ති ඔදාතවණ්ණා ඔදාතවත්ථා ඔදාතාලඞ්කාරා. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා දහරානං දහරානං ලිච්ඡවීනං අක්ඛෙන අක්ඛං චක්කෙන චක්කං යුගෙන යුගං පටිවට්ටෙසි [පරිවත්තෙසි (වි. මහාවග්ග)]. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී අම්බපාලිං ගණිකං එතදවොචුං – ''කිං, ජෙ අම්බපාලි , දහරානං දහරානං ලිච්ඡවීනං අක්ඛෙන අක්ඛං චක්කෙන චක්කං යුගෙන යුගං පටිවට්ටෙසී''ති? ''තථා හි පන මෙ, අය්‍යපුත්තා, භගවා නිමන්තිතො ස්වාතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනා''ති. ''දෙහි, ජෙ අම්බපාලි, එතං [එකං (ක.)] භත්තං සතසහස්සෙනා''ති. ''සචෙපි මෙ, අය්‍යපුත්තා, වෙසාලිං සාහාරං දස්සථ [දජ්ජෙය්‍යාථ (වි. මහාවග්ග)], එවමහං තං [එවම්පි මහන්තං (ස්‍යා.), එවං මහන්තං (සී. පී.)] භත්තං න දස්සාමී''ති [නෙව දජ්ජාහං තං භත්තන්ති (වි. මහාවග්ග)]. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී අඞ්ගුලිං ඵොටෙසුං – ''ජිතම්හ [ජිතම්හා (බහූසු)] වත භො අම්බකාය, ජිතම්හ වත භො අම්බකායා''ති [''ජිතම්හා වත භො අම්බපාලිකාය වඤ්චිතම්හා වත භො අම්බපාලිකායා''ති (ස්‍යා.)].

අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී යෙන අම්බපාලිවනං තෙන පායිංසු. අද්දසා ඛො භගවා තෙ ලිච්ඡවී දූරතොව ආගච්ඡන්තෙ. දිස්වාන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''යෙසං [යෙහි (වි. මහාවග්ග)], භික්ඛවෙ, භික්ඛූනං දෙවා තාවතිංසා අදිට්ඨපුබ්බා, ඔලොකෙථ, භික්ඛවෙ, ලිච්ඡවිපරිසං; අපලොකෙථ, භික්ඛවෙ , ලිච්ඡවිපරිසං; උපසංහරථ, භික්ඛවෙ, ලිච්ඡවිපරිසං – තාවතිංසසදිස''න්ති. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී යාවතිකා යානස්ස භූමි, යානෙන ගන්ත්වා, යානා පච්චොරොහිත්වා පත්තිකාව යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ ලිච්ඡවී භගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී භගවතා ධම්මියා කථාය සන්දස්සිතා සමාදපිතා සමුත්තෙජිතා සම්පහංසිතා භගවන්තං එතදවොචුං – ''අධිවාසෙතු නො, භන්තෙ, භගවා ස්වාතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනා''ති. අථ ඛො භගවා තෙ ලිච්ඡවී එතදවොච – ''අධිවුත්ථං [අධිවාසිතං (ස්‍යා.)] ඛො මෙ, ලිච්ඡවී, ස්වාතනාය අම්බපාලියා ගණිකාය භත්ත''න්ති. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී අඞ්ගුලිං ඵොටෙසුං – ''ජිතම්හ වත භො අම්බකාය, ජිතම්හ වත භො අම්බකායා''ති. අථ ඛො තෙ ලිච්ඡවී භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු.

162. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන සකෙ ආරාමෙ පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචාපෙසි – ''කාලො, භන්තෙ, නිට්ඨිතං භත්ත''න්ති. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන අම්බපාලියා ගණිකාය නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙසි සම්පවාරෙසි. අථ ඛො අම්බපාලී ගණිකා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං අඤ්ඤතරං නීචං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නා ඛො අම්බපාලී ගණිකා භගවන්තං එතදවොච – ''ඉමාහං, භන්තෙ, ආරාමං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දම්මී''ති. පටිග්ගහෙසි භගවා ආරාමං. අථ ඛො භගවා අම්බපාලිං ගණිකං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. තත්‍රපි සුදං භගවා වෙසාලියං විහරන්තො අම්බපාලිවනෙ එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ''ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා''ති.

වෙළුවගාමවස්සූපගමනං

163. අථ ඛො භගවා අම්බපාලිවනෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන වෙළුවගාමකො [බෙළුවගාමකො (සී. පී.)] තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන වෙළුවගාමකො තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා වෙළුවගාමකෙ විහරති. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, සමන්තා වෙසාලිං යථාමිත්තං යථාසන්දිට්ඨං යථාසම්භත්තං වස්සං උපෙථ [උපගච්ඡථ (ස්‍යා.)]. අහං පන ඉධෙව වෙළුවගාමකෙ වස්සං උපගච්ඡාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා සමන්තා වෙසාලිං යථාමිත්තං යථාසන්දිට්ඨං යථාසම්භත්තං වස්සං උපගච්ඡිංසු. භගවා පන තත්ථෙව වෙළුවගාමකෙ වස්සං උපගච්ඡි.

164. අථ ඛො භගවතො වස්සූපගතස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, බාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති මාරණන්තිකා. තා සුදං භගවා සතො සම්පජානො අධිවාසෙසි අවිහඤ්ඤමානො. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ‘‘න ඛො මෙතං පතිරූපං, ය්වාහං අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං පරිනිබ්බායෙය්‍යං. යංනූනාහං ඉමං ආබාධං වීරියෙන පටිපණාමෙත්වා ජීවිතසඞ්ඛාරං අධිට්ඨාය විහරෙය්‍ය’’න්ති. අථ ඛො භගවා තං ආබාධං වීරියෙන පටිපණාමෙත්වා ජීවිතසඞ්ඛාරං අධිට්ඨාය විහාසි. අථ ඛො භගවතො සො ආබාධො පටිපස්සම්භි. අථ ඛො භගවා ගිලානා වුට්ඨිතො [ගිලානවුට්ඨිතො (සද්දනීති)] අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා විහාරා නික්ඛම්ම විහාරපච්ඡායායං පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘දිට්ඨො මෙ, භන්තෙ, භගවතො ඵාසු; දිට්ඨං මෙ, භන්තෙ, භගවතො ඛමනීයං, අපි ච මෙ, භන්තෙ, මධුරකජාතො විය කායො. දිසාපි මෙ න පක්ඛායන්ති; ධම්මාපි මං න පටිභන්ති භගවතො ගෙලඤ්ඤෙන, අපි ච මෙ, භන්තෙ, අහොසි කාචිදෙව අස්සාසමත්තා – ‘න තාව භගවා පරිනිබ්බායිස්සති, න යාව භගවා භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ කිඤ්චිදෙව උදාහරතී’’’ති.

165. ‘‘කිං පනානන්ද, භික්ඛුසඞ්ඝො මයි පච්චාසීසති [පච්චාසිංසති (සී. ස්‍යා.)]? දෙසිතො, ආනන්ද, මයා ධම්මො අනන්තරං අබාහිරං කරිත්වා. නත්ථානන්ද, තථාගතස්ස ධම්මෙසු ආචරියමුට්ඨි. යස්ස නූන, ආනන්ද, එවමස්ස – ‘අහං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිහරිස්සාමී’ති වා ‘මමුද්දෙසිකො භික්ඛුසඞ්ඝො’ති වා, සො නූන, ආනන්ද, භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ කිඤ්චිදෙව උදාහරෙය්‍ය. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, න එවං හොති – ‘අහං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිහරිස්සාමී’ති වා ‘මමුද්දෙසිකො භික්ඛුසඞ්ඝො’ති වා. සකිං [කිං (සී. පී.)], ආනන්ද, තථාගතො භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ කිඤ්චිදෙව උදාහරිස්සති. අහං ඛො පනානන්ද, එතරහි ජිණ්ණො වුද්ධො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො. ආසීතිකො මෙ වයො වත්තති. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, ජජ්ජරසකටං වෙඨමිස්සකෙන [වෙළුමිස්සකෙන (ස්‍යා.), වෙසමිස්සකෙන (පී.), වෙධමිස්සකෙන, වෙඛමිස්සකෙන (ක.)] යාපෙති, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, වෙඨමිස්සකෙන මඤ්ඤෙ තථාගතස්ස කායො යාපෙති. යස්මිං, ආනන්ද, සමයෙ තථාගතො සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා එකච්චානං වෙදනානං නිරොධා අනිමිත්තං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහරති, ඵාසුතරො, ආනන්ද, තස්මිං සමයෙ තථාගතස්ස කායො හොති. තස්මාතිහානන්ද, අත්තදීපා විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා. කථඤ්චානන්ද, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො? ඉධානන්ද, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. එවං ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු අත්තදීපො විහරති අත්තසරණො අනඤ්ඤසරණො, ධම්මදීපො ධම්මසරණො අනඤ්ඤසරණො . යෙ හි කෙචි, ආනන්ද, එතරහි වා මම වා අච්චයෙන අත්තදීපා විහරිස්සන්ති අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා, තමතග්ගෙ මෙ තෙ, ආනන්ද, භික්ඛූ භවිස්සන්ති යෙ කෙචි සික්ඛාකාමා’’ති.

දුතියභාණවාරො.

නිමිත්තොභාසකථා

166. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසි. වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ගණ්හාහි, ආනන්ද, නිසීදනං, යෙන චාපාලං චෙතියං [පාවාලං (චෙතියං (ස්‍යා.)] තෙනුපසඞ්කමිස්සාම දිවා විහාරායා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා නිසීදනං ආදාය භගවන්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. අථ ඛො භගවා යෙන චාපාලං චෙතියං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. ආයස්මාපි ඛො ආනන්දො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි.

167. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච – ‘‘රමණීයා, ආනන්ද, වෙසාලී, රමණීයං උදෙනං චෙතියං, රමණීයං ගොතමකං චෙතියං, රමණීයං සත්තම්බං [සත්තම්බකං (පී.)] චෙතියං, රමණීයං බහුපුත්තං චෙතියං, රමණීයං සාරන්දදං චෙතියං, රමණීයං චාපාලං චෙතියං. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො [ආකඞ්ඛමානො (?)], ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා’’ති. එවම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතා ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ

කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං; න භගවන්තං යාචි – ‘‘තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’’න්ති, යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො. දුතියම්පි ඛො භගවා…පෙ.… තතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘රමණීයා, ආනන්ද, වෙසාලී, රමණීයං උදෙනං චෙතියං, රමණීයං ගොතමකං චෙතියං, රමණීයං සත්තම්බං චෙතියං, රමණීයං බහුපුත්තං චෙතියං, රමණීයං සාරන්දදං චෙතියං, රමණීයං චාපාලං චෙතියං. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා’’ති. එවම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතා ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං ; න භගවන්තං යාචි – ‘‘තිට්ඨතු , භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’’න්ති, යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ගච්ඡ ත්වං, ආනන්ද, යස්සදානි කාලං මඤ්ඤසී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි.

මාරයාචනකථා

168. අථ ඛො මාරො පාපිමා අචිරපක්කන්තෙ ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො ඛො මාරො පාපිමා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලො දානි, භන්තෙ, භගවතො. භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ භික්ඛූ න සාවකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානී [උත්තානිං (ක.), උත්තානි (සී. පී.)] කරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්තී’ති . එතරහි ඛො පන, භන්තෙ, භික්ඛූ භගවතො සාවකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ භික්ඛුනියො න සාවිකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්තී’ති . එතරහි ඛො පන, භන්තෙ, භික්ඛුනියො භගවතො සාවිකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො , සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ උපාසකා න සාවකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්තී’ති. එතරහි ඛො පන, භන්තෙ, උපාසකා භගවතො සාවකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතුදානි , භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි , භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ උපාසිකා න සාවිකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්තී’ති. එතරහි ඛො පන, භන්තෙ, උපාසිකා භගවතො සාවිකා වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්ති පට්ඨපෙන්ති විවරන්ති විභජන්ති උත්තානීකරොන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං

සභධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙන්ති. පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො.

‘‘භාසිතා ඛො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි , යාව මෙ ඉදං බ්‍රහ්මචරියං න ඉද්ධං චෙව භවිස්සති ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිත’න්ති. එතරහි ඛො පන, භන්තෙ, භගවතො බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධං චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං, යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො’’ති .

එවං වුත්තෙ භගවා මාරං පාපිමන්තං එතදවොච – ‘‘අප්පොස්සුක්කො ත්වං, පාපිම, හොහි, න චිරං තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. ඉතො තිණ්ණං මාසානං අච්චයෙන තථාගතො පරිනිබ්බායිස්සතී’’ති.

ආයුසඞ්ඛාරඔස්සජ්ජනං

169. අථ ඛො භගවා චාපාලෙ චෙතියෙ සතො සම්පජානො ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජි. ඔස්සට්ඨෙ ච භගවතා ආයුසඞ්ඛාරෙ මහාභූමිචාලො අහොසි භිංසනකො සලොමහංසො [ලොමහංසො (සෘා.)], දෙවදුන්දුභියො [දෙවදුදුභියො (ක.)] ච ඵලිංසු . අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි –

‘‘තුලමතුලඤ්ච සම්භවං, භවසඞ්ඛාරමවස්සජි මුනි;
අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො, අභින්දි කවචමිවත්තසම්භව’’න්ති.

මහාභූමිචාලහෙතු

170. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතදහොසි – ‘‘අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො, මහා වතායං භූමිචාලො; සුමහා වතායං භූමිචාලො භිංසනකො සලොමහංසො; දෙවදුන්දුභියො ච ඵලිංසු. කො නු ඛො හෙතු කො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවායා’’ති?

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි, එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, මහා වතායං, භන්තෙ, භූමිචාලො; සුමහා වතායං , භන්තෙ, භූමිචාලො භිංසනකො සලොමහංසො; දෙවදුන්දුභියො ච ඵලිංසු. කො නු ඛො, භන්තෙ , හෙතු කො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවායා’’ති?

171. ‘‘අට්ඨ ඛො ඉමෙ, ආනන්ද, හෙතූ, අට්ඨ පච්චයා මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය. කතමෙ අට්ඨ? අයං, ආනන්ද, මහාපථවී උදකෙ පතිට්ඨිතා, උදකං වාතෙ පතිට්ඨිතං, වාතො ආකාසට්ඨො. හොති ඛො සො, ආනන්ද, සමයො, යං මහාවාතා වායන්ති. මහාවාතා වායන්තා උදකං කම්පෙන්ති. උදකං කම්පිතං පථවිං කම්පෙති. අයං පඨමො හෙතු පඨමො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, සමණො වා හොති බ්‍රාහ්මණො වා ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො, දෙවො වා මහිද්ධිකො මහානුභාවො, තස්ස පරිත්තා පථවීසඤ්ඤා භාවිතා හොති, අප්පමාණා ආපොසඤ්ඤා. සො ඉමං පථවිං කම්පෙති සඞ්කම්පෙති සම්පකම්පෙති සම්පවෙධෙති. අයං දුතියො හෙතු දුතියො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, යදා බොධිසත්තො තුසිතකායා චවිත්වා සතො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමති, තදායං පථවී කම්පති සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අයං තතියො හෙතු තතියො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, යදා බොධිසත්තො සතො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිස්මා නික්ඛමති, තදායං පථවී කම්පති සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අයං චතුත්ථො හෙතු චතුත්ථො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, යදා තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති, තදායං පථවී කම්පති සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අයං පඤ්චමො හෙතු පඤ්චමො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, යදා තථාගතො අනුත්තරං ධම්මචක්කං පවත්තෙති, තදායං පථවී කම්පති සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අයං ඡට්ඨො හෙතු ඡට්ඨො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, යදා තථාගතො සතො සම්පජානො ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජ්ජති, තදායං පථවී කම්පති සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අයං සත්තමො හෙතු සත්තමො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, යදා තථාගතො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති, තදායං පථවී කම්පති සඞ්කම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති. අයං අට්ඨමො හෙතු අට්ඨමො පච්චයො මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවාය. ඉමෙ ඛො, ආනන්ද, අට්ඨ හෙතූ, අට්ඨ පච්චයා මහතො භූමිචාලස්ස පාතුභාවායා’’ති.

අට්ඨ පරිසා

172. ‘‘අට්ඨ ඛො ඉමා, ආනන්ද, පරිසා. කතමා අට්ඨ? ඛත්තියපරිසා, බ්‍රාහ්මණපරිසා, ගහපතිපරිසා, සමණපරිසා, චාතුමහාරාජිකපරිසා [චාතුම්මහාරාජිකපරිසා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)], තාවතිංසපරිසා, මාරපරිසා, බ්‍රහ්මපරිසා. අභිජානාමි ඛො පනාහං, ආනන්ද , අනෙකසතං ඛත්තියපරිසං උපසඞ්කමිතා. තත්‍රපි මයා සන්නිසින්නපුබ්බං චෙව සල්ලපිතපුබ්බඤ්ච සාකච්ඡා ච සමාපජ්ජිතපුබ්බා . තත්ථ යාදිසකො තෙසං වණ්ණො හොති, තාදිසකො මය්හං වණ්ණො හොති. යාදිසකො තෙසං සරො හොති, තාදිසකො මය්හං සරො හොති. ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙමි සමාදපෙමි සමුත්තෙජෙමි සම්පහංසෙමි. භාසමානඤ්ච මං න ජානන්ති – ‘කො නු ඛො අයං භාසති දෙවො වා මනුස්සො වා’ති? ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා අන්තරධායාමි. අන්තරහිතඤ්ච මං න ජානන්ති – ‘කො නු ඛො අයං අන්තරහිතො දෙවො වා මනුස්සො වා’ති? අභිජානාමි ඛො පනාහං, ආනන්ද, අනෙකසතං බ්‍රාහ්මණපරිසං…පෙ…. ගහපතිපරිසං… සමණපරිසං… චාතුමහාරාජිකපරිසං… තාවතිංසපරිසං… මාරපරිසං… බ්‍රහ්මපරිසං උපසඞ්කමිතා. තත්‍රපි මයා සන්නිසින්නපුබ්බං චෙව සල්ලපිතපුබ්බඤ්ච සාකච්ඡා ච සමාපජ්ජිතපුබ්බා. තත්ථ යාදිසකො තෙසං වණ්ණො හොති, තාදිසකො මය්හං වණ්ණො හොති. යාදිසකො තෙසං සරො හොති, තාදිසකො මය්හං සරො හොති. ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙමි සමාදපෙමි සමුත්තෙජෙමි සම්පහංසෙමි. භාසමානඤ්ච මං න ජානන්ති – ‘කො නු ඛො අයං භාසති දෙවො වා මනුස්සො වා’ති? ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා අන්තරධායාමි. අන්තරහිතඤ්ච මං න ජානන්ති – ‘කො නු ඛො අයං අන්තරහිතො දෙවො වා මනුස්සො වා’ති? ඉමා ඛො, ආනන්ද, අට්ඨ පරිසා.

අට්ඨ අභිභායතනානි

173. ‘‘අට්ඨ ඛො ඉමානි, ආනන්ද, අභිභායතනානි. කතමානි අට්ඨ ? අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං පඨමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං දුතියං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං තතියං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං චතුත්ථං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති නීලානි නීලවණ්ණානි නීලනිදස්සනානි නීලනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම උමාපුප්ඵං නීලං නීලවණ්ණං නීලනිදස්සනං නීලනිභාසං. සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං නීලං නීලවණ්ණං නීලනිදස්සනං නීලනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති නීලානි නීලවණ්ණානි නීලනිදස්සනානි නීලනිභාසානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං පඤ්චමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පීතානි පීතවණ්ණානි පීතනිදස්සනානි පීතනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම කණිකාරපුප්ඵං පීතං පීතවණ්ණං පීතනිදස්සනං පීතනිභාසං. සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං පීතං පීතවණ්ණං පීතනිදස්සනං පීතනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති පීතානි පීතවණ්ණානි පීතනිදස්සනානි පීතනිභාසානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං ඡට්ඨං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ලොහිතකානි ලොහිතකවණ්ණානි ලොහිතකනිදස්සනානි ලොහිතකනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම බන්ධුජීවකපුප්ඵං ලොහිතකං ලොහිතකවණ්ණං ලොහිතකනිදස්සනං ලොහිතකනිභාසං. සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං ලොහිතකං ලොහිතකවණ්ණං ලොහිතකනිදස්සනං ලොහිතකනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ලොහිතකානි ලොහිතකවණ්ණානි ලොහිතකනිදස්සනානි ලොහිතකනිභාසානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං සත්තමං අභිභායතනං.

‘‘අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ඔදාතානි ඔදාතවණ්ණානි ඔදාතනිදස්සනානි ඔදාතනිභාසානි. සෙය්‍යථාපි නාම ඔසධිතාරකා ඔදාතා ඔදාතවණ්ණා ඔදාතනිදස්සනා ඔදාතනිභාසා. සෙය්‍යථා වා පන තං වත්ථං බාරාණසෙය්‍යකං උභතොභාගවිමට්ඨං ඔදාතං ඔදාතවණ්ණං ඔදාතනිදස්සනං ඔදාතනිභාසං. එවමෙව අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති ඔදාතානි ඔදාතවණ්ණානි ඔදාතනිදස්සනානි ඔදාතනිභාසානි. ‘තානි අභිභුය්‍ය ජානාමි පස්සාමී’ති එවංසඤ්ඤී හොති. ඉදං අට්ඨමං අභිභායතනං . ඉමානි බො, ආනන්ද, අට්ඨ අභිභායතනානි.

අට්ඨ විමොක්ඛා

174. ‘‘අට්ඨ බො ඉමෙ, ආනන්ද, විමොක්ඛා. කතමෙ අට්ඨ? රූපී රූපානි පස්සති, අයං පඨමො විමොක්ඛො. අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපානි පස්සති, අයං දුතියො විමොක්ඛො. සුභන්තෙව අධිමුත්තො හොති, අයං තතියො විමොක්ඛො. සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘අනන්තො ආකාසො’ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං චතුත්ථො විමොක්ඛො. සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘අනන්තං විඤ්ඤාණ’න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං පඤ්චමො විමොක්ඛො. සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං ඡට්ඨො විමොක්ඛො. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං සත්තමො විමොක්ඛො. සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං අට්ඨමො විමොක්ඛො. ඉමෙ බො, ආනන්ද, අට්ඨ විමොක්ඛා.

175. ‘‘එකමිදාහං , ආනන්ද, සමයං උරුවෙලායං විහරාමි නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ අජපාලනිග්‍රොධෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො. අථ බො, ආනන්ද, මාරො පාපිමා යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො බො, ආනන්ද, මාරො පාපිමා මං එතදවොච – ‘පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා; පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො’ති. එවං වුත්තෙ අහං, ආනන්ද, මාරං පාපිමන්තං එතදවොචං –

‘‘‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ භික්ඛූ න සාවකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්ති.

‘‘‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ භික්ඛුනියො න සාවිකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්ති.

‘‘‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ උපාසකා න සාවකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්ති.

‘‘‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ උපාසිකා න සාවිකා භවිස්සන්ති වියත්තා විනීතා විසාරදා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනියො, සකං ආචරියකං උග්ගහෙත්වා ආචික්ඛිස්සන්ති දෙසෙස්සන්ති පඤ්ඤපෙස්සන්ති පට්ඨපෙස්සන්ති විවරිස්සන්ති විභජිස්සන්ති උත්තානීකරිස්සන්ති, උප්පන්නං පරප්පවාදං සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගහෙත්වා සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසෙස්සන්ති.

‘‘‘න තාවාහං, පාපිම, පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ ඉදං බ්‍රහ්මචරියං න ඉද්ධඤ්චෙව භවිස්සති ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිත’න්ති.

176. ‘‘ඉදානෙව බො, ආනන්ද, අජ්ජ චාපාලෙ චෙතියෙ මාරො පාපිමා යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො බො, ආනන්ද, මාරො පාපිමා මං එතදවොච – ‘පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො. භාසිතා බො පනෙසා, භන්තෙ, භගවතා වාචා – ‘‘න තාවාහං, පාපිම , පරිනිබ්බායිස්සාමි , යාව මෙ භික්ඛූ න සාවකා භවිස්සන්ති…පෙ…. යාව මෙ භික්ඛුනියො න සාවිකා භවිස්සන්ති…පෙ…. යාව මෙ උපාසකා න සාවකා භවිස්සන්ති…පෙ…. යාව මෙ උපාසිකා න සාවිකා භවිස්සන්ති…පෙ…. යාව මෙ ඉදං බ්‍රහ්මචරියං න ඉද්ධඤ්චෙව භවිස්සති ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං, යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිත’’න්ති. එතරහි බො පන, භන්තෙ, භගවතො බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං, යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං. පරිනිබ්බාතුදානි, භන්තෙ, භගවා, පරිනිබ්බාතු සුගතො, පරිනිබ්බානකාලොදානි, භන්තෙ, භගවතො’ති.

177. ''එවං වුත්තෙ, අහං, ආනන්ද, මාරං පාපිමන්තං එතදවොචං – 'අප්පොස්සුක්කො ත්වං, පාපිම, හොහි, නචිරං තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. ඉතො තිණ්ණං මාසානං අච්චයෙන තථාගතො පරිනිබ්බායිස්සතී'ති. ඉදානෙව ඛො, ආනන්ද, අජ්ජ චාපාලෙ චෙතියෙ තථාගතෙන සතෙන සම්පජානෙන ආයුසඞ්ඛාරො ඔස්සට්ඨො''ති.

ආනන්දයාචනකථා

178. එවං වුත්තෙ ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන''න්ති.

''අලංදානි, ආනන්ද. මා තථාගතං යාචි, අකාලොදානි, ආනන්ද, තථාගතං යාචනායා''ති. දුතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො…පෙ…. තතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන''න්ති.

''සද්දහසි ත්වං, ආනන්ද, තථාගතස්ස බොධි''න්ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''අථ කිඤ්චරහි ත්වං, ආනන්ද, තථාගතං යාවතතියකං අභිනිප්පීළෙසී''ති? ''සම්මුඛා මෙතං, භන්තෙ, භගවතො සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – 'යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා. සො ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා'''ති. ''සද්දහසි ත්වං, ආනන්දා''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''තස්මාතිහානන්ද, තුය්හෙවෙතං දුක්කටං, තුය්හෙවෙතං අපරද්ධං, යං ත්වං තථාගතෙන එවං ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං, න තථාගතං යාචි – 'තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන''න්ති. සචෙ ත්වං, ආනන්ද, තථාගතං යාචෙය්‍යාසි, ද්වෙව තෙ වාචා තථාගතො පටික්ඛිපෙය්‍ය, අථ තතියකං අධිවාසෙය්‍ය. තස්මාතිහානන්ද, තුය්හෙවෙතං දුක්කටං, තුය්හෙවෙතං අපරද්ධං.

179. ''එකමිදාහං, ආනන්ද, සමයං රාජගහෙ විහරාමි ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. තත්‍රාපි ඛො තාහං, ආනන්ද, ආමන්තෙසිං – 'රමණීයං, ආනන්ද, රාජගහං, රමණීයො, ආනන්ද, ගිජ්ඣකූටො පබ්බතො. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා'ති. එවම්පි ඛො ත්වං, ආනන්ද, තථාගතෙන ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං, න තථාගතං යාචි – 'තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන'න්ති. සචෙ ත්වං, ආනන්ද, තථාගතං යාචෙය්‍යාසි, ද්වෙ තෙ වාචා තථාගතො පටික්ඛිපෙය්‍ය, අථ තතියකං අධිවාසෙය්‍ය. තස්මාතිහානන්ද, තුය්හෙවෙතං දුක්කටං, තුය්හෙවෙතං අපරද්ධං.

180. ''එකමිදාහං, ආනන්ද, සමයං තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි ගොතමනිග්‍රොධෙ…පෙ…. තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි චොරපපාතෙ… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි වෙභාරපස්සෙ සත්තපණ්ණිගුහායං… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි ඉසිගිලිපස්සෙ කාළසිලායං… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි සීතවනෙ සප්පසොණ්ඩිකපබ්භාරෙ… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි තපොදාරාමෙ… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි ජීවකම්බවනෙ… තත්ථෙව රාජගහෙ විහරාමි මද්දකුච්ඡිස්මිං මිගදායෙ තත්‍රාපි ඛො තාහං, ආනන්ද, ආමන්තෙසිං – 'රමණීයං, ආනන්ද, රාජගහං, රමණීයො ගිජ්ඣකූටො පබ්බතො, රමණීයො ගොතමනිග්‍රොධො, රමණීයො චොරපපාතො, රමණීයා වෙභාරපස්සෙ සත්තපණ්ණිගුහා, රමණීයා ඉසිගිලිපස්සෙ කාළසිලා, රමණීයො සීතවනෙ සප්පසොණ්ඩිකපබ්භාරො , රමණීයො තපොදාරාමො, රමණීයො වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපො, රමණීයං ජීවකම්බවනං, රමණීයො මද්දකුච්ඡිස්මිං මිගදායො. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා…පෙ…. ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා'ති. එවම්පි ඛො ත්වං, ආනන්ද, තථාගතෙන ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං, න තථාගතං යාචි – 'තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන'න්ති. සචෙ ත්වං, ආනන්ද, තථාගතං යාචෙය්‍යාසි, ද්වෙව තෙ වාචා තථාගතො පටික්ඛිපෙය්‍ය, අථ තතියකං අධිවාසෙය්‍ය. තස්මාතිහානන්ද, තුය්හෙවෙතං දුක්කටං, තුය්හෙවෙතං අපරද්ධං.

181. ''එකමිදාහං, ආනන්ද, සමයං ඉධෙව වෙසාලියං විහරාමි උදෙනෙ චෙතියෙ. තත්‍රාපි ඛො තාහං, ආනන්ද, ආමන්තෙසිං – 'රමණීයා, ආනන්ද, වෙසාලී, රමණීයං උදෙනං චෙතියං. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා'ති. එවම්පි ඛො

ත්වං, ආනන්ද, තථාගතෙන ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං, න තථාගතං යාචි – 'තිට්ඨතු, භන්තෙ, භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන'න්ති. සචෙ ත්වං, ආනන්ද, තථාගතං යාචෙය්‍යාසි, ද්වෙව තෙ වාචා තථාගතො පටික්ඛිපෙය්‍ය, අථ තතියකං අධිවාසෙය්‍ය, තස්මාතිහානන්ද, තුය්හෙවෙතං දුක්කටං, තුය්හෙවෙතං අපරද්ධං.

182. ''එකමිදාහං , ආනන්ද, සමයං ඉධෙව වෙසාලියං විහරාමි ගොතමකෙ චෙතියෙ …පෙ…. ඉධෙව වෙසාලියං විහරාමි සත්තම්බෙ චෙතියෙ… ඉධෙව වෙසාලියං විහරාමි බහුපුත්තෙ චෙතියෙ… ඉධෙව වෙසාලියං විහරාමි සාරන්දදෙ චෙතියෙ… ඉදානෙව ඛො තාහං, ආනන්ද, අජ්ජ චාපාලෙ චෙතියෙ ආමන්තෙසිං – 'රමණීයා, ආනන්ද, වෙසාලී, රමණීයං උදෙනං චෙතියං, රමණීයං ගොතමකං චෙතියං, රමණීයං සත්තම්බං චෙතියං, රමණීයං බහුපුත්තං චෙතියං, රමණීයං සාරන්දදං චෙතියං, රමණීයං චාපාලං චෙතියං. යස්ස කස්සචි, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා. තථාගතස්ස ඛො, ආනන්ද, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, සො ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා'ති. එවම්පි ඛො ත්වං, ආනන්ද, තථාගතෙන ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ඔළාරිකෙ ඔභාසෙ කයිරමානෙ නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුං, න තථාගතං යාචි – 'තිට්ඨතු භගවා කප්පං, තිට්ඨතු සුගතො කප්පං බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන'න්ති. සචෙ ත්වං, ආනන්ද, තථාගතං යාචෙය්‍යාසි, ද්වෙව තෙ වාචා තථාගතො පටික්ඛිපෙය්‍ය, අථ තතියකං අධිවාසෙය්‍ය. තස්මාතිහානන්ද, තුය්හෙවෙතං දුක්කටං, තුය්හෙවෙතං අපරද්ධං.

183. ''නනු එතං [එවං (ස්‍යා. පී.)], ආනන්ද, මයා පටිකච්චෙව [පටිගච්චෙව (සී. පී.)] අක්ඛාතං – 'සබ්බෙහෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො. තං කුතෙත්ථ, ආනන්ද, ලබ්භා, යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත මා පලුජ්ජීති නෙතං ඨානං විජ්ජති'. යං ඛො පනෙතං, ආනන්ද, තථාගතෙන චත්තං වන්තං මුත්තං පහීනං පටිනිස්සට්ඨං ඔස්සට්ඨො ආයුසඞ්ඛාරො, එකංසෙන වාචා භාසිතා – 'න චිරං තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. ඉතො තිණ්ණං මාසානං අච්චයෙන තථාගතො පරිනිබ්බායිස්සතී'ති. තඤ්ච [තං වචනං (සී.)] තථාගතො ජීවිතහෙතු පුන පච්චාවමිස්සතීති [පච්චාගමිස්සතීති (ස්‍යා. ක.)] නෙතං ඨානං විජ්ජති. ආයාමානන්ද, යෙන මහාවනං කූටාගාරසාලා තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි.

අථ ඛො භගවා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං යෙන මහාවනං කූටාගාරසාලා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ''ගච්ඡ ත්වං, ආනන්ද, යාවතිකා භික්ඛූ වෙසාලිං උපනිස්සාය විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙහී''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා යාවතිකා භික්ඛූ වෙසාලිං උපනිස්සාය විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''සන්නිපතිතො, භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝො, යස්සදානි, භන්තෙ, භගවා කාලං මඤ්ඤතී''ති.

184. අථ ඛො භගවා යෙනුපට්ඨානසාලා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, යෙ තෙ මයා ධම්මා අභිඤ්ඤා දෙසිතා, තෙ වො සාධුකං උග්ගහෙත්වා ආසෙවිතබ්බා භාවෙතබ්බා බහුලීකාතබ්බා, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමෙ ච තෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා මයා අභිඤ්ඤා දෙසිතා, යෙ වො සාධුකං උග්ගහෙත්වා ආසෙවිතබ්බා භාවෙතබ්බා බහුලීකාතබ්බා, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. සෙය්‍යථීදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. ඉමෙ ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා මයා අභිඤ්ඤා දෙසිතා, යෙ වො සාධුකං උග්ගහෙත්වා ආසෙවිතබ්බා භාවෙතබ්බා බහුලීකාතබ්බා, යථයිදං බ්‍රහ්මචරියං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං, තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන''න්ති.

185. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''හන්දදානි, භික්ඛවෙ, ආමන්තයාමි වො, වයධම්මා සඞ්ඛාරා, අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ. නචිරං තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. ඉතො තිණ්ණං මාසානං අච්චයෙන තථාගතො පරිනිබ්බායිස්සතී''ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා [ඉතො පරං ස්‍යාමපොත්ථකෙ එවංපි පාඨො දිස්සති –§දහරාපි ච යෙ වුද්ධා, යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා.§අඩ්ඪාචෙව දලිද්දා ච, සබ්බෙ මච්චුපරායනා.§යථාපි කුම්භකාරස්ස, කතං මත්තිකභාජනං.§ඛුද්දකඤ්ච මහන්තඤ්ච, යඤ්ච පක්කං යඤ්ච ආමකං.§සබ්බං භෙදපරියන්තං, එවං මච්චාන ජීවිතං.§අථාපරං එතදවොච සත්ථා]. –

''පරිපක්කො වයො මය්හං, පරිත්තං මම ජීවිතං;
පහාය වො ගමිස්සාමි, කතං මෙ සරණමත්තනො.

‘‘අප්පමත්තා සතීමන්තො, සුසීලා හොථ භික්ඛවො;
සුසමාහිතසඞ්කප්පා, සචිත්තමනුරක්ඛථ.

‘‘යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ, අප්පමත්තො විහස්සති;
පහාය ජාතිසංසාරං, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී’’ති [විහරිස්සති (ස්‍යා.), විහෙස්සති (සී.)].

තතියො භාණවාරො.

නාගාපලොකිතං

186. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසි. වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො නාගාපලොකිතං වෙසාලිං අපලොකෙත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ඉදං පච්ඡිමකං, ආනන්ද, තථාගතස්ස වෙසාලියා දස්සනං භවිස්සති. ආයාමානන්ද, යෙන භණ්ඩගාමො [භණ්ඩුගාමො (ක.)] තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි.

අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන භණ්ඩගාමො තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා භණ්ඩගාමෙ විහරති. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘චතුන්නං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්ච. කතමෙසං චතුන්නං? අරියස්ස, භික්ඛවෙ, සීලස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමං චෙව තුම්හාකඤ්ච. අරියස්ස, භික්ඛවෙ, සමාධිස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමං චෙව තුම්හාකඤ්ච. අරියාය, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤාය අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමං චෙව තුම්හාකඤ්ච. අරියාය, භික්ඛවෙ, විමුත්තියා අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමං චෙව තුම්හාකඤ්ච. තයිදං, භික්ඛවෙ, අරියං සීලං අනුබුද්ධං පටිවිද්ධං, අරියො සමාධි අනුබුද්ධො පටිවිද්ධො, අරියා පඤ්ඤා අනුබුද්ධා පටිවිද්ධා, අරියා විමුත්ති අනුබුද්ධා පටිවිද්ධා, උච්ඡින්නා භවතණ්හා, ඛීණා භවනෙත්ති, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘සීලං සමාධි පඤ්ඤා ච, විමුත්ති ච අනුත්තරා;
අනුබුද්ධා ඉමෙ ධම්මා, ගොතමෙන යසස්සිනා.

‘‘ඉති බුද්ධො අභිඤ්ඤාය, ධම්මමක්ඛාසි භික්ඛුනං;
දුක්ඛස්සන්තකරො සත්ථා, චක්ඛුමා පරිනිබ්බුතො’’ති.

තත්‍රාපි සුදං භගවා භණ්ඩගාමෙ විහරන්තො එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ‘‘ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො. සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

චතුමහාපදෙසකථා

187. අථ ඛො භගවා භණ්ඩගාමෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන හත්ථිගාමො, යෙන අම්බගාමො, යෙන ජම්බුගාමො, යෙන භොගනගරං තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන භොගනගරං තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා භොගනගරෙ විහරති ආනන්දෙ [සානන්දරෙ (ක.)] චෙතියෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, මහාපදෙසෙ දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං , භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

188. ‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං, අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං සත්ථුසාසන’න්ති. තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං නප්පටික්කොසිතබ්බං. අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා තානි පදබ්‍යඤ්ජනානි සාධුකං උග්ගහෙත්වා සුත්තෙ ඔසාරෙතබ්බානි [ඔතාරෙතබ්බානි], විනයෙ සන්දස්සෙතබ්බානි. තානි චෙ සුත්තෙ ඔසාරියමානානි [ඔතාරියමානානි] විනයෙ සන්දස්සියමානානි න චෙව සුත්තෙ ඔසරන්ති [ඔතරන්ති (සී. පී. අ. නි. 4.180], න ච විනයෙ සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා, ඉදං න චෙව තස්ස භගවතො වචනං; ඉමස්ස ච භික්ඛුනො දුග්ගහිත’න්ති. ඉතිහෙතං, භික්ඛවෙ, ඡඩ්ඩෙය්‍යාථ. තානි චෙ සුත්තෙ ඔසාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි සුත්තෙ චෙව ඔසරන්ති, විනයෙ ච සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා, ඉදං තස්ස භගවතො වචනං; ඉමස්ස ච භික්ඛුනො සුග්ගහිත’න්ති. ඉදං, භික්ඛවෙ, පඨමං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ.

‘‘ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘අමුකස්මිං නාම ආවාසෙ සඞ්ඝො විහරති සථෙරො සපාමොක්ඛො. තස්ස මෙ සඞ්ඝස්ස සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං, අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං සත්ථුසාසන’න්ති. තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං නප්පටික්කොසිතබ්බං. අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා තානි පදබ්‍යඤ්ජනානි සාධුකං උග්ගහෙත්වා සුත්තෙ ඔසාරෙතබ්බානි, විනයෙ සන්දස්සෙතබ්බානි. තානි චෙ සුත්තෙ ඔසාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි න චෙව සුත්තෙ ඔසරන්ති, න ච විනයෙ සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා, ඉදං න චෙව තස්ස භගවතො වචනං; තස්ස ච සඞ්ඝස්ස දුග්ගහිත’න්ති. ඉතිහෙතං, භික්ඛවෙ, ඡඩ්ඩෙය්‍යාථ. තානි චෙ සුත්තෙ ඔසාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි සුත්තෙ චෙව ඔසරන්ති විනයෙ ච සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා , ඉදං තස්ස භගවතො වචනං; තස්ස ච සඞ්ඝස්ස සුග්ගහිත’න්ති. ඉදං, භික්ඛවෙ, දුතියං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ.

‘‘ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘අමුකස්මිං නාම ආවාසෙ සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛූ විහරන්ති බහුස්සුතා ආගතාගමා ධම්මධරා විනයධරා මාතිකාධරා. තෙසං මෙ ථෙරානං සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං සත්ථුසාසන’න්ති. තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං…පෙ…. න ච විනයෙ සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා, ඉදං න චෙව තස්ස භගවතො වචනං; තෙසඤ්ච ථෙරානං දුග්ගහිත’න්ති. ඉතිහෙතං, භික්ඛවෙ, ඡඩ්ඩෙය්‍යාථ. තානි චෙ සුත්තෙ ඔසාරියමානානි…පෙ…. විනයෙ ච සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා, ඉදං තස්ස භගවතො වචනං; තෙසඤ්ච ථෙරානං සුග්ගහිත’න්ති. ඉදං, භික්ඛවෙ, තතියං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ.

‘‘ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘අමුකස්මිං නාම ආවාසෙ එකො ථෙරො භික්ඛු විහරති බහුස්සුතො ආගතාගමො ධම්මධරො විනයධරො මාතිකාධරො. තස්ස මෙ ථෙරස්ස සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං සත්ථුසාසන’න්ති. තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං නප්පටික්කොසිතබ්බං. අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා තානි පදබ්‍යඤ්ජනානි සාධුකං උග්ගහෙත්වා සුත්තෙ ඔසාරිතබ්බානි, විනයෙ සන්දස්සෙතබ්බානි. තානි චෙ සුත්තෙ ඔසාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි න චෙව සුත්තෙ ඔසරන්ති, න ච විනයෙ සන්දිස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා, ඉදං න චෙව තස්ස භගවතො වචනං; තස්ස ච ථෙරස්ස දුග්ගහිත’න්ති. ඉතිහෙතං, භික්ඛවෙ, ඡඩ්ඩෙය්‍යාථ. තානි ච සුත්තෙ ඔසාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි සුත්තෙ චෙව ඔසරන්ති, විනයෙ ච සන්දිස්සන්ති , නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අද්ධා , ඉදං තස්ස භගවතො වචනං; තස්ස ච ථෙරස්ස සුග්ගහිත’න්ති. ඉදං, භික්ඛවෙ, චතුත්ථං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො මහාපදෙසෙ ධාරෙය්‍යාථා’’ති.

තත්‍රපි සුදං භගවා භොගනගරෙ විහරන්තො ආනන්දෙ චෙතියෙ එතදෙව බහුලං භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරොති – ‘‘ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤා. සීලපරිභාවිතො සමාධි මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො . සමාධිපරිභාවිතා පඤ්ඤා මහප්ඵලා හොති මහානිසංසා. පඤ්ඤාපරිභාවිතං චිත්තං සම්මදෙව ආසවෙහි විමුච්චති, සෙය්‍යථිදං – කාමාසවා, භවාසවා, අවිජ්ජාසවා’’ති.

කම්මාරපුත්තචුන්දවත්ථු

189. අථ ඛො භගවා භොගනගරෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන පාවා තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන පාවා තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා පාවායං විහරති චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ. අස්සොසි ඛො චුන්දො කම්මාරපුත්තො – ‘‘භගවා කිර පාවං අනුප්පත්තො, පාවායං විහරති මය්හං අම්බවනෙ’’ති. අථ ඛො චුන්දො කම්මාරපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො චුන්දං කම්මාරපුත්තං භගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි. අථ ඛො චුන්දො කම්මාරපුත්තො භගවතා ධම්මියා කථාය සන්දස්සිතො සමාදපිතො සමුත්තෙජිතො සම්පහංසිතො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා ස්වාතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙනා’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො චුන්දො කම්මාරපුත්තො භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

අථ ඛො චුන්දො කම්මාරපුත්තො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන සකෙ නිවෙසනෙ පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා පහූතඤ්ච සූකරමද්දවං භගවතො කාලං ආරොචාපෙසි – ‘‘කාලො, භන්තෙ, නිට්ඨිතං භත්ත’’න්ති. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා චුන්දං කම්මාරපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘යං තෙ, චුන්ද, සූකරමද්දවං පටියත්තං, තෙන මං පරිවිස. යං පනඤ්ඤං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියත්තං, තෙන භික්ඛුසඞ්ඝං පරිවිසා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො චුන්දො කම්මාරපුත්තො භගවතො පටිස්සුත්වා යං අහොසි සූකරමද්දවං පටියත්තං, තෙන භගවන්තං පරිවිසි. යං පනඤ්ඤං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියත්තං , තෙන භික්ඛුසඞ්ඝං පරිවිසි. අථ ඛො භගවා චුන්දං කම්මාරපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘යං තෙ, චුන්ද, සූකරමද්දවං අවසිට්ඨං, තං සොබ්භෙ නිඛණාහි. නාහං තං, චුන්ද, පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය, යස්ස තං පරිභුත්තං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්සා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො

චුන්දො කම්මාරපුත්තො භගවතො පටිස්සුත්වා යං අහොසි සූකරමද්දවං අවසිට්ඨං, තං සොබ්භෙ නිඛණිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො චුන්දං කම්මාරපුත්තං භගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

190. අථ ඛො භගවතො චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස භත්තං භුත්තාවිස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, ලොහිතපක්ඛන්දිකා පබාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති මාරණන්තිකා. තා සුදං භගවා සතො සම්පජානො අධිවාසෙසි අවිහඤ්ඤමානො. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ආයාමානන්ද, යෙන කුසිනාරා තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි.

චුන්දස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා, කම්මාරස්සාති මෙ සුතං;
ආබාධං සම්ඵුසී ධීරො, පබාළ්හං මාරණන්තිකං.

භුත්තස්ස ච සූකරමද්දවෙන,
බ්‍යාධිප්පබාළ්හො උදපාදි සත්ථුනො;
විරෙචමානො [විරිච්චමානො (සී. ස්‍යා. ක.), විරිඤ්චමානො (?)] භගවා අවොච,
ගච්ඡාමහං කුසිනාරං නගරන්ති.

පානීයාහරණං

191. අථ ඛො භගවා මග්ගා ඔක්කම්ම යෙන අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, චතුග්ගුණං සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙහි, කිලන්තොස්මි, ආනන්ද, නිසීදිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා චතුග්ගුණං සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නිසජ්ජ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, පානීයං ආහර, පිපාසිතොස්මි, ආනන්ද, පිවිස්සාමී’’ති. එවං වුත්තෙ ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉදානි, භන්තෙ, පඤ්චමත්තානි සකටසතානි අතික්කන්තානි, තං චක්කච්ඡින්නං උදකං පරිත්තං ලුළිතං ආවිලං සන්දති. අයං, භන්තෙ, කකුධා [කකුථා (සී. පී.)] නදී අවිදූරෙ අච්ඡොදකා සාතොදකා සීතොදකා සෙතොදකා [සෙතකා (සී.)] සුප්පතිත්ථා රමණීයා. එත්ථ භගවා පානීයඤ්ච පිවිස්සති, ගත්තානි ච සීතී [සීතං (සී. පී. ක.)] කරිස්සතී’’ති.

දුතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, පානීයං ආහර, පිපාසිතොස්මි, ආනන්ද, පිවිස්සාමී’’ති. දුතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉදානි, භන්තෙ, පඤ්චමත්තානි සකටසතානි අතික්කන්තානි, තං චක්කච්ඡින්නං උදකං පරිත්තං ලුළිතං ආවිලං සන්දති. අයං, භන්තෙ, කකුධා නදී අවිදූරෙ අච්ඡොදකා සාතොදකා සීතොදකා සෙතොදකා සුප්පතිත්ථා රමණීයා. එත්ථ භගවා පානීයඤ්ච පිවිස්සති, ගත්තානි ච සීතීකරිස්සතී’’ති.

තතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, පානීයං ආහර, පිපාසිතොස්මි, ආනන්ද, පිවිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා පත්තං ගහෙත්වා යෙන සා නදිකා තෙනුපසඞ්කමි. අථ ඛො සා නදිකා චක්කච්ඡින්නා පරිත්තා ලුළිතා ආවිලා සන්දමානා, ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ උපසඞ්කමන්තෙ අච්ඡා විප්පසන්නා අනාවිලා සන්දිත්ථ [සන්දති (ස්‍යා.)]. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතදහොසි – ‘‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො, තථාගතස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා. අයඤ්හි සා නදිකා චක්කච්ඡින්නා පරිත්තා ලුළිතා ආවිලා සන්දමානා මයි උපසඞ්කමන්තෙ අච්ඡා විප්පසන්නා අනාවිලා සන්දතී’’ති. පත්තෙන පානීයං ආදාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, තථාගතස්ස මහිද්ධිකතා මහානුභාවතා. ඉදානි සා භන්තෙ නදිකා චක්කච්ඡින්නා පරිත්තා ලුළිතා ආවිලා සන්දමානා මයි උපසඞ්කමන්තෙ අච්ඡා විප්පසන්නා අනාවිලා සන්දිත්ථ. පිවතු භගවා පානීයං පිවතු සුගතො පානීය’’න්ති. අථ ඛො භගවා පානීයං අපායි.

පුක්කුසමල්ලපුත්තවත්ථු

192. තෙන ඛො පන සමයෙන පුක්කුසො මල්ලපුත්තො ආළාරස්ස කාලාමස්ස සාවකො කුසිනාරාය පාවං අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො හොති. අද්දසා ඛො පුක්කුසො මල්ලපුත්තො භගවන්තං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං. දිස්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො පුක්කුසො මල්ලපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, සන්තෙන වත, භන්තෙ, පබ්බජිතා විහාරෙන විහරන්ති. භූතපුබ්බං, භන්තෙ , ආළාරො කාලාමො අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො මග්ගා ඔක්කම්ම අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි. අථ ඛො, භන්තෙ, පඤ්චමත්තානි සකටසතානි ආළාරං කාලාමං නිස්සාය නිස්සාය අතික්කමිංසු. අථ ඛො, භන්තෙ, අඤ්ඤතරො පුරිසො තස්ස සකටසත්ථස්ස [සකටසතස්ස (ක.)] පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ආගච්ඡන්තො යෙන ආළාරො කාලාමො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා

ආළාරං කාලාමං එතදවොච – ‘අපි, භන්තෙ, පඤ්චමත්තානි සකටසතානි අතික්කන්තානි අද්දසා’ති? ‘න ඛො අහං, ආවුසො, අද්දස’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, සද්දං අස්සොසී’ති? ‘න ඛො අහං, ආවුසො, සද්දං අස්සොසි’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, සුත්තො අහොසී’ති? ‘න ඛො අහං, ආවුසො, සුත්තො අහොසි’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, සඤ්ඤී අහොසී’ති? ‘එවමාවුසො’ති. ‘සො ත්වං, භන්තෙ, සඤ්ඤී සමානො ජාගරො පඤ්චමත්තානි සකටසතානි නිස්සාය නිස්සාය අතික්කන්තානි නෙව අද්දස, න පන සද්දං අස්සොසි; අපිසු [අපි හි (සී.ස්‍යා. පී.)] තෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝාටි රජෙන ඔකිණ්ණා’ති? ‘එවමාවුසො’ති. අථ ඛො, භන්තෙ, තස්ස පුරිසස්ස එතදහොසි – ‘අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො, සන්තෙන වත භො පබ්බජිතා විහාරෙන විහරන්ති. යත්‍ර හි නාම සඤ්ඤී සමානො ජාගරො පඤ්චමත්තානි සකටසතානි නිස්සාය නිස්සාය අතික්කන්තානි නෙව දක්ඛති, න පන සද්දං සොස්සතී’ති! ආළාරෙ කාලාමෙ උළාරං පසාදං පවෙදෙත්වා පක්කාමී’’ති.

193. ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, පුක්කුස, කතමං නු ඛො දුක්කරතරං වා දුරභිසම්භවතරං වා – යො වා සඤ්ඤී සමානො ජාගරො පඤ්චමත්තානි සකටසතානි නිස්සාය නිස්සාය අතික්කන්තානි නෙව පස්සෙය්‍ය, න පන සද්දං සුණෙය්‍ය; යො වා සඤ්ඤී සමානො ජාගරො දෙවෙ වස්සන්තෙ දෙවෙ ගළගළායන්තෙ විජ්ජුල්ලතාසු [විජ්ජුතාසු (සී. ස්‍යා. පී.)] නිච්ඡරන්තීසු අසනියා ඵලන්තියා නෙව පස්සෙය්‍ය, න පන සද්දං සුණෙය්‍යා’’ති? ‘‘කිඤ්හි, භන්තෙ, කරිස්සන්ති පඤ්ච වා සකටසතානි ඡ වා සකටසතානි සත්ත වා සකටසතානි අට්ඨ වා සකටසතානි නව වා සකටසතානි [නව වා සකටසතානි දස වා සකටසතානි (සී.)], සකටසහස්සං වා සකටසතසහස්සං වා. අථ ඛො එතදෙව දුක්කරතරං චෙව දුරභිසම්භවතරඤ්ච යො සඤ්ඤී සමානො ජාගරො දෙවෙ වස්සන්තෙ දෙවෙ ගළගළායන්තෙ විජ්ජුල්ලතාසු නිච්ඡරන්තීසු අසනියා ඵලන්තියා නෙව පස්සෙය්‍ය, න පන සද්දං සුණෙය්‍යා’’ති.

‘‘එකමිදාහං, පුක්කුස, සමයං ආතුමායං විහරාමි භුසාගාරෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන දෙවෙ වස්සන්තෙ දෙවෙ ගළගළායන්තෙ විජ්ජුල්ලතාසු නිච්ඡරන්තීසු අසනියා ඵලන්තියා අවිදූරෙ භුසාගාරස්ස ද්වෙ කස්සකා භාතරො හතා චත්තාරො ච බලිබද්දා [බලිබද්දා (සී. පී.)]. අථ ඛො, පුක්කුස, ආතුමාය මහාජනකායො නික්ඛමිත්වා යෙන තෙ ද්වෙ කස්සකා භාතරො හතා චත්තාරො ච බලිබද්දා තෙනුපසඞ්කමි. තෙන ඛො පනාහං, පුක්කුස, සමයෙන භුසාගාරා නික්ඛමිත්වා භුසාගාරද්වාරෙ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමාමි. අථ ඛො, පුක්කුස, අඤ්ඤතරො පුරිසො තම්හා මහාජනකායා යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතං ඛො අහං, පුක්කුස, තං පුරිසං එතදවොචං – ‘කිං නු ඛො එසො, ආවුසො, මහාජනකායො සන්නිපතිතො’ති? ‘ඉදානි , භන්තෙ, දෙවෙ වස්සන්තෙ දෙවෙ ගළගළායන්තෙ විජ්ජුල්ලතාසු නිච්ඡරන්තීසු අසනියා ඵලන්තියා ද්වෙ කස්සකා භාතරො හතා චත්තාරො ච බලිබද්දා. එත්ථෙසො මහාජනකායො සන්නිපතිතො. ත්වං පන, භන්තෙ, ක්ව අහොසී’ති? ‘ඉධෙව ඛො අහං, ආවුසො, අහොසි’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, අද්දසා’ති? ‘න ඛො අහං, ආවුසො, අද්දස’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, සද්දං අස්සොසී’ති? ‘න ඛො අහං, ආවුසො, සද්දං අස්සොසි’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, සුත්තො අහොසී’ති? ‘න ඛො අහං, ආවුසො, සුත්තො අහොසි’න්ති. ‘කිං පන, භන්තෙ, සඤ්ඤී අහොසී’ති? ‘එවමාවුසො’ති. ‘සො ත්වං, භන්තෙ, සඤ්ඤී සමානො ජාගරො දෙවෙ වස්සන්තෙ දෙවෙ ගළගළායන්තෙ විජ්ජුල්ලතාසු නිච්ඡරන්තීසු අසනියා ඵලන්තියා නෙව අද්දස, න පන සද්දං අස්සොසී’ති? ‘‘එවමාවුසො’’ති?

‘‘අථ ඛො, පුක්කුස, පුරිසස්ස එතදහොසි – ‘අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො, සන්තෙන වත භො පබ්බජිතා විහාරෙන විහරන්ති. යත්‍ර හි නාම සඤ්ඤී සමානො ජාගරො දෙවෙ වස්සන්තෙ දෙවෙ ගළගළායන්තෙ විජ්ජුල්ලතාසු නිච්ඡරන්තීසු අසනියා ඵලන්තියා නෙව දක්ඛති, න පන සද්දං සොස්සතී’ති [සුණිස්සති (ස්‍යා.)]. මයි උළාරං පසාදං පවෙදෙත්වා මං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමී’’ති.

එවං වුත්තෙ පුක්කුසො මල්ලපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එසාහං, භන්තෙ, යො මෙ ආළාරෙ කාලාමෙ පසාදො තං මහාවාතෙ වා ඔඵුණාමි සීඝසොතාය [සිඞ්ඝසොතාය (ක.)] වා නදියා පවාහෙමි. අභික්කන්තං, භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ! සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය ‘චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී’ති; එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. උපාසකං මං භගවා ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති.

194. අථ ඛො පුක්කුසො මල්ලපුත්තො අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘‘ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, භණෙ, සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං ධාරණීයං ආහරා’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො සො පුරිසො පුක්කුසස්ස මල්ලපුත්තස්ස පටිස්සුත්වා තං සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං ධාරණීයං ආහරි [ආහරසි (ක.)]. අථ ඛො පුක්කුසො මල්ලපුත්තො තං සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං ධාරණීයං භගවතො උපනාමෙසි – ‘‘ඉදං, භන්තෙ, සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං ධාරණීයං, තං මෙ භගවා පටිග්ගණ්හාතු අනුකම්පං උපාදායා’’ති. ‘‘තෙන හි, පුක්කුස, එකෙන මං අච්ඡාදෙහි, එකෙන ආනන්ද’’න්ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො පුක්කුසො මල්ලපුත්තො භගවතො පටිස්සුත්වා එකෙන භගවන්තං අච්ඡාදෙති, එකෙන ආයස්මන්තං ආනන්දං. අථ ඛො භගවා පුක්කුසං මල්ලපුත්තං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි. අථ ඛො පුක්කුසො මල්ලපුත්තො භගවතා ධම්මියා කථාය සන්දස්සිතො සමාදපිතො සමුත්තෙජිතො සම්පහංසිතො උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

195. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො අචිරපක්කන්තෙ පුක්කුසෙ මල්ලපුත්තෙ තං සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං ධාරණීයං භගවතො කායං උපනාමෙසි. තං භගවතො කායං උපනාමිතං හතච්චිකං විය [වීතච්චිකංවිය (සී. පී.)] ඛායති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, යාව පරිසුද්ධො, භන්තෙ, තථාගතස්ස ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො. ඉදං, භන්තෙ, සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං ධාරණීයං භගවතො කායං උපනාමිතං හතච්චිකං විය ඛායතී''ති. ''එවමෙතං, ආනන්ද, එවමෙතං, ආනන්ද ද්වීසු කාලෙසු අතිවිය තථාගතස්ස කායො පරිසුද්ධො හොති ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො. කතමෙසු ද්වීසු? යඤ්ච, ආනන්ද, රත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති, යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති. ඉමෙසු ඛො, ආනන්ද, ද්වීසු කාලෙසු අතිවිය තථාගතස්ස කායො පරිසුද්ධො හොති ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො. ''අජ්ජ ඛො, පනානන්ද, රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ අන්තරෙන [අන්තරෙ (ස්‍යා.)] යමකසාලානං තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති [භවිස්සතීති (ක.)]. ආයාමානන්ද, යෙන කකුධා නදී තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි.

සිඞ්ගීවණ්ණං යුගමට්ඨං, පුක්කුසො අභිහාරයි;
තෙන අච්ඡාදිතො සත්ථා, හෙමවණ්ණො අසොභථාති.

196. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන කකුධා නදී තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා කකුධං නදිං අජ්ඣොගාහෙත්වා න්හත්වා ච පිවිත්වා ච පච්චුත්තරිත්වා යෙන අම්බවනං තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං චුන්දකං ආමන්තෙසි – ''ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, චුන්දක, චතුග්ගුණං සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙහි, කිලන්තොස්මි, චුන්දක, නිපජ්ජිස්සාමී''ති.

''එවං, භන්තෙ''ති ඛො ආයස්මා චුන්දකො භගවතො පටිස්සුත්වා චතුග්ගුණං සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙසි. අථ ඛො භගවා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි පාදෙ පාදං අච්චාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මනසිකරිත්වා. ආයස්මා පන චුන්දකො තත්ථෙව භගවතො පුරතො නිසීදි.

ගන්ත්වාන බුද්ධො නදිකං කකුධං,
අච්ඡොදකං සාතුදකං විප්පසන්නං;
ඔගාහි සත්ථා අකිලන්තරූපො [සුකිලන්තරූපො (සී. පී.)],
තථාගතො අප්පටිමො ච [අප්පටිමොධ (පී.)] ලොකෙ.

න්හත්වා ච පිවිත්වා චුදතාරි සත්ථා [පිවිත්වා චුන්දකෙන, පිවිත්වා ච උත්තරි (ක.)],
පුරක්ඛතො භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙ;
වත්තා [සත්ථා (සී. ස්‍යා. පී.)] පවත්තා භගවා ඉධ ධම්මෙ,
උපාගමි අම්බවනං මහෙසි.

ආමන්තයි චුන්දකං නාම භික්ඛුං,
චතුග්ගුණං සන්ථර මෙ නිපජ්ජං;
සො චොදිතො භාවිතත්තෙන චුන්දො,
චතුග්ගුණං සන්ථරි ඛිප්පමෙව.

නිපජ්ජි සත්ථා අකිලන්තරූපො,
චුන්දොපි තත්ථ පමුඛෙ [සමුඛෙ (ක.)] නිසීදීති.

197. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ''සියා ඛො [යො ඛො (ක.)], පනානන්ද, චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස කොචි විප්පටිසාරං උප්පාදෙය්‍ය – 'තස්ස තෙ, ආවුසො චුන්ද, අලාභා තස්ස තෙ දුල්ලද්ධං, යස්ස තෙ තථාගතො පච්ඡිමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා පරිනිබ්බුතො'ති. චුන්දස්ස, ආනන්ද, කම්මාරපුත්තස්ස එවං විප්පටිසාරො පටිවිනෙතබ්බො – 'තස්ස තෙ, ආවුසො චුන්ද, ලාභා තස්ස තෙ සුලද්ධං, යස්ස තෙ තථාගතො පච්ඡිමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා පරිනිබ්බුතො. සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො චුන්ද, භගවතො සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ද්වෙ මෙ පිණ්ඩපාතා සමසමඵලා [සමා සමඵලා (ක.)] සමවිපාකා [සමසමවිපාකා (සී. ස්‍යා. පී.)], අතිවිය අඤ්ඤෙහි පිණ්ඩපාතෙහි මහප්ඵලතරා ච මහානිසංසතරා ච. කතමෙ ද්වෙ? යඤ්ච පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති, යඤ්ච පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා තථාගතො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති. ඉමෙ ද්වෙ පිණ්ඩපාතා සමසමඵලා සමවිපාකා , අතිවිය අඤ්ඤෙහි පිණ්ඩපාතෙහි මහප්ඵලතරා ච මහානිසංසතරා ච. ආයුසංවත්තනිකං ආයස්මතා චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන කම්මං උපචිතං, වණ්ණසංවත්තනිකං ආයස්මතා චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන කම්මං උපචිතං, සුඛසංවත්තනිකං ආයස්මතා චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන කම්මං උපචිතං, යසසංවත්තනිකං ආයස්මතා චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන කම්මං උපචිතං, සග්ගසංවත්තනිකං ආයස්මතා චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන කම්මං උපචිතං, ආධිපතෙය්‍යසංවත්තනිකං ආයස්මතා චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන කම්මං උපචිත'න්ති. චුන්දස්ස, ආනන්ද, කම්මාරපුත්තස්ස එවං විප්පටිසාරො පටිවිනෙතබ්බො''ති. අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි –

“දදතො පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති,
සංයමතො වෙරං න චීයති;
කුසලො ච ජහාති පාපකං,
රාගදොසමොහක්ඛයා සනිබ්බුතො”ති.

චතුත්ථො භාණවාරො.

යමකසාලා

198. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – “ආයාමානන්ද, යෙන හිරඤ්ඤවතියා නදියා පාරිමං තීරං, යෙන කුසිනාරා උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා”ති . “එවං, භන්තෙ”ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො භගවා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන හිරඤ්ඤවතියා නදියා පාරිමං තීරං, යෙන කුසිනාරා උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – “ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, අන්තරෙන යමකසාලානං උත්තරසීසකං මඤ්චකං පඤ්ඤපෙහි, කිලන්තොස්මි, ආනන්ද, නිපජ්ජිස්සාමී”ති. “එවං, භන්තෙ”ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා අන්තරෙන යමකසාලානං උත්තරසීසකං මඤ්චකං පඤ්ඤපෙසි. අථ ඛො භගවා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි පාදෙ පාදං අච්චාධාය සතො සම්පජානො.

තෙන ඛො පන සමයෙන යමකසාලා සබ්බඵාලිඵුල්ලා හොන්ති අකාලපුප්ඵෙහි. තෙ තථාගතස්ස සරීරං ඔකිරන්ති අජ්ඣොකිරන්ති අභිප්පකිරන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි මන්දාරවපුප්ඵානි අන්තලික්ඛා පපතන්ති, තානි තථාගතස්ස සරීරං ඔකිරන්ති අජ්ඣොකිරන්ති අභිප්පකිරන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි චන්දනචුණ්ණානි අන්තලික්ඛා පපතන්ති, තානි තථාගතස්ස සරීරං ඔකිරන්ති අජ්ඣොකිරන්ති අභිප්පකිරන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි තූරියානි අන්තලික්ඛෙ වජ්ජන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි සඞ්ගීතානි අන්තලික්ඛෙ වත්තන්ති තථාගතස්ස පූජාය.

199. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – “සබ්බඵාලිඵුල්ලා ඛො, ආනන්ද, යමකසාලා අකාලපුප්ඵෙහි. තෙ තථාගතස්ස සරීරං ඔකිරන්ති අජ්ඣොකිරන්ති අභිප්පකිරන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි මන්දාරවපුප්ඵානි අන්තලික්ඛා පපතන්ති, තානි තථාගතස්ස සරීරං ඔකිරන්ති අජ්ඣොකිරන්ති අභිප්පකිරන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි චන්දනචුණ්ණානි අන්තලික්ඛා පපතන්ති, තානි තථාගතස්ස සරීරං ඔකිරන්ති අජ්ඣොකිරන්ති අභිප්පකිරන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි තූරියානි අන්තලික්ඛෙ වජ්ජන්ති තථාගතස්ස පූජාය. දිබ්බානිපි සඞ්ගීතානි අන්තලික්ඛෙ වත්තන්ති තථාගතස්ස පූජාය. න ඛො, ආනන්ද, එත්තාවතා තථාගතො සක්කතො වා හොති ගරුකතො වා මානිතො වා පූජිතො වා අපචිතො වා. යො ඛො, ආනන්ද, භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො විහරති සාමීචිප්පටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සො තථාගතං සක්කරොති ගරුං කරොති මානෙති පූජෙති අපචියති [ඉදං පදං සීස්‍යාඉපොත්ථකෙසු න දිස්සති], පරමාය පූජාය. තස්මාතිහානන්ද, ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නා විහරිස්සාම සාමීචිප්පටිපන්නා අනුධම්මචාරිනොති. එවඤ්හි වො, ආනන්ද, සික්ඛිතබ්බ”න්ති.

උපවාණත්ථෙරො

200. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා උපවාණො භගවතො පුරතො ඨිතො හොති භගවන්තං බීජයමානො. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං උපවාණං අපසාරෙසි – “අපෙහි, භික්ඛු, මා මෙ පුරතො අට්ඨාසී”ති. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතදහොසි – “අයං ඛො ආයස්මා උපවාණො දීඝරත්තං භගවතො උපට්ඨාකො සන්තිකාවචරො සමීපචාරී. අථ ච පන භගවා පච්ඡිමෙ කාලෙ ආයස්මන්තං උපවාණං අපසාරෙති – ‘අපෙහි භික්ඛු, මා මෙ පුරතො අට්ඨාසී’ති. කො නු ඛො හෙතු, කො පච්චයො, යං භගවා ආයස්මන්තං උපවාණං අපසාරෙති – ‘අපෙහි, භික්ඛු, මා මෙ පුරතො අට්ඨාසී’ති? අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘අයං, භන්තෙ, ආයස්මා උපවාණො දීඝරත්තං භගවතො උපට්ඨාකො සන්තිකාවචරො සමීපචාරී. අථ ච පන භගවා පච්ඡිමෙ කාලෙ ආයස්මන්තං උපවාණං අපසාරෙති – “අපෙහි, භික්ඛු, මා මෙ පුරතො අට්ඨාසී”ති. කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යං භගවා ආයස්මන්තං උපවාණං අපසාරෙති – “අපෙහි, භික්ඛු, මා මෙ පුරතො අට්ඨාසී”ති? “යෙභුය්‍යෙන, ආනන්ද, දසසු ලොකධාතූසු දෙවතා සන්නිපතිතා තථාගතං දස්සනාය. යාවතා, ආනන්ද, කුසිනාරා උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි, නත්ථි සො පදෙසො වාලග්ගකොටිනිතුදනමත්තොපි මහෙසක්ඛාහි දෙවතාහි අප්ඵුටො. දෙවතා, ආනන්ද, උජ්ඣායන්ති – ‘දූරා ච වතම්හ ආගතා තථාගතං දස්සනාය. කදාචි කරහචි තථාගතා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා. අජ්ජෙව රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. අයඤ්ච මහෙසක්ඛො භික්ඛු භගවතො පුරතො ඨිතො ඔවාරෙන්තො, න මයං ලභාම පච්ඡිමෙ කාලෙ තථාගතං දස්සනායා’”ති.

201. “කථංභූතා පන, භන්තෙ, භගවා දෙවතා මනසිකරොතී”ති [මනසි කරොන්තීති (ස්‍යා. ක.)]? “සන්තානන්ද, දෙවතා ආකාසෙ පථවීසඤ්ඤිනියො කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති

[ඡින්නංපාදංවිය පපතන්ති (ස්‍යා.)], ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති – ‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බායිස්සති, අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බායිස්සති, අතිඛිප්පං චක්ඛුං [චක්ඛුමා (ස්‍යා. ක.)] ලොකෙ අන්තරධංආයිස්සතී’ති.

‘‘සන්තානන්ද, දෙවතා පථවියං පථවීසඤ්ඤිනියො කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති – ‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බායිස්සති, අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බායිස්සති, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරධායිස්සතී’’’ති.

‘‘යා පන තා දෙවතා වීතරාගා, තා සතා සම්පජානා අධිවාසෙන්ති – ‘අනිච්චා සඞ්ඛාරා, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති.

චතුසංවෙජනීයට්ඨානානි

202. ‘‘පුබ්බෙ , භන්තෙ, දිසාසු වස්සං වුට්ඨා [වස්සංවුත්ථා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] භික්ඛූ ආගච්ඡන්ති තථාගතං දස්සනාය. තෙ මයං ලභාම මනොභාවනීයෙ භික්ඛූ දස්සනාය, ලභාම පයිරුපාසනාය. භගවතො පන මයං, භන්තෙ, අච්චයෙන න ලභිස්සාම මනොභාවනීයෙ භික්ඛූ දස්සනාය, න ලභිස්සාම පයිරුපාසනායා’’ති.

‘‘චත්තාරිමානි, ආනන්ද, සද්ධස්ස කුලපුත්තස්ස දස්සනීයානි සංවෙජනීයානි ඨානානි. කතමානි චත්තාරි? ‘ඉධ තථාගතො ජාතො’ති, ආනන්ද, සද්ධස්ස කුලපුත්තස්ස දස්සනීයං සංවෙජනීයං ඨානං. ‘ඉධ තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’ති, ආනන්ද, සද්ධස්ස කුලපුත්තස්ස දස්සනීයං සංවෙජනීයං ඨානං. ‘ඉධ තථාගතෙන අනුත්තරං ධම්මචක්කං පවත්තිත’න්ති, ආනන්ද, සද්ධස්ස කුලපුත්තස්ස දස්සනීයං සංවෙජනීයං ඨානං. ‘ඉධ තථාගතො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතො’ති, ආනන්ද, සද්ධස්ස කුලපුත්තස්ස දස්සනීයං සංවෙජනීයං ඨානං. ඉමානි ඛො , ආනන්ද, චත්තාරි සද්ධස්ස කුලපුත්තස්ස දස්සනීයානි සංවෙජනීයානි ඨානානි.

‘‘ආගමිස්සන්ති ඛො, ආනන්ද, සද්ධා භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො – ‘ඉධ තථාගතො ජාතො’තිපි, ‘ඉධ තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො’තිපි, ‘ඉධ තථාගතෙන අනුත්තරං ධම්මචක්කං පවත්තිත’න්තිපි, ‘ඉධ තථාගතො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතො’තිපි. යෙ හි කෙචි, ආනන්ද, චෙතියචාරිකං ආහිණ්ඩන්තා පසන්නචිත්තා කාලඞ්කරිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිස්සන්ති’’ති.

ආනන්දපුච්ඡාකථා

203. ‘‘කථං මයං, භන්තෙ, මාතුගාමෙ පටිපජ්ජාමා’’ති? ‘‘අදස්සනං, ආනන්දා’’ති. ‘‘දස්සනෙ, භගවා, සති කථං පටිපජ්ජිතබ්බ’’න්ති? ‘‘අනාලාපො, ආනන්දා’’ති . ‘‘ආලපන්තෙන පන, භන්තෙ, කථං පටිපජ්ජිතබ්බ’’න්ති? ‘‘සති, ආනන්ද, උපට්ඨාපෙතබ්බා’’ති.

204. ‘‘කථං මයං, භන්තෙ, තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජාමා’’ති? ‘‘අබ්‍යාවටා තුම්හෙ, ආනන්ද, හොථ තථාගතස්ස සරීරපූජාය. ඉඞ්ඝ තුම්හෙ, ආනන්ද, සාරත්ථෙ ඝටථ අනුයුඤ්ජථ [සදත්ථෙ අනුයුඤ්ජථ (සී. ස්‍යා.), සදත්ථං අනුයුඤ්ජථ (පී.), සාරත්ථෙ අනුයුඤ්ජථ (ක.)], සාරත්ථෙ අප්පමත්තා ආතාපිනො පහිතත්තා විහරථ. සන්තානන්ද, ඛත්තියපණ්ඩිතාපි බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතාපි ගහපතිපණ්ඩිතාපි තථාගතෙ අභිප්පසන්නා, තෙ තථාගතස්ස සරීරපූජං කරිස්සන්තී’’ති.

205. ‘‘කථං පන, භන්තෙ, තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජිතබ්බ’’න්ති? ‘‘යථා ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්ති, එවං තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජිතබ්බ’’න්ති. ‘‘කථං පන, භන්තෙ, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්තී’’ති? ‘‘රඤ්ඤො, ආනන්ද, චක්කවත්තිස්ස සරීරං අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙන්ති, අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙත්වා විහතෙන කප්පාසෙන වෙඨෙන්ති, විහතෙන කප්පාසෙන වෙඨෙත්වා අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙන්ති. එතෙනුපායෙන පඤ්චහි යුගසතෙහි රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරං [සරීරෙ (ස්‍යා. ක.)] වෙඨෙත්වා ආයසාය තෙලදොණියා පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤිස්සා ආයසාය දොණියා පටිකුජ්ජිත්වා සබ්බගන්ධානං චිතකං කරිත්වා රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරං ඣාපෙන්ති. චාතුමහාපථෙ [චාතුම්මහාපථෙ (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස ථූපං කරොන්ති . එවං ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්ති. යථා ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්ති, එවං තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජිතබ්බං. චාතුමහාපථෙ තථාගතස්ස ථූපො කාතබ්බො. තත්ථ යෙ මාලං වා ගන්ධං වා චුණ්ණකං [වණ්ණකං (සී. පී.)] වා ආරොපෙස්සන්ති වා අභිවාදෙස්සන්ති වා චිත්තං වා පසාදෙස්සන්ති තෙසං තං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය.

ථූපාරහපුග්ගලො

206. ‘‘චත්තාරොමෙ, ආනන්ද, ථූපාරහා. කතමෙ චත්තාරො? තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ථූපාරහො, පච්චෙකසම්බුද්ධො ථූපාරහො, තථාගතස්ස සාවකො ථූපාරහො, රාජා චක්කවත්තී [චක්කවත්ති (ස්‍යා. ක.)] ථූපාරහොති.

‘‘කිඤ්චානන්ද , අත්ථවසං පටිච්ච තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ථූපාරහො? ‘අයං තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ථූපො’ති, ආනන්ද, බහුජනා චිත්තං පසාදෙන්ති. තෙ තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. ඉදං ඛො, ආනන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ථූපාරහො.

‘‘කිඤ්චානන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච පච්චෙකසම්බුද්ධො ථූපාරහො? ‘අයං තස්ස භගවතො පච්චෙකසම්බුද්ධස්ස ථූපො’ති, ආනන්ද, බහුජනා චිත්තං පසාදෙන්ති. තෙ තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. ඉදං ඛො, ආනන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච පච්චෙකසම්බුද්ධො ථූපාරහො.

‘‘කිඤ්චානන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච තථාගතස්ස සාවකො ථූපාරහො? ‘අයං තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවකස්ස ථූපො’ති ආනන්ද, බහුජනා චිත්තං පසාදෙන්ති. තෙ තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. ඉදං ඛො, ආනන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච තථාගතස්ස සාවකො ථූපාරහො.

‘‘කිඤ්චානන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච රාජා චක්කවත්තී ථූපාරහො? ‘අයං තස්ස ධම්මිකස්ස ධම්මරඤ්ඤො ථූපො’ති, ආනන්ද, බහුජනා චිත්තං පසාදෙන්ති. තෙ තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. ඉදං ඛො, ආනන්ද, අත්ථවසං පටිච්ච රාජා චක්කවත්තී ථූපාරහො. ඉමෙ ඛො, ආනන්ද චත්තාරො ථූපාරහා’’ති.

ආනන්දඅච්ඡරියධම්මො

207. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො විහාරං පවිසිත්වා කපිසීසං ආලම්බිත්වා රොදමානො අට්ඨාසි – ‘‘අහඤ්ච වතම්හි සෙඛො සකරණීයො, සත්ථු ච මෙ පරිනිබ්බානං භවිස්සති, යො මම අනුකම්පකො’’ති. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘කහං නු ඛො, භික්ඛවෙ, ආනන්දො’’ති? ‘‘එසො, භන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො විහාරං පවිසිත්වා කපිසීසං ආලම්බිත්වා රොදමානො ඨිතො – ‘අහඤ්ච වතම්හි සෙඛො සකරණීයො, සත්ථු ච මෙ පරිනිබ්බානං භවිස්සති, යො මම අනුකම්පකො’’’ති. අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, භික්ඛු, මම වචනෙන ආනන්දං ආමන්තෙහි – ‘සත්ථා තං, ආවුසො ආනන්ද, ආමන්තෙතී’’’ති. ‘‘එවං , භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘සත්ථා තං, ආවුසො ආනන්ද, ආමන්තෙතී’’ති. ‘‘එවමාවුසො’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො තස්ස භික්ඛුනො පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච – ‘‘අලං, ආනන්ද, මා සොචි මා පරිදෙවි, නනු එතං, ආනන්ද, මයා පටිකච්චෙව අක්ඛාතං – ‘සබ්බෙහෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො’; තං කුතෙත්ථ, ආනන්ද, ලබ්භා. යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත තථාගතස්සාපි සරීරං මා පලුජ්ජී’ති නෙතං ඨානං විජ්ජති. දීඝරත්තං ඛො තෙ, ආනන්ද, තථාගතො පච්චුපට්ඨිතො මෙත්තෙන කායකම්මෙන හිතෙන සුඛෙන අද්වයෙන අප්පමාණෙන, මෙත්තෙන වචීකම්මෙන හිතෙන සුඛෙන අද්වයෙන අප්පමාණෙන, මෙත්තෙන මනොකම්මෙන හිතෙන සුඛෙන අද්වයෙන අප්පමාණෙන. කතපුඤ්ඤොසි ත්වං, ආනන්ද, පධානමනුයුඤ්ජ, ඛිප්පං හොහිසි අනාසවො’’ති.

208. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතප්පරමායෙව උපට්ඨාකා අහෙසුං, සෙය්‍යථාපි මය්හං ආනන්දො. යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතප්පරමායෙව උපට්ඨාකා භවිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපි මය්හං ආනන්දො. පණ්ඩිතො, භික්ඛවෙ, ආනන්දො; මෙධාවී, භික්ඛවෙ, ආනන්දො. ජානාති ‘අයං කාලො තථාගතං දස්සනාය උපසඞ්කමිතුං භික්ඛූනං, අයං කාලො භික්ඛුනීනං, අයං කාලො උපාසකානං , අයං කාලො උපාසිකානං, අයං කාලො රඤ්ඤො රාජමහාමත්තානං තිත්ථියානං තිත්ථියසාවකානා’න්ති.

209. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා [අබ්භුතධම්මා (ස්‍යා. ක.)] ආනන්දෙ. කතමෙ චත්තාරො? සචෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ ආනන්දො ධම්මං භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, භික්ඛුපරිසා හොති, අථ ඛො ආනන්දො තුණ්හී හොති. සචෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනීපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ ආනන්දො ධම්මං භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනීපරිසා හොති, අථ ඛො ආනන්දො තුණ්හී හොති. සචෙ, භික්ඛවෙ, උපාසකපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ ආනන්දො ධම්මං භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, උපාසකපරිසා හොති, අථ ඛො ආනන්දො තුණ්හී හොති. සචෙ, භික්ඛවෙ, උපාසිකාපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ, ආනන්දො, ධම්මං භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, උපාසිකාපරිසා හොති, අථ ඛො ආනන්දො තුණ්හී හොති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ.

‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා රඤ්ඤෙ චක්කවත්තිම්හි. කතමෙ චත්තාරො ? සචෙ, භික්ඛවෙ, ඛත්තියපරිසා රාජානං චක්කවත්තිං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ රාජා චක්කවත්තී භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, ඛත්තියපරිසා හොති. අථ ඛො රාජා චක්කවත්තී තුණ්හී හොති. සචෙ භික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණපරිසා…පෙ…. ගහපතිපරිසා…පෙ…. සමණපරිසා රාජානං චක්කවත්තිං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ රාජා චක්කවත්තී භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, සමණපරිසා හොති, අථ ඛො රාජා චක්කවත්තී තුණ්හී හොති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරොමෙ අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ. සචෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ ආනන්දො ධම්මං භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, භික්ඛුපරිසා හොති. අථ ඛො ආනන්දො තුණ්හී හොති. සචෙ, භික්ඛවෙ භික්ඛුනීපරිසා…පෙ…. උපාසකපරිසා…පෙ…. උපාසිකාපරිසා ආනන්දං දස්සනාය උපසඞ්කමති, දස්සනෙන සා අත්තමනා හොති. තත්‍ර චෙ ආනන්දො ධම්මං භාසති, භාසිතෙනපි සා අත්තමනා හොති. අතිත්තාව, භික්ඛවෙ, උපාසිකාපරිසා හොති. අථ ඛො ආනන්දො තුණ්හී හොති. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ’’ති.

මහාසුදස්සනසුත්තදෙසනා

210. එවං වුත්තෙ ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘මා, භන්තෙ, භගවා ඉමස්මිං ඛුද්දකනගරකෙ උජ්ජඞ්ගලනගරකෙ සාඛානගරකෙ පරිනිබ්බායි. සන්ති, භන්තෙ, අඤ්ඤානි මහානගරානි, සෙය්‍යථීදං – චම්පා රාජගහං සාවත්ථී සාකෙතං කොසම්බී බාරාණසී; එත්ථ භගවා පරිනිබ්බායතු. එත්ථ බහූ ඛත්තියමහාසාලා, බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිමහාසාලා තථාගතෙ අභිප්පසන්නා. තෙ තථාගතස්ස සරීරපූජං කරිස්සන්තී’’ති ‘‘මාහෙවං, ආනන්ද, අවච; මාහෙවං, ආනන්ද, අවච – ‘ඛුද්දකනගරකං උජ්ජඞ්ගලනගරකං සාඛානගරක’න්ති.

‘‘භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො නාම අහොසි චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස අයං කුසිනාරා කුසාවතී නාම රාජධානී අහොසි, පුරත්ථිමෙන ච පච්ඡිමෙන ච ද්වාදසයොජනානි ආයාමෙන; උත්තරෙන ච දක්ඛිණෙන ච සත්තයොජනානි විත්ථාරෙන. කුසාවතී, ආනන්ද, රාජධානී ඉද්ධා චෙව අහොසි ඵීතා ච බහුජනා ච ආකිණ්ණමනුස්සා ච සුභික්ඛා ච. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, දෙවානං ආළකමන්දා නාම රාජධානී ඉද්ධා චෙව හොති ඵීතා ච බහුජනා ච ආකිණ්ණයක්ඛා ච සුභික්ඛා ච; එවමෙව ඛො, ආනන්ද, කුසාවතී රාජධානී ඉද්ධා චෙව අහොසි ඵීතා ච බහුජනා ච ආකිණ්ණමනුස්සා ච සුභික්ඛා ච. කුසාවතී, ආනන්ද, රාජධානී දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තා අහොසි දිවා චෙව රත්තිඤ්ච, සෙය්‍යථීදං – හත්ථිසද්දෙන අස්සසද්දෙන රථසද්දෙන භෙරිසද්දෙන මුදිඞ්ගසද්දෙන වීණාසද්දෙන ගීතසද්දෙන සඞ්ඛසද්දෙන සම්මසද්දෙන පාණිතාළසද්දෙන ‘අස්නාථ පිවථ ඛාදථා’ති දසමෙන සද්දෙන.

‘‘ගච්ඡ ත්වං, ආනන්ද, කුසිනාරං පවිසිත්වා කොසිනාරකානං මල්ලානං ආරොචෙහි – ‘අජ්ජ ඛො, වාසෙට්ඨා, රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. අභික්කමථ වාසෙට්ඨා, අභික්කමථ වාසෙට්ඨා. මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථ – අම්හාකඤ්ච නො ගාමක්ඛෙත්තෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං අහොසි, න මයං ලභිම්හා පච්ඡිමෙ කාලෙ තථාගතං දස්සනායා’’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුත්වා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අත්තදුතියො කුසිනාරං පාවිසි.

මල්ලානං වන්දනා

211. තෙන ඛො පන සමයෙන කොසිනාරකා මල්ලා සන්ධාගාරෙ [සන්ථාගාරෙ (සී. ස්‍යා. පී.)] සන්නිපතිතා හොන්ති කෙනචිදෙව කරණීයෙන. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන කොසිනාරකානං මල්ලානං සන්ධාගාරං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා කොසිනාරකානං මල්ලානං ආරොචෙසි – ‘‘අජ්ජ ඛො, වාසෙට්ඨා, රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. අභික්කමථ වාසෙට්ඨා අභික්කමථ වාසෙට්ඨා. මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථ – ‘අම්හාකඤ්ච නො ගාමක්ඛෙත්තෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං අහොසි, න මයං ලභිම්හා පච්ඡිමෙ කාලෙ තථාගතං දස්සනායා’’’ති. ඉදමායස්මතො ආනන්දස්ස වචනං සුත්වා මල්ලා ච මල්ලපුත්තා ච මල්ලසුණිසා ච මල්ලපජාපතියො ච අඝාවිනො දුම්මනා චෙතොදුක්ඛසමප්පිතා අප්පෙකච්චෙ කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති විවට්ටන්ති – ‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බායිස්සති, අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බායිස්සති, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරධායිස්සතී’ති. අථ ඛො මල්ලා ච මල්ලපුත්තා ච මල්ලසුණිසා ච මල්ලපජාපතියො ච අඝාවිනො දුම්මනා චෙතොදුක්ඛසමප්පිතා යෙන උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමිංසු. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතදහොසි – ‘‘සචෙ ඛො අහං කොසිනාරකෙ මල්ලෙ එකමෙකං භගවන්තං වන්දාපෙස්සාමි, අවන්දිතො භගවා කොසිනාරකෙහි මල්ලෙහි භවිස්සති, අථායං රත්ති විභායිස්සති. යංනූනාහං කොසිනාරකෙ මල්ලෙ කුලපරිවත්තසො කුලපරිවත්තසො ඨපෙත්වා භගවන්තං වන්දාපෙය්‍යං – ‘ඉත්ථන්නාමො, භන්තෙ, මල්ලො සපුත්තො සභරියො සපරිසො සාමච්චො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො කොසිනාරකෙ මල්ලෙ කුලපරිවත්තසො කුලපරිවත්තසො ඨපෙත්වා භගවන්තං වන්දාපෙසි – ‘ඉත්ථන්නාමො, භන්තෙ, මල්ලො සපුත්තො සභරියො සපරිසො සාමච්චො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’’’ති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො එතෙන උපායෙන පඨමෙනෙව යාමෙන කොසිනාරකෙ මල්ලෙ භගවන්තං වන්දාපෙසි.

සුභද්දපරිබ්බාජකවත්ථු

212. තෙන ඛො පන සමයෙන සුභද්දො නාම පරිබ්බාජකො කුසිනාරායං පටිවසති. අස්සොසි ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො – ‘‘අජ්ජ කිර රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සතී’’ති. අථ ඛො සුභද්දස්ස පරිබ්බාජකස්ස එතදහොසි – ‘‘සුතං ඛො පන මෙතං පරිබ්බාජකානං වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘කදාචි කරහචි තථාගතා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා’ති. අජ්ජෙව රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. අත්ථි ච මෙ අයං කඞ්ඛාධම්මො උප්පන්නො, එවං පසන්නො අහං සමණෙ ගොතමෙ, ‘පහොති මෙ සමණො ගොතමො තථා ධම්මං දෙසෙතුං, යථාහං ඉමං කඞ්ඛාධම්මං පජහෙය්‍ය’’’න්ති. අථ ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො යෙන උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං, යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘සුතං මෙතං, භො ආනන්ද, පරිබ්බාජකානං වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘කදාචි කරහචි තථාගතා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා’ති. අජ්ජෙව රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. අත්ථි ච මෙ අයං කඞ්ඛාධම්මො උප්පන්නො – එවං පසන්නො අහං සමණෙ ගොතමෙ ‘පහොති මෙ සමණො ගොතමො තථා ධම්මං දෙසෙතුං, යථාහං ඉමං කඞ්ඛාධම්මං පජහෙය්‍ය’න්ති. සාධාහං, භො ආනන්ද, ලභෙය්‍යං සමණං ගොතමං දස්සනායා’’ති. එවං වුත්තෙ ආයස්මා ආනන්දො සුභද්දං පරිබ්බාජකං එතදවොච – ‘‘අලං, ආවුසො සුභද්ද, මා තථාගතං විහෙඨෙසි, කිලන්තො භගවා’’ති. දුතියම්පි ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො…පෙ…. තතියම්පි ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘සුතං මෙතං, භො ආනන්ද, පරිබ්බාජකානං වුඩ්ඪානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘කදාචි කරහචි තථාගතා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා’ති. අජ්ජෙව රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස පරිනිබ්බානං භවිස්සති. අත්ථි ච මෙ අයං කඞ්ඛාධම්මො උප්පන්නො – එවං පසන්නො අහං සමණෙ ගොතමෙ, ‘පහොති මෙ සමණො ගොතමො තථා ධම්මං දෙසෙතුං, යථාහං ඉමං කඞ්ඛාධම්මං පජහෙය්‍ය’න්ති. සාධාහං, භො ආනන්ද, ලභෙය්‍යං සමණං ගොතමං දස්සනායා’’ති. තතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො සුභද්දං පරිබ්බාජකං එතදවොච – ‘‘අලං, ආවුසො සුභද්ද, මා තථාගතං විහෙඨෙසි, කිලන්තො භගවා’’ති.

213. අස්සොසි ඛො භගවා ආයස්මතො ආනන්දස්ස සුභද්දෙන පරිබ්බාජකෙන සද්ධිං ඉමං කථාසල්ලාපං. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘අලං, ආනන්ද, මා සුභද්දං වාරෙසි, ලභතං, ආනන්ද, සුභද්දො තථාගතං දස්සනාය. යං කිඤ්චි මං සුභද්දො පුච්ඡිස්සති, සබ්බං තං අඤ්ඤාපෙක්ඛොව පුච්ඡිස්සති, නො විහෙසාපෙක්ඛො. යං චස්සාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරිස්සාමි, තං ඛිප්පමෙව ආජානිස්සතී’’ති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සුභද්දං පරිබ්බාජකං එතදවොච – ‘‘ගච්ඡාවුසො සුභද්ද, කරොති තෙ භගවා ඔකාස’’න්ති. අථ ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘යෙමෙ, භො ගොතම, සමණබ්‍රාහ්මණා සඞ්ඝිනො ගණිනො ගණාචරියා ඤාතා යසස්සිනො තිත්ථකරා සාධුසම්මතා බහුජනස්ස, සෙය්‍යථිදං – පූරණො කස්සපො, මක්ඛලි ගොසාලො, අජිතො කෙසකම්බලො, පකුධො කච්චායනො, සඤ්චයො බෙලට්ඨපුත්තො, නිගණ්ඨො නාටපුත්තො, සබ්බෙතෙ සකාය පටිඤ්ඤාය අබ්භඤ්ඤිංසු, සබ්බෙව න අබ්භඤ්ඤිංසු , උදාහු එකච්චෙ අබ්භඤ්ඤිංසු, එකච්චෙ න අබ්භඤ්ඤිංසූ’’ති? ‘‘අලං, සුභද්ද, තිට්ඨතෙතං – ‘සබ්බෙතෙ සකාය පටිඤ්ඤාය අබ්භඤ්ඤිංසු, සබ්බෙව න අබ්භඤ්ඤිංසු, උදාහු එකච්චෙ අබ්භඤ්ඤිංසු, එකච්චෙ න අබ්භඤ්ඤිංසූ’ති. ධම්මං තෙ, සුභද්ද, දෙසෙස්සාමි; තං සුණාහි සාධුකං මනසිකරොහි, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො භගවතො පච්චස්සොසි. භගවා එතදවොච –

214. ‘‘යස්මිං ඛො, සුභද්ද, ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො න උපලබ්භති, සමණොපි තත්ථ න උපලබ්භති. දුතියොපි තත්ථ සමණො න උපලබ්භති. තතියොපි තත්ථ සමණො න උපලබ්භති. චතුත්ථොපි තත්ථ සමණො න උපලබ්භති. යස්මිඤ්ච ඛො, සුභද්ද, ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උපලබ්භති, සමණොපි තත්ථ උපලබ්භති, දුතියොපි තත්ථ සමණො උපලබ්භති, තතියොපි තත්ථ සමණො උපලබ්භති, චතුත්ථොපි තත්ථ සමණො උපලබ්භති. ඉමස්මිං ඛො, සුභද්ද, ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උපලබ්භති, ඉධෙව, සුභද්ද, සමණො, ඉධ දුතියො සමණො, ඉධ තතියො සමණො, ඉධ චතුත්ථො සමණො, සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙහි [අඤ්ඤෙ (පී.)]. ඉමෙ ච [ඉධෙව (ක.)], සුභද්ද, භික්ඛූ සම්මා විහරෙය්‍යුං, අසුඤ්ඤො ලොකො අරහන්තෙහි අස්සාති.

‘‘එකූනතිංසො වයසා සුභද්ද,
යං පබ්බජිං කිංකුසලානුඑසී;
වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි,
යතො අහං පබ්බජිතො සුභද්ද.

ඤායස්ස ධම්මස්ස පදෙසවත්තී,
ඉතො බහිද්ධා සමණොපි නත්ථි.

‘‘දුතියොපි සමණො නත්ථි. තතියොපි සමණො නත්ථි. චතුත්ථොපි සමණො නත්ථි. සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙහි. ඉමෙ ච, සුභද්ද, භික්ඛූ සම්මා විහරෙය්‍යුං, අසුඤ්ඤො ලොකො අරහන්තෙහි අස්සා’’ති.

215. එවං වුත්තෙ සුභද්දො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං, භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, ‘චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී’ති, එවමෙවං භගවතා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. ලභෙය්‍යාහං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පද’’න්ති. ‘‘යො ඛො, සුභද්ද, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඞ්ඛති පබ්බජ්ජං, ආකඞ්ඛති උපසම්පදං, සො චත්තාරො මාසෙ පරිවසති. චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන ආරද්ධචිත්තා භික්ඛූ පබ්බාජෙන්ති උපසම්පාදෙන්ති භික්ඛුභාවාය. අපි ච මෙත්ථ පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතා’’ති. ‘‘සචෙ, භන්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඞ්ඛන්තා පබ්බජ්ජං ආකඞ්ඛන්තා උපසම්පදං චත්තාරො මාසෙ පරිවසන්ති, චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන ආරද්ධචිත්තා භික්ඛූ පබ්බාජෙන්ති උපසම්පාදෙන්ති භික්ඛුභාවාය. අහං චත්තාරි වස්සානි පරිවසිස්සාමි, චතුන්නං වස්සානං අච්චයෙන ආරද්ධචිත්තා භික්ඛූ පබ්බාජෙන්තු උපසම්පාදෙන්තු භික්ඛුභාවායා’’ති.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘තෙනහානන්ද, සුභද්දං පබ්බාජෙහී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පච්චස්සොසි. අථ ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘ලාභා වො, ආවුසො ආනන්ද; සුලද්ධං වො, ආවුසො ආනන්ද, යෙ එත්ථ සත්ථු [සත්ථාරා (ස්‍යා.)] සම්මුඛා අන්තෙවාසිකාභිසෙකෙන අභිසිත්තා’’ති. අලත්ථ ඛො සුභද්දො පරිබ්බාජකො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පදං. අචිරූපසම්පන්නො ඛො පනායස්මා සුභද්දො එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – ‘යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති’ තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ඛො පනායස්මා සුභද්දො අරහතං අහොසි. සො භගවතො පච්ඡිමො සක්ඛිසාවකො අහොසීති.

පඤ්චමො භාණවාරො.

තථාගතපච්ඡිමවාචා

216. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘සියා ඛො පනානන්ද, තුම්හාකං එවමස්ස – ‘අතීතසත්ථුකං පාවචනං, නත්ථි නො සත්ථා’ති. න ඛො පනෙතං, ආනන්ද, එවං දට්ඨබ්බං. යො වො, ආනන්ද, මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො, සො වො මමච්චයෙන සත්ථා. යථා ඛො පනානන්ද, එතරහි භික්ඛූ අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවුසොවාදෙන සමුදාචරන්ති, න ඛො මමච්චයෙන එවං සමුදාචරිතබ්බං. ථෙරතරෙන, ආනන්ද, භික්ඛුනා නවකතරො භික්ඛු නාමෙන වා ගොත්තෙන වා ආවුසොවාදෙන වා සමුදාචරිතබ්බො. නවකතරෙන භික්ඛුනා ථෙරතරො භික්ඛු ‘භන්තෙ’ති වා ‘ආයස්මා’ති වා සමුදාචරිතබ්බො. ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, සඞ්ඝො මමච්චයෙන ඛුද්දානුඛුද්දකානි සික්ඛාපදානි සමූහනතු. ඡන්නස්ස, ආනන්ද, භික්ඛුනො මමච්චයෙන බ්‍රහ්මදණ්ඩො දාතබ්බො’’ති. ‘‘කතමො පන, භන්තෙ, බ්‍රහ්මදණ්ඩො’’ති? ‘‘ඡන්නො, ආනන්ද, භික්ඛු යං ඉච්ඡෙය්‍ය, තං වදෙය්‍ය. සො භික්ඛූහි නෙව වත්තබ්බො, න ඔවදිතබ්බො, න අනුසාසිතබ්බො’’ති.

217. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘සියා ඛො පන, භික්ඛවෙ, එකභික්ඛුස්සාපි කඞ්ඛා වා විමති වා බුද්ධෙ වා ධම්මෙ වා සඞ්ඝෙ වා මග්ගෙ වා පටිපදාය වා, පුච්ඡථ, භික්ඛවෙ, මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථ – ‘සම්මුඛීභූතො නො සත්ථා අහොසි , න මයං සක්ඛිම්හා භගවන්තං සම්මුඛා පටිපුච්ඡිතු’’’ න්ති. එවං වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ තුණ්හී අහෙසුං. දුතියම්පි ඛො භගවා…පෙ…. තතියම්පි ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘සියා ඛො පන, භික්ඛවෙ, එකභික්ඛුස්සාපි කඞ්ඛා වා විමති වා බුද්ධෙ වා ධම්මෙ වා සඞ්ඝෙ වා මග්ගෙ වා පටිපදාය වා, පුච්ඡථ, භික්ඛවෙ, මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථ – ‘සම්මුඛීභූතො නො සත්ථා අහොසි , න මයං සක්ඛිම්හා භගවන්තං සම්මුඛා පටිපුච්ඡිතු’’’ න්ති. තතියම්පි ඛො තෙ භික්ඛූ තුණ්හී අහෙසුං. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘සියා ඛො පන, භික්ඛවෙ, සත්ථුගාරවෙනපි න පුච්ඡෙය්‍යාථ. සහායකොපි, භික්ඛවෙ, සහායකස්ස ආරොචෙතූ’’ති. එවං වුත්තෙ තෙ භික්ඛූ තුණ්හී අහෙසුං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ, එවං පසන්නො අහං, භන්තෙ, ඉමස්මිං භික්ඛුසඞ්ඝෙ, ‘නත්ථි එකභික්ඛුස්සාපි කඞ්ඛා වා විමති වා බුද්ධෙ වා ධම්මෙ වා සඞ්ඝෙ වා මග්ගෙ වා පටිපදාය වා’’’ති. ‘‘පසාදා ඛො ත්වං, ආනන්ද, වදෙසි, ඤාණමෙව හෙත්ථ, ආනන්ද, තථාගතස්ස. නත්ථි ඉමස්මිං භික්ඛුසඞ්ඝෙ එකභික්ඛුස්සාපි කඞ්ඛා වා විමති වා බුද්ධෙ වා ධම්මෙ වා සඞ්ඝෙ වා මග්ගෙ වා පටිපදාය වා. ඉමෙසඤ්හි, ආනන්ද, පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං යො පච්ඡිමකො භික්ඛු, සො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති.

218. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘හන්ද දානි, භික්ඛවෙ, ආමන්තයාමි වො, වයධම්මා සඞ්ඛාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙථා’’ති. අයං තථාගතස්ස පච්ඡිමා වාචා.

පරිනිබ්බුතකථා

219. අථ ඛො භගවා පඨමං ඣානං සමාපජ්ජි, පඨමජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා දුතියං ඣානං සමාපජ්ජි, දුතියජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා තතියං ඣානං සමාපජ්ජි, තතියජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජි. චතුත්ථජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා ආකාසානඤ්චායතනං සමාපජ්ජි, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපජ්ජි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජි, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපජ්ජි.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොච – ''පරිනිබ්බුතො, භන්තෙ අනුරුද්ධ , භගවා''ති. ''නාවුසො ආනන්ද, භගවා පරිනිබ්බුතො, සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපන්නො''ති.

අථ ඛො භගවා සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජි, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපජ්ජි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපජ්ජි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා ආකාසානඤ්චායතනං සමාපජ්ජි, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජි, චතුත්ථජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා තතියං ඣානං සමාපජ්ජි, තතියජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා දුතියං ඣානං සමාපජ්ජි, දුතියජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා පඨමං ඣානං සමාපජ්ජි, පඨමජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා දුතියං ඣානං සමාපජ්ජි, දුතියජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා තතියං ඣානං සමාපජ්ජි, තතියජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජි, චතුත්ථජ්ඣානා වුට්ඨහිත්වා සමනන්තරා භගවා පරිනිබ්බායි.

220. පරිනිබ්බුතෙ භගවති සහ පරිනිබ්බානා මහාභූමිචාලො අහොසි භිංසනකො සලොමහංසො. දෙවදුන්දුභියො ච ඵලිංසු. පරිනිබ්බුතෙ භගවති සහ පරිනිබ්බානා බ්‍රහ්මාසහම්පති ඉමං ගාථං අභාසි –

> ''සබ්බෙව නික්ඛිපිස්සන්ති, භූතා ලොකෙ සමුස්සයං;
> යත්ථ එතාදිසො සත්ථා, ලොකෙ අප්පටිපුග්ගලො;
> තථාගතො බලප්පත්තො, සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො''ති.

221. පරිනිබ්බුතෙ භගවති සහ පරිනිබ්බානා සක්කො දෙවානමින්දො ඉමං ගාථං අභාසි –

> ''අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො;
> උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො''ති.

222. පරිනිබ්බුතෙ භගවති සහ පරිනිබ්බානා ආයස්මා අනුරුද්ධො ඉමා ගාථායො අභාසි –

> ''නාහු අස්සාසපස්සාසො, ඨිතචිත්තස්ස තාදිනො;
> අනෙජො සන්තිමාරබ්භ, යං කාලමකරී මුනි.
>
> ''අසල්ලීනෙන චිත්තෙන, වෙදනං අජ්ඣවාසයි;
> පජ්ජොතස්සෙව නිබ්බානං, විමොක්ඛො චෙතසො අහූ''ති.

223. පරිනිබ්බුතෙ භගවති සහ පරිනිබ්බානා ආයස්මා ආනන්දො ඉමං ගාථං අභාසි –

> ''තදාසි යං භිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
> සබ්බාකාරවරූපෙතෙ, සම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ''ති.

224. පරිනිබ්බුතෙ භගවති යෙ තෙ තත්ථ භික්ඛූ අවීතරාගා අප්පෙකච්චෙ බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති විවට්ටන්ති, ''අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බුතො , අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරහිතො''ති. යෙ පන තෙ භික්ඛූ වීතරාගා, තෙ සතා සම්පජානා අධිවාසෙන්ති – ''අනිච්චා සඞ්ඛාරා, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා''ති.

225. අථ ඛො ආයස්මා අනුරුද්ධො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''අලං, ආවුසො, මා සොචිත්ථ මා පරිදෙවිත්ථ. නනු එතං, ආවුසො, භගවතා පටිකච්චෙව අක්ඛාතං – 'සබ්බෙහෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො'. තං කුතෙත්ථ, ආවුසො, ලබ්භා. 'යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං වත මා පලුජ්ජී'ති, නෙතං ඨානං විජ්ජති . දෙවතා, ආවුසො, උජ්ඣායන්තී''ති. ''කථංභූතා පන, භන්තෙ, ආයස්මා අනුරුද්ධො දෙවතා මනසි කරොතී''ති [භන්තෙ අනුරුද්ධ දෙවතා මනසි කරොන්තීති (සයා. ක.)]?

‘‘සන්තාවුසො ආනන්ද, දෙවතා ආකාසෙ පථවීසඤ්ඤිනියො කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති – ‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරහිතො’ති. සන්තාවුසො ආනන්ද, දෙවතා පථවියා පථවීසඤ්ඤිනියො කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති – ‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බුතො , අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරහිතො’ති. යා පන තා දෙවතා වීතරාගා, තා සතා සම්පජානා අධිවාසෙන්ති – ‘අනිච්චා සඞ්ඛාරා, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’ති. අථ ඛො ආයස්මා ච අනුරුද්ධො ආයස්මා ච ආනන්දො තං රත්තාවසෙසං ධම්මියා කථාය වීතිනාමෙසුං.

226. අථ ඛො ආයස්මා අනුරුද්ධො ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි – ‘‘ගච්ඡාවුසො ආනන්ද, කුසිනාරං පවිසිත්වා කොසිනාරකානං මල්ලානං ආරොචෙහි – ‘පරිනිබ්බුතො, වාසෙට්ඨා, භගවා, යස්සදානි කාලං මඤ්ඤථා’’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස පටිස්සුත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අත්තදුතියො කුසිනාරං පාවිසි. තෙන ඛො පන සමයෙන කොසිනාරකා මල්ලා සන්ධාගාරෙ සන්නිපතිතා හොන්ති තෙනෙව කරණීයෙන. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන කොසිනාරකානං මල්ලානං සන්ධාගාරං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා කොසිනාරකානං මල්ලානං ආරොචෙසි – ‘පරිනිබ්බුතො, වාසෙට්ඨා, භගවා, යස්සදානි කාලං මඤ්ඤථා’ති. ඉදමායස්මතො ආනන්දස්ස වචනං සුත්වා මල්ලා ච මල්ලපුත්තා ච මල්ලසුණිසා ච මල්ලපජාපතියො ච අඝාවිනො දුම්මනා චෙතොදුක්ඛසමප්පිතා අප්පෙකච්චෙ කෙසෙ පකිරිය කන්දන්ති, බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති – ‘‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරහිතො’’ති.

බුද්ධසරීරපූජා

227. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා පුරිසෙ ආණාපෙසුං – ‘‘තෙන හි, භණෙ, කුසිනාරායං ගන්ධමාලඤ්ච සබ්බඤ්ච තාළාවචරං සන්නිපාතෙථා’’ති. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා ගන්ධමාලඤ්ච සබ්බඤ්ච තාළාවචරං පඤ්ච ච දුස්සයුගසතානි ආදාය යෙන උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං, යෙන භගවතො සරීරං තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො සරීරං නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි මාලෙහි ගන්ධෙහි සක්කරොන්තා ගරුං කරොන්තා මානෙන්තා පූජෙන්තා චෙලවිතානානි කරොන්තා මණ්ඩලමාළෙ පටියාදෙන්තා එකදිවසං වීතිනාමෙසුං.

අථ ඛො කොසිනාරකානං මල්ලානං එතදහොසි – ‘‘අතිවිකාලො ඛො අජ්ජ භගවතො සරීරං ඣාපෙතුං, ස්වෙ දානි මයං භගවතො සරීරං ඣාපෙස්සාමා’’ති. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා භගවතො සරීරං නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි මාලෙහි ගන්ධෙහි සක්කරොන්තා ගරුං කරොන්තා මානෙන්තා පූජෙන්තා චෙලවිතානානි කරොන්තා මණ්ඩලමාළෙ පටියාදෙන්තා දුතියම්පි දිවසං වීතිනාමෙසුං, තතියම්පි දිවසං වීතිනාමෙසුං, චතුත්ථම්පි දිවසං වීතිනාමෙසුං, පඤ්චමම්පි දිවසං වීතිනාමෙසුං, ඡට්ඨම්පි දිවසං වීතිනාමෙසුං.

අථ ඛො සත්තමං දිවසං කොසිනාරකානං මල්ලානං එතදහොසි – ‘‘මයං භගවතො සරීරං නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි මාලෙහි ගන්ධෙහි සක්කරොන්තා ගරුං කරොන්තා මානෙන්තා පූජෙන්තා දක්ඛිණෙන දක්ඛිණං නගරස්ස හරිත්වා බාහිරෙන බාහිරං දක්ඛිණතො නගරස්ස භගවතො සරීරං ඣාපෙස්සාමා’’ති.

228. තෙන ඛො පන සමයෙන අට්ඨ මල්ලපාමොක්ඛා සීසංන්හාතා අහතානි වත්ථානි නිවත්ථා ‘‘මයං භගවතො සරීරං උච්චාරෙස්සාමා’’ති න සක්කොන්ති උච්චාරෙතුං. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොචුං – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ අනුරුද්ධ, හෙතු කො පච්චයො, යෙනිමෙ අට්ඨ මල්ලපාමොක්ඛා සීසංන්හාතා අහතානි වත්ථානි නිවත්ථා ‘මයං භගවතො සරීරං උච්චාරෙස්සාමා’ති න සක්කොන්ති උච්චාරෙතු’’න්ති? ‘‘අඤ්ඤථා ඛො, වාසෙට්ඨා, තුම්හාකං අධිප්පායො, අඤ්ඤථා දෙවතානං අධිප්පායො’’ති. ‘‘කථං පන, භන්තෙ, දෙවතානං අධිප්පායො’’ති? ‘‘තුම්හාකං ඛො, වාසෙට්ඨා, අධිප්පායො – ‘මයං භගවතො සරීරං නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි මාලෙහි ගන්ධෙහි සක්කරොන්තා ගරුං කරොන්තා මානෙන්තා පූජෙන්තා දක්ඛිණෙන දක්ඛිණං නගරස්ස හරිත්වා බාහිරෙන බාහිරං දක්ඛිණතො නගරස්ස භගවතො සරීරං ඣාපෙස්සාමා’ති; දෙවතානං ඛො, වාසෙට්ඨා, අධිප්පායො – ‘මයං භගවතො සරීරං දිබ්බෙහි නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි ගන්ධෙහි සක්කරොන්තා ගරුං කරොන්තා මානෙන්තා පූජෙන්තා උත්තරෙන උත්තරං නගරස්ස හරිත්වා උත්තරෙන ද්වාරෙන නගරං පවෙසෙත්වා මජ්ඣෙන මජ්ඣං නගරස්ස හරිත්වා පුරත්ථිමෙන ද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා පුරත්ථිමතො නගරස්ස මකුටබන්ධනං නාම මල්ලානං චෙතියං එත්ථ භගවතො සරීරං ඣාපෙස්සාමා’ති. ‘‘යථා, භන්තෙ, දෙවතානං අධිප්පායො, තථා හොතූ’’ති.

229. තෙන ඛො පන සමයෙන කුසිනාරා යාව සන්ධිසමලසංකටීරා ජණ්ණුමත්තෙන ඔධිනා මන්දාරවපුප්ඵෙහි සන්ථතා [සණ්ඨිතා (සයා.)] හොති. අථ ඛො දෙවතා ච කොසිනාරකා ච මල්ලා භගවතො සරීරං දිබ්බෙහි ච මානුසකෙහි ච නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි මාලෙහි ගන්ධෙහි සක්කරොන්තා ගරුං කරොන්තා මානෙන්තා පූජෙන්තා උත්තරෙන උත්තරං නගරස්ස හරිත්වා උත්තරෙන ද්වාරෙන නගරං පවෙසෙත්වා මජ්ඣෙන මජ්ඣං නගරස්ස හරිත්වා පුරත්ථිමෙන ද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා පුරත්ථිමතො නගරස්ස මකුටබන්ධනං නාම මල්ලානං චෙතියං එත්ථ ච භගවතො සරීරං නික්ඛිපිංසු.

230. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොචුං – ‘‘කථං මයං, භන්තෙ ආනන්ද, තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජාමා’’ති? ‘‘යථා ඛො, වාසෙට්ඨා, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්ති, එවං තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජිතබ්බ’’න්ති. ‘‘කථං පන, භන්තෙ ආනන්ද, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්තී’’ති? ‘‘රඤ්ඤො, වාසෙට්ඨා, චක්කවත්තිස්ස සරීරං අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙන්ති, අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙත්වා විහතෙන කප්පාසෙන වෙඨෙන්ති, විහතෙන කප්පාසෙන වෙඨෙත්වා අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙන්ති. එතෙන උපායෙන පඤ්චහි යුගසතෙහි රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරං වෙඨෙත්වා ආයසාය තෙලදොණියා පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤිස්සා ආයසාය දොණියා පටිකුජ්ජිත්වා සබ්බගන්ධානං චිතකං කරිත්වා රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරං ඣාපෙන්ති. චාතුමහාපථෙ රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස ථූපං කරොන්ති . එවං ඛො, වාසෙට්ඨා, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්ති. යථා ඛො, වාසෙට්ඨා, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජන්ති, එවං තථාගතස්ස සරීරෙ පටිපජ්ජිතබ්බං. චාතුමහාපථෙ තථාගතස්ස ථූපො කාතබ්බො. තත්ථ යෙ මාලං වා ගන්ධං වා චුණ්ණකං වා ආරොපෙස්සන්ති වා අභිවාදෙස්සන්ති වා චිත්තං වා පසාදෙස්සන්ති, තෙසං තං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා’’ති. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා පුරිසෙ ආණාපෙසුං – ‘‘තෙන හි, භණෙ, මල්ලානං විහතං කප්පාසං සන්නිපාතෙථා’’ති.

අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා භගවතො සරීරං අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙත්වා විහතෙන කප්පාසෙන වෙඨෙසුං, විහතෙන කප්පාසෙන වෙඨෙත්වා අහතෙන වත්ථෙන වෙඨෙසුං. එතෙන උපායෙන පඤ්චහි යුගසතෙහි භගවතො සරීරං වෙඨෙත්වා ආයසාය තෙලදොණියා පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤිස්සා ආයසාය දොණියා පටිකුජ්ජිත්වා සබ්බගන්ධානං චිතකං කරිත්වා භගවතො සරීරං චිතකං ආරොපෙසුං.

මහාකස්සපත්ථෙරවත්ථු

231. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො පාවාය කුසිනාරං අද්ධානමග්ගප්පටිප්පන්නො හොති මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො ආජීවකො කුසිනාරාය මන්දාරවපුප්ඵං ගහෙත්වා පාවං අද්ධානමග්ගප්පටිප්පන්නො හොති. අද්දසා ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො තං ආජීවකං දූරතොව ආගච්ඡන්තං, දිස්වා තං ආජීවකං එතදවොච – ‘‘අපාවුසො, අම්හාකං සත්ථාරං ජානාසී’’ති? ‘‘ආමාවුසො, ජානාමි, අජ්ජ සත්තාහපරිනිබ්බුතො සමණො ගොතමො. තතො මෙ ඉදං මන්දාරවපුප්ඵං ගහිත’’න්ති. තත්ථ යෙ තෙ භික්ඛූ අවීතරාගා අප්පෙකච්චෙ බාහා පග්ගය්හ කන්දන්ති, ඡින්නපාතං පපතන්ති, ආවට්ටන්ති, විවට්ටන්ති – ‘‘අතිඛිප්පං භගවා පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං සුගතො පරිනිබ්බුතො, අතිඛිප්පං චක්ඛුං ලොකෙ අන්තරහිතො’’ති. යෙ පන තෙ භික්ඛූ වීතරාගා, තෙ සතා සම්පජානා අධිවාසෙන්ති – ‘‘අනිච්චා සඞ්ඛාරා, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා’’ති.

232. තෙන ඛො පන සමයෙන සුභද්දො නාම වුද්ධපබ්බජිතො තස්සං පරිසායං නිසින්නො හොති. අථ ඛො සුභද්දො වුද්ධපබ්බජිතො තෙ භික්ඛූ එතදවොච – ‘‘අලං, ආවුසො, මා සොචිත්ථ, මා පරිදෙවිත්ථ, සුමුත්තා මයං තෙන මහාසමණෙන. උපද්දුතා ච හොම – ‘ඉදං වො කප්පති, ඉදං වො න කප්පතී’ති. ඉදානි පන මයං යං ඉච්ඡිස්සාම, තං කරිස්සාම, යං න ඉච්ඡිස්සාම, න තං කරිස්සාමා’’ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘අලං, ආවුසො, මා සොචිත්ථ, මා පරිදෙවිත්ථ. නනු එතං , ආවුසො, භගවතා පටිකච්චෙව අක්ඛාතං – ‘සබ්බෙහෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො’. තං කුතෙත්ථ, ආවුසො, ලබ්භා. ‘යං තං ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං, තං තථාගතස්සාපි සරීරං මා පලුජ්ජී’ති, නෙතං ඨානං විජ්ජතී’’ති.

233. තෙන ඛො පන සමයෙන චත්තාරො මල්ලපාමොක්ඛා සීසංන්හාතා අහතානි වත්ථානි නිවත්ථා – ‘‘මයං භගවතො චිතකං ආලිම්පෙස්සාමා’’ති න සක්කොන්ති ආලිම්පෙතුං. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා ආයස්මන්තං අනුරුද්ධං එතදවොචුං – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ අනුරුද්ධ, හෙතු කො පච්චයො, යෙනිමෙ චත්තාරො මල්ලපාමොක්ඛා සීසංන්හාතා අහතානි වත්ථානි නිවත්ථා – ‘මයං භගවතො චිතකං ආලිම්පෙස්සාමා’ති න සක්කොන්ති ආලිම්පෙතු’’න්ති? ‘‘අඤ්ඤථා ඛො, වාසෙට්ඨා, දෙවතානං අධිප්පායො’’ති. ‘‘කථං පන, භන්තෙ, දෙවතානං අධිප්පායො’’ති? ‘‘දෙවතානං ඛො, වාසෙට්ඨා, අධිප්පායො – ‘අයං ආයස්මා මහාකස්සපො පාවාය කුසිනාරං අද්ධානමග්ගප්පටිප්පන්නො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි. න තාව භගවතො චිතකො පජ්ජලිස්සති, යාවායස්මා මහාකස්සපො භගවතො පාදෙ සිරසා න වන්දිස්සතී’’’ති. ‘‘යථා, භන්තෙ, දෙවතානං අධිප්පායො, තථා හොතූ’’ති.

234. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො යෙන කුසිනාරා මකුටබන්ධනං නාම මල්ලානං චෙතියං, යෙන භගවතො චිතකො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා එකංසං චීවරං කත්වා අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා තික්ඛත්තුං චිතකං පදක්ඛිණං කත්වා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දි. තානිපි ඛො පඤ්චභික්ඛුසතානි එකංසං චීවරං කත්වා අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා තික්ඛත්තුං චිතකං පදක්ඛිණං කත්වා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිංසු. වන්දිතෙ ච පනායස්මතා මහාකස්සපෙන තෙහි ච පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සයමෙව භගවතො චිතකො පජ්ජලි.

235. ඣායමානස්ස ඛො පන භගවතො සරීරස්ස යං අහොසි ඡවීති වා චම්මන්ති වා මංසන්ති වා න්හාරූති වා ලසිකාති වා, තස්ස නෙව ඡාරිකා පඤ්ඤායිත්ථ, න මසි; සරීරානෙව අවසිස්සිංසු. සෙය්‍යථාපි නාම සප්පිස්ස වා තෙලස්ස වා ඣායමානස්ස නෙව ඡාරිකා පඤ්ඤායති, න මසි; එවමෙව භගවතො සරීරස්ස ඣායමානස්ස යං අහොසි ඡවීති වා

චම්මන්ති වා මංසන්ති වා න්හාරූති වා ලසිකාති වා, තස්ස නෙව ඡාරිකා පඤ්ඤායිත්ථ, න මසි; සරීරානෙව අවසිස්සිංසු. තෙසඤ්ච පඤ්චන්නං දුස්සයුගසතානං ද්වෙව දුස්සානි න ඩය්හිංසු යඤ්ච සබ්බඅබ්භන්තරිමං යඤ්ච බාහිරං. දඩ්ඪෙ ච ඛො පන භගවතො සරීරෙ අන්තලික්ඛා උදකධාරා පාතුභවිත්වා භගවතො චිතකං නිබ්බාපෙසි. උදකසාලතොපි [උදකං සාලතොපි (සී. ස්‍යා. කං.)] අබ්භුන්නමිත්වා භගවතො චිතකං නිබ්බාපෙසි. කොසිනාරකාපි මල්ලා සබ්බගන්ධොදකෙන භගවතො චිතකං නිබ්බාපෙසුං. අථ ඛො කොසිනාරකා මල්ලා භගවතො සරීරානි සත්තාහං සන්ධාගාරෙ සත්තිපඤ්ජරං කරිත්වා ධනුපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා [පරික්ඛිපිත්වා (ස්‍යා.)] නච්චෙහි ගීතෙහි වාදිතෙහි මාලෙහි ගන්ධෙහි සක්කරිංසු ගරුං කරිංසු මානෙසුං පූජෙසුං.

සරීරධාතුවිභාජනං

236. අස්සොසි ඛො රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසි – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො අහම්පි ඛත්තියො, අහම්පි අරහාමි භගවතො සරීරානං භාගං, අහම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමී’’ති.

අස්සොසුං ඛො වෙසාලිකා ලිච්ඡවී – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො වෙසාලිකා ලිච්ඡවී කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසුං – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො මයම්පි ඛත්තියා, මයම්පි අරහාම භගවතො සරීරානං භාගං, මයම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමා’’ති.

අස්සොසුං ඛො කපිලවත්ථුවාසී සක්‍යා – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො කපිලවත්ථුවාසී සක්‍යා කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසුං – ‘‘භගවා අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨො , මයම්පි අරහාම භගවතො සරීරානං භාගං, මයම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමා’’ති.

අස්සොසුං ඛො අල්ලකප්පකා බුලයො [ථූලයො (ස්‍යා.)] – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො අල්ලකප්පකා බුලයො කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසුං – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො මයම්පි ඛත්තියා, මයම්පි අරහාම භගවතො සරීරානං භාගං, මයම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමා’’ති .

අස්සොසුං ඛො රාමගාමකා කොළියා – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො රාමගාමකා කොළියා කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසුං – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො මයම්පි ඛත්තියා, මයම්පි අරහාම භගවතො සරීරානං භාගං, මයම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමා’’ති.

අස්සොසි ඛො වෙට්ඨදීපකො බ්‍රාහ්මණො – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො වෙට්ඨදීපකො බ්‍රාහ්මණො කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසි – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො අහං පිස්මි බ්‍රාහ්මණො, අහම්පි අරහාමි භගවතො සරීරානං භාගං, අහම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමී’’ති.

අස්සොසුං ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො පාවෙය්‍යකා මල්ලා කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසුං – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො මයම්පි ඛත්තියා, මයම්පි අරහාම භගවතො සරීරානං භාගං, මයම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමා’’ති.

එවං වුත්තෙ කොසිනාරකා මල්ලා තෙ සඞ්ඝෙ ගණෙ එතදවොචුං – ‘‘භගවා අම්හාකං ගාමක්ඛෙත්තෙ පරිනිබ්බුතො, න මයං දස්සාම භගවතො සරීරානං භාග’’න්ති.

237. එවං වුත්තෙ දොණො බ්‍රාහ්මණො තෙ සඞ්ඝෙ ගණෙ එතදවොච –

‘‘සුණන්තු භොන්තො මම එකවාචං,
අම්හාක [ඡන්දානුරක්ඛණත්ථං නිග්ගහීතලොපො]; බුද්ධො අහු ඛන්තිවාදො;
න හි සාධු යං උත්තමපුග්ගලස්ස,
සරීරභාගෙ සියා සම්පහාරො.

සබ්බෙව භොන්තො සහිතා සමග්ගා,
සම්මොදමානා කරොමට්ඨභාගෙ;
විත්ථාරිකා හොන්තු දිසාසු ථූපා,
බහූ ජනා චක්ඛුමතො පසන්නා’’ති.

238. ‘‘තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, ත්වඤ්ඤෙව භගවතො සරීරානි අට්ඨධා සමං සවිභත්තං විභජාහී’’ති. ‘‘එවං, භො’’ති ඛො දොණො බ්‍රාහ්මණො තෙසං සඞ්ඝානං ගණානං පටිස්සුත්වා භගවතො සරීරානි අට්ඨධා සමං සුවිභත්තං විභජිත්වා තෙ සඞ්ඝෙ ගණෙ එතදවොච – ‘‘ඉමං මෙ භොන්තො තුම්බං දදන්තු අහම්පි තුම්බස්ස ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමී’’ති. අදංසු ඛො තෙ දොණස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස තුම්බං.

අස්සොසුං ඛො පිප්පලිවනියා [පිප්ඵලිවනියා (ස්‍යා.)] මොරියා – ‘‘භගවා කිර කුසිනාරායං පරිනිබ්බුතො’’ති. අථ ඛො පිප්පලිවනියා මොරියා කොසිනාරකානං මල්ලානං දූතං පාහෙසුං – ‘‘භගවාපි ඛත්තියො මයම්පි ඛත්තියා, මයම්පි අරහාම භගවතො සරීරානං භාගං, මයම්පි භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච කරිස්සාමා’’ති. ‘‘නත්ථි භගවතො සරීරානං භාගො, විභත්තානි භගවතො සරීරානි. ඉතො අඞ්ගාරං හරථා’’ති. තෙ තතො අඞ්ගාරං හරිංසු [ආහරිංසු (ස්‍යා. ක.)].

ධාතුථූපපූජා

239. අථ ඛො රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො රාජගහෙ භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකාසි. වෙසාලිකාපි ලිච්ඡවී වෙසාලියං භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. කපිලවත්ථුවාසීපි සක්‍යා කපිලවත්ථුස්මිං භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. අල්ලකප්පකාපි බුලයො අල්ලකප්පෙ භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. රාමගාමකාපි කොළියා රාමගාමෙ භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. වෙඨදීපකොපි බ්‍රාහ්මණො වෙඨදීපෙ භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකාසි. පාවෙය්‍යකාපි මල්ලා පාවායං භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. කොසිනාරකාපි මල්ලා කුසිනාරායං භගවතො සරීරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. දොණොපි බ්‍රාහ්මණො තුම්බස්ස ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකාසි. පිප්පලිවනියාපි මොරියා පිප්පලිවනෙ අඞ්ගාරානං ථූපඤ්ච මහඤ්ච අකංසු. ඉති අට්ඨ සරීරථූපා නවමො තුම්බථූපො දසමො අඞ්ගාරථූපො. එවමෙතං භූතපුබ්බන්ති.

240. අට්ඨදොණං චක්ඛුමතො සරීරං, සත්තදොණං ජම්බුදීපෙ මහෙන්ති.

එකඤ්ච දොණං පුරිසවරුත්තමස්ස, රාමගාමෙ නාගරාජා මහෙති.

එකාහි දාඨා තිදිවෙහි පූජිතා, එකා පන ගන්ධාරපුරෙ මහීයති;
කාලිඞ්ගරඤ්ඤො විජිතෙ පුනෙකං, එකං පන නාගරාජා මහෙති.

තස්සෙව තෙජෙන අයං වසුන්ධරා,
ආයාගසෙට්ඨෙහි මහී අලඞ්කතා;
එවං ඉමං චක්ඛුමතො සරීරං,
සුසක්කතං සක්කතසක්කතෙහි.

දෙවින්දනාගින්දනරින්දපූජිතො ,
මනුස්සින්දසෙට්ඨෙහි තථෙව පූජිතො;
තං වන්දථ [තං තං වන්දථ (ස්‍යා.)] පඤ්ජලිකා ලභිත්වා,
බුද්ධො හවෙ කප්පසතෙහි දුල්ලභොති.

චත්තාලීස සමා දන්තා, කෙසා ලොමා ච සබ්බසො;
දෙවා හරිංසු එකෙකං, චක්කවාළපරම්පරාති.

මහාපරිනිබ්බානසුත්තං නිට්ඨිතං තතියං.

4. මහාසුදස්සනසුත්තං

241. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කුසිනාරායං විහරති උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ අන්තරෙන යමකසාලානං පරිනිබ්බානසමයෙ. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘මා, භන්තෙ, භගවා ඉමස්මිං ඛුද්දකනගරකෙ උජ්ජඞ්ගලනගරකෙ සාඛානගරකෙ පරිනිබ්බායි. සන්ති, භන්තෙ, අඤ්ඤානි මහානගරානි. සෙය්‍යථීදං – චම්පා, රාජගහං, සාවත්ථි, සාකෙතං, කොසම්බී, බාරාණසී; එත්ථ භගවා පරිනිබ්බායතු. එත්ථ බහූ ඛත්තියමහාසාලා බ්‍රාහ්මණමහාසාලා ගහපතිමහාසාලා තථාගතෙ අභිප්පසන්නා, තෙ තථාගතස්ස සරීරපූජං කරිස්සන්තී’’ති.

242. ‘‘මා හෙවං, ආනන්ද, අවච; මා හෙවං, ආනන්ද, අවච – ඛුද්දකනගරකං උජ්ජඞ්ගලනගරකං සාඛානගරක’’න්ති.

කුසාවතීරාජධානී

‘‘භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො නාම අහොසි ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො [ඛත්තියො මුද්ධාභිසිත්තො (ක.), චක්කවත්තීධම්මිකො ධම්මරාජා (මහාපරිනිබ්බානසුත්ත)] චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො . රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස අයං කුසිනාරා කුසාවතී නාම රාජධානී අහොසි. පුරත්ථිමෙන ච පච්ඡිමෙන ච ද්වාදසයොජනානි ආයාමෙන, උත්තරෙන ච දක්ඛිණෙන ච සත්තයොජනානි විත්ථාරෙන. කුසාවතී, ආනන්ද, රාජධානී ඉද්ධා චෙව අහොසි ඵීතා ච බහුජනා ච ආකිණ්ණමනුස්සා ච සුභික්ඛා ච. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද , දෙවානං ආළකමන්දා නාම රාජධානී ඉද්ධා චෙව හොති ඵීතා ච [ඉද්ධා චෙව අහොසි ඵීතා ච (స్యా.)] බහුජනා ච ආකිණ්ණයක්ඛා ච සුභික්ඛා ච; එවමෙව ඛො, ආනන්ද, කුසාවතී රාජධානී ඉද්ධා චෙව අහොසි ඵීතා ච බහුජනා ච ආකිණ්ණමනුස්සා ච සුභික්ඛා ච. කුසාවතී, ආනන්ද , රාජධානී දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තා අහොසි දිවා චෙව රත්තිඤ්ච, සෙය්‍යථීදං – හත්ථිසද්දෙන අස්සසද්දෙන රථසද්දෙන භෙරිසද්දෙන මුදිඞ්ගසද්දෙන වීණාසද්දෙන ගීතසද්දෙන සඞ්ඛසද්දෙන සම්මසද්දෙන පාණිතාළසද්දෙන ‘අස්නාථ පිවථ ඛාදථා’ති දසමෙන සද්දෙන.

‘‘කුසාවතී, ආනන්ද, රාජධානී සත්තහි පාකාරෙහි පරික්ඛිත්තා අහොසි. එකො පාකාරො සොවණ්ණමයො, එකො රූපියමයො, එකො වෙළුරියමයො, එකො ඵලිකමයො, එකො ලොහිතඞ්කමයො [ලොහිතඞ්ගමයො (ක.), ලොහිතකමයො (ඛ්‍යාකරණෙසු)], එකො මසාරගල්ලමයො, එකො සබ්බරතනමයො. කුසාවතියා, ආනන්ද, රාජධානියා චතුන්නං වණ්ණානං ද්වාරානි අහෙසුං. එකං ද්වාරං සොවණ්ණමයං, එකං රූපියමයං, එකං වෙළුරියමයං, එකං ඵලිකමයං . එකෙකස්මිං ද්වාරෙ සත්ත සත්ත එසිකා නිඛාතා අහෙසුං තිපොරිසඞ්ගා තිපොරිසනිඛාතා ද්වාදසපොරිසා උබ්බෙධෙන. එකා එසිකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා, එකා වෙළුරියමයා, එකා ඵලිකමයා, එකා ලොහිතඞ්කමයා, එකා මසාරගල්ලමයා, එකා සබ්බරතනමයා. කුසාවතී, ආනන්ද, රාජධානී සත්තහි තාලපන්තීහි පරික්ඛිත්තා අහොසි. එකා තාලපන්ති සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා, එකා වෙළුරියමයා, එකා ඵලිකමයා, එකා ලොහිතඞ්කමයා, එකා මසාරගල්ලමයා, එකා සබ්බරතනමයා. සොවණ්ණමයස්ස තාලස්ස සොවණ්ණමයො ඛන්ධො අහොසි, රූපියමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. රූපියමයස්ස තාලස්ස රූපියමයො ඛන්ධො අහොසි, සොවණ්ණමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. වෙළුරියමයස්ස තාලස්ස වෙළුරියමයො ඛන්ධො අහොසි, ඵලිකමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. ඵලිකමයස්ස තාලස්ස ඵලිකමයො ඛන්ධො අහොසි, වෙළුරියමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. ලොහිතඞ්කමයස්ස තාලස්ස ලොහිතඞ්කමයො ඛන්ධො අහොසි, මසාරගල්ලමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. මසාරගල්ලමයස්ස තාලස්ස මසාරගල්ලමයො ඛන්ධො අහොසි, ලොහිතඞ්කමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. සබ්බරතනමයස්ස තාලස්ස සබ්බරතනමයො ඛන්ධො අහොසි, සබ්බරතනමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. තාසං ඛො පනානන්ද, තාලපන්තීනං වාතෙරිතානං සද්දො අහොසි වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො [කමනීයො (සී. ස්‍යා. පී.)] ච මදනීයො ච. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, පඤ්චඞ්ගිකස්ස තූරියස්ස සුවිනීතස්ස සුප්පටිතාළිතස්ස සුකුසලෙහි සමන්නාහතස්ස සද්දො හොති වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච , එවමෙව ඛො, ආනන්ද, තාසං තාලපන්තීනං වාතෙරිතානං සද්දො අහොසි වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච. යෙ ඛො පනානන්ද, තෙන සමයෙන කුසාවතියා රාජධානියා ධුත්තා අහෙසුං සොණ්ඩා පිපාසා, තෙ තාසං තාලපන්තීනං වාතෙරිතානං සද්දෙන පරිචාරෙසුං.

චක්කරතනං

243. ‘‘රාජා , ආනන්ද, මහාසුදස්සනො සත්තහි රතනෙහි සමන්නාගතො අහොසි චතූහි ච ඉද්ධීහි. කතමෙහි සත්තහි? ඉධානන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ සීසංන්හාතස්ස උපොසථිකස්ස උපරිපාසාදවරගතස්ස දිබ්බං චක්කරතනං පාතුරහොසි සහස්සාරං සනෙමිකං සනාභිකං සබ්බාකාරපරිපූරං. දිස්වා රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘සුතං ඛො පනෙතං – ‘‘යස්ස රඤ්ඤො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ සීසංන්හාතස්ස උපොසථිකස්ස උපරිපාසාදවරගතස්ස දිබ්බං චක්කරතනං පාතුභවති සහස්සාරං සනෙමිකං සනාභිකං සබ්බාකාරපරිපූරං, සො හොති රාජා චක්කවත්තී’’ති. අස්සං නු ඛො අහං රාජා චක්කවත්තී’ති.

244. ''අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා වාමෙන හත්ථෙන සුවණ්ණභිඞ්කාරං ගහෙත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන චක්කරතනං අබ්භුක්කිරි – 'පවත්තතු භවං චක්කරතනං, අභිවිජිනාතු භවං චක්කරතන'න්ති. අථ ඛො තං, ආනන්ද, චක්කරතනං පුරත්ථිමං දිසං පවත්ති [පවත්තති (ස්‍යා. ක.)], අන්වදෙව [අනුදෙව (ස්‍යා.)] රාජා මහාසුදස්සනො සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය, යස්මිං ඛො පනානන්ද, පදෙසෙ චක්කරතනං පතිට්ඨාසි, තත්ථ රාජා මහාසුදස්සනො වාසං උපගච්ඡි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යෙ ඛො පනානන්ද, පුරත්ථිමාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – 'එහි ඛො මහාරාජ, ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, සකං තෙ මහාරාජ, අනුසාස මහාරාජා'ති. රාජා මහාසුදස්සනො එවමාහ – 'පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං න ආදාතබ්බං, කාමෙසු මිච්ඡා න චරිතබ්බා, මුසා න භණිතබ්බා, මජ්ජං න පාතබ්බං, යථාභුත්තඤ්ච භුඤ්ජථා'ති . යෙ ඛො පනානන්ද, පුරත්ථිමාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස අනුයන්තා අහෙසුං. අථ ඛො තං, ආනන්ද, චක්කරතනං පුරත්ථිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා දක්ඛිණං දිසං පවත්ති…පෙ. … දක්ඛිණං සමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා පච්ඡිමං දිසං පවත්ති…පෙ.… පච්ඡිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා පච්චුත්තරිත්වා උත්තරං දිසං පවත්ති, අන්වදෙව රාජා මහාසුදස්සනො සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යස්මිං ඛො පනානන්ද, පදෙසෙ චක්කරතනං පතිට්ඨාසි, තත්ථ රාජා මහාසුදස්සනො වාසං උපගච්ඡි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. යෙ ඛො පනානන්ද, උත්තරාය දිසාය පටිරාජානො, තෙ රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – 'එහි ඛො මහාරාජ, ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, සකං තෙ මහාරාජ, අනුසාස මහාරාජා'ති. රාජා මහාසුදස්සනො එවමාහ – 'පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං න ආදාතබ්බං, කාමෙසු මිච්ඡා න චරිතබ්බා, මුසා න භණිතබ්බා, මජ්ජං න පාතබ්බං , යථාභුත්තඤ්ච භුඤ්ජථා'ති. යෙ ඛො පනානන්ද, උත්තරාය දිසාය පටිරාජානො , තෙ රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස අනුයන්තා අහෙසුං.

245. ''අථ ඛො තං, ආනන්ද, චක්කරතනං සමුද්දපරියන්තං පථවිං අභිවිජිනිත්වා කුසාවතිං රාජධානිං පච්චාගන්ත්වා රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස අන්තෙපුරද්වාරෙ අත්ථකරණපමුඛෙ අක්ඛාහතං මඤ්ඤෙ අට්ඨාසි රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස අන්තෙපුරං උපසොභයමානං. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං චක්කරතනං පාතුරහොසි.

හත්ථිරතනං

246. ''පුන චපරං, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස හත්ථිරතනං පාතුරහොසි සබ්බසෙතො සත්තප්පතිට්ඨො ඉද්ධිමා වෙහාසඞ්ගමො උපොසථො නාම නාගරාජා. තං දිස්වා රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස චිත්තං පසීදි – 'භද්දකං වත භො හත්ථියානං, සචෙ දමථං උපෙය්‍යා'ති. අථ ඛො තං, ආනන්ද, හත්ථිරතනං – සෙය්‍යථාපි නාම ගන්ධහත්ථාජානියො දීඝරත්තං සුපරිදන්තො, එවමෙව දමථං උපගච්ඡි. භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තමෙව හත්ථිරතනං වීමංසමානො පුබ්බණ්හසමයං අභිරුහිත්වා සමුද්දපරියන්තං පථවිං අනුයායිත්වා කුසාවතිං රාජධානිං පච්චාගන්ත්වා පාතරාසමකාසි. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං හත්ථිරතනං පාතුරහොසි.

අස්සරතනං

247. ''පුන චපරං, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස අස්සරතනං පාතුරහොසි සබ්බසෙතො කාළසීසො මුඤ්ජකෙසො ඉද්ධිමා වෙහාසඞ්ගමො වලාහකො නාම අස්සරාජා. තං දිස්වා රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස චිත්තං පසීදි – 'භද්දකං වත භො අස්සයානං සචෙ දමථං උපෙය්‍යා'ති. අථ ඛො තං , ආනන්ද, අස්සරතනං සෙය්‍යථාපි නාම භද්දො අස්සාජානියො දීඝරත්තං සුපරිදන්තො, එවමෙව දමථං උපගච්ඡි. භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තමෙව අස්සරතනං වීමංසමානො පුබ්බණ්හසමයං අභිරුහිත්වා සමුද්දපරියන්තං පථවිං අනුයායිත්වා කුසාවතිං රාජධානිං පච්චාගන්ත්වා පාතරාසමකාසි. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං අස්සරතනං පාතුරහොසි.

මණිරතනං

248. ''පුන චපරං, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස මණිරතනං පාතුරහොසි. සො අහොසි මණි වෙළුරියො සුභො ජාතිමා අට්ඨංසො සුපරිකම්මකතො අච්ඡො විප්පසන්නො අනාවිලො සබ්බාකාරසම්පන්නො. තස්ස ඛො පනානන්ද, මණිරතනස්ස ආභා සමන්තා යොජනං ඵුටා අහොසි. භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තමෙව මණිරතනං වීමංසමානො චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා මණිං ධජග්ගං ආරොපෙත්වා රත්තන්ධකාරතිමිසාය පායාසි. යෙ ඛො පනානන්ද, සමන්තා ගාමා අහෙසුං, තෙ තෙනොභාසෙන කම්මන්තෙ පයොජෙසුං දිවාති මඤ්ඤමානා. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං මණිරතනං පාතුරහොසි.

ඉත්ථිරතනං

249. ''පුන චපරං, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස ඉත්ථිරතනං පාතුරහොසි අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතා නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාළිකා නාච්චොදාතා අතික්කන්තා මානුසිවණ්ණං [මානුස්සිවණ්ණං (ස්‍යා.)] අප්පත්තා දිබ්බවණ්ණං. තස්ස ඛො පනානන්ද, ඉත්ථිරතනස්ස එවරූපො කායසම්ඵස්සො හොති, සෙය්‍යථාපි නාම තූලපිචුනො වා කප්පාසපිචුනො වා. තස්ස ඛො පනානන්ද,

ඉත්ථිරතනස්ස සීතෙ උණ්හානි ගත්තානි හොන්ති, උණ්හෙ සීතානි. තස්ස ඛො පනානන්ද, ඉත්ථිරතනස්ස කායතො චන්දනගන්ධො වායති, මුඛතො උප්පලගන්ධො. තං ඛො පනානන්ද, ඉත්ථිරතනං රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස පුබ්බුට්ඨායිනී අහොසි පච්ඡානිපාතිනී කිඞ්කාරපටිස්සාවිනී මනාපචාරිනී පියවාදිනී. තං ඛො පනානන්ද, ඉත්ථිරතනං රාජානං මහාසුදස්සනං මනසාපි නො අතිචරි [අතිචරී (ක.), අතිචාරී (සී. ස්‍යා. පී.)], කුතො පන කායෙන. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං ඉත්ථිරතනං පාතුරහොසි.

ගහපතිරතනං

250. ‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස ගහපතිරතනං පාතුරහොසි. තස්ස කම්මවිපාකජං දිබ්බචක්ඛු පාතුරහොසි යෙන නිධිං පස්සති සස්සාමිකම්පි අස්සාමිකම්පි. සො රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – ‘අප්පොස්සුක්කො ත්වං, දෙව, හොහි, අහං තෙ ධනෙන ධනකරණීයං කරිස්සාමී’ති. භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තමෙව ගහපතිරතනං වීමංසමානො නාවං අභිරුහිත්වා මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය නදියා සොතං ඔගාහිත්වා ගහපතිරතනං එතදවොච – ‘අත්ථො මෙ, ගහපති, හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙනා’ති. ‘තෙන හි, මහාරාජ, එකං තීරං නාවා උපෙතූ’ති. ‘ඉධෙව මෙ, ගහපති, අත්ථො හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙනා’ති. අථ ඛො තං, ආනන්ද, ගහපතිරතනං උභොහි හත්ථෙහි උදකං ඔමසිත්වා පූරං හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස කුම්භිං උද්ධරිත්වා රාජානං මහාසුදස්සනං එතදවොච – ‘අලමෙත්තාවතා මහාරාජ, කතමෙත්තාවතා මහාරාජ, පූජිතමෙත්තාවතා මහාරාජා’ති? රාජා මහාසුදස්සනො එවමාහ – ‘අලමෙත්තාවතා ගහපති, කතමෙත්තාවතා ගහපති, පූජිතමෙත්තාවතා ගහපතී’ති. රඤ්ඤො , ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං ගහපතිරතනං පාතුරහොසි.

පරිණායකරතනං

251. ‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස පරිණායකරතනං පාතුරහොසි පණ්ඩිතො වියත්තො මෙධාවී පටිබලො රාජානං මහාසුදස්සනං උපයාපෙතබ්බං උපයාපෙතුං, අපයාපෙතබ්බං අපයාපෙතුං, ඨපෙතබ්බං ඨපෙතුං. සො රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – ‘අප්පොස්සුක්කො ත්වං, දෙව, හොහි, අහමනුසාසිස්සාමී’ති. රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස එවරූපං පරිණායකරතනං පාතුරහොසි.

‘‘රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො ඉමෙහි සත්තහි රතනෙහි සමන්නාගතො අහොසි.

චතුඉද්ධිසමන්නාගතො

252. ‘‘රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො චතූහි ඉද්ධීහි සමන්නාගතො අහොසි. කතමාහි චතූහි ඉද්ධීහි? ඉධානන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො අභිරූපො අහොසි දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතො අතිවිය අඤ්ඤෙහි මනුස්සෙහි. රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො ඉමාය පඨමාය ඉද්ධියා සමන්නාගතො අහොසි.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො දීඝායුකො අහොසි චිරට්ඨිතිකො අතිවිය අඤ්ඤෙහි මනුස්සෙහි. රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො ඉමාය දුතියාය ඉද්ධියා සමන්නාගතො අහොසි.

‘‘පුන චපරං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො අප්පාබාධො අහොසි අප්පාතඞ්කො සමවෙපාකිනියා ගහණියා සමන්නාගතො නාතිසීතාය නාච්චුණ්හාය අතිවිය අඤ්ඤෙහි මනුස්සෙහි. රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො ඉමාය තතියාය ඉද්ධියා සමන්නාගතො අහොසි.

‘‘පුන චපරං , ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං පියො අහොසි මනාපො. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, පිතා පුත්තානං පියො හොති මනාපො, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං පියො අහොසි මනාපො. රඤ්ඤොපි, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස බ්‍රාහ්මණගහපතිකා පියා අහෙසුං මනාපා. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, පිතු පුත්තා පියා හොන්ති මනාපා, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤොපි මහාසුදස්සනස්ස බ්‍රාහ්මණගහපතිකා පියා අහෙසුං මනාපා.

‘‘භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය උය්‍යානභූමිං නිය්‍යාසි. අථ ඛො, ආනන්ද, බ්‍රාහ්මණගහපතිකා රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘අතරමානො, දෙව, යාහි, යථා තං මයං චිරතරං පස්සෙය්‍යාමා’ති. රාජාපි, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො සාරථිං ආමන්තෙසි – ‘අතරමානො, සාරථි, රථං පෙසෙහි, යථා අහං බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ චිරතරං පස්සෙය්‍යා’න්ති. රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො ඉමාය චතුත්ථියා [චතුත්ථාය (ස්‍යා.)] ඉද්ධියා සමන්නාගතො අහොසි. රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො ඉමාහි චතූහි ඉද්ධීහි සමන්නාගතො අහොසි.

ධම්මපාසාදපොක්ඛරණී

253. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං ඉමාසු තාලන්තරිකාසු ධනුසතෙ ධනුසතෙ පොක්ඛරණියො මාපෙය්‍ය’න්ති.

‘‘මාපෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තාසු තාලන්තරිකාසු ධනුසතෙ ධනුසතෙ පොක්ඛරණියො. තා ඛො පනානන්ද, පොක්ඛරණියො චතුන්නං වණ්ණානං ඉට්ඨකාහි චිතා අහෙසුං – එකා ඉට්ඨකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා, එකා වෙළුරියමයා, එකා ඵලිකමයා.

‘‘තාසු ඛො පනානන්ද, පොක්ඛරණීසු චත්තාරි චත්තාරි සොපානානි අහෙසුං චතුන්නං වණ්ණානං, එකං සොපානං සොවණ්ණමයං එකං රූපියමයං එකං වෙළුරියමයං එකං ඵලිකමයං. සොවණ්ණමයස්ස සොපානස්ස සොවණ්ණමයා ථම්භා අහෙසුං, රූපියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. රූපියමයස්ස සොපානස්ස රූපියමයා ථම්භා අහෙසුං, සොවණ්ණමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. වෙළුරියමයස්ස සොපානස්ස වෙළුරියමයා ථම්භා අහෙසුං, ඵලිකමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. ඵලිකමයස්ස සොපානස්ස ඵලිකමයා ථම්භා අහෙසුං, වෙළුරියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. තා ඛො පනානන්ද, පොක්ඛරණියො ද්වීහි වෙදිකාහි පරික්ඛිත්තා අහෙසුං එකා වෙදිකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා. සොවණ්ණමයාය වෙදිකාය සොවණ්ණමයා ථම්භා අහෙසුං, රූපියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. රූපියමයාය වෙදිකාය රූපියමයා ථම්භා අහෙසුං, සොවණ්ණමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. අථ ඛො, ආනන්ද , රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං ඉමාසු පොක්ඛරණීසු එවරූපං මාලං රොපාපෙය්‍යං උප්පලං පදුමං කුමුදං පුණ්ඩරීකං සබ්බොතුකං සබ්බජනස්ස අනාවට’න්ති. රොපාපෙසි ඛො , ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තාසු පොක්ඛරණීසු එවරූපං මාලං උප්පලං පදුමං කුමුදං පුණ්ඩරීකං සබ්බොතුකං සබ්බජනස්ස අනාවටං.

254. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං ඉමාසං පොක්ඛරණීනං තීරෙ න්හාපකෙ පුරිසෙ ඨපෙය්‍යං, යෙ ආගතාගතං ජනං න්හාපෙස්සන්තී’ති. ඨපෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තාසං පොක්ඛරණීනං තීරෙ න්හාපකෙ පුරිසෙ, යෙ ආගතාගතං ජනං න්හාපෙසුං.

‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං ඉමාසං පොක්ඛරණීනං තීරෙ එවරූපං දානං පට්ඨපෙය්‍යං – අන්නං අන්නට්ඨිකස්ස [අන්නත්ථිකස්ස (සී. ස්‍යා. කං. පී.), එවං සබ්බත්ථ පකතිරූපෙනෙව දිස්සති], පානං පානට්ඨිකස්ස, වත්ථං වත්ථට්ඨිකස්ස, යානං යානට්ඨිකස්ස, සයනං සයනට්ඨිකස්ස, ඉත්ථිං ඉත්ථිට්ඨිකස්ස, හිරඤ්ඤං හිරඤ්ඤට්ඨිකස්ස, සුවණ්ණං සුවණ්ණට්ඨිකස්සා’ති. පට්ඨපෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තාසං පොක්ඛරණීනං තීරෙ එවරූපං දානං – අන්නං අන්නට්ඨිකස්ස, පානං පානට්ඨිකස්ස, වත්ථං වත්ථට්ඨිකස්ස, යානං යානට්ඨිකස්ස, සයනං සයනට්ඨිකස්ස, ඉත්ථිං ඉත්ථිට්ඨිකස්ස, හිරඤ්ඤං හිරඤ්ඤට්ඨිකස්ස, සුවණ්ණං සුවණ්ණට්ඨිකස්ස.

255. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, බ්‍රාහ්මණගහපතිකා පහූතං සාපතෙය්‍යං ආදාය රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘ඉදං, දෙව, පහූතං සාපතෙය්‍යං දෙවඤ්ඤෙව උද්දිස්ස ආභතං, තං දෙවො පටිග්ගණ්හතූ’ති. ‘අලං භො, මමපිදං පහූතං සාපතෙය්‍යං ධම්මිකෙන බලිනා අභිසඞ්ඛතං, තඤ්ච වො හොතු, ඉතො ච භිය්‍යො හරථා’ති. තෙ රඤ්ඤා පටික්ඛිත්තා එකමන්තං අපක්කම්ම එවං සමචින්තෙසුං – ‘න ඛො එතං අම්හාකං පතිරූපං, යං මයං ඉමානි සාපතෙය්‍යානි පුනදෙව සකානි ඝරානි පටිහරෙය්‍යාම. යංනූන මයං රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස නිවෙසනං මාපෙය්‍යාමා’ති. තෙ රාජානං මහාසුදස්සනං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘නිවෙසනං තෙ දෙව, මාපෙස්සාමා’ති. අධිවාසෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තුණ්හීභාවෙන.

256. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, සක්කො දෙවානමින්දො රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය විස්සකම්මං [විසුකම්මං (ක.)] දෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘එහි ත්වං, සම්ම විස්සකම්ම, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස නිවෙසනං මාපෙහි ධම්මං නාම පාසාද’න්ති. ‘එවං භද්දන්තවා’ති ඛො, ආනන්ද, විස්සකම්මො දෙවපුත්තො සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පටිස්සුත්වා සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව දෙවෙසු තාවතිංසෙසු අන්තරහිතො රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො, ආනන්ද, විස්සකම්මො දෙවපුත්තො රාජානං මහාසුදස්සනං එතදවොච – ‘නිවෙසනං තෙ දෙව, මාපෙස්සාමි ධම්මං නාම පාසාද’න්ති. අධිවාසෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තුණ්හීභාවෙන.

‘‘මාපෙසි ඛො, ආනන්ද, විස්සකම්මො දෙවපුත්තො රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස නිවෙසනං ධම්මං නාම පාසාදං. ධම්මො, ආනන්ද, පාසාදො පුරත්ථිමෙන පච්ඡිමෙන ච යොජනං ආයාමෙන අහොසි. උත්තරෙන දක්ඛිණෙන ච අඩ්ඪයොජනං විත්ථාරෙන. ධම්මස්ස, ආනන්ද, පාසාදස්ස තිපොරිසං උච්චතරෙන වත්ථු චිතං අහොසි චතුන්නං වණ්ණානං ඉට්ඨකාහි – එකා ඉට්ඨකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා, එකා වෙළුරියමයා, එකා ඵලිකමයා.

‘‘ධම්මස්ස, ආනන්ද, පාසාදස්ස චතුරාසීති ථම්භසහස්සානි අහෙසුං චතුන්නං වණ්ණානං – එකො ථම්භො සොවණ්ණමයො, එකො රූපියමයො, එකො වෙළුරියමයො, එකො ඵලිකමයො. ධම්මො, ආනන්ද, පාසාදො චතුන්නං වණ්ණානං ඵලකෙහි සන්ථතො අහොසි – එකං ඵලකං සොවණ්ණමයං, එකං රූපියමයං, එකං වෙළුරියමයං, එකං ඵලිකමයං.

‘‘ධම්මස්ස, ආනන්ද, පාසාදස්ස චතුවීසති සොපානානි අහෙසුං චතුන්නං වණ්ණානං – එකං සොපානං සොවණ්ණමයං, එකං රූපියමයං, එකං වෙළුරියමයං, එකං ඵලිකමයං. සොවණ්ණමයස්ස සොපානස්ස සොවණ්ණමයා ථම්භා අහෙසුං රූපියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. රූපියමයස්ස සොපානස්ස රූපියමයා ථම්භා අහෙසුං සොවණ්ණමයා

සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. වෙළුරියමයස්ස සොපානස්ස වෙළුරියමයා ථම්භා අහෙසුං ඵලිකමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. ඵලිකමයස්ස සොපානස්ස ඵලිකමයා ථම්භා අහෙසුං වෙළුරියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච.

‘‘ධම්මෙ, ආනන්ද, පාසාදෙ චතුරාසීති කූටාගාරසහස්සානි අහෙසුං චතුන්නං වණ්ණානං – එකං කූටාගාරං සොවණ්ණමයං, එකං රූපියමයං, එකං වෙළුරියමයං , එකං ඵලිකමයං. සොවණ්ණමයෙ කූටාගාරෙ රූපියමයො පල්ලඞ්කො පඤ්ඤත්තො අහොසි, රූපියමයෙ කූටාගාරෙ සොවණ්ණමයො පල්ලඞ්කො පඤ්ඤත්තො අහොසි, වෙළුරියමයෙ කූටාගාරෙ දන්තමයො පල්ලඞ්කො පඤ්ඤත්තො අහොසි, ඵලිකමයෙ කූටාගාරෙ සාරමයො පල්ලඞ්කො පඤ්ඤත්තො අහොසි. සොවණ්ණමයස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ රූපියමයො තාලො ඨිතො අහොසි, තස්ස රූපියමයො ඛන්ධො සොවණ්ණමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. රූපියමයස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ සොවණ්ණමයො තාලො ඨිතො අහොසි, තස්ස සොවණ්ණමයො ඛන්ධො, රූපියමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. වෙළුරියමයස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ ඵලිකමයො තාලො ඨිතො අහොසි, තස්ස ඵලිකමයො ඛන්ධො, වෙළුරියමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. ඵලිකමයස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ වෙළුරියමයො තාලො ඨිතො අහොසි, තස්ස වෙළුරියමයො ඛන්ධො, ඵලිකමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච.

257. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං මහාවියූහස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ සබ්බසොවණ්ණමයං තාලවනං මාපෙය්‍යං, යත්ථ දිවාවිහාරං නිසීදිස්සාමී’ති. මාපෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො මහාවියූහස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ සබ්බසොවණ්ණමයං තාලවනං, යත්ථ දිවාවිහාරං නිසීදි. ධම්මො, ආනන්ද , පාසාදො ද්වීහි වෙදිකාහි පරික්ඛිත්තො අහොසි, එකා වෙදිකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා. සොවණ්ණමයාය වෙදිකාය සොවණ්ණමයා ථම්භා අහෙසුං, රූපියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. රූපියමයාය වෙදිකාය රූපියමයා ථම්භා අහෙසුං, සොවණ්ණමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච.

258. ‘‘ධම්මො, ආනන්ද, පාසාදො ද්වීහි කිඞ්කිණිකජාලෙහි [කිඞ්කණිකජාලෙහි (ස්‍යා. ක.)] පරික්ඛිත්තො අහොසි – එකං ජාලං සොවණ්ණමයං එකං රූපියමයං. සොවණ්ණමයස්ස ජාලස්ස රූපියමයා කිඞ්කිණිකා අහෙසුං, රූපියමයස්ස ජාලස්ස සොවණ්ණමයා කිඞ්කිණිකා අහෙසුං. තෙසං ඛො පනානන්ද, කිඞ්කිණිකජාලානං වාතෙරිතානං සද්දො අහොසි වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, පඤ්චඞ්ගිකස්ස තූරියස්ස සුවිනීතස්ස සුප්පටිතාළිතස්ස සුකුසලෙහි [කුසලෙහි (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] සමන්නාහතස්ස සද්දො හොති, වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, තෙසං කිඞ්කිණිකජාලානං වාතෙරිතානං සද්දො අහොසි වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච. යෙ ඛො පනානන්ද, තෙන සමයෙන කුසාවතියා රාජධානියා ධුත්තා අහෙසුං සොණ්ඩා පිපාසා, තෙ තෙසං කිඞ්කිණිකජාලානං වාතෙරිතානං සද්දෙන පරිචාරෙසුං. නිට්ඨිතො ඛො පනානන්ද, ධම්මො පාසාදො දුද්දික්ඛො අහොසි මුසති චක්ඛූනි. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, වස්සානං පච්ඡිමෙ මාසෙ සරදසමයෙ විද්ධෙ විගතවලාහකෙ දෙවෙ ආදිච්චො නභං අබ්භුස්සක්කමානො [අබ්භුග්ගමමානො (සී. පී. ක.)] දුද්දික්ඛො [දුදික්ඛො (පී.)] හොති මුසති චක්ඛූනි; එවමෙව ඛො, ආනන්ද, ධම්මො පාසාදො දුද්දික්ඛො අහොසි මුසති චක්ඛූනි.

259. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං ධම්මස්ස පාසාදස්ස පුරතො ධම්මං නාම පොක්ඛරණිං මාපෙය්‍ය’න්ති. මාපෙසි ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො ධම්මස්ස පාසාදස්ස පුරතො ධම්මං නාම පොක්ඛරණිං. ධම්මා, ආනන්ද, පොක්ඛරණී පුරත්ථිමෙන පච්ඡිමෙන ච යොජනං ආයාමෙන අහොසි, උත්තරෙන දක්ඛිණෙන ච අඩ්ඪයොජනං විත්ථාරෙන. ධම්මා, ආනන්ද, පොක්ඛරණී චතුන්නං වණ්ණානං ඉට්ඨකාහි චිතා අහොසි – එකා ඉට්ඨකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා, එකා වෙළුරියමයා, එකා ඵලිකමයා.

‘‘ධම්මාය, ආනන්ද, පොක්ඛරණියා චතුවීසති සොපානානි අහෙසුං චතුන්නං වණ්ණානං – එකං සොපානං සොවණ්ණමයං, එකං රූපියමයං, එකං වෙළුරියමයං, එකං ඵලිකමයං. සොවණ්ණමයස්ස සොපානස්ස සොවණ්ණමයා ථම්භා අහෙසුං රූපියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. රූපියමයස්ස සොපානස්ස රූපියමයා ථම්භා අහෙසුං සොවණ්ණමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. වෙළුරියමයස්ස සොපානස්ස වෙළුරියමයා ථම්භා අහෙසුං ඵලිකමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. ඵලිකමයස්ස සොපානස්ස ඵලිකමයා ථම්භා අහෙසුං වෙළුරියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච.

‘‘ධම්මා, ආනන්ද, පොක්ඛරණී ද්වීහි වෙදිකාහි පරික්ඛිත්තා අහොසි – එකා වෙදිකා සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා. සොවණ්ණමයාය වෙදිකාය සොවණ්ණමයා ථම්භා අහෙසුං රූපියමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච. රූපියමයාය වෙදිකාය රූපියමයා ථම්භා අහෙසුං සොවණ්ණමයා සූචියො ච උණ්හීසඤ්ච.

‘‘ධම්මා, ආනන්ද, පොක්ඛරණී සත්තහි තාලපන්තීහි පරික්ඛිත්තා අහොසි – එකා තාලපන්ති සොවණ්ණමයා, එකා රූපියමයා, එකා වෙළුරියමයා, එකා ඵලිකමයා, එකා ලොහිතඞ්කමයා, එකා මසාරගල්ලමයා, එකා සබ්බරතනමයා. සොවණ්ණමයස්ස තාලස්ස සොවණ්ණමයො ඛන්ධො අහොසි රූපියමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. රූපියමයස්ස තාලස්ස රූපියමයො ඛන්ධො අහොසි සොවණ්ණමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. වෙළුරියමයස්ස තාලස්ස වෙළුරියමයො ඛන්ධො අහොසි ඵලිකමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. ඵලිකමයස්ස තාලස්ස ඵලිකමයො ඛන්ධො අහොසි වෙළුරියමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. ලොහිතඞ්කමයස්ස තාලස්ස ලොහිතඞ්කමයො ඛන්ධො අහොසි මසාරගල්ලමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. මසාරගල්ලමයස්ස තාලස්ස මසාරගල්ලමයො ඛන්ධො අහොසි

ලොහිතඞ්කමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. සබ්බරතනමයස්ස තාලස්ස සබ්බරතනමයො ඛන්ධො අහොසි, සබ්බරතනමයානි පත්තානි ච ඵලානි ච. තාසං ඛො පනානන්ද, තාලපන්තීනං වාතෙරිතානං සද්දො අහොසි, වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, පඤ්චඞ්ගිකස්ස තූරියස්ස සුවිනීතස්ස සුප්පටිතාළිතස්ස සුකුසලෙහි සමන්නාහතස්ස සද්දො හොති වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, තාසං තාලපන්තීනං වාතෙරිතානං සද්දො අහොසි වග්ගු ච රජනීයො ච ඛමනීයො ච මදනීයො ච. යෙ ඛො පනානන්ද, තෙන සමයෙන කුසාවතියා රාජධානියා ධුත්තා අහෙසුං සොණ්ඩා පිපාසා, තෙ තාසං තාලපන්තීනං වාතෙරිතානං සද්දෙන පරිචාරෙසුං.

‘‘නිට්ඨිතෙ ඛො පනානන්ද, ධම්මෙ පාසාදෙ නිට්ඨිතාය ධම්මාය ච පොක්ඛරණියා රාජා මහාසුදස්සනො ‘යෙ [යෙ කො පනානන්ද (ස්‍යා. ක.)] තෙන සමයෙන සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා’, තෙ සබ්බකාමෙහි සන්තප්පෙත්වා ධම්මං පාසාදං අභිරුහි.

පඨමභාණවාරො.

ඣානසම්පත්ති

260. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘කිස්ස නු ඛො මෙ ඉදං කම්මස්ස ඵලං කිස්ස කම්මස්ස විපාකො, යෙනාහං එතරහි එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’ති? අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘තිණ්ණං ඛො මෙ ඉදං කම්මානං ඵලං තිණ්ණං කම්මානං විපාකො, යෙනාහං එතරහි එවංමහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො, සෙය්‍යථිදං දානස්ස දමස්ස සංයමස්සා’ති.

‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො යෙන මහාවියූහං කූටාගාරං තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මහාවියූහස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරෙ ඨිතො උදානං උදානෙසි – ‘තිට්ඨ, කාමවිතක්ක, තිට්ඨ, බ්‍යාපාදවිතක්ක, තිට්ඨ, විහිංසාවිතක්ක. එත්තාවතා කාමවිතක්ක, එත්තාවතා බ්‍යාපාදවිතක්ක, එත්තාවතා විහිංසාවිතක්කා’ති.

261. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො මහාවියූහං කූටාගාරං පවිසිත්වා සොවණ්ණමයෙ පල්ලඞ්කෙ නිසින්නො විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහාසි. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහාසි. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහාසි, සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙසි, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහාසි. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහාසි.

262. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො මහාවියූහා කූටාගාරා නික්ඛමිත්වා සොවණ්ණමයං කූටාගාරං පවිසිත්වා රූපියමයෙ පල්ලඞ්කෙ නිසින්නො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහාසි. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහාසි. කරුණාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. මුදිතාසහගතෙන චෙතසා…පෙ…. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහාසි තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහාසි.

චතුරාසීති නගරසහස්සාදි

263. ‘‘රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස චතුරාසීති නගරසහස්සානි අහෙසුං කුසාවතීරාජධානිප්පමුඛානි; චතුරාසීති පාසාදසහස්සානි අහෙසුං ධම්මපාසාදප්පමුඛානි; චතුරාසීති කූටාගාරසහස්සානි අහෙසුං මහාවියූහකූටාගාරප්පමුඛානි; චතුරාසීති පල්ලඞ්කසහස්සානි අහෙසුං සොවණ්ණමයානි රූපියමයානි දන්තමයානි සාරමයානි ගොනකත්ථතානි පටිකත්ථතානි පටලිකත්ථතානි කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි සඋත්තරච්ඡදානි උභතොලොහිතකූපධානානි; චතුරාසීති නාගසහස්සානි අහෙසුං සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි උපොසථනාගරාජප්පමුඛානි; චතුරාසීති අස්සසහස්සානි අහෙසුං සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වලාහකඅස්සරාජප්පමුඛානි; චතුරාසීති රථසහස්සානි අහෙසුං සීහචම්මපරිවාරානි බ්‍යග්ඝචම්මපරිවාරානි දීපිචම්මපරිවාරානි පණ්ඩුකම්බලපරිවාරානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වෙජයන්තරථප්පමුඛානි; චතුරාසීති මණිසහස්සානි අහෙසුං මණිරතනප්පමුඛානි; චතුරාසීති ඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං සුභද්දාදෙවිප්පමුඛානි; චතුරාසීති ගහපතිසහස්සානි අහෙසුං ගහපතිරතනප්පමුඛානි; චතුරාසීති ඛත්තියසහස්සානි අහෙසුං අනුයන්තානි පරිණායකරතනප්පමුඛානි; චතුරාසීති ධෙනුසහස්සානි අහෙසුං දුහසන්දනානි [දුකූලසන්දනානි(පී.)] දුකූලසන්දානානි [දුකූලසන්දනානි (පී.) දුකූලසන්දානානි (සං. නි. 3.96)] කංසූපධාරණානි; චතුරාසීති වත්ථකොටිසහස්සානි අහෙසුං ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං

කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං ; (රඤ්ඤො, ආනන්ද, මහාසුදස්සනස්ස) [( ) සී. ඉපොත්ථකෙසු නත්ථි] චතුරාසීති ථාලිපාකසහස්සානි අහෙසුං සායං පාතං භත්තාභිහාරො අභිහරියිත්ථ.

264. ‘‘තෙන ඛො පනානන්ද, සමයෙන රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස චතුරාසීති නාගසහස්සානි සායං පාතං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස එතදහොසි – ‘ඉමානි ඛො මෙ චතුරාසීති නාගසහස්සානි සායං පාතං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති, යංනූන වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන ද්වෙචත්තාලීසං ද්වෙචත්තාලීසං නාගසහස්සානි සකිං සකිං උපට්ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යු’න්ති. අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො පරිණායකරතනං ආමන්තෙසි – ‘ඉමානි ඛො මෙ, සම්ම පරිණායකරතන, චතුරාසීති නාගසහස්සානි සායං පාතං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති, තෙන හි, සම්ම පරිණායකරතන, වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන ද්වෙචත්තාලීසං ද්වෙචත්තාලීසං නාගසහස්සානි සකිං සකිං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්තූ’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, ආනන්ද, පරිණායකරතනං රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස පච්චස්සොසි. අථ ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස අපරෙන සමයෙන වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන ද්වෙචත්තාලීසං ද්වෙචත්තාලීසං නාගසහස්සානි සකිං සකිං උපට්ඨානං ආගමංසු.

සුභද්දාදෙවිඋපසඞ්කමනං

265. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, සුභද්දාය දෙවියා බහුන්නං වස්සානං බහුන්නං වස්සසතානං බහුන්නං වස්සසහස්සානං අච්චයෙන එතදහොසි – ‘චිරං දිට්ඨො ඛො මෙ රාජා මහාසුදස්සනො. යංනූනාහං රාජානං මහාසුදස්සනං දස්සනාය උපසඞ්කමෙය්‍යා’න්ති. අථ ඛො, ආනන්ද, සුභද්දා දෙවී ඉත්ථාගාරං ආමන්තෙසි – ‘එථ තුම්හෙ සීසානි න්හායථ පීතානි වත්ථානි පාරුපථ. චිරං දිට්ඨො නො රාජා මහාසුදස්සනො, රාජානං මහාසුදස්සනං දස්සනාය උපසඞ්කමිස්සාමා’ති. ‘එවං, අය්‍යෙ’ති ඛො, ආනන්ද, ඉත්ථාගාරං සුභද්දාය දෙවියා පටිස්සුත්වා සීසානි න්හායිත්වා පීතානි වත්ථානි පාරුපිත්වා යෙන සුභද්දා දෙවී තෙනුපසඞ්කමි. අථ ඛො, ආනන්ද, සුභද්දා දෙවී පරිණායකරතනං ආමන්තෙසි – ‘කප්පෙහි, සම්ම පරිණායකරතන, චතුරඞ්ගිනිං සෙනං, චිරං දිට්ඨො නො රාජා මහාසුදස්සනො, රාජානං මහාසුදස්සනං දස්සනාය උපසඞ්කමිස්සාමා’ති. ‘එවං, දෙවී’ති ඛො, ආනන්ද, පරිණායකරතනං සුභද්දාය දෙවියා පටිස්සුත්වා චතුරඞ්ගිනිං සෙනං කප්පාපෙත්වා සුභද්දාය දෙවියා පටිවෙදෙසි – ‘කප්පිතා ඛො, දෙවි, චතුරඞ්ගිනී සෙනා, යස්සදානි කාලං මඤ්ඤසී’ති. අථ ඛො, ආනන්ද, සුභද්දා දෙවී චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය සද්ධිං ඉත්ථාගාරෙන යෙන ධම්මො පාසාදො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං පාසාදං අභිරුහිත්වා යෙන මහාබ්‍යූහං කූටාගාරං තෙනුපසඞ්කමි. උපසඞ්කමිත්වා මහාබ්‍යූහස්ස කූටාගාරස්ස ද්වාරබාහං ආලම්බිත්වා අට්ඨාසි. අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො සද්දං සුත්වා – ‘කිං නු ඛො මහතො විය ජනකායස්ස සද්දො’ති මහාබ්‍යූහා කූටාගාරා නික්ඛමන්තො අද්දස සුභද්දං දෙවිං ද්වාරබාහං ආලම්බිත්වා ඨිතං, දිස්වාන සුභද්දං දෙවිං එතදවොච – ‘එත්ථෙව, දෙවි, තිට්ඨ මා පාවිසී’ති. අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, මහාබ්‍යූහා කූටාගාරා සොවණ්ණමයං පල්ලඞ්කං නීහරිත්වා සබ්බසොවණ්ණමයෙ තාලවනෙ පඤ්ඤපෙහී’ති. ‘එවං, දෙවා’ති ඛො, ආනන්ද, සො පුරිසො රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස පටිස්සුත්වා මහාබ්‍යූහා කූටාගාරා සොවණ්ණමයං පල්ලඞ්කං නීහරිත්වා සබ්බසොවණ්ණමයෙ තාලවනෙ පඤ්ඤපෙසි. අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි පාදෙ පාදං අච්චාධාය සතො සම්පජානො.

266. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, සුභද්දාය දෙවියා එතදහොසි – ‘විප්පසන්නානි ඛො රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස ඉන්ද්‍රියානි, පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො, මා හෙව ඛො රාජා මහාසුදස්සනො කාලමකාසී’ති රාජානං මහාසුදස්සනං එතදවොච –

‘ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානිප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති පාසාදසහස්සානි ධම්මපාසාදප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති කූටාගාරසහස්සානි මහාබ්‍යූහකූටාගාරප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති පල්ලඞ්කසහස්සානි සොවණ්ණමයානි රූපියමයානි දන්තමයානි සාරමයානි ගොනකත්ථතානි පටිකත්ථතානි පටලිකත්ථතානි කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි සඋත්තරච්ඡදානි උභතොලොහිතකූපධානානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි, ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නාගසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි උපොසථනාගරාජප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව , ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති අස්සසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වලාහකඅස්සරාජප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව චතුරාසීති රථසහස්සානි සීහචම්මපරිවාරානි බ්‍යග්ඝචම්මපරිවාරානි දීපිචම්මපරිවාරානි පණ්ඩුකම්බලපරිවාරානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වෙජයන්තරථප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති මණිසහස්සානි මණිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ඉත්ථිසහස්සානි ඉත්ථිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ගහපතිසහස්සානි ගහපතිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ඛත්තියසහස්සානි අනුයන්තානි පරිණායකරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ධෙනුසහස්සානි දුහසන්දනානි කංසූපධාරණානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති වත්ථකොටිසහස්සානි ඛොමසුඛුමානං

කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි, ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ථාලිපාකසහස්සානි සායං පාතං භත්තාභිහාරො අභිහරියති. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ජනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛං කරොහී'ති.

267. ''එවං වුත්තෙ, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො සුභද්දං දෙවිං එතදවොච –

'දීඝරත්තං ඛො මං ත්වං, දෙවි, ඉට්ඨෙහි කන්තෙහි පියෙහි මනාපෙහි සමුදාචරිත්ථ; අථ ච පන මං ත්වං පච්ඡිමෙ කාලෙ අනිට්ඨෙහි අකන්තෙහි අප්පියෙහි අමනාපෙහි සමුදාචරසී'ති. 'කථං චරහි තං, දෙව, සමුදාචරාමී'ති? 'එවං ඛො මං ත්වං, දෙවි, සමුදාචර – ''සබ්බෙහෙව, දෙව, පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො, මා ඛො ත්වං, දෙව, සාපෙක්ඛො කාලමකාසි, දුක්ඛා සාපෙක්ඛස්ස කාලඞ්කිරියා, ගරහිතා ච සාපෙක්ඛස්ස කාලඞ්කිරියා. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානිප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති පාසාදසහස්සානි ධම්මපාසාදප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ , දෙව, චතුරාසීති කූටාගාරසහස්සානි මහාබ්‍යූහකූටාගාරප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති පල්ලඞ්කසහස්සානි සොවණ්ණමයානි රූපියමයානි දන්තමයානි සාරමයානි ගොනකත්ථතානි පටිකත්ථතානි පටලිකත්ථතානි කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි සඋත්තරච්ඡදානි උභතොලොහිතකූපධානානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නාගසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි උපොසථනාගරාජප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති අස්සසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වලාහකඅස්සරාජප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති රථසහස්සානි සීහචම්මපරිවාරානි බ්‍යග්ඝචම්මපරිවාරානි දීපිචම්මපරිවාරානි පණ්ඩුකම්බලපරිවාරානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වෙජයන්තරථප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති මණිසහස්සානි මණිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ඉත්ථිසහස්සානි සුභද්දාදෙවිප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ගහපතිසහස්සානි ගහපතිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ඛත්තියසහස්සානි අනුයන්තානි පරිණායකරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ධෙනුසහස්සානි දුහසන්දනානි කංසූපධාරණානි. එත්ථ දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති වත්ථකොටිසහස්සානි ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ දෙව චතුරාසීති ථාලිපාකසහස්සානි සායං පාතං භත්තාභිහාරො අභිහරියති. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසී'''ති.

268. ''එවං වුත්තෙ, ආනන්ද, සුභද්දා දෙවී පරොදි අස්සූනි පවත්තෙසි. අථ ඛො, ආනන්ද, සුභද්දා දෙවී අස්සූනි පුඤ්ඡිත්වා [පමජ්ජිත්වා (සී. ස්‍යා. පී.), පුඤ්ජිත්වා (ක.)] රාජානං මහාසුදස්සනං එතදවොච –

'සබ්බෙහෙව , දෙව, පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො, මා ඛො ත්වං, දෙව, සාපෙක්ඛො කාලමකාසි, දුක්ඛා සාපෙක්ඛස්ස කාලඞ්කිරියා, ගරහිතා ච සාපෙක්ඛස්ස කාලඞ්කිරියා. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානිප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති පාසාදසහස්සානි ධම්මපාසාදප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති කූටාගාරසහස්සානි මහාබ්‍යූහකූටාගාරප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති පල්ලඞ්කසහස්සානි සොවණ්ණමයානි රූපියමයානි දන්තමයානි සාරමයානි ගොනකත්ථතානි පටිකත්ථතානි පටලිකත්ථතානි කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි සඋත්තරච්ඡදානි උභතොලොහිතකූපධානානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නාගසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි උපොසථනාගරාජප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ , දෙව, චතුරාසීති අස්සසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වලාහකඅස්සරාජප්පමුඛානි . එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ, ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති රථසහස්සානි සීහචම්මපරිවාරානි බ්‍යග්ඝචම්මපරිවාරානි දීපිචම්මපරිවාරානි පණ්ඩුකම්බලපරිවාරානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වෙජයන්තරථප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති මණිසහස්සානි මණිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ඉත්ථිසහස්සානි ඉත්ථිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ, ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ , දෙව, චතුරාසීති ගහපතිසහස්සානි ගහපතිරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ඛත්තියසහස්සානි අනුයන්තානි පරිණායකරතනප්පමුඛානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ධෙනුසහස්සානි දුහසන්දනානි කංසූපධාරණානි. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති වත්ථකොටිසහස්සානි ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං. එත්ථ, දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසි. ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති ථාලිපාකසහස්සානි සායං පාතං භත්තාභිහාරො අභිහරියති. එත්ථ , දෙව, ඡන්දං පජහ ජීවිතෙ අපෙක්ඛං මාකාසී'ති.

269. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො නචිරස්සෙව කාලමකාසි. සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, ගහපතිස්ස වා ගහපතිපුත්තස්ස වා මනුඤ්ඤං භොජනං භුත්තාවිස්ස භත්තසම්මදො හොති, එවමෙව ඛො, ආනන්ද, රඤ්ඤො මහාසුදස්සනස්ස මාරණන්තිකා වෙදනා අහොසි. කාලඞ්කතො ච, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො සුගතිං බ්‍රහ්මලොකං උපපජ්ජි. රාජා, ආනන්ද, මහාසුදස්සනො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි කුමාරකීළං [කීළිතං (ක.), කීළිකං (සී. පී.)] කීළි. චතුරාසීති වස්සසහස්සානි ඔපරජ්ජං කාරෙසි. චතුරාසීති වස්සසහස්සානි රජ්ජං කාරෙසි. චතුරාසීති වස්සසහස්සානි ගිහිභූතො [ගිහීභූතො (සී. පී.)] ධම්මෙ පාසාදෙ බ්‍රහ්මචරියං චරි [බ්‍රහ්මචරියමචරි (ක.)]. සො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

270. ‘‘සියා ඛො පනානන්ද, එවමස්ස – ‘අඤ්ඤො නූන තෙන සමයෙන රාජා මහාසුදස්සනො අහොසී’ති, න ඛො පනෙතං, ආනන්ද, එවං දට්ඨබ්බං. අහං තෙන සමයෙන රාජා මහාසුදස්සනො අහොසිං. මම තානි චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානිප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති පාසාදසහස්සානි ධම්මපාසාදප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති කූටාගාරසහස්සානි මහාබ්‍යූහකූටාගාරප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති පල්ලඞ්කසහස්සානි සොවණ්ණමයානි රූපියමයානි දන්තමයානි සාරමයානි ගොනකත්ථතානි පටිකත්ථතානි පටලිකත්ථතානි කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි සඋත්තරච්ඡදානි උභතොලොහිතකූපධානානි, මම තානි චතුරාසීති නාගසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි උපොසථනාගරාජප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති අස්සසහස්සානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වලාහකඅස්සරාජප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති රථසහස්සානි සීහචම්මපරිවාරානි බ්‍යග්ඝචම්මපරිවාරානි දීපිචම්මපරිවාරානි පණ්ඩුකම්බලපරිවාරානි සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වෙජයන්තරථප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති මණිසහස්සානි මණිරතනප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති ඉත්ථිසහස්සානි සුභද්දාදෙවිප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති ගහපතිසහස්සානි ගහපතිරතනප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති ඛත්තියසහස්සානි අනුයන්තානි පරිණායකරතනප්පමුඛානි, මම තානි චතුරාසීති ධෙනුසහස්සානි දුහසන්දනානි කංසූපධාරණානි, මම තානි චතුරාසීති වත්ථකොටිසහස්සානි ඛොමසුඛුමානං කප්පාසිකසුඛුමානං කොසෙය්‍යසුඛුමානං කම්බලසුඛුමානං, මම තානි චතුරාසීති ථාලිපාකසහස්සානි සායං පාතං භත්තාභිහාරො අභිහරියිත්ථ.

271. ‘‘තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිනගරසහස්සානං එකඤ්ඤෙව තං නගරං හොති, යං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමි යදිදං කුසාවතී රාජධානී. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිපාසාදසහස්සානං එකොයෙව සො පාසාදො හොති, යං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමි යදිදං ධම්මො පාසාදො. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිකූටාගාරසහස්සානං එකඤ්ඤෙව තං කූටාගාරං හොති, යං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමි යදිදං මහාබ්‍යූහං කූටාගාරං. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිපල්ලඞ්කසහස්සානං එකොයෙව සො පල්ලඞ්කො හොති, යං තෙන සමයෙන පරිභුඤ්ජාමි යදිදං සොවණ්ණමයො වා රූපියමයො වා දන්තමයො වා සාරමයො වා. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිනාගසහස්සානං එකොයෙව සො නාගො හොති, යං තෙන සමයෙන අභිරූහාමි යදිදං උපොසථො නාගරාජා. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිඅස්සසහස්සානං එකොයෙව සො අස්සො හොති, යං තෙන සමයෙන අභිරූහාමි යදිදං වලාහකො අස්සරාජා. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිරථසහස්සානං එකොයෙව සො රථො හොති, යං තෙන සමයෙන අභිරූහාමි යදිදං වෙජයන්තරථො. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිඉත්ථිසහස්සානං එකායෙව සා ඉත්ථී හොති, යා තෙන සමයෙන පච්චුපට්ඨාති ඛත්තියානී වා වෙස්සිනී [වෙස්සායිනී (ස්‍යා.), වෙලාමිකානී (ක. සී. පී.) වෙලාමිකා (සං. නි. 3.96)] වා. තෙසං ඛො පනානන්ද, වා. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිවත්ථකොටිසහස්සානං එකංයෙව තං දුස්සයුගං හොති, යං තෙන සමයෙන පරිදහාමි ඛොමසුඛුමං වා කප්පාසිකසුඛුමං වා කොසෙය්‍යසුඛුමං වා කම්බලසුඛුමං වා. තෙසං ඛො පනානන්ද, චතුරාසීතිථාලිපාකසහස්සානං එකොයෙව සො ථාලිපාකො හොති, යතො නාළිකොදනපරමං භුඤ්ජාමි තදූපියඤ්ච සූපෙය්‍යං.

272. ‘‘පස්සානන්ද, සබ්බෙතෙ සඞ්ඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විපරිණතා. එවං අනිච්චා ඛො, ආනන්ද, සඞ්ඛාරා; එවං අද්ධුවා ඛො, ආනන්ද, සඞ්ඛාරා; එවං අනස්සාසිකා ඛො, ආනන්ද, සඞ්ඛාරා! යාවඤ්චිදං, ආනන්ද , අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතුං.

‘‘ඡක්ඛත්තුං ඛො පනාහං, ආනන්ද, අභිජානාමි ඉමස්මිං පදෙසෙ සරීරං නික්ඛිපිතං, තඤ්ච ඛො රාජාව සමානො චක්කවත්තී ධම්මිකො ධම්මරාජා චාතුරන්තො විජිතාවී ජනපදත්ථාවරියපත්තො සත්තරතනසමන්නාගතො, අයං සත්තමො සරීරනික්ඛෙපො. න ඛො පනාහං, ආනන්ද, තං පදෙසං සමනුපස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය යත්ථ තථාගතො අට්ඨමං සරීරං නික්ඛිපෙය්‍යා’’ති. ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො;
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො’’ති.

මහාසුදස්සනසුත්තං නිට්ඨිතං චතුත්ථං.

5. ජනවසභසුත්තං

නාතිකියාදිබ්‍යාකරණං

273. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා නාතිකෙ [නාදිකෙ (සී.ස්‍යා. පී.)] විහරති ගිඤ්ජකාවසථෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා පරිතො පරිතො ජනපදෙසු පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු බ්‍යාකරොති කාසිකොසලෙසු වජ්ජිමල්ලෙසු චෙතිවංසෙසු [චෙතියවංසෙසු (ක.)] කුරුපඤ්චාලෙසු මජ්ඣසූරසෙනෙසු [මච්ඡසුරසෙනෙසු (ස්‍යා.), මච්ඡසූරසෙනෙසු (සී. පී.)] – ‘‘අසු අමුත්‍ර උපපන්නො, අසු අමුත්‍ර උපපන්නො [උපපන්නොති (ක.)]. පරොපඤ්ඤාස නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සාධිකා නවුති නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො, සකිදෙව [සකිංදෙව (ක.)] ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. සාතිරෙකානි පඤ්චසතානි නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’’ති.

274. අස්සොසුං ඛො නාතිකියා පරිචාරකා – ‘‘භගවා කිර පරිතො පරිතො ජනපදෙසු පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු බ්‍යාකරොති කාසිකොසලෙසු වජ්ජිමල්ලෙසු චෙතිවංසෙසු කුරුපඤ්චාලෙසු මජ්ඣසූරසෙනෙසු – ‘අසු අමුත්‍ර උපපන්නො, අසු අමුත්‍ර උපපන්නො. පරොපඤ්ඤාස නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සාධිකා නවුති නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. සාතිරෙකානි පඤ්චසතානි නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’ති. තෙන ච නාතිකියා පරිචාරකා අත්තමනා අහෙසුං පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං [පඤ්හාවෙය්‍යාකරණං (ස්‍යා. ක.)] සුත්වා.

275. අස්සොසි ඛො ආයස්මා ආනන්දො – ‘‘භගවා කිර පරිතො පරිතො ජනපදෙසු පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු බ්‍යාකරොති කාසිකොසලෙසු වජ්ජිමල්ලෙසු චෙතිවංසෙසු කුරුපඤ්චාලෙසු මජ්ඣසූරසෙනෙසු – ‘අසු අමුත්‍ර උපපන්නො, අසු අමුත්‍ර උපපන්නො. පරොපඤ්ඤාස නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සාධිකා නවුති නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. සාතිරෙකානි පඤ්චසතානි නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා’ති. තෙන ච නාතිකියා පරිචාරකා අත්තමනා අහෙසුං පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති.

ආනන්දපරිකථා

276. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතදහොසි – ‘‘ඉමෙ ඛො පනාපි අහෙසුං මාගධකා පරිචාරකා බහූ චෙව රත්තඤ්ඤූ ච අබ්භතීතා කාලඞ්කතා. සුඤ්ඤා මඤ්ඤෙ අඞ්ගමගධා අඞ්ගමාගධකෙහි [අඞ්ගමාගධිකෙහි (ස්‍යා.)] පරිචාරකෙහි අබ්භතීතෙහි කාලඞ්කතෙහි. තෙ ඛො පනාපි [තෙන ඛො පනාපි (ස්‍යා.)] අහෙසුං බුද්ධෙ පසන්නා ධම්මෙ පසන්නා සඞ්ඝෙ පසන්නා සීලෙසු පරිපූරකාරිනො. තෙ අබ්භතීතා කාලඞ්කතා භගවතා අබ්‍යාකතා; තෙසම්පිස්ස සාධු වෙය්‍යාකරණං, බහුජනො පසීදෙය්‍ය, තතො ගච්ඡෙය්‍ය සුගතිං. අයං ඛො පනාපි අහොසි රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො ධම්මිකො ධම්මරාජා හිතො බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං නෙගමානඤ්චෙව ජානපදානඤ්ච. අපිස්සුදං මනුස්සා කිත්තයමානරූපා විහරන්ති – ‘එවං නො සො ධම්මිකො ධම්මරාජා සුඛාපෙත්වා කාලඞ්කතො, එවං මයං තස්ස ධම්මිකස්ස ධම්මරඤ්ඤො විජිතෙ ඵාසු [ඵාසුකං (ස්‍යා.)] විහරිම්හා’ති. සො ඛො පනාපි අහොසි බුද්ධෙ පසන්නො ධම්මෙ පසන්නො සඞ්ඝෙ පසන්නො සීලෙසු පරිපූරකාරී. අපිස්සුදං මනුස්සා එවමාහංසු – ‘යාව මරණකාලාපි රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො භගවන්තං කිත්තයමානරූපො කාලඞ්කතො’ති. සො අබ්භතීතො කාලඞ්කතො භගවතා අබ්‍යාකතො. තස්සපිස්ස සාධු වෙය්‍යාකරණං බහුජනො පසීදෙය්‍ය, තතො ගච්ඡෙය්‍ය සුගතිං. භගවතො ඛො පන සම්බොධි මගධෙසු. යත්ථ ඛො පන භගවතො සම්බොධි මගධෙසු, කථං තත්‍ර භගවා මාගධකෙ පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු න බ්‍යාකරෙය්‍ය. භගවා චෙ ඛො පන මාගධකෙ පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු න බ්‍යාකරෙය්‍ය, දීනමනා [නින්නමනා (ස්‍යා.), දීනමානා (සී. පී.)] තෙනස්සු මාගධකා පරිචාරකා; යෙන ඛො පනස්සු දීනමනා මාගධකා පරිචාරකා කථං තෙ භගවා න බ්‍යාකරෙය්‍යා’’ති?

277. ඉදමායස්මා ආනන්දො මාගධකෙ පරිචාරකෙ ආරබ්භ එකො රහො අනුවිචින්තෙත්වා රත්තියා පච්චූසසමයං පච්චුට්ඨාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සුතං මෙතං, භන්තෙ – ‘භගවා කිර පරිතො පරිතො

ජනපදෙසු පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු බ්‍යාකරොති කාසිකොසලෙසු වජ්ජිමල්ලෙසු චෙතිවංසෙසු කුරුපඤ්චාලෙසු මජ්ඣසූරසෙනෙසු – ‘‘අසු අමුත්‍ර උපපන්නො, අසු අමුත්‍ර උපපන්නො. පරොපඤ්ඤාස නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. සාධිකා නවුති නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො, සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. සාතිරෙකානි පඤ්චසතානි නාතිකියා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණාති. තෙන ච නාතිකියා පරිචාරකා අත්තමනා අහෙසුං පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති . ඉමෙ ඛො පනාපි, භන්තෙ, අහෙසුං මාගධකා පරිචාරකා බහූ චෙව රත්තඤ්ඤූ ච අබ්භතීතා කාලඞ්කතා. සුඤ්ඤා මඤ්ඤෙ අඞ්ගමගධා අඞ්ගමාගධකෙහි පරිචාරකෙහි අබ්භතීතෙහි කාලඞ්කතෙහි. තෙ ඛො පනාපි, භන්තෙ, අහෙසුං බුද්ධෙ පසන්නා ධම්මෙ පසන්නා සඞ්ඝෙ පසන්නා සීලෙසු පරිපූරකාරිනො, තෙ අබ්භතීතා කාලඞ්කතා භගවතා අබ්‍යාකතා. තෙසම්පිස්ස සාධු වෙය්‍යාකරණං, බහුජනො පසීදෙය්‍ය, තතො ගච්ඡෙය්‍ය සුගතිං. අයං ඛො පනාපි, භන්තෙ, අහොසි රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො ධම්මිකො ධම්මරාජා හිතො බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං නෙගමානඤ්චෙව ජානපදානඤ්ච. අපිස්සුදං මනුස්සා කිත්තයමානරූපා විහරන්ති – ‘එවං නො සො ධම්මිකො ධම්මරාජා සුඛාපෙත්වා කාලඞ්කතො. එවං මයං තස්ස ධම්මිකස්ස ධම්මරඤ්ඤො විජිතෙ ඵාසු විහරිම්හා’ති. සො ඛො පනාපි, භන්තෙ, අහොසි බුද්ධෙ පසන්නො ධම්මෙ පසන්නො සඞ්ඝෙ පසන්නො සීලෙසු පරිපූරකාරී. අපිස්සුදං මනුස්සා එවමාහංසු – ‘යාව මරණකාලාපි රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො භගවන්තං කිත්තයමානරූපො කාලඞ්කතො’ති. සො අබ්භතීතො කාලඞ්කතො භගවතා අබ්‍යාකතො; තස්සපිස්ස සාධු වෙය්‍යාකරණං, බහුජනො පසීදෙය්‍ය, තතො ගච්ඡෙය්‍ය සුගතිං. භගවතො ඛො පන, භන්තෙ, සම්බොධි මගධෙසු. යත්ථ ඛො පන , භන්තෙ, භගවතො සම්බොධි මගධෙසු, කථං තත්‍ර භගවා මාගධකෙ පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු න බ්‍යාකරෙය්‍ය? භගවා චෙ ඛො පන, භන්තෙ, මාගධකෙ පරිචාරකෙ අබ්භතීතෙ කාලඞ්කතෙ උපපත්තීසු න බ්‍යාකරෙය්‍ය දීනමනා තෙනස්සු මාගධකා පරිචාරකා; යෙන ඛො පනස්සු දීනමනා මාගධකා පරිචාරකා කථං තෙ භගවා න බ්‍යාකරෙය්‍යා’’ති. ඉදමායස්මා ආනන්දො මාගධකෙ පරිචාරකෙ ආරබ්භ භගවතො සම්මුඛා පරිකථං කත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

278. අථ ඛො භගවා අචිරපක්කන්තෙ ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය නාතිකං පිණ්ඩාය පාවිසි. නාතිකෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ගිඤ්ජකාවසථං පවිසිත්වා මාගධකෙ පරිචාරකෙ ආරබ්භ අට්ඨිං කත්වා [අට්ඨිකත්වා (සී. ස්‍යා. පී.)] මනසිකත්වා සබ්බං චෙතසා [සබ්බචෙතසා (පී.)] සමන්නාහරිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි – ‘‘ගතිං නෙසං ජානිස්සාමි අභිසම්පරායං, යංගතිකා තෙ භවන්තො යංඅභිසම්පරායා’’ති. අද්දසා ඛො භගවා මාගධකෙ පරිචාරකෙ ‘‘යංගතිකා තෙ භවන්තො යංඅභිසම්පරායා’’ති. අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො ගිඤ්ජකාවසථා නික්ඛමිත්වා විහාරපච්ඡායායං පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි.

279. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘උපසන්තපදිස්සො [උපසන්තපතිසො (ක.)] භන්තෙ භගවා භාතිරිව භගවතො මුඛවණ්ණො විප්පසන්නත්තා ඉන්ද්‍රියානං. සන්තෙන නූනජ්ජ භන්තෙ භගවා විහාරෙන විහාසී’’ති? ‘‘යදෙව ඛො මෙ ත්වං, ආනන්ද, මාගධකෙ පරිචාරකෙ ආරබ්භ සම්මුඛා පරිකථං කත්වා උට්ඨායාසනා පක්කන්තො, තදෙවාහං නාතිකෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ගිඤ්ජකාවසථං පවිසිත්වා මාගධකෙ පරිචාරකෙ ආරබ්භ අට්ඨිං කත්වා මනසිකත්වා සබ්බං චෙතසා සමන්නාහරිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදිං – ‘ගතිං නෙසං ජානිස්සාමි අභිසම්පරායං, යංගතිකා තෙ භවන්තො යංඅභිසම්පරායා’ති. අද්දසං ඛො අහං, ආනන්ද, මාගධකෙ පරිචාරකෙ ‘යංගතිකා තෙ භවන්තො යංඅභිසම්පරායා’’’ති.

ජනවසභයක්ඛො

280. ‘‘අථ ඛො, ආනන්ද, අන්තරහිතො යක්ඛො සද්දමනුස්සාවෙසි – ‘ජනවසභො අහං භගවා ; ජනවසභො අහං සුගතා’ති. අභිජානාසි නො ත්වං, ආනන්ද, ඉතො පුබ්බෙ එවරූපං නාමධෙය්‍යං සුතං [සුත්වා (පී.)] යදිදං ජනවසභො’’ති?

‘‘න ඛො අහං, භන්තෙ, අභිජානාමි ඉතො පුබ්බෙ එවරූපං නාමධෙය්‍යං සුතං යදිදං ජනවසභොති, අපි ච මෙ, භන්තෙ, ලොමානි හට්ඨානි ‘ජනවසභො’ති නාමධෙය්‍යං සුත්වා. තස්ස මය්හං, භන්තෙ, එතදහොසි – ‘න හි නූන සො ඔරකො යක්ඛො භවිස්සති යදිදං එවරූපං නාමධෙය්‍යං සුපඤ්ඤත්තං යදිදං ජනවසභො’’ති. ‘‘අනන්තරා ඛො, ආනන්ද, සද්දපාතුභාවා උළාරවණ්ණො මෙ යක්ඛො සම්මුඛෙ පාතුරහොසි . දුතියම්පි සද්දමනුස්සාවෙසි – ‘බිම්බිසාරො අහං භගවා; බිම්බිසාරො අහං සුගතාති. ඉදං සත්තමං ඛො අහං, භන්තෙ, වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සහබ්‍යතං උපපජ්ජාමි, සො තතො චුතො මනුස්සරාජා භවිතුං පහොමි [සො තතො චුතො මනුස්සරාජා, අමනුස්සරාජා දිවි හොමි (සී. පී.)].

ඉතො සත්ත තතො සත්ත, සංසාරානි චතුද්දස;
නිවාසමභිජානාමි, යත්ථ මෙ වුසිතං පුරෙ.

281. 'දීඝරත්තං ඛො අහං, භන්තෙ, අවිනිපාතො අවිනිපාතං සඤ්ජානාමි, ආසා ච පන මෙ සන්තිට්ඨති සකදාගාමිතායා'ති. 'අච්ඡරියමිදං ආයස්මතො ජනවසභස්ස යක්ඛස්ස, අබ්භුතමිදං ආයස්මතො ජනවසභස්ස යක්ඛස්ස. ''දීඝරත්තං ඛො අහං, භන්තෙ, අවිනිපාතො අවිනිපාතං සඤ්ජානාමී''ති ච වදෙසි, ''ආසා ච පන මෙ සන්තිට්ඨති සකදාගාමිතායා''ති ච වදෙසි, කුතොනිදානං පනායස්මා ජනවසභො යක්ඛො එවරූපං උළාරං විසෙසාධිගමං සඤ්ජානාතීති? න අඤ්ඤත්‍ර, භගවා, තව සාසනා, න අඤ්ඤත්‍ර [අඤ්ඤත්ථ (සී. පී.)], සුගත, තව සාසනා; යදග්ගෙ අහං, භන්තෙ, භගවති එකන්තිකතො [එකන්තතො (ස්‍යා.), එකන්තගතො (පී.)] අභිප්පසන්නො, තදග්ගෙ අහං, භන්තෙ, දීඝරත්තං අවිනිපාතො අවිනිපාතං සඤ්ජානාමි, ආසා ච පන මෙ සන්තිට්ඨති සකදාගාමිතාය. ඉධාහං, භන්තෙ, වෙස්සවණෙන මහාරාජෙන පෙසිතො විරූළ්හකස්ස මහාරාජස්ස සන්තිකෙ කෙනචිදෙව කරණීයෙන අද්දසං භගවන්තං අන්තරාමග්ගෙ ගිඤ්ජකාවසථං පවිසිත්වා මාගධකෙ පරිචාරකෙ ආරබ්භ අට්ඨිං කත්වා මනසිකත්වා සබ්බං චෙතසා සමන්නාහරිත්වා නිසින්නං – ''ගතිං නෙසං ජානිස්සාමි අභිසම්පරායං, යංගතිකා තෙ භවන්තො යංඅභිසම්පරායා''ති. අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, භන්තෙ, යං වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස තස්සං පරිසායං භාසතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – ''යංගතිකා තෙ භවන්තො යංඅභිසම්පරායා''ති. තස්ස මය්හං, භන්තෙ, එතදහොසි – භගවන්තඤ්ච දක්ඛාමි, ඉදඤ්ච භගවතො ආරොචෙස්සාමීති. ඉමෙ ඛො මෙ, භන්තෙ, ද්වෙපච්චයා භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමිතුං'.

දෙවසභා

282. 'පුරිමානි , භන්තෙ, දිවසානි පුරිමතරානි තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ වස්සූපනායිකාය පුණ්ණාය පුණ්ණමාය රත්තියා කෙවලකප්පා ච දෙවා තාවතිංසා සුධම්මායං සභායං සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා. මහතී ච දිබ්බපරිසා [දිබ්බා පරිසා (සී. පී.)] සමන්තතො නිසින්නා හොන්ති [නිසින්නා හොති (සී.), සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා (ක.)], චත්තාරො ච මහාරාජානො චතුද්දිසා නිසින්නා හොන්ති. පුරත්ථිමාය දිසාය ධතරට්ඨො මහාරාජා පච්ඡිමාභිමුඛො [පච්ඡාභිමුඛො (ක.)] නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා; දක්ඛිණාය දිසාය විරූළ්හකො මහාරාජා උත්තරාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා; පච්ඡිමාය දිසාය විරූපක්ඛො මහාරාජා පුරත්ථාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා; උත්තරාය දිසාය වෙස්සවණො මහාරාජා දක්ඛිණාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා . යදා, භන්තෙ, කෙවලකප්පා ච දෙවා තාවතිංසා සුධම්මායං සභායං සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා, මහතී ච දිබ්බපරිසා සමන්තතො නිසින්නා හොන්ති, චත්තාරො ච මහාරාජානො චතුද්දිසා නිසින්නා හොන්ති. ඉදං නෙසං හොති ආසනස්මිං; අථ පච්ඡා අම්හාකං ආසනං හොති. යෙ තෙ, භන්තෙ, දෙවා භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා අධුනූපපන්නා තාවතිංසකායං, තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතිරොචන්ති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච. තෙන සුදං, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා අත්තමනා හොන්ති පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා ''දිබ්බා වත භො කායා පරිපූරෙන්ති, හායන්ති අසුරකායා''ති. අථ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවානං තාවතිංසානං සම්පසාදං විදිත්වා ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදි –

''මොදන්ති වත භො දෙවා, තාවතිංසා සහින්දකා [සඉන්දකා (සී.)];
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.

නවෙ දෙවෙ ච පස්සන්තා, වණ්ණවන්තෙ යසස්සිනෙ [යසස්සිනො (ස්‍යා.)];
සුගතස්මිං බ්‍රහ්මචරියං, චරිත්වාන ඉධාගතෙ.

තෙ අඤ්ඤෙ අතිරොචන්ති, වණ්ණෙන යසසායුනා;
සාවකා භූරිපඤ්ඤස්ස, විසෙසූපගතා ඉධ.

ඉදං දිස්වාන නන්දන්ති, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මත''න්ති.

'තෙන සුදං, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා භියොසොමත්තාය අත්තමනා හොන්ති පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා ''දිබ්බා වත, භො, කායා පරිපූරෙන්ති, හායන්ති අසුරකායා''ති. අථ ඛො, භන්තෙ, යෙනත්ථෙන දෙවා තාවතිංසා සුධම්මායං සභායං සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා, තං අත්ථං චින්තයිත්වා තං අත්ථං මන්තයිත්වා වුත්තවචනාපි තං [වුත්තවචනා නාමිදං (ක.)] චත්තාරො මහාරාජානො තස්මිං අත්ථෙ හොන්ති. පච්චානුසිට්ඨවචනාපි තං [පච්චානුසිට්ඨවචනා නාමිදං (ක.)] චත්තාරො මහාරාජානො තස්මිං අත්ථෙ හොන්ති, සකෙසු සකෙසු ආසනෙසු ඨිතා අවිපක්කන්තා [අධිපක්කන්තා (ක.)].

තෙ වුත්තවාක්‍යා රාජානො, පටිග්ගය්හානුසාසනිං;
විප්පසන්නමනා සන්තා, අට්ඨංසු සම්හි ආසනෙති.

283. 'අථ ඛො, භන්තෙ, උත්තරාය දිසාය උළාරො ආලොකො සඤ්ජායි, ඔභාසො පාතුරහොසි අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. අථ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි – ''යථා ඛො,

මාරිසා, නිමිත්තානි දිස්සන්ති, උළාරො ආලොකො සඤ්ජායති, ඔභාසො පාතුභවති, බ්‍රහ්මා පාතුභවිස්සති. බ්‍රහ්මුනො හෙතං පුබ්බනිමිත්තං පාතුභාවාය යදිදං ආලොකො සඤ්ජායති ඔභාසො පාතුභවතීති.

''යථා නිමිත්තා දිස්සන්ති, බ්‍රහ්මා පාතුභවිස්සති;
බ්‍රහ්මුනො හෙතං නිමිත්තං, ඔභාසො විපුලො මහා''ති.

සනඞ්කුමාරකථා

284. 'අථ ඛො, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා යථාසකෙසු ආසනෙසු නිසීදිංසු – ''ඔභාසමෙතං ඤස්සාම, යංවිපාකො භවිස්සති, සච්ඡිකත්වාව නං ගමිස්සාමා''ති. චත්තාරොපි මහාරාජානො යථාසකෙසු ආසනෙසු නිසීදිංසු – ''ඔභාසමෙතං ඤස්සාම යංවිපාකො භවිස්සති, සච්ඡිකත්වාව නං ගමිස්සාමා''ති. ඉදං සුත්වා දෙවා තාවතිංසා එකග්ගා සමාපජ්ජිංසු – ''ඔභාසමෙතං ඤස්සාම, යංවිපාකො භවිස්සති, සච්ඡිකත්වාව නං ගමිස්සාමා''ති.

'යදා, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, ඔළාරිකං අත්තභාවං අභිනිම්මිනිත්වා පාතුභවති. යො ඛො පන, භන්තෙ, බ්‍රහ්මුනො පකතිවණ්ණො අනභිසම්භවනීයො සො දෙවානං තාවතිංසානං චක්ඛුපථස්මිං. යදා, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති , සො අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතිරොචති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, සොවණ්ණො විග්ගහො මානුසං විග්ගහං අතිරොචති; එවමෙව ඛො, භන්තෙ, යදා බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, සො අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතිරොචති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච. යදා, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, න තස්සං පරිසායං කොචි දෙවො අභිවාදෙති වා පච්චුට්ඨෙති වා ආසනෙන වා නිමන්තෙති. සබ්බෙව තුණ්හීභූතා පඤ්ජලිකා පල්ලඞ්කෙන නිසීදන්ති – ''යස්සදානි දෙවස්ස පල්ලඞ්කං ඉච්ඡිස්සති බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො, තස්ස දෙවස්ස පල්ලඞ්කෙ නිසීදිස්සතී''ති.

'යස්ස ඛො පන, භන්තෙ, දෙවස්ස බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො පල්ලඞ්කෙ නිසීදති, උළාරං සො ලභති දෙවො වෙදපටිලාභං; උළාරං සො ලභති දෙවො සොමනස්සපටිලාභං. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො අධුනාභිසිත්තො රජ්ජෙන, උළාරං සො ලභති වෙදපටිලාභං, උළාරං සො ලභති සොමනස්සපටිලාභං. එවමෙව ඛො, භන්තෙ, යස්ස දෙවස්ස බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො පල්ලඞ්කෙ නිසීදති, උළාරං සො ලභති දෙවො වෙදපටිලාභං, උළාරං සො ලභති දෙවො සොමනස්සපටිලාභං. අථ , භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො ඔළාරිකං අත්තභාවං අභිනිම්මිනිත්වා කුමාරවණ්ණී [කුමාරවණ්ණො (ස්‍යා. ක.)] හුත්වා පඤ්චසිඛො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුරහොසි. සො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, බලවා පුරිසො සුපච්චත්ථතෙ වා පල්ලඞ්කෙ සමෙ වා භූමිභාගෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදෙය්‍ය; එවමෙව ඛො, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා දෙවානං තාවතිංසානං සම්පසාදං විදිත්වා ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදි –

''මොදන්ති වත භො දෙවා, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.

''නවෙ දෙවෙ ච පස්සන්තා, වණ්ණවන්තෙ යසස්සිනෙ;
සුගතස්මිං බ්‍රහ්මචරියං, චරිත්වාන ඉධාගතෙ.

''තෙ අඤ්ඤෙ අතිරොචන්ති, වණ්ණෙන යසසායුනා;
සාවකා භූරිපඤ්ඤස්ස, විසෙසූපගතා ඉධ.

''ඉදං දිස්වාන නන්දන්ති, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මත''න්ති.

285. 'ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්ථ; ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස භාසතො අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො සරො හොති විස්සට්ඨො ච විඤ්ඤෙය්‍යො ච මඤ්ජු ච සවනීයො ච බින්දු ච අවිසාරී ච ගම්භීරො ච නින්නාදී ච. යථාපරිසං ඛො පන, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො සරෙන විඤ්ඤාපෙති; න චස්ස බහිද්ධා පරිසාය ඝොසො නිච්ඡරති. යස්ස ඛො පන, භන්තෙ, එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො සරො හොති, සො වුච්චති ''බ්‍රහ්මස්සරො''ති.

'අථ ඛො, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො තෙත්තිංසෙ අත්තභාවෙ අභිනිම්මිනිත්වා දෙවානං තාවතිංසානං පච්චෙකපල්ලඞ්කෙසු පල්ලඞ්කෙන [පච්චෙකපල්ලඞ්කෙන (ක.)] නිසීදිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි – ''තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා, යාවඤ්ච සො භගවා බහුජනහිතාය පටිපන්නො බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. යෙ හි කෙචි, භො, බුද්ධං සරණං ගතා ධම්මං සරණං ගතා සඞ්ඝං සරණං ගතා සීලෙසු පරිපූරකාරිනො තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අප්පෙකච්චෙ පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ නිම්මානරතීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ

තුසිතානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ යාමානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ තාවතිංසානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. යෙ සබ්බනිහීනං කායං පරිපූරෙන්ති, තෙ ගන්ධබ්බකායං පරිපූරෙන්තී’’’ති.

286. ‘ඉමමත්ථං , භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්ථ; ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස භාසතො සොසොයෙව දෙවා මඤ්ඤන්ති – ‘‘ය්වායං මම පල්ලඞ්කෙ ස්වායං එකොව භාසතී’’ති.

එකස්මිං භාසමානස්මිං, සබ්බෙ භාසන්ති නිම්මිතා;
එකස්මිං තුණ්හිමාසීනෙ, සබ්බෙ තුණ්හී භවන්ති තෙ.

තදාසු දෙවා මඤ්ඤන්ති, තාවතිංසා සහින්දකා;
ය්වායං මම පල්ලඞ්කස්මිං, ස්වායං එකොව භාසතීති.

‘අථ ඛො, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො එකත්තෙන අත්තානං උපසංහරති, එකත්තෙන අත්තානං උපසංහරිත්වා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පල්ලඞ්කෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි –

භාවිතඉද්ධිපාදො

287. ‘‘‘තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා, යාව සුපඤ්ඤත්තා චිමෙ තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්ඤත්තා ඉද්ධිපහුතාය [ඉද්ධිබහුලීකතාය (ස්‍යා.)] ඉද්ධිවිසවිතාය [ඉද්ධිවිසෙවිතාය (ස්‍යා.)] ඉද්ධිවිකුබ්බනතාය. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ භො භික්ඛු ඡන්දසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. වීරියසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. චිත්තසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. වීමංසාසමාධිප්පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. ඉමෙ ඛො, භො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්ඤත්තා ඉද්ධිපහුතාය ඉද්ධිවිසවිතාය ඉද්ධිවිකුබ්බනතාය.

‘‘‘යෙ හි කෙචි භො අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොසුං, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙපි හි කෙචි භො අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. යෙපි හි කෙචි භො එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොන්ති, සබ්බෙ තෙ ඉමෙසංයෙව චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා. පස්සන්ති නො භොන්තො දෙවා තාවතිංසා මමපිමං එවරූපං ඉද්ධානුභාව’’න්ති? ‘‘එවං මහාබ්‍රහ්මෙ’’ති. ‘‘අහම්පි ඛො භො ඉමෙසංයෙව චතුන්නඤ්ච ඉද්ධිපාදානං භාවිතත්තා බහුලීකතත්තා එවං මහිද්ධිකො එවංමහානුභාවො’’ති. ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්ථ. ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි –

තිවිධො ඔකාසාධිගමො

288. ‘‘‘තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා, යාවඤ්චිදං තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන තයො ඔකාසාධිගමා අනුබුද්ධා සුඛස්සාධිගමාය. කතමෙ තයො? ඉධ භො එකච්චො සංසට්ඨො විහරති කාමෙහි සංසට්ඨො අකුසලෙහි ධම්මෙහි. සො අපරෙන සමයෙන අරියධම්මං සුණාති, යොනිසො මනසි කරොති, ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජති. සො අරියධම්මස්සවනං ආගම්ම යොනිසොමනසිකාරං ධම්මානුධම්මප්පටිපත්තිං අසංසට්ඨො විහරති කාමෙහි අසංසට්ඨො අකුසලෙහි ධම්මෙහි. තස්ස අසංසට්ඨස්ස කාමෙහි අසංසට්ඨස්ස අකුසලෙහි ධම්මෙහි උප්පජ්ජති සුඛං, සුඛා භියෙ‍ෙයා සොමනස්සං. සෙය්‍යථාපි, භො, පමුදා පාමොජ්ජං [පාමුජ්ජං (පී. ක.)] ජායෙථ, එවමෙව ඛො, භො, අසංසට්ඨස්ස කාමෙහි අසංසට්ඨස්ස අකුසලෙහි ධම්මෙහි උප්පජ්ජති සුඛං, සුඛා භියෙ‍ෙයා සොමනස්සං. අයං ඛො, භො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පඨමො ඔකාසාධිගමො අනුබුද්ධො සුඛස්සාධිගමාය.

‘‘‘පුන චපරං, භො, ඉධෙකච්චස්ස ඔළාරිකා කායසඞ්ඛාරා අප්පටිප්පස්සද්ධා හොන්ති, ඔළාරිකා වචීසඞ්ඛාරා අප්පටිප්පස්සද්ධා හොන්ති, ඔළාරිකා චිත්තසඞ්ඛාරා අප්පටිප්පස්සද්ධා හොන්ති. සො අපරෙන සමයෙන අරියධම්මං සුණාති, යොනිසො මනසි කරොති, ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජති. තස්ස අරියධම්මස්සවනං ආගම්ම යොනිසොමනසිකාරං ධම්මානුධම්මප්පටිපත්තිං ඔළාරිකා කායසඞ්ඛාරා පටිප්පස්සම්භන්ති, ඔළාරිකා වචීසඞ්ඛාරා පටිප්පස්සම්භන්ති, ඔළාරිකා චිත්තසඞ්ඛාරා පටිප්පස්සම්භන්ති. තස්ස ඔළාරිකානං කායසඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා ඔළාරිකානං වචීසඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා ඔළාරිකානං චිත්තසඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා උප්පජ්ජති සුඛං, සුඛා භියෙ‍ෙයා සොමනස්සං. සෙය්‍යථාපි, භො, පමුදා පාමොජ්ජං ජායෙථ, එවමෙව ඛො භො ඔළාරිකානං කායසඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා ඔළාරිකානං වචීසඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා ඔළාරිකානං චිත්තසඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා උප්පජ්ජති සුඛං, සුඛා භියෙ‍ෙයා සොමනස්සං. අයං ඛො, භො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන දුතියො ඔකාසාධිගමො අනුබුද්ධො සුඛස්සාධිගමාය.

‘‘‘පුන චපරං, භො, ඉධෙකච්චො ‘ඉදං කුසල’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති, ‘ඉදං අකුසල’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. ‘ඉදං සාවජ්ජං ඉදං අනවජ්ජං, ඉදං සෙවිතබ්බං ඉදං න සෙවිතබ්බං, ඉදං හීනං ඉදං පණීතං, ඉදං කණ්හසුක්කසප්පටිභාග’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. සො අපරෙන සමයෙන අරියධම්මං සුණාති, යොනිසො මනසි කරොති, ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජති. සො අරියධම්මස්සවනං ආගම්ම යොනිසොමනසිකාරං ධම්මානුධම්මප්පටිපත්තිං, ‘ඉදං කුසල’න්ති යථාභූතං පජානාති, ‘ඉදං අකුසල’න්ති යථාභූතං පජානාති. ඉදං සාවජ්ජං ඉදං අනවජ්ජං, ඉදං සෙවිතබ්බං ඉදං න සෙවිතබ්බං, ඉදං හීනං ඉදං පණීතං, ඉදං කණ්හසුක්කසප්පටිභාග’න්ති යථාභූතං පජානාති. තස්ස එවං ජානතො එවං පස්සතො අවිජ්ජා පහීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති. තස්ස අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පාදා උප්පජ්ජති සුඛං, සුඛා භියො‍යා සොමනස්සං. සෙය්‍යථාපි, භො, පමුදා පාමොජ්ජං ජායෙථ , එවමෙව ඛො, භො, අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පාදා උප්පජ්ජති සුඛං, සුඛා භියො‍යා සොමනස්සං. අයං ඛො, භො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන තතියො ඔකාසාධිගමො අනුබුද්ධො සුඛස්සාධිගමාය. ඉමෙ ඛො, භො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන තයො ඔකාසාධිගමා අනුබුද්ධා සුඛස්සාධිගමායා’’ති. ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්ථ, ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි –

චතුසතිපට්ඨානං

289. ‘‘‘තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා, යාව සුපඤ්ඤත්තා චිමෙ තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන චත්තාරො සතිපට්ඨානා පඤ්ඤත්තා කුසලස්සාධිගමාය. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ , භො, භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරන්තො තත්ථ සම්මා සමාධියති, සම්මා විප්පසීදති. සො තත්ථ සම්මා සමාහිතො සම්මා විප්පසන්නො බහිද්ධා පරකායෙ ඤාණදස්සනං අභිනිබ්බත්තෙති. අජ්ඣත්තං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති…පෙ…. බහිද්ධා පරවෙදනාසු ඤාණදස්සනං අභිනිබ්බත්තෙති. අජ්ඣත්තං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති…පෙ…. බහිද්ධා පරචිත්තෙ ඤාණදස්සනං අභිනිබ්බත්තෙති. අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරන්තො තත්ථ සම්මා සමාධියති, සම්මා විප්පසීදති. සො තත්ථ සම්මා සමාහිතො සම්මා විප්පසන්නො බහිද්ධා පරධම්මෙසු ඤාණදස්සනං අභිනිබ්බත්තෙති. ඉමෙ ඛො, භො, තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන චත්තාරො සතිපට්ඨානා පඤ්ඤත්තා කුසලස්සාධිගමායා’’ති. ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්ථ. ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි –

සත්ත සමාධිපරික්ඛාරා

290. ‘‘‘තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා, යාව සුපඤ්ඤත්තා චිමෙ තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන සත්ත සමාධිපරික්ඛාරා සම්මාසමාධිස්ස පරිභාවනාය සම්මාසමාධිස්ස පාරිපූරියා. කතමෙ සත්ත? සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති. යා ඛො, භො, ඉමෙහි සත්තහඞ්ගෙහි චිත්තස්ස එකග්ගතා පරික්ඛතා, අයං වුච්චති, භො, අරියො සම්මාසමාධි සඋපනිසො ඉතිපි සපරික්ඛාරො ඉතිපි. සම්මාදිට්ඨිස්ස භො, සම්මාසඞ්කප්පො පහොති, සම්මාසඞ්කප්පස්ස සම්මාවාචා පහොති, සම්මාවාචස්ස සම්මාකම්මන්තො පහොති. සම්මාකම්මන්තස්ස සම්මාආජීවො පහොති, සම්මාආජීවස්ස සම්මාවායාමො පහොති, සම්මාවායාමස්ස සම්මාසති පහොති , සම්මාසතිස්ස සම්මාසමාධි පහොති, සම්මාසමාධිස්ස සම්මාඤාණං පහොති, සම්මාඤාණස්ස සම්මාවිමුත්ති පහොති. යඤ්හි තං, භො, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහි අපාරුතා අමතස්ස ද්වාරා’ති ඉදමෙව තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය. ස්වාක්ඛාතො හි, භො, භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො, අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහි අපාරුතා අමතස්ස ද්වාරා [ද්වාරාති (ස්‍යා. ක.)].

‘‘‘යෙ හි කෙචි, භො, බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා, ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා, සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතා, අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතා , යෙ චිමෙ ඔපපාතිකා ධම්මවිනීතා සාතිරෙකානි චතුවීසතිසතසහස්සානි මාගධකා පරිචාරකා අබ්භතීතා කාලඞ්කතා තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා. අත්ථි චෙවෙත්ථ සකදාගාමිනො.

‘‘අත්ථායං [අථායං (සී. ස්‍යා.)] ඉතරා පජා, පුඤ්ඤාභාගාති මෙ මනො;
සඞ්ඛාතුං නොපි සක්කොමි, මුසාවාදස්ස ඔත්තප්ප’’න්ති.

291. ‘ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො භාසිත්ථ, ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස භාසතො වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘අච්ඡරියං වත භො, අබ්භුතං වත භො, එවරූපොපි නාම උළාරො සත්ථා භවිස්සති, එවරූපං උළාරං ධම්මක්ඛානං, එවරූපා උළාරා විසෙසාධිගමා පඤ්ඤායිස්සන්තී’’ති. අථ, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය වෙස්සවණං මහාරාජානං එතදවොච – ‘‘තං කිං මඤ්ඤති භවං වෙස්සවණො මහාරාජා අතීතම්පි අද්ධානං එවරූපො උළාරො සත්ථා අහොසි, එවරූපං උළාරං ධම්මක්ඛානං, එවරූපා උළාරා විසෙසාධිගමා

පඤ්ඤායිංසු. අනාගතම්පි අද්ධානං එවරූපො උළාරො සත්ථා භවිස්සති, එවරූපං උළාරං ධම්මක්ඛානං, එවරූපා උළාරා විසෙසාධිගමා පඤ්ඤායිස්සන්තී’’’ති.

292. ‘‘‘ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං අභාසි, ඉමමත්ථං වෙස්සවණො මහාරාජා බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස දෙවානං තාවතිංසානං භාසතො සම්මුඛා සුතං [සුත්වා (සී. පී.)] සම්මුඛා පටිග්ගහිතං සයං පරිසායං ආරොචෙසි’’.

ඉමමත්ථං ජනවසභො යක්ඛො වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සයං පරිසායං භාසතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං [පටිග්ගහෙත්වා (සී. පී.)] භගවතො ආරොචෙසි. ඉමමත්ථං භගවා ජනවසභස්ස යක්ඛස්ස සම්මුඛා සුත්වා සම්මුඛා පටිග්ගහෙත්වා සාමඤ්ච අභිඤ්ඤාය ආයස්මතො ආනන්දස්ස ආරොචෙසි, ඉමමත්ථමායස්මා ආනන්දො භගවතො සම්මුඛා සුත්වා සම්මුඛා පටිග්ගහෙත්වා ආරොචෙසි භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. තයිදං බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතන්ති.

ජනවසභසුත්තං නිට්ඨිතං පඤ්චමං.

6. මහාගොවින්දසුත්තං

293. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. අථ ඛො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බපුත්තො අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණො කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං පබ්බතං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො ඛො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බපුත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘යං ඛො මෙ, භන්තෙ, දෙවානං තාවතිංසානං සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං, ආරොචෙමි තං භගවතො’’ති. ‘‘ආරොචෙහි මෙ ත්වං, පඤ්චසිඛා’’ති භගවා අවොච.

දෙවසභා

294. ‘‘පුරිමානි, භන්තෙ, දිවසානි පුරිමතරානි තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ පවාරණාය පුණ්ණාය පුණ්ණමාය රත්තියා කෙවලකප්පා ච දෙවා තාවතිංසා සුධම්මායං සභායං සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා; මහතී ච දිබ්බපරිසා සමන්තතො නිසින්නා හොන්ති, චත්තාරො ච මහාරාජානො චතුද්දිසා නිසින්නා හොන්ති; පුරත්ථිමාය දිසාය ධතරට්ඨො මහාරාජා පච්ඡිමාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා; දක්ඛිණාය දිසාය විරූළ්හකො මහාරාජා උත්තරාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා; පච්ඡිමාය දිසාය විරූපක්ඛො මහාරාජා පුරත්ථාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා; උත්තරාය දිසාය වෙස්සවණො මහාරාජා දක්ඛිණාභිමුඛො නිසින්නො හොති දෙවෙ පුරක්ඛත්වා. යදා භන්තෙ, කෙවලකප්පා ච දෙවා තාවතිංසා සුධම්මායං සභායං සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා, මහතී ච දිබ්බපරිසා සමන්තතො නිසින්නා හොන්ති, චත්තාරො ච මහාරාජානො චතුද්දිසා නිසින්නා හොන්ති, ඉදං නෙසං හොති ආසනස්මිං; අථ පච්ඡා අම්හාකං ආසනං හොති.

‘‘යෙ තෙ, භන්තෙ, දෙවා භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා අධුනූපපන්නා තාවතිංසකායං, තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතිරොචන්ති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච. තෙන සුදං, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා අත්තමනා හොන්ති පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා; ‘දිබ්බා වත, භො, කායා පරිපූරෙන්ති, හායන්ති අසුරකායා’ති.

295. ‘‘අථ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවානං තාවතිංසානං සම්පසාදං විදිත්වා ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදි –

‘මොදන්ති වත භො දෙවා, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.

නවෙ දෙවෙ ච පස්සන්තා, වණ්ණවන්තෙ යසස්සිනෙ;
සුගතස්මිං බ්‍රහ්මචරියං, චරිත්වාන ඉධාගතෙ.

තෙ අඤ්ඤෙ අතිරොචන්ති, වණ්ණෙන යසසායුනා;
සාවකා භූරිපඤ්ඤස්ස, විසෙසූපගතා ඉධ.

ඉදං දිස්වාන නන්දන්ති, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මත’න්ති.

‘‘තෙන සුදං , භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා භියොසොමත්තාය අත්තමනා හොන්ති පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා; ‘දිබ්බා වත, භො, කායා පරිපූරෙන්ති, හායන්ති අසුරකායා’’’ති.

අට්ඨ යථාභුච්චවණ්ණා

296. ‘‘අථ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවානං තාවතිංසානං සම්පසාදං විදිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි – ‘ඉච්ඡෙය්‍යාථ නො තුම්හෙ, මාරිසා, තස්ස භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ සොතු’න්ති? ‘ඉච්ඡාම මයං, මාරිස, තස්ස භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ සොතු’න්ති. අථ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවානං තාවතිංසානං භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ පයිරුදාහාසි – ‘තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා? යාවඤ්ච සො භගවා බහුජනහිතාය පටිපන්නො බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. එවං බහුජනහිතාය පටිපන්නං බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘ස්වාක්ඛාතො ඛො පන තෙන භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහි. එවං ඔපනෙය්‍යිකස්ස ධම්මස්ස දෙසෙතාරං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘ඉදං කුසලන්ති ඛො පන තෙන භගවතා සුපඤ්ඤත්තං, ඉදං අකුසලන්ති සුපඤ්ඤත්තං. ඉදං සාවජ්ජං ඉදං අනවජ්ජං, ඉදං සෙවිතබ්බං ඉදං න සෙවිතබ්බං, ඉදං හීනං ඉදං පණීතං, ඉදං කණ්හසුක්කසප්පටිභාගන්ති සුපඤ්ඤත්තං. එවං කුසලාකුසලසාවජ්ජානවජ්ජසෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බහීන-පණීතකණ්හසුක්කසප්පටිභාගානං ධම්මානං පඤ්ඤපෙතාරං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘සුපඤ්ඤත්තා ඛො පන තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා, සංසන්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදා ච. සෙය්‍යථාපි නාම ගඞ්ගොදකං යමුනොදකෙන සංසන්දති සමෙති, එවමෙව සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා, සංසන්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදා ච. එවං නිබ්බානගාමිනියා පටිපදාය පඤ්ඤපෙතාරං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘අභිනිප්ඵන්නො [අභිනිප්පන්නො (පී. ක.)] ඛො පන තස්ස භගවතො ලාභො අභිනිප්ඵන්නො සිලොකො, යාව මඤ්ඤෙ ඛත්තියා සම්පියායමානරූපා විහරන්ති, විගතමදො ඛො පන සො භගවා ආහාරං ආහාරෙති. එවං විගතමදං ආහාරං ආහරයමානං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘ලද්ධසහායො ඛො පන සො භගවා සෙඛානඤ්චෙව පටිපන්නානං ඛීණාසවානඤ්ච වුසිතවතං. තෙ භගවා අපනුජ්ජ එකාරාමතං අනුයුත්තො විහරති. එවං එකාරාමතං අනුයුත්තං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘යථාවාදී ඛො පන සො භගවා තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී, ඉති යථාවාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී. එවං ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘තිණ්ණවිචිකිච්ඡො ඛො පන සො භගවා විගතකථංකථො පරියොසිතසඞ්කප්පො අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරියං. එවං තිණ්ණවිචිකිච්ඡං විගතකථංකථං පරියොසිතසඞ්කප්පං අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරියං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා’ති.

297. ‘‘ඉමෙ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවානං තාවතිංසානං භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ පයිරුදාහාසි. තෙන සුදං, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා භිය්‍යොසො මත්තාය අත්තමනා හොන්ති පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ සුත්වා. තත්‍ර, භන්තෙ, එකච්චෙ දෙවා එවමාහංසු – ‘අහො වත, මාරිසා, චත්තාරො සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං ධම්මඤ්ච දෙසෙය්‍යුං යථරිව භගවා. තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’න්ති. එකච්චෙ දෙවා එවමාහංසු – ‘තිට්ඨන්තු, මාරිසා, චත්තාරො සම්මාසම්බුද්ධා, අහො වත, මාරිසා, තයො සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං ධම්මඤ්ච දෙසෙය්‍යුං යථරිව භගවා. තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’න්ති. එකච්චෙ දෙවා එවමාහංසු – ‘තිට්ඨන්තු, මාරිසා, තයො සම්මාසම්බුද්ධා, අහො වත, මාරිසා, ද්වෙ සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං ධම්මඤ්ච දෙසෙය්‍යුං යථරිව භගවා. තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’න්ති.

298. ‘‘එවං වුත්තෙ , භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවෙ තාවතිංසෙ එතදවොච – ‘අට්ඨානං ඛො එතං, මාරිසා, අනවකාසො, යං එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්වෙ අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා අපුබ්බං අචරිමං උප්පජ්ජෙය්‍යුං, නෙතං ඨානං විජ්ජති. අහො වත, මාරිසා, සො භගවා අප්පාබාධො අප්පාතඞ්කො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය. තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’න්ති. අථ ඛො, භන්තෙ, යෙනත්ථෙන දෙවා තාවතිංසා සුධම්මායං සභායං සන්නිසින්නා හොන්ති සන්නිපතිතා, තං අත්ථං චින්තයිත්වා තං අත්ථං මන්තයිත්වා වුත්තවචනාපි තං චත්තාරො මහාරාජානො තස්මිං අත්ථෙ හොන්ති. පච්චානුසිට්ඨවචනාපි තං චත්තාරො මහාරාජානො තස්මිං අත්ථෙ හොන්ති, සකෙසු සකෙසු ආසනෙසු ඨිතා අවිපක්කන්තා.

තෙ වුත්තවාක්‍යා රාජානො, පටිග්ගය්හානුසාසනිං;
විප්පසන්නමනා සන්තා, අට්ඨංසු සම්හි ආසනෙති.

299. ‘‘අථ ඛො, භන්තෙ, උත්තරාය දිසාය උළාරො ආලොකො සඤ්ජායි, ඔභාසො පාතුරහොසි අතික්කම්මෙව දෙවානං දෙවානුභාවං. අථ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි – ‘යථා ඛො, මාරිසා, නිමිත්තානි දිස්සන්ති, උළාරො ආලොකො සඤ්ජායති, ඔභාසො පාතුභවති , බ්‍රහ්මා පාතුභවිස්සති; බ්‍රහ්මුනො හෙතං පුබ්බනිමිත්තං පාතුභාවාය, යදිදං ආලොකො සඤ්ජායති ඔභාසො පාතුභවතීති.

‘යථා නිමිත්තා දිස්සන්ති, බ්‍රහ්මා පාතුභවිස්සති;
බ්‍රහ්මුනො හෙතං නිමිත්තං, ඔභාසො විපුලො මහා’ති.

සනඞ්කුමාරකථා

300. ''අථ ඛො, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා යථාසකෙසු ආසනෙසු නිසීදිංසු – 'ඔභාසමෙතං ඤස්සාම, යංවිපාකො භවිස්සති, සච්ඡිකත්වාව නං ගමිස්සාමා'ති. චත්තාරොපි මහාරාජානො යථාසකෙසු ආසනෙසු නිසීදිංසු – 'ඔභාසමෙතං ඤස්සාම, යංවිපාකො භවිස්සති, සච්ඡිකත්වාව නං ගමිස්සාමා'ති. ඉදං සුත්වා දෙවා තාවතිංසා එකග්ගා සමාපජ්ජිංසු – 'ඔභාසමෙතං ඤස්සාම, යංවිපාකො භවිස්සති, සච්ඡිකත්වාව නං ගමිස්සාමා'ති.

''යදා, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, ඔළාරිකං අත්තභාවං අභිනිම්මිනිත්වා පාතුභවති. යො ඛො පන, භන්තෙ, බ්‍රහ්මුනො පකතිවණ්ණො, අනභිසම්භවනීයො සො දෙවානං තාවතිංසානං චක්ඛුපථස්මිං. යදා, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, සො අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතිරොචති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, සොවණ්ණො විග්ගහො මානුසං විග්ගහං අතිරොචති, එවමෙව ඛො, භන්තෙ, යදා බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, සො අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතිරොචති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච. යදා, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුභවති, න තස්සං පරිසායං කොචි දෙවො අභිවාදෙති වා පච්චුට්ඨෙති වා ආසනෙන වා නිමන්තෙති. සබ්බෙව තුණ්හීභූතා පඤ්ජලිකා පල්ලඞ්කෙන නිසීදන්ති – 'යස්සදානි දෙවස්ස පල්ලඞ්කං ඉච්ඡිස්සති බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො, තස්ස දෙවස්ස පල්ලඞ්කෙ නිසීදිස්සතී'ති. යස්ස ඛො පන, භන්තෙ, දෙවස්ස බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො පල්ලඞ්කෙ නිසීදති, උළාරං සො ලභති දෙවො වෙදපටිලාභං, උළාරං සො ලභති දෙවො සොමනස්සපටිලාභං . සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, රාජා ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො අධුනාභිසිත්තො රජ්ජෙන, **උළාරං සො ලභති වෙදපටිලාභං, උළාරං සො ලභති සොමනස්සපටිලාභං,** එවමෙව ඛො, භන්තෙ, යස්ස දෙවස්ස බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො පල්ලඞ්කෙ නිසීදති, උළාරං සො ලභති දෙවො වෙදපටිලාභං, උළාරං සො ලභති දෙවො සොමනස්සපටිලාභං. අථ, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො දෙවානං තාවතිංසානං සම්පසාදං විදිත්වා අන්තරහිතො ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදි –

'මොදන්ති වත භො දෙවා, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.

'නවෙ දෙවෙ ච පස්සන්තා, වණ්ණවන්තෙ යසස්සිනෙ;
සුගතස්මිං බ්‍රහ්මචරියං, චරිත්වාන ඉධාගතෙ.

'තෙ අඤ්ඤෙ අතිරොචන්ති, වණ්ණෙන යසසායුනා;
සාවකා භූරිපඤ්ඤස්ස, විසෙසූපගතා ඉධ.

'ඉදං දිස්වාන නන්දන්ති, තාවතිංසා සහින්දකා;
තථාගතං නමස්සන්තා, ධම්මස්ස ච සුධම්මත'න්ති.

301. ''ඉමමත්ථං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො අභාසිත්ථ. ඉමමත්ථං, භන්තෙ , බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස භාසතො අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො සරො හොති විස්සට්ඨො ච විඤ්ඤෙය්‍යො ච මඤ්ජු ච සවනීයො ච බින්දු ච අවිසාරී ච ගම්භීරො ච නින්නාදී ච. යථාපරිසං ඛො පන, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො සරෙන විඤ්ඤාපෙති, න චස්ස බහිද්ධා පරිසාය ඝොසො නිච්ඡරති. යස්ස ඛො පන, භන්තෙ, එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො සරො හොති, සො වුච්චති 'බ්‍රහ්මස්සරො'ති. අථ ඛො, භන්තෙ, දෙවා තාවතිංසා බ්‍රහ්මානං සනඞ්කුමාරං එතදවොචුං – 'සාධු, මහාබ්‍රහ්මෙ, එතදෙව මයං සඞ්ඛාය මොදාම; අත්ථි ච සක්කෙන දෙවානමින්දෙන තස්ස භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චා වණ්ණා භාසිතා; තෙ ච මයං සඞ්ඛාය මොදාමා'ති.

අට්ඨ යථාභුච්චවණ්ණා

302. ''අථ , භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො සක්කං දෙවානමින්දං එතදවොච – 'සාධු, දෙවානමින්ද, මයම්පි තස්ස භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ සුණෙය්‍යාමා'ති. 'එවං මහාබ්‍රහ්මෙ'ති ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ පයිරුදාහාසි.

''තං කිං මඤ්ඤති, භවං මහාබ්‍රහ්මා? යාවඤ්ච සො භගවා බහුජනහිතාය පටිපන්නො බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. එවං බහුජනහිතාය පටිපන්නං බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

''ස්වාක්ඛාතො ඛො පන තෙන භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහි. එවං ඔපනෙය්‍යිකස්ස ධම්මස්ස දෙසෙතාරං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘ඉදං කුසල’න්ති ඛො පන තෙන භගවතා සුපඤ්ඤත්තං, ‘ඉදං අකුසල’න්ති සුපඤ්ඤත්තං, ‘ඉදං සාවජ්ජං ඉදං අනවජ්ජං, ඉදං සෙවිතබ්බං ඉදං න සෙවිතබ්බං, ඉදං හීනං ඉදං පණීතං, ඉදං කණ්හසුක්කසප්පටිභාග’න්ති සුපඤ්ඤත්තං. එවං කුසලාකුසලසාවජ්ජානවජ්ජසෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බහීනපණීතකණ්හසුක්කසප්පටිභාගානං ධම්මානං පඤ්ඤාපෙතාරං. ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘සුපඤ්ඤත්තා ඛො පන තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා සංසන්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදා ච. සෙය්‍යථාපි නාම ගඞ්ගොදකං යමුනොදකෙන සංසන්දති සමෙති, එවමෙව සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා සංසන්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදා ච. එවං නිබ්බානගාමිනියා පටිපදාය පඤ්ඤාපෙතාරං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘අභිනිප්ඵන්නො ඛො පන තස්ස භගවතො ලාභො අභිනිප්ඵන්නො සිලොකො, යාව මඤ්ඤෙ ඛත්තියා සම්පියායමානරූපා විහරන්ති. විගතමදො ඛො පන සො භගවා ආහාරං ආහාරෙති. එවං විගතමදං ආහාරං ආහරයමානං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘ලද්ධසහායො ඛො පන සො භගවා සෙඛානඤ්චෙව පටිපන්නානං ඛීණාසවානඤ්ච වුසිතවතං, තෙ භගවා අපනුජ්ජ එකාරාමතං අනුයුත්තො විහරති. එවං එකාරාමතං අනුයුත්තං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘යථාවාදී ඛො පන සො භගවා තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී; ඉති යථාවාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාවාදී. එවං ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නං ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා.

‘‘තිණ්ණවිචිකිච්ඡො ඛො පන සො භගවා විගතකථංකථො පරියොසිතසඞ්කප්පො අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරියං . එවං තිණ්ණවිචිකිච්ඡං විගතකථංකථං පරියොසිතසඞ්කප්පං අජ්ඣාසයං ආදිබ්‍රහ්මචරියං. ඉමිනාපඞ්ගෙන සමන්නාගතං සත්ථාරං නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම, න පනෙතරහි, අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා’ති.

303. ‘‘ඉමෙ ඛො, භන්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මුනො සනඞ්කුමාරස්ස භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ පයිරුදාහාසි. තෙන සුදං, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො අත්තමනො හොති පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතො භගවතො අට්ඨ යථාභුච්චෙ වණ්ණෙ සුත්වා. අථ, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො ඔළාරිකං අත්තභාවං අභිනිම්මිනිත්වා කුමාරවණ්ණී හුත්වා පඤ්චසිඛො දෙවානං තාවතිංසානං පාතුරහොසි . සො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, බලවා පුරිසො සුපච්චත්ථතෙ වා පල්ලඞ්කෙ සමෙ වා භූමිභාගෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදෙය්‍ය, එවමෙව ඛො, භන්තෙ, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි –

ගොවින්දබ්‍රාහ්මණවත්ථු

304. ‘‘තං කිං මඤ්ඤන්ති, භොන්තො දෙවා තාවතිංසා, යාව දීඝරත්තං මහාපඤ්ඤොව සො භගවා අහොසි. භූතපුබ්බං, භො, රාජා දිසම්පති නාම අහොසි. දිසම්පතිස්ස රඤ්ඤො ගොවින්දො නාම බ්‍රාහ්මණො පුරොහිතො අහොසි. දිසම්පතිස්ස රඤ්ඤො රෙණු නාම කුමාරො පුත්තො අහොසි. ගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ජොතිපාලො නාම මාණවො පුත්තො අහොසි. ඉති රෙණු ච රාජපුත්තො ජොතිපාලො ච මාණවො අඤ්ඤෙ ච ඡ ඛත්තියා ඉච්චෙතෙ අට්ඨ සහායා අහෙසුං. අථ ඛො, භො, අහොරත්තානං අච්චයෙන ගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො කාලමකාසි. ගොවින්දෙ බ්‍රාහ්මණෙ කාලඞ්කතෙ රාජා දිසම්පති පරිදෙවෙසි – ‘‘යස්මිං වත, භො, මයං සමයෙ ගොවින්දෙ බ්‍රාහ්මණෙ සබ්බකිච්චානි සම්මා වොස්සජ්ජිත්වා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමඞ්ගීභූතා පරිචාරෙම, තස්මිං නො සමයෙ ගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො කාලඞ්කතො’’ති. එවං වුත්තෙ භො රෙණු රාජපුත්තො රාජානං දිසම්පතිං එතදවොච – ‘‘මා ඛො ත්වං, දෙව, ගොවින්දෙ බ්‍රාහ්මණෙ කාලඞ්කතෙ අතිබාළ්හං පරිදෙවෙසි. අත්ථි, දෙව, ගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ජොතිපාලො නාම මාණවො පුත්තො පණ්ඩිතතරො චෙව පිතරා, අලමත්ථදසතරො චෙව පිතරා; යෙපිස්ස පිතා අත්ථෙ අනුසාසි, තෙපි ජොතිපාලස්සෙව මාණවස්ස අනුසාසනියා’’ති. ‘‘එවං කුමාරා’’ති? ‘‘එවං දෙවා’’ති.

මහාගොවින්දවත්ථු

305. ‘‘අථ ඛො, භො, රාජා දිසම්පති අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, යෙන ජොතිපාලො නාම මාණවො තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා ජොතිපාලං මාණවං එවං වදෙහි – ‘භවමත්ථු භවන්තං ජොතිපාලං, රාජා දිසම්පති භවන්තං ජොතිපාලං මාණවං ආමන්තයති, රාජා දිසම්පති භොතො ජොතිපාලස්ස මාණවස්ස දස්සනකාමො’’’ති. ‘‘එවං, දෙවා’’ති ඛො, භො, සො පුරිසො දිසම්පතිස්ස රඤ්ඤො පටිස්සුත්වා යෙන ජොතිපාලො මාණවො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ජොතිපාලං මාණවං එතදවොච – ‘‘භවමත්ථු භවන්තං ජොතිපාලං, රාජා දිසම්පති භවන්තං ජොතිපාලං මාණවං ආමන්තයති , රාජා දිසම්පති භොතො ජොතිපාලස්ස

මාණවස්ස දස්සනකාමො''ති. ''එවං, භො''ති ඛො භො ජොතිපාලො මාණවො තස්ස පුරිසස්ස පටිස්සුත්වා යෙන රාජා දිසම්පති තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා දිසම්පතිනා රඤ්ඤා සද්ධිං සම්මොදි; සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො, භො, ජොතිපාලං මාණවං රාජා දිසම්පති එතදවොච – ''අනුසාසතු නො භවං ජොතිපාලො, මා නො භවං ජොතිපාලො අනුසාසනියා පච්චබ්‍යාහාසි. පෙත්තිකෙ තං ඨානෙ ඨපෙස්සාමි, ගොවින්දියෙ අභිසිඤ්චිස්සාමී''ති. ''එවං, භො''ති ඛො, භො, සො ජොතිපාලො මාණවො දිසම්පතිස්ස රඤ්ඤො පච්චස්සොසි. අථ ඛො, භො, රාජා දිසම්පති ජොතිපාලං මාණවං ගොවින්දියෙ අභිසිඤ්චි, තං පෙත්තිකෙ ඨානෙ ඨපෙසි. අභිසිත්තො ජොතිපාලො මාණවො ගොවින්දියෙ පෙත්තිකෙ ඨානෙ ඨපිතො යෙපිස්ස පිතා අත්ථෙ අනුසාසි තෙපි අත්ථෙ අනුසාසති, යෙපිස්ස පිතා අත්ථෙ නානුසාසි, තෙපි අත්ථෙ අනුසාසති; යෙපිස්ස පිතා කම්මන්තෙ අභිසම්භොසි, තෙපි කම්මන්තෙ අභිසම්භොති, යෙපිස්ස පිතා කම්මන්තෙ නාභිසම්භොසි, තෙපි කම්මන්තෙ අභිසම්භොති. තමෙනං මනුස්සා එවමාහංසු – ''ගොවින්දො වත, භො, බ්‍රාහ්මණො, මහාගොවින්දො වත, භො, බ්‍රාහ්මණො''ති. ඉමිනා ඛො එවං, භො, පරියායෙන ජොතිපාලස්ස මාණවස්ස ගොවින්දො මහාගොවින්දොත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි.

රජ්ජසංවිභජනං

306. ''අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන තෙ ඡ ඛත්තියා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ ඡ ඛත්තියෙ එතදවොච – ''දිසම්පති ඛො, භො, රාජා ජිණ්ණො වුද්ධො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, කො නු ඛො පන, භො, ජානාති ජීවිතං? ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං දිසම්පතිම්හි රඤ්ඤෙ කාලඞ්කතෙ රාජකත්තාරො රෙණුං රාජපුත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චෙය්‍යුං. ආයන්තු, භොන්තො, යෙන රෙණු රාජපුත්තො තෙනුපසඞ්කමථ; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුං රාජපුත්තං එවං වදෙථ – ''මයං ඛො භොතො රෙණුස්ස සහායා පියා මනාපා අප්පටිකූලා, යංසුඛො භවං තංසුඛා මයං, යංදුක්ඛො භවං තංදුක්ඛා මයං. දිසම්පති ඛො, භො, රාජා ජිණ්ණො වුද්ධො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, කො නු ඛො පන, භො, ජානාති ජීවිතං? ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං දිසම්පතිම්හි රඤ්ඤෙ කාලඞ්කතෙ රාජකත්තාරො භවන්තං රෙණුං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චෙය්‍යුං. සචෙ භවං රෙණු රජ්ජං ලභෙථ, සංවිභජෙථ නො රජ්ජෙනා''ති. ''එවං භො''ති ඛො, භො, තෙ ඡ ඛත්තියා මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පටිස්සුත්වා යෙන රෙණු රාජපුත්තො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුං රාජපුත්තං එතදවොචුං – ''මයං ඛො භොතො රෙණුස්ස සහායා පියා මනාපා අප්පටිකූලා ; යංසුඛො භවං තංසුඛා මයං, යංදුක්ඛො භවං තංදුක්ඛා මයං. දිසම්පති ඛො, භො, රාජා ජිණ්ණො වුද්ධො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො, කො නු ඛො පන භො ජානාති ජීවිතං? ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං දිසම්පතිම්හි රඤ්ඤෙ කාලඞ්කතෙ රාජකත්තාරො භවන්තං රෙණුං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චෙය්‍යුං. සචෙ භවං රෙණු රජ්ජං ලභෙථ, සංවිභජෙථ නො රජ්ජෙනා''ති. ''කො නු ඛො, භො, අඤ්ඤො මම විජිතෙ සුඛො භවෙථ [සුඛා භවෙය්‍යාථ (ක.), සුඛං භවෙය්‍යාථ, සුඛමෙධෙය්‍යාථ (සී. පී.),සුඛ මෙධෙථ (?)], අඤ්ඤත්‍ර භවන්තෙහි? සචාහං, භො, රජ්ජං ලභිස්සාමි, සංවිභජිස්සාමි වො රජ්ජෙනා'''ති.

307. ''අථ ඛො, භො, අහොරත්තානං අච්චයෙන රාජා දිසම්පති කාලමකාසි. දිසම්පතිම්හි රඤ්ඤෙ කාලඞ්කතෙ රාජකත්තාරො රෙණුං රාජපුත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. අභිසිත්තො රෙණු රජ්ජෙන පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන තෙ ඡ ඛත්තියා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ ඡ ඛත්තියෙ එතදවොච – ''දිසම්පති ඛො, භො, රාජා කාලඞ්කතො. අභිසිත්තො රෙණු රජ්ජෙන පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති. කො නු ඛො පන, භො, ජානාති, මදනීයා කාමා? ආයන්තු, භොන්තො, යෙන රෙණු රාජා තෙනුපසඞ්කමථ; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුං රාජානං එවං වදෙථ – දිසම්පති ඛො, භො, රාජා කාලඞ්කතො, අභිසිත්තො භවං රෙණු රජ්ජෙන, සරති භවං තං වචන'''න්ති?

308. '''එවං , භො''ති ඛො, භො, තෙ ඡ ඛත්තියා මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පටිස්සුත්වා යෙන රෙණු රාජා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුං රාජානං එතදවොචුං – ''දිසම්පති ඛො, භො, රාජා කාලඞ්කතො, අභිසිත්තො භවං රෙණු රජ්ජෙන, සරති භවං තං වචන''න්ති? ''සරාමහං, භො, තං වචනං [වචනන්ති (ස්‍යා. ක.)]. කො නු ඛො, භො, පහොති ඉමං මහාපථවිං උත්තරෙන ආයතං දක්ඛිණෙන සකටමුඛං සත්තධා සමං සුවිභත්තං විභජිතු''න්ති? ''කො නු ඛො, භො, අඤ්ඤො පහොති, අඤ්ඤත්‍ර මහාගොවින්දෙන බ්‍රාහ්මණෙනා''ති? අථ ඛො, භො, රෙණු රාජා අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසි – ''එහි ත්වං, අම්භො පුරිස, යෙන මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං එවං වදෙහි – 'රාජා තං, භන්තෙ, රෙණු ආමන්තෙතී'''ති. ''එවං දෙවා''ති ඛො, භො, සො පුරිසො රෙණුස්ස රඤ්ඤො පටිස්සුත්වා යෙන මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං එතදවොච – ''රාජා තං, භන්තෙ, රෙණු ආමන්තෙතී''ති. ''එවං, භො''ති ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො තස්ස පුරිසස්ස පටිස්සුත්වා යෙන රෙණු රාජා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුනා රඤ්ඤා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො, භො, මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං රෙණු රාජා එතදවොච – ''එතු, භවං ගොවින්දො, ඉමං මහාපථවිං උත්තරෙන ආයතං දක්ඛිණෙන සකටමුඛං සත්තධා සමං සුවිභත්තං විභජතූ''ති. ''එවං, භො''ති ඛො මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො රෙණුස්ස රඤ්ඤො පටිස්සුත්වා ඉමං මහාපථවිං උත්තරෙන ආයතං දක්ඛිණෙන සකටමුඛං සත්තධා සමං සුවිභත්තං විභජි. සබ්බානි සකටමුඛානි පට්ඨපෙසි [අට්ඨපෙසි (සී. පී.)]. තත්‍ර සුදං මජ්ඣෙ රෙණුස්ස රඤ්ඤො ජනපදො හොති.

309. දන්තපුරං කලිඞ්ගානං [කාලිඞ්ගානං (ස්‍යා. පී. ක.)], අස්සකානඤ්ච පොතනං.

මහෙසයං [මාහිස්සති (සී. ස්‍යා. පී.)] අවන්තීනං, සොවීරානඤ්ච රොරුකං.

මිථිලා ච විදෙහානං, චම්පා අඞ්ගෙසු මාපිතා;
බාරාණසී ච කාසීනං, එතෙ ගොවින්දමාපිතාති.

310. ‘‘අථ ඛො, භො, තෙ ඡ ඛත්තියා යථාසකෙන ලාභෙන අත්තමනා අහෙසුං පරිපුණ්ණසඞ්කප්පා – ‘‘යං වත නො අහොසි ඉච්ඡිතං, යං ආකඞ්ඛිතං, යං අධිප්පෙතං, යං අභිපත්ථිතං, තං නො ලද්ධ’’න්ති.

‘‘සත්තභු බ්‍රහ්මදත්තො ච, වෙස්සභු භරතො සහ;
රෙණු ද්වෙ ධතරට්ඨා ච, තදාසුං සත්ත භාරධා’ති.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

කිත්තිසද්දඅබ්භුග්ගමනං

311. ‘‘අථ ඛො, භො, තෙ ඡ ඛත්තියා යෙන මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං එතදවොචුං – ‘‘යථා ඛො භවං ගොවින්දො රෙණුස්ස රඤ්ඤො සහායො පියො මනාපො අප්පටිකූලො. එවමෙව ඛො භවං ගොවින්දො අම්හාකම්පි සහායො පියො මනාපො අප්පටිකූලො, අනුසාසතු නො භවං ගොවින්දො; මා නො භවං ගොවින්දො අනුසාසනියා පච්චබ්‍යාහාසී’’ති. ‘‘එවං, භො’’ති ඛො මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො තෙසං ඡන්නං ඛත්තියානං පච්චස්සොසි. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො සත්ත ච රාජානො ඛත්තියෙ මුද්ධාවසිත්තෙ රජ්ජෙ [මුද්ධාභිසිත්තෙ රජ්ජෙන (ස්‍යා.)] අනුසාසි, සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ සත්ත ච න්හාතකසතානි මන්තෙ වාචෙසි.

312. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අපරෙන සමයෙන එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡි [අබ්භුග්ගඤ්ඡි (සී. පී.)] – ‘‘සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙතී’’ති. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස එතදහොසි – ‘‘මය්හං ඛො එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – ‘සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙතී’ති. න ඛො පනාහං බ්‍රහ්මානං පස්සාමි, න බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙමි, න බ්‍රහ්මුනා සල්ලපාමි , න බ්‍රහ්මුනා මන්තෙමි. සුතං ඛො පන මෙතං බ්‍රාහ්මණානං වුද්ධානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘යො වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයති, කරුණං ඣානං ඣායති, සො බ්‍රහ්මානං පස්සති බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති බ්‍රහ්මුනා සල්ලපති බ්‍රහ්මුනා මන්තෙතී’ති. යංනූනාහං වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයෙය්‍යං, කරුණං ඣානං ඣායෙය්‍ය’’න්ති.

313. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන රෙණු රාජා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුං රාජානං එතදවොච – ‘‘මය්හං ඛො, භො, එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – ‘සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙතී’ති. න ඛො පනාහං, භො, බ්‍රහ්මානං පස්සාමි, න බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙමි, න බ්‍රහ්මුනා සල්ලපාමි, න බ්‍රහ්මුනා මන්තෙමි. සුතං ඛො පන මෙතං බ්‍රාහ්මණානං වුද්ධානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘යො වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයති, කරුණං ඣානං ඣායති, සො බ්‍රහ්මානං පස්සති, බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති බ්‍රහ්මුනා සල්ලපති බ්‍රහ්මුනා මන්තෙතී’ති. ඉච්ඡාමහං, භො, වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයිතුං, කරුණං ඣානං ඣායිතුං; නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන භත්තාභිහාරෙනා’’ති. ‘‘යස්සදානි භවං ගොවින්දො කාලං මඤ්ඤතී’’ති.

314. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන තෙ ඡ ඛත්තියා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ ඡ ඛත්තියෙ එතදවොච – ‘‘මය්හං ඛො, භො, එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – ‘සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙතී’ති. න ඛො පනාහං, භො, බ්‍රහ්මානං පස්සාමි, න බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙමි, න බ්‍රහ්මුනා සල්ලපාමි, න බ්‍රහ්මුනා මන්තෙමි. සුතං ඛො පන මෙතං බ්‍රාහ්මණානං වුද්ධානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං, ‘යො වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයති, කරුණං ඣානං ඣායති, සො බ්‍රහ්මානං පස්සති බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති බ්‍රහ්මුනා සල්ලපති බ්‍රහ්මුනා මන්තෙතී’ති. ඉච්ඡාමහං, භො, වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයිතුං, කරුණං ඣානං ඣායිතුං; නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන භත්තාභිහාරෙනා’’ති. ‘‘යස්සදානි භවං ගොවින්දො කාලං මඤ්ඤතී’’’ති.

315. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන තෙ සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා සත්ත ච න්හාතකසතානි තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ සත්ත ච න්හාතකසතානි එතදවොච – ‘‘මය්හං ඛො, භො, එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – ‘සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙතී’ති. න ඛො පනාහං, භො,

බ්‍රහ්මානං පස්සාමි, න බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙමි, න බ්‍රහ්මුනා සල්ලපාමි, න බ්‍රහ්මුනා මන්තෙමි. සුතං ඛො පන මෙතං බ්‍රාහ්මණානං වුද්ධානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘යො වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයති, කරුණං ඣානං ඣායති, සො බ්‍රහ්මානං පස්සති, බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති, බ්‍රහ්මුනා සල්ලපති, බ්‍රහ්මුනා මන්තෙතී’ති. තෙන හි, භො, යථාසුතෙ යථාපරියත්තෙ මන්තෙ විත්ථාරෙන සජ්ඣායං කරොථ, අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච මන්තෙ වාචෙථ; ඉච්ඡාමහං, භො, වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයිතුං, කරුණං ඣානං ඣායිතුං; නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන භත්තාභිහාරෙනා’’ති. ‘‘යස්ස දානි භවං ගොවින්දො කාලං මඤ්ඤතී’’ති.

316. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන චත්තාරීසා භරියා සාදිසියො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා චත්තාරීසා භරියා සාදිසියො එතදවොච – ‘‘මය්හං ඛො, භොතී, එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – ‘සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙතී’ති. න ඛො පනාහං, භොතී, බ්‍රහ්මානං පස්සාමි, න බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙමි, න බ්‍රහ්මුනා සල්ලපාමි, න බ්‍රහ්මුනා මන්තෙමි. සුතං ඛො පන මෙතං බ්‍රාහ්මණානං වුද්ධානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං ‘යො වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයති, කරුණං ඣානං ඣායති, සො බ්‍රහ්මානං පස්සති, බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති, බ්‍රහ්මුනා සල්ලපති, බ්‍රහ්මුනා මන්තෙතීති, ඉච්ඡාමහං, භොතී, වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයිතුං, කරුණං ඣානං ඣායිතුං; නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන භත්තාභිහාරෙනා’’ති. ‘‘යස්ස දානි භවං ගොවින්දො කාලං මඤ්ඤතී’’’ති.

317. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො පුරත්ථිමෙන නගරස්ස නවං සන්ධාගාරං කාරාපෙත්වා වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයි, කරුණං ඣානං ඣායි; නාස්සුධ කොචි උපසඞ්කමති [උපසඞ්කමි (පී.)] අඤ්ඤත්‍ර එකෙන භත්තාභිහාරෙන. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන අහුදෙව උක්කණ්ඨනා අහු පරිතස්සනා – ‘‘සුතං ඛො පන මෙතං බ්‍රාහ්මණානං වුද්ධානං මහල්ලකානං ආචරියපාචරියානං භාසමානානං – ‘යො වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ පටිසල්ලීයති, කරුණං ඣානං ඣායති, සො බ්‍රහ්මානං පස්සති, බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති බ්‍රහ්මුනා සල්ලපති බ්‍රහ්මුනා මන්තෙතී’ති. න ඛො පනාහං බ්‍රහ්මානං පස්සාමි, න බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙමි න බ්‍රහ්මුනා සල්ලපාමි න බ්‍රහ්මුනා මන්තෙමී’’’ති.

බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡා

318. ‘‘අථ ඛො, භො, බ්‍රහ්මා සනඞ්කුමාරො මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව, බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අහුදෙව භයං අහු ඡම්භිතත්තං අහු ලොමහංසො යථා තං අදිට්ඨපුබ්බං රූපං දිස්වා. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො භීතො සංවිග්ගො ලොමහට්ඨජාතො බ්‍රහ්මානං සනඞ්කුමාරං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

‘‘‘වණ්ණවා යසවා සිරිමා, කො නු ත්වමසි මාරිස;
අජානන්තා තං පුච්ඡාම, කථං ජානෙමු තං මය’’න්ති.

‘‘මං වෙ කුමාරං ජානන්ති, බ්‍රහ්මලොකෙ සනන්තනං [සනන්තිච (ක.)];
සබ්බෙ ජානන්ති මං දෙවා, එවං ගොවින්ද ජානහි’’.

‘‘‘ආසනං උදකං පජ්ජං, මධුසාකඤ්ච [මධුපාකඤ්ච (සී. ස්‍යා. පී.)] බ්‍රහ්මුනො;
අග්ඝෙ භවන්තං පුච්ඡාම, අග්ඝං කුරුතු නො භවං’’.

‘‘පටිග්ගණ්හාම තෙ අග්ඝං, යං ත්වං ගොවින්ද භාසසි;
දිට්ඨධම්මහිතත්ථාය, සම්පරාය සුඛාය ච;
කතාවකාසො පුච්ඡස්සු, යං කිඤ්චි අභිපත්ථිත’’න්ති.

319. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස එතදහොසි – ‘‘කතාවකාසො ඛොම්හි බ්‍රහ්මුනා සනඞ්කුමාරෙන. කිං නු ඛො අහං බ්‍රහ්මානං සනඞ්කුමාරං පුච්ඡෙය්‍යං දිට්ඨධම්මිකං වා අත්ථං සම්පරායිකං වා’ති? අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස එතදහොසි – ‘කුසලො ඛො අහං දිට්ඨධම්මිකානං අත්ථානං, අඤ්ඤෙපි මං දිට්ඨධම්මිකං අත්ථං පුච්ඡන්ති. යංනූනාහං බ්‍රහ්මානං සනඞ්කුමාරං සම්පරායිකඤ්ඤෙව අත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං සනඞ්කුමාරං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

‘‘පුච්ඡාමි බ්‍රහ්මානං සනඞ්කුමාරං,
කඞ්ඛී අකඞ්ඛිං පරවෙදියෙසු;
කත්ථට්ඨිතො කිම්හි ච සික්ඛමානො,
පප්පොති මච්චො අමතං බ්‍රහ්මලොක’’න්ති.

‘‘හිත්වා මමත්තං මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ,
එකොදිභූතො කරුණෙධිමුත්තො [කරුණාධිමුත්තො (සී.ස්‍යා. පී.)];
නිරාමගන්ධො විරතො මෙථුනස්මා,
එත්ථට්ඨිතො එත්ථ ච සික්ඛමානො;
පප්පොති මච්චො අමතං බ්‍රහ්මලොක’’න්ති.

320. ‘‘හිත්වා මමත්ත’න්ති අහං භොතො ආජානාමි. ඉධෙකච්චො අප්පං වා භොගක්ඛන්ධං පහාය මහන්තං වා භොගක්ඛන්ධං පහාය අප්පං වා ඤාතිපරිවට්ටං පහාය මහන්තං වා ඤාතිපරිවට්ටං පහාය කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජති, ‘ඉති හිත්වා මමත්ත’න්ති අහං භොතො ආජානාමි. ‘එකොදිභූතො’ති අහං භොතො ආජානාමි. ඉධෙකච්චො විවිත්තං සෙනාසනං භජති අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාලපුඤ්ජං, ඉති එකොදිභූතො’ති අහං භොතො ආජානාමි. ‘කරුණෙධිමුත්තො’ති අහං භොතො ආජානාමි. ඉධෙකච්චො කරුණාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධොතිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං කරුණාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. ඉති ‘කරුණෙධිමුත්තො’ති අහං භොතො ආජානාමි. ආමගන්ධෙ ච ඛො අහං භොතො භාසමානස්ස න ආජානාමි.

‘‘කෙ ආමගන්ධා මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ,
එතෙ අවිද්වා ඉධ බ්‍රූහි ධීර;
කෙනාවටා [කෙනාවුටා (ස්‍යා.)] වාති පජා කුරුතු [කුරුරූ (ස්‍යා.), කුරුට්ඨරූ (පී.), කුරුරු (?)],
ආපායිකා නිවුතබ්‍රහ්මලොකා’’ති.

‘‘කොධො මොසවජ්ජං නිකති ච දුබ්භො,
කදරියතා අතිමානො උසූයා;
ඉච්ඡා විවිච්ඡා පරහෙඨනා ච,
ලොභො ච දොසො ච මදො ච මොහො;
එතෙසු යුත්තා අනිරාමගන්ධා,
ආපායිකා නිවුතබ්‍රහ්මලොකා’’ති.

‘‘යථා ඛො අහං භොතො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස ආජානාමි. තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා. පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය’’න්ති. ‘‘යස්සදානි භවං ගොවින්දො කාලං මඤ්ඤතී’’ති.

රෙණුරාජආමන්තනා

321. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන රෙණු රාජා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා රෙණුං රාජානං එතදවොච – ‘‘අඤ්ඤං දානි භවං පුරොහිතං පරියෙසතු, යො භොතො රජ්ජං අනුසාසිස්සති. ඉච්ඡාමහං, භො , අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතුං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා. පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය’’න්ති.

‘‘ආමන්තයාමි රාජානං, රෙණුං භූමිපතිං අහං;
ත්වං පජානස්සු රජ්ජෙන, නාහං පොරොහිච්චෙ රමෙ’’.

‘‘සචෙ තෙ ඌනං කාමෙහි, අහං පරිපූරයාමි තෙ;
යො තං හිංසති වාරෙමි, භූමිසෙනාපති අහං;
තුවං පිතා අහං පුත්තො, මා නො ගොවින්ද පාජහි’’ [පාජෙහි (අට්ඨකථායං සංවණ්ණිතපාඨන්තරං)].

‘‘නමත්ථි ඌනං කාමෙහි, හිංසිතා මෙ න විජ්ජති;
අමනුස්සවචො සුත්වා, තස්මාහං න ගහෙ රමෙ’’.

‘‘අමනුස්සො කථංවණ්ණො, කිං තෙ අත්ථං අභාසථ;
යඤ්ච සුත්වා ජහාසි නො, ගෙහෙ අම්හෙ ච කෙවලී’’.

‘‘උපවුත්ථස්ස මෙ පුබ්බෙ, යිට්ඨුකාමස්ස මෙ සතො;
අග්ගි පජ්ජලිතො ආසි, කුසපත්තපරිත්ථතො’’.

‘‘තතො මෙ බ්‍රහ්මා පාතුරහු, බ්‍රහ්මලොකා සනන්තනො;
සො මෙ පඤ්හං වියාකාසි, තං සුත්වා න ගහෙ රමෙ’’.

‘‘සද්දහාමි අහං භොතො, යං ත්වං ගොවින්ද භාසසි;
අමනුස්සවචො සුත්වා, කථං වත්තෙථ අඤ්ඤථා.

‘‘තෙ තං අනුවත්තිස්සාම, සත්ථා ගොවින්ද නො භවං;
මණි යථා වෙළුරියො, අකාචො විමලො සුභො;
එවං සුද්ධා චරිස්සාම, ගොවින්දස්සානුසාසනෙ’’ති.

‘‘‘සචෙ භවං ගොවින්දො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සති, මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම. අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී’’ති.

ඡ ඛත්තියආමන්තනා

322. ‘‘අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන තෙ ඡ ඛත්තියා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ ඡ ඛත්තියෙ එතදවොච – ‘‘අඤ්ඤං දානි භවන්තො පුරොහිතං පරියෙසන්තු, යො භවන්තානං රජ්ජෙ අනුසාසිස්සති. ඉච්ඡාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතුං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා. පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය’’න්ති. අථ ඛො, භො, තෙ ඡ ඛත්තියා එකමන්තං අපක්කම්ම එවං සමචින්තෙසුං – ‘‘ඉමෙ ඛො බ්‍රාහ්මණා නාම ධනලුද්ධා; යංනූන මයං මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං ධනෙන සික්ඛෙය්‍යාමා’’ති. තෙ මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘‘සංවිජ්ජති ඛො, භො, ඉමෙසු සත්තසු රජ්ජෙසු පහූතං සාපතෙය්‍යං, තතො භොතො යාවතකෙන අත්ථො, තාවතකං ආහරීයත’’න්ති. ‘‘අලං, භො, මමපිදං පහූතං සාපතෙය්‍යං භවන්තානංයෙව වාහසා. තමහං සබ්බං පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාමි. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය’’න්ති. අථ ඛො, භො, තෙ ඡ ඛත්තියා එකමන්තං අපක්කම්ම එවං සමචින්තෙසුං – ‘‘ඉමෙ ඛො බ්‍රාහ්මණා නාම ඉත්ථිලුද්ධා; යංනූන මයං මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං ඉත්ථීහි සික්ඛෙය්‍යාමා’’ති. තෙ මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහංසු – ‘‘සංවිජ්ජන්ති ඛො, භො, ඉමෙසු සත්තසු රජ්ජෙසු පහූතා ඉත්ථියො, තතො භොතො යාවතිකාහි අත්ථො, තාවතිකා ආනීයත’’න්ති. ‘‘අලං, භො, මමපිමා [මමපිතා (ක.), මමපි (සී.)] චත්තාරීසා භරියා සාදිසියො. තාපාහං සබ්බා පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාමි. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරියන්ති’’.

323. ‘‘සචෙ භවං ගොවින්දො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සති, මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතීති.

‘‘සචෙ ජහථ කාමානි, යත්ථ සත්තො පුථුජ්ජනො;
ආරම්භව්හො දළ්හා හොථ, ඛන්තිබලසමාහිතා.

‘‘එස මග්ගො උජුමග්ගො, එස මග්ගො අනුත්තරො;
සද්ධම්මො සබ්භි රක්ඛිතො, බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියාති.

‘‘තෙන හි භවං ගොවින්දො සත්ත වස්සානි ආගමෙතු. සත්තන්නං වස්සානං අච්චයෙන මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී’’ති.

‘‘‘අතිචිරං ඛො, භො, සත්ත වස්සානි, නාහං සක්කොමි, භවන්තෙ, සත්ත වස්සානි ආගමෙතුං. කො නු ඛො පන, භො, ජානාති ජීවිතානං! ගමනීයො සම්පරායො, මන්තායං [මන්තාය (බහූසු)] බොද්ධබ්බං, කත්තබ්බං කුසලං, චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියං, නත්ථි ජාතස්ස අමරණං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය’’’න්ති. ‘‘තෙන හි භවං ගොවින්දො ඡබ්බස්සානි ආගමෙතු…පෙ…. පඤ්ච වස්සානි ආගමෙතු… චත්තාරි වස්සානි ආගමෙතු… තීණි වස්සානි ආගමෙතු… ද්වෙ වස්සානි ආගමෙතු… එකං වස්සං ආගමෙතු, එකස්ස වස්සස්ස අච්චයෙන මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී’’ති.

‘‘‘අතිචිරං ඛො, භො, එකං වස්සං, නාහං සක්කොමි භවන්තෙ එකං වස්සං ආගමෙතුං. කො නු ඛො පන, භො, ජානාති ජීවිතානං! ගමනීයො සම්පරායො, මන්තායං බොද්ධබ්බං, කත්තබ්බං කුසලං , චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියං, නත්ථි ජාතස්ස අමරණං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය’’න්ති. ‘‘තෙන හි භවං ගොවින්දො සත්ත මාසානි ආගමෙතු, සත්තන්නං මාසානං අච්චයෙන මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී’’ති.

‘‘‘අතිචිරං ඛො, භො, සත්ත මාසානි, නාහං සක්කොමි භවන්තෙ සත්ත මාසානි ආගමෙතුං. කො නු ඛො පන, භො, ජානාති ජීවිතානං. ගමනීයො සම්පරායො, මන්තායං බොද්ධබ්බං , කත්තබ්බං කුසලං, චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියං,

නත්ථි ජාතස්ස අමරණං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය''න්ති.

'''තෙන හි භවං ගොවින්දො ඡ මාසානි ආගමෙතු...පෙ.... පඤ්ච මාසානි ආගමෙතු... චත්තාරි මාසානි ආගමෙතු... තීණි මාසානි ආගමෙතු... ද්වෙ මාසානි ආගමෙතු... එකං මාසං ආගමෙතු... අද්ධමාසං ආගමෙතු, අද්ධමාසස්ස අච්චයෙන මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී''ති.

'''අතිචිරං ඛො, භො, අද්ධමාසො, නාහං සක්කොමි භවන්තෙ අද්ධමාසං ආගමෙතුං. කො නු ඛො පන, භො, ජානාති ජීවිතානං! ගමනීයො සම්පරායො, මන්තායං බොද්ධබ්බං, කත්තබ්බං කුසලං, චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියං, නත්ථි ජාතස්ස අමරණං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය''න්ති. ''තෙන හි භවං ගොවින්දො සත්තාහං ආගමෙතු, යාව මයං සකෙ පුත්තභාතරො රජ්ජෙන [රජ්ජෙ (සයා.)] අනුසාසිස්සාම, සත්තාහස්ස අච්චයෙන මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී''ති. ''න චිරං ඛො, භො, සත්තාහං, ආගමෙස්සාමහං භවන්තෙ සත්තාහ''න්ති.

බ්‍රාහ්මණමහාසාලාදීනං ආමන්තනා

324. ''අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන තෙ සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා සත්ත ච න්හාතකසතානි තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ සත්ත ච න්හාතකසතානි එතදවොච – ''අඤ්ඤං දානි භවන්තො ආචරියං පරියෙසන්තු, යො භවන්තානං මන්තෙ වාචෙස්සති. ඉච්ඡාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතුං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස. තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා, පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය''න්ති. ''මා භවං ගොවින්දො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි. පබ්බජ්ජා, භො, අප්පෙසක්ඛා ච අප්පලාභා ච; බ්‍රහ්මඤ්ඤං මහෙසක්ඛඤ්ච මහාලාභඤ්චා''ති. ''මා භවන්තො එවං අවචුත්ථ – ''පබ්බජ්ජා අප්පෙසක්ඛා ච අප්පලාභා ච, බ්‍රහ්මඤ්ඤං මහෙසක්ඛඤ්ච මහාලාභඤ්චා''ති. කො නු ඛො, භො, අඤ්ඤත්‍ර මයා මහෙසක්ඛතරො වා මහාලාභතරො වා! අහඤ්හි, භො, එතරහි රාජාව රඤ්ඤං බ්‍රහ්මාව බ්‍රාහ්මණානං [බ්‍රහ්මානං (සී. පී. ක.)] දෙවතාව ගහපතිකානං. තමහං සබ්බං පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාමි. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා. පබ්බජිස්සාමහං, භො, අගාරස්මා අනගාරිය''න්ති. ''සචෙ භවං ගොවින්දො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සති, මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී''ති.

භරියානං ආමන්තනා

325. ''අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො යෙන චත්තාරීසා භරියා සාදිසියො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා චත්තාරීසා භරියා සාදිසියො එතදවොච – ''යා භොතීනං ඉච්ඡති, සකානි වා ඤාතිකුලානි ගච්ඡතු අඤ්ඤං වා භත්තාරං පරියෙසතු. ඉච්ඡාමහං, භොතී, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතුං. යථා ඛො පන මෙ සුතං බ්‍රහ්මුනො ආමගන්ධෙ භාසමානස්ස, තෙ න සුනිම්මදයා අගාරං අජ්ඣාවසතා. පබ්බජිස්සාමහං, භොතී, අගාරස්මා අනගාරිය''න්ති. ''ත්වඤ්ඤෙව නො ඤාති ඤාතිකාමානං, ත්වං පන භත්තා භත්තුකාමානං. සචෙ භවං ගොවින්දො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සති, මයම්පි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිස්සාම, අථ යා තෙ ගති, සා නො ගති භවිස්සතී''ති.

මහාගොවින්දපබ්බජ්ජා

326. ''අථ ඛො, භො, මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙන කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි. පබ්බජිතං පන මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං සත්ත ච රාජානො ඛත්තියා මුද්ධාවසිත්තා සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලා සත්ත ච න්හාතකසතානි චත්තාරීසා ච භරියා සාදිසියො අනෙකානි ච ඛත්තියසහස්සානි අනෙකානි ච බ්‍රාහ්මණසහස්සානි අනෙකානි ච ගහපතිසහස්සානි අනෙකෙහි ච ඉත්ථාගාරෙහි ඉත්ථියො කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා මහාගොවින්දං බ්‍රාහ්මණං අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතං අනුපබ්බජිංසු. තාය සුදං, භො, පරිසාය පරිවුතො මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො ගාමනිගමරාජධානීසු චාරිකං චරති. යං ඛො පන, භො, තෙන සමයෙන මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො ගාමං වා නිගමං වා උපසඞ්කමති, තත්ථ රාජාව හොති රඤ්ඤං, බ්‍රහ්මාව බ්‍රාහ්මණානං, දෙවතාව ගහපතිකානං. තෙන ඛො පන සමයෙන මනුස්සා ඛිපන්ති වා උපක්ඛලන්ති වා තෙ එවමාහංසු – ''නමත්ථු මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස, නමත්ථු සත්ත පුරොහිතස්සා'''ති.

327. ''මහාගොවින්දො, භො, බ්‍රාහ්මණො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහාසි, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහාසි. කරුණාසහගතෙන චෙතසා... පෙ.... මුදිතාසහගතෙන චෙතසා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා...පෙ.... අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහාසි සාවකානඤ්ච බ්‍රහ්මලොකසහබ්‍යතාය මග්ගං දෙසෙසි.

328. ‘‘යෙ ඛො පන, භො, තෙන සමයෙන මහාගොවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සාවකා සබ්බෙන සබ්බං සාසනං ආජානිංසු. තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං බ්‍රහ්මලොකං උපපජ්ජිංසු. යෙ න සබ්බෙන සබ්බං සාසනං ආජානිංසු, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අප්පෙකච්චෙ පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු; අප්පෙකච්චෙ නිම්මානරතීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු; අප්පෙකච්චෙ තුසිතානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු; අප්පෙකච්චෙ යාමානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු; අප්පෙකච්චෙ තාවතිංසානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු; අප්පෙකච්චෙ චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු; යෙ සබ්බනිහීනං කායං පරිපූරෙසුං තෙ ගන්ධබ්බකායං පරිපූරෙසුං. ඉති ඛො, භො [පන (ස්‍යා. ක.)], සබ්බෙසංයෙව තෙසං කුලපුත්තානං අමොඝා පබ්බජ්ජා අහොසි අවඤ්ඣා සඵලා සඋද්‍රයා’’’ති.

329. ‘‘සරති තං භගවා’’ති? ‘‘සරාමහං, පඤ්චසිඛ. අහං තෙන සමයෙන මහාගොවින්දො බ්‍රාහ්මණො අහොසිං. අහං තෙසං සාවකානං බ්‍රහ්මලොකසහබ්‍යතාය මග්ගං දෙසෙසිං. තං ඛො පන මෙ, පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මචරියං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති, යාවදෙව බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා.

ඉදං ඛො පන මෙ, පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මචරියං එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. කතමඤ්ච තං, පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මචරියං එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි. ඉදං ඛො තං, පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මචරියං එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

330. ‘‘යෙ ඛො පන මෙ, පඤ්චසිඛ, සාවකා සබ්බෙන සබ්බං සාසනං ආජානන්ති, තෙ ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති; යෙ න සබ්බෙන සබ්බං සාසනං ආජානන්ති, තෙ පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා ඔපපාතිකා හොන්ති තත්ථ පරිනිබ්බායිනො අනාවත්තිධම්මා තස්මා ලොකා. යෙ න සබ්බෙන සබ්බං සාසනං ආජානන්ති, අප්පෙකච්චෙ තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා රාගදොසමොහානං තනුත්තා සකදාගාමිනො හොන්ති සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති [කරොන්ති (සී. පී.)]. යෙ න සබ්බෙන සබ්බං සාසනං ආජානන්ති, අප්පෙකච්චෙ තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නා හොන්ති අවිනිපාතධම්මා නියතා සම්බොධිපරායණා. ඉති ඛො, පඤ්චසිඛ, සබ්බෙසංයෙව ඉමෙසං කුලපුත්තානං අමොඝා පබ්බජ්ජා [පබ්බජා අහොසි (ක.)] අවඤ්ඣා සඵලා සඋද්‍රයා’’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බපුත්තො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායීති.

මහාගොවින්දසුත්තං නිට්ඨිතං ඡට්ඨං.

7. මහාසමයසුත්තං

331. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං මහාවනෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සබ්බෙහෙව අරහන්තෙහි; දසහි ච ලොකධාතූහි දෙවතා යෙභුය්‍යෙන සන්නිපතිතා හොන්ති භගවන්තං දස්සනාය භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. අථ ඛො චතුන්නං සුද්ධාවාසකායිකානං දෙවතානං [දෙවානං (සී. ස්‍යා. පී.)] එතදහොසි – ‘‘අයං ඛො භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං මහාවනෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සබ්බෙහෙව අරහන්තෙහි; දසහි ච ලොකධාතූහි දෙවතා යෙභුය්‍යෙන සන්නිපතිතා හොන්ති භගවන්තං දස්සනාය භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. යංනූන මයම්පි යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාම; උපසඞ්කමිත්වා භගවතො සන්තිකෙ පච්චෙකං ගාථං [පච්චෙකගාථං (සී. ස්‍යා. පී.), පච්චෙකගාථා (ක. සී.)] භාසෙය්‍යාමා’’ති.

332. අථ ඛො තා දෙවතා සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය , එවමෙව සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු අන්තරහිතා භගවතො පුරතො පාතුරහෙසුං. අථ ඛො තා දෙවතා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා ඛො එකා දෙවතා භගවතො සන්තිකෙ ඉමං ගාථං අභාසි –

‘‘මහාසමයො පවනස්මිං, දෙවකායා සමාගතා;
ආගතම්හ ඉමං ධම්මසමයං, දක්ඛිතායෙ අපරාජිතසඞ්ඝ’’න්ති.

අථ ඛො අපරා දෙවතා භගවතො සන්තිකෙ ඉමං ගාථං අභාසි –

‘‘තත්‍ර භික්ඛවො සමාදහංසු, චිත්තමත්තනො උජුකං අකංසු [උජුකමකංසු (සී. ස්‍යා. පී.)];
සාරථීව නෙත්තානි ගහෙත්වා, ඉන්ද්‍රියානි රක්ඛන්ති පණ්ඩිතා’’ති.

අථ ඛො අපරා දෙවතා භගවතො සන්තිකෙ ඉමං ගාථං අභාසි –

‘‘ඡෙත්වා ඛීලං ඡෙත්වා පලිඝං, ඉන්දඛීලං ඌහච්ච [උහච්ච (ක.)] මනෙජා;
තෙ චරන්ති සුද්ධා විමලා, චක්ඛුමතා සුදන්තා සුසුනාගා’’ති.

අථ ඛො අපරා දෙවතා භගවතො සන්තිකෙ ඉමං ගාථං අභාසි –

‘‘යෙකෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ, න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං;
පහාය මානුසං දෙහං, දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්තී’’ති.

දෙවතාසන්නිපාතා

333. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘යෙභුය්‍යෙන, භික්ඛවෙ, දසසු ලොකධාතූසු දෙවතා සන්නිපතිතා හොන්ති [( ) සී. ඉපොත්ථකෙසු නත්ථි], තථාගතං දස්සනාය භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච . යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතංපරමායෙව [එතපරමායෙව (සී. ස්‍යා. පී.)] දෙවතා සන්නිපතිතා අහෙසුං සෙය්‍යථාපි මය්හං එතරහි. යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතංපරමායෙව දෙවතා සන්නිපතිතා භවිස්සන්ති සෙය්‍යථාපි මය්හං එතරහි. ආචික්ඛිස්සාමි, භික්ඛවෙ, දෙවකායානං නාමානි; කිත්තයිස්සාමි, භික්ඛවෙ, දෙවකායානං නාමානි; දෙසෙස්සාමි, භික්ඛවෙ, දෙවකායානං නාමානි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං.

334. භගවා එතදවොච –

‘‘සිලොකමනුකස්සාමි, යත්ථ භුම්මා තදස්සිතා;
යෙ සිතා ගිරිගබ්භරං, පහිතත්තා සමාහිතා.

‘‘පුථූසීහාව සල්ලීනා, ලොමහංසාභිසම්භුනො;
ඔදාතමනසා සුද්ධා, විප්පසන්නමනාවිලා’’ [විප්පසන්නාමනාවිලා (පී. ක.)].

භියො පඤ්චසතෙ ඤත්වා, වනෙ කාපිලවත්ථවෙ;
තතො ආමන්තයී සත්ථා, සාවකෙ සාසනෙ රතෙ.

‘‘දෙවකායා අභික්කන්තා, තෙ විජානාථ භික්ඛවො’’;

තෙ ච ආතප්පමකරුං, සුත්වා බුද්ධස්ස සාසනං.

තෙසං පාතුරහු ඤාණං, අමනුස්සානදස්සනං;
අප්පෙකෙ සතමද්දක්ඛුං, සහස්සං අථ සත්තරිං.

සතං එකෙ සහස්සානං, අමනුස්සානමද්දසුං;
අප්පෙකෙනන්තමද්දක්ඛුං , දිසා සබ්බා ඵුටා අහුං.

තඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤාය, වවත්ථිත්වාන [වවක්ඛිත්වාන (සී. ස්‍යා. පී.), අවෙක්ඛිත්වාන (ටීකා)] චක්ඛුමා;
තතො ආමන්තයී සත්ථා, සාවකෙ සාසනෙ රතෙ.

‘‘දෙවකායා අභික්කන්තා, තෙ විජානාථ භික්ඛවො;
යෙ වොහං කිත්තයිස්සාමි, ගිරාහි අනුපුබ්බසො.

335.‘‘සත්තසහස්සා තෙ යක්ඛා, භුම්මා කාපිලවත්ථවා.

ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘ඡසහස්සා හෙමවතා, යක්ඛා නානත්තවණ්ණිනො;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො [ජුතීමන්තො (සී. පී.)], වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘සාතාගිරා තිසහස්සා, යක්ඛා නානත්තවණ්ණිනො;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘ඉච්චෙතෙ සොළසසහස්සා, යක්ඛා නානත්තවණ්ණිනො;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘වෙස්සාමිත්තා පඤ්චසතා, යක්ඛා නානත්තවණ්ණිනො;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘කුම්භීරො රාජගහිකො, වෙපුල්ලස්ස නිවෙසනං;
භියෝ‍යා නං සතසහස්සං, යක්ඛානං පයිරුපාසති;
කුම්භීරො රාජගහිකො, සොපාගා සමිතිං වනං.

336.‘‘පුරිමඤ්ච දිසං රාජා, ධතරට්ඨො පසාසති.

ගන්ධබ්බානං අධිපති, මහාරාජා යසස්සිසො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, ඉන්දනාමා මහබ්බලා;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘දක්ඛිණඤ්ච දිසං රාජා, විරූළ්හො තං පසාසති [තප්පසාසති (ස්‍යා.)];
කුම්භණ්ඩානං අධිපති, මහාරාජා යසස්සිසො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, ඉන්දනාමා මහබ්බලා;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘පච්ඡිමඤ්ච දිසං රාජා, විරූපක්ඛො පසාසති;
නාගානඤ්ච අධිපති, මහාරාජා යසස්සිසො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, ඉන්දනාමා මහබ්බලා;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘උත්තරඤ්ච දිසං රාජා, කුවෙරො තං පසාසති;
යක්ඛානඤ්ච අධිපති, මහාරාජා යසස්සිසො.

‘‘පුත්තාපි තස්ස බහවො, ඉන්දනාමා මහබ්බලා;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘පුරිමං දිසං ධතරට්ඨො, දක්ඛිණෙන විරූළ්හකො;
පච්ඡිමෙන විරූපක්ඛො, කුවෙරො උත්තරං දිසං.

‘‘චත්තාරො තෙ මහාරාජා, සමන්තා චතුරො දිසා;
දද්දල්ලමානා [දද්දළ්හමානා (ක.)] අට්ඨංසු, වනෙ කාපිලවත්ථවෙ.

337.‘‘තෙසං මායාවිනො දාසා, ආගුං [ආගූ (ස්‍යා.), ආගු (සී. පී.) එවමුපරිපි] වඤ්චනිකා සඨා.

මායා කුටෙණ්ඩු විටෙණ්ඩු [වෙටෙණ්ඩු (සී. ස්‍යා. පී.)], විටුච්ච [විටූ ච (ස්‍යා.)] විටුටො සහ.

‘‘චන්දනො කාමසෙට්ඨො ච, කින්නිඝණ්ඩු [කින්නුඝණ්ඩු (සී. ස්‍යා. පී.)] නිඝණ්ඩු ච;
පනාදො ඔපමඤ්ඤො ච, දෙවසූතො ච මාතලි.

‘‘චිත්තසෙනො ච ගන්ධබ්බො, නළොරාජා ජනෙසභො [ජනොසභො (ස්‍යා.)];
ආගා පඤ්චසිඛො චෙව, තිම්බරූ සූරියවච්චසා [සූරියවච්චසා (සී. පී.)].

‘‘එතෙ චඤ්ඤෙ ච රාජානො, ගන්ධබ්බා සහ රාජුභි;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

338.‘‘අථාගුං නාගසා නාගා, වෙසාලා සහතච්ඡකා.

කම්බලස්සතරා ආගුං, පායාගා සහ ඤාතිභි.

‘‘යාමුනා ධතරට්ඨා ච, ආගූ නාගා යසස්සිනො;
එරාවණො මහානාගො, සොපාගා සමිතිං වනං.

‘‘යෙ නාගරාජෙ සහසා හරන්ති, දිබ්බා දිජා පක්ඛි විසුද්ධචක්ඛූ;
වෙහායසා [වෙහාසයා (සී. පී.)] තෙ වනමජ්ඣපත්තා, චිත්‍රා සුපණ්ණා ඉති තෙස නාමං.

‘‘අභයං තදා නාගරාජානමාසි, සුපණ්ණතො ඛෙමමකාසි බුද්ධො;
සණ්හාහි වාචාහි උපව්හයන්තා, නාගා සුපණ්ණා සරණමකංසු බුද්ධං.

339.‘‘ජිතා වජිරහත්ථෙන, සමුද්දං අසුරාසිතා.

භාතරො වාසවස්සෙතෙ, ඉද්ධිමන්තො යසස්සිනො.

‘‘කාලකඤ්චා මහාභිස්මා [කාලකඤ්ජා මහාභිංසා (සී. පී.)], අසුරා දානවෙඝසා;
වෙපචිත්ති සුචිත්ති ච, පහාරාදො නමුචී සහ.

‘‘සතඤ්ච බලිපුත්තානං, සබ්බෙ වෙරොචනාමකා;
සන්නය්හිත්වා බලිසෙනං [බලීසෙනං (ස්‍යා.)], රාහුභද්දමුපාගමුං;
සමයොදානි භද්දන්තෙ, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

340.‘‘ආපො ච දෙවා පථවී, තෙජො වායො තදාගමුං.

වරුණා වාරණා [වාරුණා (ස්‍යා.)] දෙවා, සොමො ච යසසා සහ.

‘‘මෙත්තා කරුණා කායිකා, ආගුං දෙවා යසස්සිනො;
දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො.

‘‘ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘වෙණ්ඩුදෙවා සහලි ච [වෙණ්හුච දෙවා සහලීච (සී. පී.)], අසමා ච දුවෙ යමා;
චන්දස්සූපනිසා දෙවා, චන්දමාගුං පුරක්ඛත්වා.

‘‘සූරියස්සූපනිසා [සුරියස්සූපනිසා (සී. ස්‍යා. පී.)] දෙවා, සූරියමාගුං පුරක්ඛත්වා;
නක්ඛත්තානි පුරක්ඛත්වා, ආගුං මන්දවලාහකා.

‘‘වසූනං වාසවො සෙට්ඨො, සක්කොපාගා පුරින්දදො;
දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො.

‘‘ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘අථාගුං සහභූ දෙවා, ජලමග්ගිසිඛාරිව;
අරිට්ඨකා ච රොජා ච, උමාපුප්ඵනිභාසිනො.

‘‘වරුණා සහධම්මා ච, අච්චුතා ච අනෙජකා;
සූලෙය්‍යරුචිරා ආගුං, ආගුං වාසවනෙසිනො;
දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො.

‘‘ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘සමානා මහාසමනා, මානුසා මානුසුත්තමා;
ඛිඩ්ඩාපදොසිකා ආගුං, ආගුං මනොපදොසිකා.

‘‘අථාගුං හරයො දෙවා, යෙ ච ලොහිතවාසිනො;
පාරගා මහාපාරගා, ආගුං දෙවා යසස්සිනො;
දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො.

‘‘ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘සුක්කා කරම්භා [කරුම්හා (සී. ස්‍යා. පී.)] අරුණා, ආගුං වෙඝනසා සහ;
ඔදාතගය්හා පාමොක්ඛා, ආගුං දෙවා විචක්ඛණා.

‘‘සදාමත්තා හාරගජා, මිස්සකා ච යසස්සිනො;
ථනයං ආග පජ්ජුන්නො, යො දිසා අභිවස්සති.

‘‘දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘ඛෙමියා තුසිතා යාමා, කට්ඨකා ච යසස්සිනො;
ලම්බීතකා ලාමසෙට්ඨා, ජොතිනාමා ච ආසවා;
නිම්මානරතිනො ආගුං, අථාගුං පරනිම්මිතා.

‘‘දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො;
ඉද්ධිමන්තො ජුතිමන්තො, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
මොදමානා අභික්කාමුං, භික්ඛූනං සමිතිං වනං.

‘‘සට්ඨෙතෙ දෙවනිකායා, සබ්බෙ නානත්තවණ්ණිනො;

නාමන්වයෙන ආගච්ඡුං [ආගඤ්ඡුං (සී.ස්‍යා. පී.)], යෙ වඤ්ඤෙ සදිසා සහ.

‘‘‘පවුට්ඨජාතිමඛිලං [පවුත්ථජාතිං අඛිලං (සී. පී.)], ඔඝතිණ්ණමනාසවං;
දක්ඛෙමොඝතරං නාගං, චන්දංව අසිතාතිගං’.

341.‘‘සුබ්‍රහ්මා පරමත්තො ච [පරමත්ථො ච (ක.)], පුත්තා ඉද්ධිමතො සහ.

සනඞ්කුමාරො තිස්සො ච, සොපාග සමිතිං වනං.

‘‘සහස්සං බ්‍රහ්මලොකානං, මහාබ්‍රහ්මාභිතිට්ඨති;
උපපන්නො ජුතිමන්තො, භිස්මාකායො යසස්සිසො.

‘‘දසෙත්ථ ඉස්සරා ආගුං, පච්චෙකවසවත්තිනො;
තෙසඤ්ච මජ්ඣතො ආග, හාරිතො පරිවාරිතො.

342.‘‘තෙ ච සබ්බෙ අභික්කන්තෙ, සඉන්දෙ [සින්දෙ (ස්‍යා.)] දෙවෙ සබ්‍රහ්මකෙ.

මාරසෙනා අභික්කාමි, පස්ස කණ්හස්ස මන්දියං.

‘‘‘එථ ගණ්හථ බන්ධථ, රාගෙන බද්ධමත්ථු වො;
සමන්තා පරිවාරෙථ, මා වො මුඤ්චිත්ථ කොචි නං’.

‘‘ඉති තත්ථ මහාසෙනො, කණ්හො සෙනං අපෙසයි;
පාණිනා තලමාහච්ච, සරං කත්වාන භෙරවං.

‘‘යථා පාවුස්සකො මෙඝො, ථනයන්තො සවිජ්ජුකො; +
තදා සො පච්චුදාවත්ති, සඞ්කුද්ධො අසයංවසෙ [අසයංවසී (සී. පී.)].

343. තඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤාය, වවත්ථිත්වාන චක්ඛුමා.

තතො ආමන්තයී සත්ථා, සාවකෙ සාසනෙ රතෙ.

‘‘මාරසෙනා අභික්කන්තා, තෙ විජානාථ භික්ඛවො;
තෙ ච ආතප්පමකරුං, සුත්වා බුද්ධස්ස සාසනං;
වීතරාගෙහි පක්කාමුං, නෙසං ලොමාපි ඉඤ්ජයුං.

‘‘‘සබ්බෙ විජිතසඞ්ගාමා, භයාතීතා යසස්සිනො;
මොදන්ති සහ භූතෙහි, සාවකා තෙ ජනෙසුතා’’ති.

මහාසමයසුත්තං නිට්ඨිතං සත්තමං.

8. සක්කපඤ්හසුත්තං

344. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා මගධෙසු විහරති, පාචීනතො රාජගහස්ස අම්බසණ්ඩා නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තස්සුත්තරතො වෙදියකෙ පබ්බතෙ ඉන්දසාලගුහායං. තෙන ඛො පන සමයෙන සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස උස්සුක්කං උදපාදි භගවන්තං දස්සනාය. අථ ඛො සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස එතදහොසි – ‘‘කහං නු ඛො භගවා එතරහි විහරති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො’’ති? අද්දසා ඛො සක්කො දෙවානමින්දො භගවන්තං මගධෙසු විහරන්තං පාචීනතො රාජගහස්ස අම්බසණ්ඩා නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තස්සුත්තරතො වෙදියකෙ පබ්බතෙ ඉන්දසාලගුහායං. දිස්වාන දෙවෙ තාවතිංසෙ ආමන්තෙසි – ‘‘අයං, මාරිසා, භගවා මගධෙසු විහරති, පාචීනතො රාජගහස්ස අම්බසණ්ඩා නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තස්සුත්තරතො වෙදියකෙ පබ්බතෙ ඉන්දසාලගුහායං. යදි පන, මාරිසා, මයං තං භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමෙය්‍යාම අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධ’’න්ති? ‘‘එවං භද්දන්තවා’’ති ඛො දෙවා තාවතිංසා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පච්චස්සොසුං.

345. අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො පඤ්චසිඛං ගන්ධබ්බදෙවපුත්තං [ගන්ධබ්බපුත්තං (ස්‍යා.)] ආමන්තෙසි – ‘‘අයං, තාත පඤ්චසිඛ, භගවා මගධෙසු විහරති පාචීනතො රාජගහස්ස අම්බසණ්ඩා නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තස්සුත්තරතො වෙදියකෙ පබ්බතෙ ඉන්දසාලගුහායං. යදි පන , තාත පඤ්චසිඛ, මයං තං භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමෙය්‍යාම අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධ’’න්ති? ‘‘එවං භද්දන්තවා’’ති ඛො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පටිස්සුත්වා බෙලුවපණ්ඩුවීණං ආදාය සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස අනුචරියං උපාගමි.

346. අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො දෙවෙහි තාවතිංසෙහි පරිවුතො පඤ්චසිඛෙන ගන්ධබ්බදෙවපුත්තෙන පුරක්ඛතො සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය; එවමෙව දෙවෙසු තාවතිංසෙසු අන්තරහිතො මගධෙසු පාචීනතො රාජගහස්ස අම්බසණ්ඩා නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තස්සුත්තරතො වෙදියකෙ පබ්බතෙ පච්චුට්ඨාසි. තෙන ඛො පන සමයෙන වෙදියකො පබ්බතො අතිරිව ඔභාසජාතො හොති අම්බසණ්ඩා ච බ්‍රාහ්මණගාමො යථා තං දෙවානං දෙවානුභාවෙන. අපිස්සුදං පරිතො ගාමෙසු මනුස්සා එවමාහංසු – ‘‘ආදිත්තස්සු නාමජ්ජ වෙදියකො පබ්බතො ඣායතිස්සු [ඣායතස්සු (ස්‍යා.), පජ්ඣායිතස්සු (සී. පී.)] නාමජ්ජ වෙදියකො පබ්බතො ජලතිස්සු [ජලතස්සු (ස්‍යා.), ජලිතස්සු (සී. පී.)] නාමජ්ජ වෙදියකො පබ්බතො කිංසු නාමජ්ජ වෙදියකො පබ්බතො අතිරිව ඔභාසජාතො අම්බසණ්ඩා ච බ්‍රාහ්මණගාමො’’ති සංවිග්ගා ලොමහට්ඨජාතා අහෙසුං.

347. අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො පඤ්චසිඛං ගන්ධබ්බදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘දුරුපසඞ්කමා ඛො, තාත පඤ්චසිඛ, තථාගතා මාදිසෙන, ඣායී ඣානරතා, තදන්තරං [තදනන්තරං (සී. ස්‍යා. පී. ක.)] පටිසල්ලීනා. යදි පන ත්වං, තාත පඤ්චසිඛ, භගවන්තං පඨමං පසාදෙය්‍යාසි, තයා, තාත, පඨමං පසාදිතං පච්ඡා මයං තං භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමෙය්‍යාම අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධ’’න්ති. ‘‘එවං භද්දන්තවා’’ති ඛො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පටිස්සුත්වා බෙලුවපණ්ඩුවීණං ආදාය යෙන ඉන්දසාලගුහා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ‘‘එත්තාවතා මෙ භගවා නෙව අතිදූරෙ භවිස්සති නාච්චාසන්නෙ, සද්දඤ්ච මෙ සොස්සතී’’ති එකමන්තං අට්ඨාසි.

පඤ්චසිඛගීතගාථා

348. එකමන්තං ඨිතො ඛො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො බෙලුවපණ්ඩුවීණං [වෙළුවපණ්ඩුවීණං ආදාය (ස්‍යා.)] අස්සාවෙසි, ඉමා ච ගාථා අභාසි බුද්ධූපසඤ්හිතා ධම්මූපසඤ්හිතා සඞ්ඝූපසඤ්හිතා අරහන්තූපසඤ්හිතා කාමූපසඤ්හිතා –

‘‘වන්දෙ තෙ පිතරං භද්දෙ, තිම්බරුං සූරියවච්ඡසෙ;
යෙන ජාතාසි කල්‍යාණී, ආනන්දජනනී මම.

‘‘වාතොව සෙදතං කන්තො, පානීයංව පිපාසතො;
අඞ්ගීරසි පියාමෙසි, ධම්මො අරහතාමිව.

‘‘ආතුරස්සෙව භෙසජ්ජං, භොජනංව ජිඝච්ඡතො;
පරිනිබ්බාපය මං භද්දෙ, ජලන්තමිව වාරිනා.

‘‘සීතොදකං පොක්ඛරණිං, යුත්තං කිඤ්ජක්ඛරෙණුනා;
නාගො ඝම්මාභිතත්තොව, ඔගාහෙ තෙ ථනූදරං.

‘‘අච්චඞ්කුසොව නාගොව, ජිතං මෙ තුත්තතොමරං;
කාරණං නප්පජානාමි, සම්මත්තො ලක්ඛණූරුයා.

‘‘තයි ගෙධිතචිත්තොස්මි, චිත්තං විපරිණාමිතං;

පටිගන්තුං න සක්කොමි, වඞ්කසස්තොව අම්බුජො.

‘‘වාමූරු සජ මං භද්දෙ, සජ මං මන්දලොචනෙ;
පලිස්සජ මං කල්‍යාණි, එතං මෙ අභිපත්ථිතං.

‘‘අප්පකො වත මෙ සන්තො, කාමො වෙල්ලිතකෙසියා;
අනෙකභාවො සමුප්පාදි, අරහන්තෙව දක්ඛිණා.

‘‘යං මෙ අත්ථි කතං පුඤ්ඤං, අරහන්තෙසු තාදිසු;
තං මෙ සබ්බඞ්ගකල්‍යාණි, තයා සද්ධිං විපච්චතං.

‘‘යං මෙ අත්ථි කතං පුඤ්ඤං, අස්මිං පථවිමණ්ඩලෙ;
තං මෙ සබ්බඞ්ගකල්‍යාණි, තයා සද්ධිං විපච්චතං.

‘‘සක්‍යපුත්තොව ඣානෙන, එකොදි නිපකො සතො;
අමතං මුනි ජිගීසානො [ජිගිංසානො (සී. ස්‍යා. පී.)], තමහං සූරියවච්ඡසෙ.

‘‘යථාපි මුනි නන්දෙය්‍ය, පත්වා සම්බොධිමුත්තමං;
එවං නන්දෙය්‍යං කල්‍යාණි, මිස්සීභාවං ගතො තයා.

‘‘සක්කො චෙ මෙ වරං දජ්ජා, තාවතිංසානමිස්සරො;
තාහං භද්දෙ වරෙය්‍යාහෙ, එවං කාමො දළ්හො මම.

‘‘සාලංව න චිරං ඵුල්ලං, පිතරං තෙ සුමෙධසෙ;
වන්දමානො නමස්සාමි, යස්සා සෙතාදිසී පජා’’ති.

349. එවං වුත්තෙ භගවා පඤ්චසිඛං ගන්ධබ්බදෙවපුත්තං එතදවොච – ‘‘සංසන්දති ඛො තෙ, පඤ්චසිඛ, තන්තිස්සරො ගීතස්සරෙන, ගීතස්සරො ච තන්තිස්සරෙන; න ච පන [නෙව පන (ස්‍යා.)] තෙ පඤ්චසිඛ, තන්තිස්සරො ගීතස්සරං අතිවත්තති, ගීතස්සරො ච තන්තිස්සරං. කදා සංයූළ්හා පන තෙ, පඤ්චසිඛ, ඉමා ගාථා බුද්ධූපසඤ්හිතා ධම්මූපසඤ්හිතා සඞ්ඝූපසඤ්හිතා අරහන්තූපසඤ්හිතා කාමූපසඤ්හිතා’’ති? ‘‘එකමිදං, භන්තෙ, සමයං භගවා උරුවෙලායං විහරති නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ අජපාලනිග්‍රොධෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො . තෙන ඛො පනාහං, භන්තෙ, සමයෙන භද්දා නාම සූරියවච්ඡසා තිම්බරුනො ගන්ධබ්බරඤ්ඤො ධීතා, තමභිකඞ්ඛාමි. සා ඛො පන, භන්තෙ, භගිනී පරකාමිනී හොති; සිඛණ්ඩී නාම මාතලිස්ස සඞ්ගාහකස්ස පුත්තො, තමභිකඞ්ඛති. යතො ඛො අහං, භන්තෙ, තං භගිනිං නාලත්ථං කෙනචි පරියායෙන. අථාහං බෙලුවපණ්ඩුවීණං ආදාය යෙන තිම්බරුනො ගන්ධබ්බරඤ්ඤො නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා බෙලුවපණ්ඩුවීණං අස්සාවෙසිං, ඉමා ච ගාථා අභාසිං බුද්ධූපසඤ්හිතා ධම්මූපසඤ්හිතා සඞ්ඝූපසඤ්හිතා අරහන්තූපසඤ්හිතා කාමූපසඤ්හිතා –

‘‘වන්දෙ තෙ පිතරං භද්දෙ, තිම්බරුං සූරියවච්ඡසෙ;
යෙන ජාතාසි කල්‍යාණි, ආනන්දජනනී මම. …පෙ….

සාලංව න චිරං ඵුල්ලං, පිතරං තෙ සුමෙධසෙ;
වන්දමානො නමස්සාමි, යස්සා සෙතාදිසී පජා’’ති.

‘‘එවං වුත්තෙ, භන්තෙ, භද්දා සූරියවච්ඡසා මං එතදවොච – ‘න ඛො මෙ, මාරිස, සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨො අපි ච සුතොයෙව මෙ සො භගවා දෙවානං තාවතිංසානං සුධම්මායං සභායං උපනච්චන්තියා. යතො ඛො ත්වං, මාරිස, තං භගවන්තං කිත්තෙසි, හොතු නො අජ්ජ සමාගමො’ති. සොයෙව නො, භන්තෙ, තස්සා භගිනියා සද්ධිං සමාගමො අහොසි. න ච දානි තතො පච්ඡා’’ති.

සක්කූපසඞ්කම

350. අථ ඛො සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස එතදහොසි – ‘‘පටිසම්මොදති පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො භගවතා, භගවා ච පඤ්චසිඛෙනා’’ති. අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො පඤ්චසිඛං ගන්ධබ්බදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘අභිවාදෙහි මෙ ත්වං, තාත පඤ්චසිඛ, භගවන්තං – ‘සක්කො, භන්තෙ, දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති’’. ‘‘එවං භද්දන්තවා’’ති ඛො පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පටිස්සුත්වා භගවන්තං අභිවාදෙති – ‘‘සක්කො, භන්තෙ, දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’’ති. ‘‘එවං සුඛී හොතු, පඤ්චසිඛ, සක්කො දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො; සුඛකාමා හි දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා යෙ චඤ්ඤෙ සන්ති පුථුකායා’’ති.

351. එවඤ්ච පන තථාගතා එවරූපෙ මහෙසක්ඛෙ යක්ඛෙ අභිවදන්ති. අභිවදිතො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො ඉන්දසාලගුහං පවිසිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. දෙවාපි තාවතිංසා ඉන්දසාලගුහං පවිසිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. පඤ්චසිඛොපි ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො ඉන්දසාලගුහං පවිසිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන ඉන්දසාලගුහා විසමා සන්තී සමා සමපාදි, සම්බාධා සන්තී උරුන්දා [උරුද්දා (ක.)] සමපාදි, අන්ධකාරො ගුහායං අන්තරධායි, ආලොකො උදපාදි යථා තං දෙවානං දෙවානුභාවෙන.

352. අථ ඛො භගවා සක්කං දෙවානමින්දං එතදවොච – ''අච්ඡරියමිදං ආයස්මතො කොසියස්ස, අබ්භුතමිදං ආයස්මතො කොසියස්ස තාව බහුකිච්චස්ස බහුකරණීයස්ස යදිදං ඉධාගමන''න්ති. ''චිරපටිකාහං, භන්තෙ, භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමිතුකාමො; අපි ච දෙවානං තාවතිංසානං කෙහිචි කෙහිචි [කෙහිචි (ස්‍යා.)] කිච්චකරණීයෙහි බ්‍යාවටො; එවාහං නාසක්ඛිං භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමිතුං. එකමිදං, භන්තෙ, සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති සලළාගාරකෙ. අථ ඛ්වාහං, භන්තෙ, සාවත්ථිං අගමාසිං භගවන්තං දස්සනාය. තෙන ඛො පන, භන්තෙ, සමයෙන භගවා අඤ්ඤතරෙන සමාධිනා නිසින්නො හොති, භූජති [භුඤ්ජතී ච (සී. පී.), භුජගී (ස්‍යා.)] ච නාම වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස පරිචාරිකා භගවන්තං පච්චුපට්ඨිතා හොති, පඤ්ජලිකා නමස්සමානා තිට්ඨති. අථ ඛ්වාහං, භන්තෙ, භූජතිං එතදවොචං – 'අභිවාදෙහි මෙ ත්වං, භගිනි, භගවන්තං – ''සක්කො, භන්තෙ, දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී''ති. එවං වුත්තෙ, භන්තෙ, සා භූජති මං එතදවොච – 'අකාලො ඛො, මාරිස, භගවන්තං දස්සනාය; පටිසල්ලීනො භගවා'ති. 'තෙන හි, භගිනි, යදා භගවා තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨිතො හොති, අථ මම වචනෙන භගවන්තං අභිවාදෙහි – ''සක්කො, භන්තෙ, දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී''ති. කච්චි මෙ සා, භන්තෙ, භගිනී භගවන්තං අභිවාදෙසි? සරති භගවා තස්සා භගිනියා වචන''න්ති? ''අභිවාදෙසි මං සා, දෙවානමින්ද, භගිනී, සරාමහං තස්සා භගිනියා වචනං. අපි චාහං ආයස්මතො නෙමිසද්දෙන [චක්කනෙමිසද්දෙන (ස්‍යා.)] තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨිතො''ති. ''යෙ තෙ, භන්තෙ, දෙවා අම්හෙහි පඨමතරං තාවතිංසකායං උපපන්නා, තෙසං මෙ සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං – 'යදා තථාගතා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, දිබ්බා කායා පරිපූරෙන්ති, හායන්ති අසුරකායා'ති. තං මෙ ඉදං, භන්තෙ, සක්ඛිදිට්ඨං යතො තථාගතො ලොකෙ උප්පන්නො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, දිබ්බා කායා පරිපූරෙන්ති, හායන්ති අසුරකායාති.

ගොපකවත්ථු

353. ''ඉධෙව, භන්තෙ, කපිලවත්ථුස්මිං ගොපිකා නාම සක්‍යධීතා අහොසි බුද්ධෙ පසන්නා ධම්මෙ පසන්නා සඞ්ඝෙ පසන්නා සීලෙසු පරිපූරකාරිනී. සා ඉත්ථිත්තං [ඉත්ථිචිත්තං (ස්‍යා.)] විරාජෙත්වා පුරිසත්තං [පුරිසචිත්තං (ස්‍යා.)] භාවෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා. දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං අම්හාකං පුත්තත්තං අජ්ඣුපගතා. තත්‍රපි නං එවං ජානන්ති – 'ගොපකො දෙවපුත්තො, ගොපකො දෙවපුත්තො'ති. අඤ්ඤෙපි, භන්තෙ, තයො භික්ඛූ භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා හීනං ගන්ධබ්බකායං උපපන්නා. තෙ පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමඞ්ගීභූතා පරිචාරයමානා අම්හාකං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති අම්හාකං පාරිචරියං. තෙ අම්හාකං උපට්ඨානං ආගතෙ අම්හාකං පාරිචරියං ගොපකො දෙවපුත්තො පටිචොදෙසි – 'කුතොමුඛා නාම තුම්හෙ , මාරිසා, තස්ස භගවතො ධම්මං අස්සුත්ථ [ආයුහිත්ථ (ස්‍යා.)] – අහඤ්හි නාම ඉත්ථිකා සමානා බුද්ධෙ පසන්නා ධම්මෙ පසන්නා සඞ්ඝෙ පසන්නා සීලෙසු පරිපූරකාරිනී ඉත්ථිත්තං විරාජෙත්වා පුරිසත්තං භාවෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා, දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පුත්තත්තං අජ්ඣුපගතා. ඉධාපි මං එවං ජානන්ති ''ගොපකො දෙවපුත්තො ගොපකො දෙවපුත්තො'ති. තුම්හෙ පන, මාරිසා, භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා හීනං ගන්ධබ්බකායං උපපන්නා. දුද්දිට්ඨරූපං වත, භො, අද්දසාම, යෙ මයං අද්දසාම සහධම්මිකෙ හීනං ගන්ධබ්බකායං උපපන්නෙ'ති. තෙසං, භන්තෙ, ගොපකෙන දෙවපුත්තෙන පටිචොදිතානං ද්වෙ දෙවා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සතිං පටිලභිංසු කායං බ්‍රහ්මපුරොහිතං, එකො පන දෙවො කාමෙ අජ්ඣාවසි.

354.'''උපාසිකා චක්ඛුමතො අහොසිං,

නාමම්පි මය්හං අහු 'ගොපිකා'ති;
බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච අභිප්පසන්නා,
සඞ්ඝඤ්චුපට්ඨාසිං පසන්නචිත්තා.

'''තස්සෙව බුද්ධස්ස සුධම්මතාය,
සක්කස්ස පුත්තොම්හි මහානුභාවො;
මහාජුතීකො තිදිවූපපන්නො,
ජානන්ති මං ඉධාපි 'ගොපකො'ති.

'''අථද්දසං භික්ඛවො දිට්ඨපුබ්බෙ,
ගන්ධබ්බකායූපගතෙ වසීනෙ;
ඉමෙහි තෙ ගොතමසාවකාසෙ,

යෙ ච මයං පුබ්බෙ මනුස්සභූතා.

‘‘‘අන්නෙන පානෙන උපට්ඨහිම්හා,
පාදූපසඞ්ගය්හ සකෙ නිවෙසනෙ;
කුතොමුඛා නාම ඉමෙ භවන්තො,
බුද්ධස්ස ධම්මානි පටිග්ගහෙසුං [බුද්ධස්ස ධම්මං න පටිග්ගහෙසුං (ස්‍යා.)].

‘‘‘පච්චත්තං වෙදිතබ්බො හි ධම්මො,
සුදෙසිතො චක්ඛුමතානුබුද්ධො;
අහඤ්හි තුම්හෙව උපාසමානො,
සුත්වාන අරියාන සුභාසිතානි.

‘‘‘සක්කස්ස පුත්තොම්හි මහානුභාවො,
මහාජුතීකො තිදිවූපපන්නො;
තුම්හෙ පන සෙට්ඨමුපාසමානා,
අනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා.

‘‘‘හීනං කායං උපපන්නා භවන්තො,
අනානුලොමා භවතූපපත්ති;
දුද්දිට්ඨරූපං වත අද්දසාම,
සහධම්මිකෙ හීනකායූපපන්නෙ.

‘‘‘ගන්ධබ්බකායූපගතා භවන්තො,
දෙවානමාගච්ඡථ පාරිචරියං;
අගාරෙ වසතො මය්හං,
ඉමං පස්ස විසෙසතං.

‘‘‘ඉත්ථී හුත්වා ස්වජ්ජ පුමොම්හි දෙවො,
දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො’;
තෙ චොදිතා ගොතමසාවකෙන,
සංවෙගමාපාදු සමෙච්ච ගොපකං.

‘‘‘හන්ද වියායාම [විගායාම (ස්‍යා.), විතායාම (පී.)] බ්‍යායාම [වියායමාම (සී. පී.)],
මා නො මයං පරපෙස්සා අහුම්හා’;
තෙසං දුවෙ වීරියමාරභිංසු,
අනුස්සරං ගොතමසාසනානි.

‘‘ඉධෙව චිත්තානි විරාජයිත්වා,
කාමෙසු ආදීනවමද්දසංසු;
තෙ කාමසංයොජනබන්ධනානි,
පාපිමයොගානි දුරච්චයානි.

‘‘නාගොව සන්නානි ගුණානි [සන්දානගුණානි (සී. පී.), සන්තානි ගුණානි (ස්‍යා.)] ඡෙත්වා,
දෙවෙ තාවතිංසෙ අතික්කමිංසු;
සඉන්දා දෙවා සපජාපතිකා,
සබ්බෙ සුධම්මාය සභායුපවිට්ඨා.

‘‘තෙසං නිසින්නානං අභික්කමිංසු,
වීරා විරාගා විරජං කරොන්තා;
තෙ දිස්වා සංවෙගමකාසි වාසවො,
දෙවාභිභූ දෙවගණස්ස මජ්ඣෙ.

‘‘‘ඉමෙහි තෙ හීනකායූපපන්නා,
දෙවෙ තාවතිංසෙ අභික්කමන්ති’;
සංවෙගජාතස්ස වචො නිසම්ම,
සො ගොපකො වාසවමජ්ඣභාසි.

‘‘‘බුද්ධො ජනින්දත්ථී මනුස්සලොකෙ,
කාමාභිභූ සක්‍යමුනීති ඤායති;
තස්සෙව තෙ පුත්තා සතියා විහීනා,
චොදිතා මයා තෙ සතිමජ්ඣලත්ථුං.

‘‘‘තිණ්ණං තෙසං ආවසිනෙත්ථ [අවසීනෙත්ථ (පී.)] එකො,
ගන්ධබ්බකායූපගතො වසීනො;
ද්වෙ ච සම්බොධිපථානුසාරිනො,
දෙවෙපි හීළෙන්ති සමාහිතත්තා.

‘‘‘එතාදිසී ධම්මප්පකාසනෙත්ථ,
න තත්ථ කිංකඞ්ඛති කොචි සාවකො;
නිතිණ්ණඔඝං විචිකිච්ඡඡින්නං,
බුද්ධං නමස්සාම ජිනං ජනින්දං’.

‘‘යං තෙ ධම්මං ඉධඤ්ඤාය,
විසෙසං අජ්ඣගංසු [අජ්ඣගමංසු (ස්‍යා.)] තෙ;
කායං බ්‍රහ්මපුරොහිතං,
දුවෙ තෙසං විසෙසගූ.

‘‘තස්ස ධම්මස්ස පත්තියා,
ආගතම්හාසි මාරිස;
කතාවකාසා භගවතා,
පඤ්හං පුච්ඡෙමු මාරිසා’’ති.

355. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ‘‘දීඝරත්තං විසුද්ධො ඛො අයං යක්ඛො [සක්කො (සී. ස්‍යා. පී.)], යං කිඤ්චි මං පඤ්හං පුච්ඡිස්සති, සබ්බං තං අත්ථසඤ්හිතංයෙව පුච්ඡිස්සති, නො අනත්ථසඤ්හිතං. යඤ්චස්සාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරිස්සාමි, තං ඛිප්පමෙව ආජානිස්සතී’’ති.

356. අථ ඛො භගවා සක්කං දෙවානමින්දං ගාථාය අජ්ඣභාසි –

‘‘පුච්ඡ වාසව මං පඤ්හං, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි;
තස්ස තස්සෙව පඤ්හස්ස, අහං අන්තං කරොමි තෙ’’ති.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

357. කතාවකාසො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතා ඉමං භගවන්තං [දෙවානමින්දො භගවන්තං ඉමං (සී. පී.)] පඨමං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘කිං සංයොජනා නු ඛො, මාරිස, දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා යෙ චඤ්ඤෙ සන්ති පුථුකායා, තෙ – ‘අවෙරා අදණ්ඩා අසපත්තා අබ්‍යාපජ්ජා විහරෙමු අවෙරිනො’ති ඉති ච නෙසං හොති, අථ ච පන සවෙරා සදණ්ඩා සසපත්තා සබ්‍යාපජ්ජා විහරන්ති සවෙරිනො’’ති? ඉත්ථං සක්කො දෙවානමින්දො භගවන්තං පඤ්හං [ඉමං පඨමං පඤ්හං (සී. පී.)] අපුච්ඡි. තස්ස භගවා පඤ්හං පුට්ඨො බ්‍යාකාසි –

‘‘ඉස්සාමච්ඡරියසංයොජනා ඛො, දෙවානමින්ද, දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා යෙ චඤ්ඤෙ සන්ති පුථුකායා, තෙ – ‘අවෙරා අදණ්ඩා අසපත්තා අබ්‍යාපජ්ජා විහරෙමු අවෙරිනො’ති ඉති ච නෙසං හොති, අථ ච පන සවෙරා සදණ්ඩා සසපත්තා සබ්‍යාපජ්ජා විහරන්ති සවෙරිනො’’ති. ඉත්ථං භගවා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පඤ්හං පුට්ඨො බ්‍යාකාසි. අත්තමනො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි අනුමොදි – ‘‘එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත. තිණ්ණා මෙත්ථ කඞ්ඛා විගතා කථංකථා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති.

358. ඉතිහ සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං උත්තරිං [උත්තරිං (සී. ස්‍යා. පී.)] පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘ඉස්සාමච්ඡරියං පන, මාරිස, කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං; කිස්මිං සති ඉස්සාමච්ඡරියං හොති; කිස්මිං අසති ඉස්සාමච්ඡරියං න හොතී’’ති? ‘‘ඉස්සාමච්ඡරියං ඛො, දෙවානමින්ද, පියාප්පියනිදානං පියාප්පියසමුදයං පියාප්පියජාතිකං පියාප්පියපභවං; පියාප්පියෙ සති ඉස්සාමච්ඡරියං හොති, පියාප්පියෙ අසති ඉස්සාමච්ඡරියං න හොතී’’ති.

‘‘පියාප්පියං බො පන, මාරිස, කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං; කිස්මිං සති පියාප්පියං හොති; කිස්මිං අසති පියාප්පියං න හොතී’’ති? ‘‘පියාප්පියං බො, දෙවානමින්ද, ඡන්දනිදානං ඡන්දසමුදයං ඡන්දජාතිකං ඡන්දපභවං; ඡන්දෙ සති පියාප්පියං හොති; ඡන්දෙ අසති පියාප්පියං න හොතී’’ති.

‘‘ඡන්දො බො පන, මාරිස, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො; කිස්මිං සති ඡන්දො හොති; කිස්මිං අසති ඡන්දො න හොතී’’ති? ‘‘ඡන්දො බො, දෙවානමින්ද, විතක්කනිදානො විතක්කසමුදයො විතක්කජාතිකො විතක්කපභවො; විතක්කෙ සති ඡන්දො හොති; විතක්කෙ අසති ඡන්දො න හොතී’’ති.

‘‘විතක්කො බො පන, මාරිස, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො; කිස්මිං සති විතක්කො හොති; කිස්මිං අසති විතක්කො න හොතී’’ති? ‘‘විතක්කො බො, දෙවානමින්ද, පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛානිදානො පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛාසමුදයො පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛාජාතිකො පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛාපභවො; පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛාය සති විතක්කො හොති; පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛාය අසති විතක්කො න හොතී’’ති.

‘‘කථං පටිපන්නො පන, මාරිස, භික්ඛු පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛානිරොධසාරුප්පගාමිනිං පටිපදං පටිපන්නො හොතී’’ති?

වෙදනාකම්මට්ඨානං

359. ‘‘සොමනස්සංපාහං [පහං (සී. පී.), වාහං (සයා. කං.)], දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. දොමනස්සංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. උපෙක්ඛංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි.

360. ‘‘සොමනස්සංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති බො පනෙතං වුත්තං, කිඤ්චෙතං පටිච්ච වුත්තං? තත්ථ යං ජඤ්ඤා සොමනස්සං ‘ඉමං බො මෙ සොමනස්සං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්තී’ති, එවරූපං සොමනස්සං න සෙවිතබ්බං. තත්ථ යං ජඤ්ඤා සොමනස්සං ‘ඉමං බො මෙ සොමනස්සං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්තී’ති, එවරූපං සොමනස්සං සෙවිතබ්බං. තත්ථ යං චෙ සවිතක්කං සවිචාරං, යං චෙ අවිතක්කං අවිචාරං, යෙ අවිතක්කෙ අවිචාරෙ, තෙ [සෙ (සී. පී.)] පණීතතරෙ. සොමනස්සංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති. ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

361. ‘‘දොමනස්සංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි , අසෙවිතබ්බම්පීති. ඉති බො පනෙතං වුත්තං, කිඤ්චෙතං පටිච්ච වුත්තං? තත්ථ යං ජඤ්ඤා දොමනස්සං ‘ඉමං බො මෙ දොමනස්සං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්තී’ති, එවරූපං දොමනස්සං න සෙවිතබ්බං. තත්ථ යං ජඤ්ඤා දොමනස්සං ‘ඉමං බො මෙ දොමනස්සං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්තී’ති, එවරූපං දොමනස්සං සෙවිතබ්බං. තත්ථ යං චෙ සවිතක්කං සවිචාරං, යං චෙ අවිතක්කං අවිචාරං, යෙ අවිතක්කෙ අවිචාරෙ, තෙ පණීතතරෙ. දොමනස්සංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පී’ති ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

362. ‘‘උපෙක්ඛංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති බො පනෙතං වුත්තං, කිඤ්චෙතං පටිච්ච වුත්තං? තත්ථ යං ජඤ්ඤා උපෙක්ඛං ‘ඉමං බො මෙ උපෙක්ඛං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්තී’ති, එවරූපා උපෙක්ඛා න සෙවිතබ්බා. තත්ථ යං ජඤ්ඤා උපෙක්ඛං ‘ඉමං බො මෙ උපෙක්ඛං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්තී’ති, එවරූපා උපෙක්ඛා සෙවිතබ්බා. තත්ථ යං චෙ සවිතක්කං සවිචාරං, යං චෙ අවිතක්කං අවිචාරං, යෙ අවිතක්කෙ අවිචාරෙ, තෙ පණීතතරෙ. උපෙක්ඛංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

363. ‘‘එවං පටිපන්නො බො, දෙවානමින්ද, භික්ඛු පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛානිරොධසාරුප්පගාමිනිං පටිපදං පටිපන්නො හොතී’’ති. ඉත්ථං භගවා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පඤ්හං පුට්ඨො බ්‍යාකාසි. අත්තමනො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි අනුමොදි – ‘‘එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත, තිණ්ණා මෙත්ථ කඞ්ඛා විගතා කථංකථා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති.

පාතිමොක්ඛසංවරො

364. ඉතිහ සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘කථං පටිපන්නො පන, මාරිස, භික්ඛු පාතිමොක්ඛසංවරාය පටිපන්නො හොතී’’ති? ‘‘කායසමාචාරංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. වචීසමාචාරංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. පරියෙසනංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බ’’ම්පි.

‘‘කායසමාචාරංපාහං , දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි සෙවිතබ්බම්පි අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, කිඤ්චෙතං පටිච්ච වුත්තං? තත්ථ යං ජඤ්ඤා කායසමාචාරං ‘ඉමං ඛො මෙ කායසමාචාරං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්තී’ති, එවරූපො කායසමාචාරො න සෙවිතබ්බො. තත්ථ යං ජඤ්ඤා කායසමාචාරං ‘ඉමං ඛො මෙ කායසමාචාරං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්තී’ති, එවරූපො කායසමාචාරො සෙවිතබ්බො. කායසමාචාරංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

‘‘වචීසමාචාරංපාහං , දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පී’ති. ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, කිඤ්චෙතං පටිච්ච වුත්තං? තත්ථ යං ජඤ්ඤා වචීසමාචාරං ‘ඉමං ඛො මෙ වචීසමාචාරං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්තී’ති, එවරූපො වචීසමාචාරො න සෙවිතබ්බො. තත්ථ යං ජඤ්ඤා වචීසමාචාරං ‘ඉමං ඛො මෙ වචීසමාචාරං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්තී’ති, එවරූපො වචීසමාචාරො සෙවිතබ්බො. වචීසමාචාරංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

‘‘පරියෙසනංපාහං , දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, කිඤ්චෙතං පටිච්ච වුත්තං? තත්ථ යං ජඤ්ඤා පරියෙසනං ‘ඉමං ඛො මෙ පරියෙසනං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්තී’ති, එවරූපා පරියෙසනා න සෙවිතබ්බා. තත්ථ යං ජඤ්ඤා පරියෙසනං ‘ඉමං ඛො මෙ පරියෙසනං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්තී’ති, එවරූපා පරියෙසනා සෙවිතබ්බා. පරියෙසනංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පීති ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

‘‘එවං පටිපන්නො ඛො, දෙවානමින්ද, භික්ඛු පාතිමොක්ඛසංවරාය පටිපන්නො හොතී’’ති. ඉත්ථං භගවා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පඤ්හං පුට්ඨො බ්‍යාකාසි. අත්තමනො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි අනුමොදි – ‘‘එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත. තිණ්ණා මෙත්ථ කඞ්ඛා විගතා කථංකථා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති.

ඉන්ද්‍රියසංවරො

365. ඉතිහ සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘කථං පටිපන්නො පන, මාරිස, භික්ඛු ඉන්ද්‍රියසංවරාය පටිපන්නො හොතී’’ති? ‘‘චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. සොතවිඤ්ඤෙය්‍යං සද්දංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යං ගන්ධංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යං රසංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. කායවිඤ්ඤෙය්‍යං ඵොට්ඨබ්බංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පි. මනොවිඤ්ඤෙය්‍යං ධම්මංපාහං, දෙවානමින්ද, දුවිධෙන වදාමි – සෙවිතබ්බම්පි, අසෙවිතබ්බම්පී’’ති.

එවං වුත්තෙ, සක්කො දෙවානමින්දො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘ඉමස්ස ඛො අහං, භන්තෙ, භගවතා සඞ්ඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමි. යථාරූපං, භන්තෙ, චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, එවරූපං චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං න සෙවිතබ්බං . යථාරූපඤ්ච ඛො, භන්තෙ, චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, එවරූපං චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං සෙවිතබ්බං. යථාරූපඤ්ච ඛො, භන්තෙ, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යං සද්දං සෙවතො…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යං ගන්ධං සෙවතො… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යං රසං සෙවතො… කායවිඤ්ඤෙය්‍යං ඵොට්ඨබ්බං සෙවතො… මනොවිඤ්ඤෙය්‍යං ධම්මං සෙවතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, එවරූපො මනොවිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො න සෙවිතබ්බො. යථාරූපඤ්ච ඛො, භන්තෙ, මනොවිඤ්ඤෙය්‍යං ධම්මං සෙවතො අකුසලා ධම්මා පරිහායන්ති, කුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති, එවරූපො මනොවිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො සෙවිතබ්බො.

‘‘ඉමස්ස ඛො මෙ, භන්තෙ, භගවතා සඞ්ඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානතො තිණ්ණා මෙත්ථ කඞ්ඛා විගතා කථංකථා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති.

366. ඉතිහ සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘සබ්බෙව නු ඛො, මාරිස, සමණබ්‍රාහ්මණා එකන්තවාදා එකන්තසීලා එකන්තඡන්දා එකන්තඅජ්ඣොසානා’’ති? ‘‘න ඛො, දෙවානමින්ද, සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එකන්තවාදා එකන්තසීලා එකන්තඡන්දා එකන්තඅජ්ඣොසානා’’ති.

‘‘කස්මා පන, මාරිස, න සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එකන්තවාදා එකන්තසීලා එකන්තඡන්දා එකන්තඅජ්ඣොසානා’’ති? ‘‘අනෙකධාතු නානාධාතු ඛො, දෙවානමින්ද, ලොකො. තස්මිං අනෙකධාතුනානාධාතුස්මිං ලොකෙ යං යදෙව සත්තා ධාතුං අභිනිවිසන්ති, තං තදෙව ථාමසා පරාමාසා අභිනිවිස්ස වොහරන්ති – ‘ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’න්ති. තස්මා න සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එකන්තවාදා එකන්තසීලා එකන්තඡන්දා එකන්තඅජ්ඣොසානා’’ති.

‘‘සබ්බෙව නු ඛො, මාරිස, සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමී අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරී අච්චන්තපරියොසානා’’ති? ‘‘න ඛො, දෙවානමින්ද, සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමී අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරී අච්චන්තපරියොසානා’’ති.

‘‘කස්මා පන, මාරිස, න සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමී අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරී අච්චන්තපරියොසානා’’ති? ‘‘යෙ ඛො, දෙවානමින්ද, භික්ඛූ තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තා තෙ අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමී අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරී අච්චන්තපරියොසානා. තස්මා න සබ්බෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමී අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරී අච්චන්තපරියොසානා’’ති.

ඉත්ථං භගවා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පඤ්හං පුට්ඨො බ්‍යාකාසි. අත්තමනො සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි අනුමොදි – ‘‘එවමෙතං, භගවා, එවමෙතං, සුගත. තිණ්ණා මෙත්ථ කඞ්ඛා විගතා කථංකථා භගවතො පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා’’ති.

367. ඉතිහ සක්කො දෙවානමින්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං එතදවොච –

‘‘එජා, භන්තෙ, රොගො, එජා ගණ්ඩො, එජා සල්ලං, එජා ඉමං පුරිසං පරිකඩ්ඪති තස්ස තස්සෙව භවස්ස අභිනිබ්බත්තියා. තස්මා අයං පුරිසො උච්චාවචමාපජ්ජති . යෙසාහං, භන්තෙ, පඤ්හානං ඉතො බහිද්ධා අඤ්ඤෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු ඔකාසකම්මම්පි නාලත්ථං, තෙ මෙ භගවතා බ්‍යාකතා. දීඝරත්තානුසයිතඤ්ච පන [දීඝරත්තානුපස්සතා, යඤ්ච පන (ස්‍යා.), දීඝරත්තානුසයිනො, යඤ්ච පන (සී. පී.)] මෙ විචිකිච්ඡාකථංකථාසල්ලං, තඤ්ච භගවතා අබ්බුළ්හ’’න්ති.

‘‘අභිජානාසි නො ත්වං, දෙවානමින්ද, ඉමෙ පඤ්හෙ අඤ්ඤෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡිතා’’ති? ‘‘අභිජානාමහං, භන්තෙ, ඉමෙ පඤ්හෙ අඤ්ඤෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡිතා’’ති. ‘‘යථා කථං පන තෙ, දෙවානමින්ද, බ්‍යාකංසු? සචෙ තෙ අගරු භාසස්සූ’’ති. ‘‘න ඛො මෙ, භන්තෙ, ගරු යත්ථස්ස භගවා නිසින්නො භගවන්තරූපො වා’’ති. ‘‘තෙන හි, දෙවානමින්ද, භාසස්සූ’’ති. ‘‘යෙස්වාහං [යෙසාහං (සී. ස්‍යා. පී.)], භන්තෙ , මඤ්ඤාමි සමණබ්‍රාහ්මණා ආරඤ්ඤිකා පන්තසෙනාසනාති, ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා ඉමෙ පඤ්හෙ පුච්ඡාමි, තෙ මයා පුට්ඨා න සම්පායන්ති, අසම්පායන්තා මමංයෙව පටිපුච්ඡන්ති – ‘කො නාමො ආයස්මා’ති? තෙසාහං පුට්ඨො බ්‍යාකරොමි – ‘අහං ඛො, මාරිස, සක්කො දෙවානමින්දො’ති. තෙ මමංයෙව උත්තරි පටිපුච්ඡන්ති – ‘කිං පනායස්මා, දෙවානමින්ද [දෙවානමින්දො (සී. පී.)], කම්මං කත්වා ඉමං ඨානං පත්තො’ති? තෙසාහං යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං දෙසෙමි. තෙ තාවතකෙනෙව අත්තමනා හොන්ති – ‘සක්කො ච නො දෙවානමින්දො දිට්ඨො, යඤ්ච නො අපුච්ඡිම්හා, තඤ්ච නො බ්‍යාකාසී’ති. තෙ අඤ්ඤදත්ථු මමංයෙව සාවකා සම්පජ්ජන්ති, න චාහං තෙසං. අහං ඛො පන, භන්තෙ, භගවතො සාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො’’ති .

සොමනස්සපටිලාභකථා

368. ‘‘අභිජානාසි නො ත්වං, දෙවානමින්ද, ඉතො පුබ්බෙ එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභ’’න්ති? ‘‘අභිජානාමහං , භන්තෙ, ඉතො පුබ්බෙ එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභ’’න්ති. ‘‘යථා කථං පන ත්වං, දෙවානමින්ද, අභිජානාසි ඉතො පුබ්බෙ එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභ’’න්ති?

‘‘භූතපුබ්බං, භන්තෙ, දෙවාසුරසඞ්ගාමො සමුපබ්‍යූළ්හො [සමුපබ්බුළ්හො (සී. පී.)] අහොසි. තස්මිං ඛො පන, භන්තෙ, සඞ්ගාමෙ දෙවා ජිනිංසු, අසුරා පරාජයිංසු [පරාජිංසු (සී. පී.)]. තස්ස මය්හං, භන්තෙ, තං සඞ්ගාමං අභිවිජිනිත්වා විජිතසඞ්ගාමස්ස එතදහොසි – ‘යා චෙව දානි දිබ්බා ඔජා යා ච අසුරා ඔජා, උභයමෙතං [උභයමෙත්ථ (ස්‍යා.)] දෙවා පරිභුඤ්ජිස්සන්තී’ති. සො ඛො පන මෙ, භන්තෙ, වෙදපටිලාභො සොමනස්සපටිලාභො සදණ්ඩාවචරො සසත්ථාවචරො න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති. යො ඛො පන මෙ අයං, භන්තෙ, භගවතො ධම්මං සුත්වා වෙදපටිලාභො සොමනස්සපටිලාභො, සො

අදණ්ඩාවචරො අසත්ථාවචරො එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තතී''ති.

369. ''කිං පන ත්වං, දෙවානමින්ද, අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙසී''ති? ''ඡ ඛො අහං, භන්තෙ, අත්ථවසෙ සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''ඉධෙව තිට්ඨමානස්ස, දෙවභූතස්ස මෙ සතො;
පුනරායු ච මෙ ලද්ධො, එවං ජානාහි මාරිස.

''ඉමං ඛො අහං, භන්තෙ, පඨමං අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''චුතාහං දිවියා කායා, ආයුං හිත්වා අමානුසං;
අමූළ්හො ගබ්භමෙස්සාමි, යත්ථ මෙ රමතී මනො.

''ඉමං ඛො අහං, භන්තෙ, දුතියං අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''ස්වාහං අමූළ්හපඤ්ඤස්ස [අමූළ්හපඤ්හස්ස (?)], විහරං සාසනෙ රතො;
ඤායෙන විහරිස්සාමි, සම්පජානො පටිස්සතො.

''ඉමං ඛො අහං, භන්තෙ, තතියං අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''ඤායෙන මෙ චරතො ච, සම්බොධි චෙ භවිස්සති;
අඤ්ඤාතා විහරිස්සාමි, ස්වෙව අන්තො භවිස්සති.

''ඉමං ඛො අහං, භන්තෙ, චතුත්ථං අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''චුතාහං මානුසා කායා, ආයුං හිත්වාන මානුසං;
පුන දෙවො භවිස්සාමි, දෙවලොකම්හි උත්තමො.

''ඉමං ඛො අහං, භන්තෙ, පඤ්චමං අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''තෙ [යෙ (?)] පණීතතරා දෙවා, අකනිට්ඨා යසස්සිනො;
අන්තිමෙ වත්තමානම්හි, සො නිවාසො භවිස්සති.

''ඉමං ඛො අහං, භන්තෙ, ඡට්ඨං අත්ථවසං සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

''ඉමෙ ඛො අහං, භන්තෙ, ඡ අත්ථවසෙ සම්පස්සමානො එවරූපං වෙදපටිලාභං සොමනස්සපටිලාභං පවෙදෙමි.

370.''අපරියොසිතසඞ්කප්පො , විචිකිච්ඡො කථංකථී.

විචරිං දීඝමද්ධානං, අන්වෙසන්තො තථාගතං.

''යස්සු මඤ්ඤාමි සමණෙ, පවිවිත්තවිහාරිනො;
සම්බුද්ධා ඉති මඤ්ඤානො, ගච්ඡාමි තෙ උපාසිතුං.

'''කථං ආරාධනා හොති, කථං හොති විරාධනා';
ඉති පුට්ඨා න සම්පායන්ති [සම්භොන්ති (ස්‍යා.)], මග්ගෙ පටිපදාසු ච.

''ත්‍යාස්සු යදා මං ජානන්ති, සක්කො දෙවානමාගතො;
ත්‍යාස්සු මමෙව පුච්ඡන්ති, 'කිං කත්වා පාපුණී ඉදං'.

‘‘තෙසං යථාසුතං ධම්මං, දෙසයාමි ජනෙ සුතං [ජනෙසුත (ක. සී.)];
තෙන අත්තමනා හොන්ති, ‘දිට්ඨො නො වාසවොති ච’.

‘‘යදා ච බුද්ධමද්දක්ඛිං, විචිකිච්ඡාවිතාරණං;
සොම්හි වීතභයො අජ්ජ, සම්බුද්ධං පයිරුපාසිය [පයිරුපාසයිං (ස්‍යා. ක.)].

‘‘තණ්හාසල්ලස්ස හන්තාරං, බුද්ධං අප්පටිපුග්ගලං;
අහං වන්දෙ මහාවීරං, බුද්ධමාදිච්චබන්ධුනං.

‘‘යං කරොමසි බ්‍රහ්මුනො, සමං දෙවෙහි මාරිස;
තදජ්ජ තුය්හං කස්සාම [දස්සාම (ස්‍යා. ක.)], හන්ද සාමං කරොම තෙ.

‘‘ත්වමෙව අසි [තුවමෙවසි (පී.)] සම්බුද්ධො, තුවං සත්ථා අනුත්තරො;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි තෙ පටිපුග්ගලො’’ති.

371. අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො පඤ්චසිඛං ගන්ධබ්බපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘බහූපකාරො ඛො මෙසි ත්වං, තාත පඤ්චසිඛ, යං ත්වං භගවන්තං පඨමං පසාදෙසි. තයා, තාත, පඨමං පසාදිතං පච්ඡා මයං තං භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමිම්හා අරහන්තං සම්මාසම්බුද්ධං. පෙත්තිකෙ වා ඨානෙ ඨපයිස්සාමි , ගන්ධබ්බරාජා භවිස්සසි, භද්දඤ්ච තෙ සූරියවච්ඡසං දම්මි, සා හි තෙ අභිපත්ථිතා’’ති.

අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො පාණිනා පථවිං පරාමසිත්වා තික්ඛත්තුං උදානං උදානෙසි – ‘‘නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා’’ති.

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි – ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති. අඤ්ඤෙසඤ්ච අසීතියා දෙවතාසහස්සානං , ඉති යෙ සක්කෙන දෙවානමින්දෙන අජ්ඣිට්ඨපඤ්හා පුට්ඨා , තෙ භගවතා බ්‍යාකතා. තස්මා ඉමස්ස වෙය්‍යාකරණස්ස සක්කපඤ්හාත්වෙව අධිවචනන්ති.

සක්කපඤ්හසුත්තං නිට්ඨිතං අට්ඨමං.

9. මහාසතිපට්ඨානසුත්තං

372. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කුරූසු විහරති කම්මාසධම්මං නාම කුරූනං නිගමො. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''භික්ඛවො''ති. ''භද්දන්තෙ''ති [භදන්තෙති (සී. ස්‍යා. පී.)] තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

උද්දෙසො

373. ''එකායනො අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා, සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය, යදිදං චත්තාරො සතිපට්ඨානා.

''කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

උද්දෙසො නිට්ඨිතො.

කායානුපස්සනා ආනාපානපබ්බං

374. ''කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො සතොව අස්සසති, සතොව පස්සසති. දීඝං වා අස්සසන්තො 'දීඝං අස්සසාමී'ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො 'දීඝං පස්සසාමී'ති පජානාති. රස්සං වා අස්සසන්තො 'රස්සං අස්සසාමී'ති පජානාති, රස්සං වා පස්සසන්තො 'රස්සං පස්සසාමී'ති පජානාති. 'සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති , 'සබ්බකායපටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති. 'පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති, 'පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති.

''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, දක්ඛො භමකාරො වා භමකාරන්තෙවාසී වා දීඝං වා අඤ්ඡන්තො 'දීඝං අඤ්ඡාමී'ති පජානාති, රස්සං වා අඤ්ඡන්තො 'රස්සං අඤ්ඡාමී'ති පජානාති එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු දීඝං වා අස්සසන්තො 'දීඝං අස්සසාමී'ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසන්තො 'දීඝං පස්සසාමී'ති පජානාති, රස්සං වා අස්සසන්තො 'රස්සං අස්සසාමී'ති පජානාති, රස්සං වා පස්සසන්තො 'රස්සං පස්සසාමී'ති පජානාති. 'සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති, 'සබ්බකායපටිසංවෙදී පස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති, 'පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති, 'පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමී'ති සික්ඛති. ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති. 'අත්ථි කායො'ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො [එවම්පි (සී. ස්‍යා. පී.)], භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

ආනාපානපබ්බං නිට්ඨිතං.

කායානුපස්සනා ඉරියාපථපබ්බං

375. ''පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ගච්ඡන්තො වා 'ගච්ඡාමී'ති පජානාති, ඨිතො වා 'ඨිතොම්හී'ති පජානාති, නිසින්නො වා 'නිසින්නොම්හී'ති පජානාති, සයානො වා 'සයානොම්හී'ති පජානාති, යථා යථා වා පනස්ස කායො පණිහිතො හොති, තථා තථා නං පජානාති. ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති. 'අත්ථි කායො'ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

ඉරියාපථපබ්බං නිට්ඨිතං.

කායානුපස්සනා සම්පජානපබ්බං

376. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සමිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පීතෙ ඛායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ ඨිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී හොති. ඉති අජ්ඣත්තං වා...පෙ.... එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

සම්පජානපබ්බං නිට්ඨිතං.

කායානුපස්සනා පටිකූලමනසිකාරපබ්බං

377. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො, මංසං න්හාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජං වක්කං, හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං, අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං [කරීසං මත්ථලුඞ්ගං (ක.)], පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො, අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්ත’න්ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, උභතොමුඛා පුතොළි [මූතොළී (ස්‍යා.), මුතොලි (පී.)] පූරා නානාවිහිතස්ස ධඤ්ඤස්ස, සෙය්‍යථිදං සාලීනං වීහීනං මුග්ගානං මාසානං තිලානං තණ්ඩුලානං. තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො මුඤ්චිත්වා පච්චවෙක්ඛෙය්‍ය – ‘ඉමෙ සාලී, ඉමෙ වීහී ඉමෙ මුග්ගා ඉමෙ මාසා ඉමෙ තිලා ඉමෙ තණ්ඩුලා’ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමමෙව කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා...පෙ.... මුත්ත’න්ති.

ඉති අජ්ඣත්තං වා...පෙ.... එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

පටිකූලමනසිකාරපබ්බං නිට්ඨිතං.

කායානුපස්සනා ධාතුමනසිකාරපබ්බං

378. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමමෙව කායං යථාඨිතං යථාපණිහිතං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පථවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතූ’ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, දක්ඛො ගොඝාතකො වා ගොඝාතකන්තෙවාසී වා ගාවිං වධිත්වා චතුමහාපථෙ බිලසො විභජිත්වා නිසින්නො අස්ස, එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමමෙව කායං යථාඨිතං යථාපණිහිතං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති – ‘අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පථවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතූ’ති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති...පෙ.... එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

ධාතුමනසිකාරපබ්බං නිට්ඨිතං.

කායානුපස්සනා නවසිවථිකපබ්බං

379. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං එකාහමතං වා ද්වීහමතං වා තීහමතං වා උද්ධුමාතකං විනීලකං විපුබ්බකජාතං. සො ඉමමෙව කායං උපසංහරති – ‘අයම්පි ඛො කායො එවංධම්මො එවංභාවී එවංඅනතීතො’ති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා ...පෙ.... එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං කාකෙහි වා ඛජ්ජමානං කුලලෙහි වා ඛජ්ජමානං ගිජ්ඣෙහි වා ඛජ්ජමානං කඞ්කෙහි වා ඛජ්ජමානං සුනඛෙහි වා ඛජ්ජමානං බ්‍යග්ඝෙහි වා ඛජ්ජමානං දීපීහි වා ඛජ්ජමානං සිඞ්ගාලෙහි වා [ගිජ්ඣෙහි වා ඛජ්ජමානං, සුවානෙහි වා ඛජ්ජමානං, සිගාලෙහි වා ඛජ්ජමානං, (ස්‍යා. පී.)] ඛජ්ජමානං විවිධෙහි වා පාණකජාතෙහි ඛජ්ජමානං. සො ඉමමෙව කායං උපසංහරති – ‘අයම්පි ඛො කායො එවංධම්මො එවංභාවී එවංඅනතීතො’ති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා...පෙ.... එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං සමංසලොහිතං න්හාරුසම්බන්ධං…පෙ…. අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං නිමංසලොහිතමක්ඛිතං න්හාරුසම්බන්ධං…පෙ…. අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං අපගතමංසලොහිතං න්හාරුසම්බන්ධං…පෙ…. අට්ඨිකානි අපගතසම්බන්ධානි [අපගතන්හාරුසම්බන්ධානි (ස්‍යා.)] දිසා විදිසා වික්ඛිත්තානි, අඤ්ඤෙන හත්ථට්ඨිකං අඤ්ඤෙන පාදට්ඨිකං අඤ්ඤෙන ගොප්ඵකට්ඨිකං [‘‘අඤ්ඤෙන ගොප්ඵකට්ඨික’’න්ති ඉදං සී. ස්‍යා. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි] අඤ්ඤෙන ජඞ්ඝට්ඨිකං අඤ්ඤෙන ඌරුට්ඨිකං අඤ්ඤෙන කටිට්ඨිකං [අඤ්ඤෙන කටට්ඨිකං අඤ්ඤෙන පිට්ඨට්ඨිකං අඤ්ඤෙන කණ්ඩකට්ඨිකං අඤ්ඤෙන ඵාසුකට්ඨිකං අඤ්ඤෙන උරට්ඨිකං අඤ්ඤෙන අංසට්ඨිකං අඤ්ඤෙන බාහුට්ඨිකං (ස්‍යා.)] අඤ්ඤෙන ඵාසුකට්ඨිකං අඤ්ඤෙන පිට්ඨිට්ඨිකං අඤ්ඤෙන ඛන්ධට්ඨිකං [අඤ්ඤෙන කටට්ඨිකං අඤ්ඤෙන පිට්ඨට්ඨිකං අඤ්ඤෙන කණ්ඩකට්ඨිකං අඤ්ඤෙන ඵාසුකට්ඨිකං අඤ්ඤෙන උරට්ඨිකං අඤ්ඤෙන අංසට්ඨිකං අඤ්ඤෙන බාහුට්ඨිකං (ස්‍යා.)] අඤ්ඤෙන ගීවට්ඨිකං අඤ්ඤෙන හනුකට්ඨිකං අඤ්ඤෙන දන්තට්ඨිකං අඤ්ඤෙන සීසකටාහං. සො ඉමමෙව කායං උපසංහරති – ‘අයම්පි ඛො කායො එවංධම්මො එවංභාවී එවංඅනතීතො’ති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා …පෙ…. විහරති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං අට්ඨිකානි සෙතානි සඞ්ඛවණ්ණපටිභාගානි…පෙ…. අට්ඨිකානි පුඤ්ජකිතානි තෙරොවස්සිකානි …පෙ…. අට්ඨිකානි පූතීනි චුණ්ණකජාතානි. සො ඉමමෙව කායං උපසංහරති – ‘අයම්පි ඛො කායො එවංධම්මො එවංභාවී එවංඅනතීතො’ති. ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති. ‘අත්ථි කායො’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති.

නවසිවථිකපබ්බං නිට්ඨිතං.

චුද්දස කායානුපස්සනා නිට්ඨිතා.

වෙදනානුපස්සනා

380. ‘‘කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සුඛං වා වෙදනං වෙදයමානො ‘සුඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති . දුක්ඛං වා වෙදනං වෙදයමානො ‘දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වා වෙදනං වෙදයමානො ‘අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදයමානො ‘සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, නිරාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදයමානො ‘නිරාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො ‘සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, නිරාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො ‘නිරාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො ‘සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති, නිරාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො ‘නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී’ති පජානාති. ඉති අජ්ඣත්තං වා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා වෙදනාසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා වෙදනාසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා වෙදනාසු විහරති. ‘අත්ථි වෙදනා’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති.

වෙදනානුපස්සනා නිට්ඨිතා.

චිත්තානුපස්සනා

381. ‘‘කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සරාගං වා චිත්තං ‘සරාගං චිත්ත’න්ති පජානාති, වීතරාගං වා චිත්තං ‘වීතරාගං චිත්ත’න්ති පජානාති. සදොසං වා චිත්තං ‘සදොසං චිත්ත’න්ති පජානාති, වීතදොසං වා චිත්තං ‘වීතදොසං චිත්ත’න්ති පජානාති. සමොහං වා චිත්තං ‘සමොහං චිත්ත’න්ති පජානාති, වීතමොහං වා චිත්තං ‘වීතමොහං චිත්ත’න්ති පජානාති. සඞ්ඛිත්තං වා චිත්තං ‘සඞ්ඛිත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති, වික්ඛිත්තං වා චිත්තං ‘වික්ඛිත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති. මහග්ගතං වා චිත්තං ‘මහග්ගතං චිත්ත’න්ති පජානාති, අමහග්ගතං වා චිත්තං ‘අමහග්ගතං චිත්ත’න්ති පජානාති. සඋත්තරං වා චිත්තං ‘සඋත්තරං චිත්ත’න්ති පජානාති, අනුත්තරං වා චිත්තං ‘අනුත්තරං චිත්ත’න්ති පජානාති. සමාහිතං වා චිත්තං ‘සමාහිතං චිත්ත’න්ති පජානාති, අසමාහිතං වා චිත්තං ‘අසමාහිතං චිත්ත’න්ති පජානාති. විමුත්තං වා චිත්තං ‘විමුත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති. අවිමුත්තං වා චිත්තං ‘අවිමුත්තං චිත්ත’න්ති පජානාති. ඉති අජ්ඣත්තං වා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා චිත්තස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා චිත්තස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා චිත්තස්මිං විහරති, ‘අත්ථි චිත්ත’න්ති වා පනස්ස

සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති . එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති.

චිත්තානුපස්සනා නිට්ඨිතා.

ධම්මානුපස්සනා නීවරණපබ්බං

382. ‘‘කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති පඤ්චසු නීවරණෙසු. කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති පඤ්චසු නීවරණෙසු?

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං බ්‍යාපාදං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං බ්‍යාපාදො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං බ්‍යාපාදං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං බ්‍යාපාදො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස බ්‍යාපාදස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස බ්‍යාපාදස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං ථිනමිද්ධං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං ථිනමිද්ධ’න්ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං ථිනමිද්ධං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං ථිනමිද්ධ’න්ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස ථිනමිද්ධස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස ථිනමිද්ධස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස ථිනමිද්ධස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උද්ධච්චකුක්කුච්ච’න්ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උද්ධච්චකුක්කුච්ච’න්ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡා’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡා’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති සමුදයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති ‘අත්ථි ධම්මා’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති පඤ්චසු නීවරණෙසු.

නීවරණපබ්බං නිට්ඨිතං.

ධම්මානුපස්සනා ඛන්ධපබ්බං

383. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු. කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු – ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා, ඉති වෙදනාය සමුදයො, ඉති වෙදනාය අත්ථඞ්ගමො; ඉති සඤ්ඤා, ඉති සඤ්ඤාය සමුදයො, ඉති සඤ්ඤාය අත්ථඞ්ගමො; ඉති සඞ්ඛාරා, ඉති සඞ්ඛාරානං සමුදයො, ඉති සඞ්ඛාරානං අත්ථඞ්ගමො, ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති, ඉති අජ්ඣත්තං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති. ‘අත්ථි ධම්මා’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති . එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු.

ඛන්ධපබ්බං නිට්ඨිතං.

ධම්මානුපස්සනා ආයතනපබ්බං

384. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු. කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු?

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චක්ඛුඤ්ච පජානාති, රූපෙ ච පජානාති, යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනං තඤ්ච පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස සංයොජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සොතඤ්ච පජානාති, සද්දෙ ච පජානාති, යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනං තඤ්ච පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස සංයොජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘ඝානඤ්ච පජානාති, ගන්ධෙ ච පජානාති, යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනං තඤ්ච පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස සංයොජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘ජිව්හඤ්ච පජානාති, රසෙ ච පජානාති, යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනං තඤ්ච පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති , යථා ච උප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස සංයොජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘කායඤ්ච පජානාති, ඵොට්ඨබ්බෙ ච පජානාති, යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනං තඤ්ච පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස සංයොජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘මනඤ්ච පජානාති, ධම්මෙ ච පජානාති, යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනං තඤ්ච පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සංයොජනස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස සංයොජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති. ‘අත්ථි ධම්මා’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු.

ආයතනපබ්බං නිට්ඨිතං.

ධම්මානුපස්සනා බොජ්ඣඞ්ගපබ්බං

385. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති සත්තසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු. කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති සත්තසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච

අනුප්පන්නස්ස වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘සන්තං වා අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති , අසන්තං වා අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං ‘නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො’ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති ‘අත්ථි ධම්මා’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති සත්තසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු.

බොජ්ඣඞ්ගපබ්බං නිට්ඨිතං. [බොජ්ඣඞ්ගපබ්බං නිට්ඨිතං, පඨමභාණවාරං (සයා.)]

ධම්මානුපස්සනා සච්චපබ්බං

386. ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති චතූසු අරියසච්චෙසු. කථඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති චතූසු අරියසච්චෙසු? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ති යථාභූතං පජානාති, ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති.

පඨමභාණවාරො නිට්ඨිතො.

දුක්ඛසච්චනිද්දෙසො

387. ‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං? ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණම්පි දුක්ඛං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා, අප්පියෙහි සම්පයොගොපි දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගොපි දුක්ඛො [අප්පියෙහි…පෙ…. විප්පයොගො දුක්ඛොතිපාඨො චෙව තංනිද්දෙසො ච කත්ථචි න දිස්සති, අට්ඨකථායංපි තංසංවණ්ණනා නත්ථි], යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, **සඞ්ඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා** [පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාපි (ක.)] **දුක්ඛා.**

388. ‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජාති? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බත්ති ඛන්ධානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජාති.

389. ‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජරා? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජරා.

390. ‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, මරණං? යං [අට්ඨකථා ඔලොකෙතබ්බා] තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡෙදො, ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, මරණං.

391. ‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සොකො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සොකො.

392. ‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරිදෙවො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ පරිදෙවො.

393. ‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, කායිකං දුක්ඛං කායිකං අසාතං කායසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං, ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං.

394. ‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දොමනස්සං? යං ඛො, භික්ඛවෙ, චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතසිකං අසාතං මනොසම්ඵස්සජං දුක්ඛං අසාතං වෙදයිතං, ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දොමනස්සං.

395. ‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, උපායාසො? යො ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිතත්තං උපායාසිතත්තං, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, උපායාසො.

396. ‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො? ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති අනිට්ඨා අකන්තා අමනාපා රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා ධම්මා, යෙ වා පනස්ස තෙ හොන්ති අනත්ථකාමා අහිතකාමා අඵාසුකකාමා අයොගක්ඛෙමකාමා, යා තෙහි සද්ධිං සඞ්ගති සමාගමො සමොධානං මිස්සීභාවො, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො.

397. ‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො? ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති ඉට්ඨා කන්තා මනාපා රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා ධම්මා, යෙ වා පනස්ස තෙ හොන්ති අත්ථකාමා හිතකාමා ඵාසුකකාමා යොගක්ඛෙමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතිසාලොහිතා වා, යා තෙහි සද්ධිං අසඞ්ගති අසමාගමො අසමොධානං අමිස්සීභාවො, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො.

398. ‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං? ජාතිධම්මානං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති – ‘අහො වත මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වත නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යා’ති. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං. ජරාධම්මානං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති – ‘අහො වත මයං න ජරාධම්මා අස්සාම, න ච වත නො ජරා ආගච්ඡෙය්‍යා’ති. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං. බ්‍යාධිධම්මානං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති ‘අහො වත මයං න බ්‍යාධිධම්මා අස්සාම, න ච වත නො බ්‍යාධි ආගච්ඡෙය්‍යා’ති. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං. මරණධම්මානං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති ‘අහො වත මයං න මරණධම්මා අස්සාම, න ච වත නො මරණං ආගච්ඡෙය්‍යා’ති. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං. සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මානං, භික්ඛවෙ, සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති ‘අහො වත මයං න සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා අස්සාම, න ච වත නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා ආගච්ඡෙය්‍යු’න්ති. න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං.

399. ‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්චං.

සමුදයසච්චනිද්දෙසො

400. ‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං [දුක්ඛසමුදයො (ස්‍යා.)] අරියසච්චං? යායං තණ්හා පොනොබ්භවිකා [පොනොභවිකා (සී. පී.)] නන්දීරාගසහගතා [නන්දිරාගසහගතා (සී. ස්‍යා. පී.)] තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා.

‘‘සා ඛො පනෙසා, භික්ඛවෙ, තණ්හා කත්ථ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, කත්ථ නිවිසමානා නිවිසති? යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛු ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතං ලොකෙ…පෙ…. ඝානං ලොකෙ… ජිව්හා ලොකෙ… කායො ලොකෙ… මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘රූපා ලොකෙ… සද්දා ලොකෙ… ගන්ධා ලොකෙ… රසා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බා ලොකෙ… ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… සොතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… ඝානවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… ජිව්හාවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… කායවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… මනොවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සො ලොකෙ… සොතසම්ඵස්සො ලොකෙ… ඝානසම්ඵස්සො ලොකෙ… ජිව්හාසම්ඵස්සො ලොකෙ… කායසම්ඵස්සො ලොකෙ… මනොසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… කායසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘රූපසඤ්ඤා ලොකෙ… සද්දසඤ්ඤා ලොකෙ… ගන්ධසඤ්ඤා ලොකෙ… රසසඤ්ඤා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකෙ… ධම්මසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘රූපසඤ්චෙතනා ලොකෙ… සද්දසඤ්චෙතනා ලොකෙ… ගන්ධසඤ්චෙතනා ලොකෙ… රසසඤ්චෙතනා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා ලොකෙ… ධම්මසඤ්චෙතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘රූපතණ්හා ලොකෙ… සද්දතණ්හා ලොකෙ… ගන්ධතණ්හා ලොකෙ… රසතණ්හා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ… ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘රූපවිතක්කො ලොකෙ… සද්දවිතක්කො ලොකෙ… ගන්ධවිතක්කො ලොකෙ… රසවිතක්කො ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බවිතක්කො ලොකෙ… ධම්මවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘රූපවිචාරො ලොකෙ… සද්දවිචාරො ලොකෙ… ගන්ධවිචාරො ලොකෙ… රසවිචාරො ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ… ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං.

නිරොධසච්චනිද්දෙසො

401. ‘‘කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං [දුක්ඛනිරොධො (සයා.)] අරියසච්චං? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො.

‘‘සා ඛො පනෙසා, භික්ඛවෙ, තණ්හා කත්ථ පහීයමානා පහීයති, කත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති? යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

‘‘කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛු ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතං ලොකෙ…පෙ…. ඝානං ලොකෙ… ජිව්හා ලොකෙ… කායො ලොකෙ… මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

‘‘රූපා ලොකෙ… සද්දා ලොකෙ… ගන්ධා ලොකෙ… රසා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බා ලොකෙ… ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

‘‘චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… සොතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… ඝානවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… ජිව්හාවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… කායවිඤ්ඤාණං ලොකෙ… මනොවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සො ලොකෙ… සොතසම්ඵස්සො ලොකෙ… ඝානසම්ඵස්සො ලොකෙ… ජිව්හාසම්ඵස්සො ලොකෙ… කායසම්ඵස්සො ලොකෙ… මනොසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

“චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ … ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… කායසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ… මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

“රූපසඤ්ඤා ලොකෙ… සද්දසඤ්ඤා ලොකෙ… ගන්ධසඤ්ඤා ලොකෙ… රසසඤ්ඤා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකෙ… ධම්මසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

“රූපසඤ්චෙතනා ලොකෙ… සද්දසඤ්චෙතනා ලොකෙ… ගන්ධසඤ්චෙතනා ලොකෙ… රසසඤ්චෙතනා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා ලොකෙ… ධම්මසඤ්චෙතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

“රූපතණ්හා ලොකෙ… සද්දතණ්හා ලොකෙ… ගන්ධතණ්හා ලොකෙ… රසතණ්හා ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ… ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

“රූපවිතක්කො ලොකෙ… සද්දවිතක්කො ලොකෙ… ගන්ධවිතක්කො ලොකෙ… රසවිතක්කො ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බවිතක්කො ලොකෙ… ධම්මවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

“රූපවිචාරො ලොකෙ… සද්දවිචාරො ලොකෙ… ගන්ධවිචාරො ලොකෙ… රසවිචාරො ලොකෙ… ඵොට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ… ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං , එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං.

මග්ගසච්චනිද්දෙසො

402. “කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාදිට්ඨි? යං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාදිට්ඨි.

“කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාසඞ්කප්පො? නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො අබ්‍යාපාදසඞ්කප්පො අවිහිංසාසඞ්කප්පො, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ, සම්මාසඞ්කප්පො.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාවාචා? මුසාවාදා වෙරමණී [වෙරමණි (ක.)] පිසුණාය වාචාය වෙරමණී ඵරුසාය වාචාය වෙරමණී සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාවාචා.

“කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාකම්මන්තො? පාණාතිපාතා වෙරමණී අදින්නාදානා වෙරමණී කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාකම්මන්තො.

“කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාආජීවො? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො මිච්ඡාආජීවං පහාය සම්මාආජීවෙන ජීවිතං කප්පෙති, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාආජීවො.

“කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාවායාමො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති; උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාවායාමො.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාසති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාසති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සම්මාසමාධි? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති, සතො ච සම්පජානො, සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා **අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං** චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ , සම්මාසමාධි. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

403. ‘‘ඉති අජ්ඣත්තං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා ධම්මෙසු විහරති. ‘අත්ථි ධම්මා’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති චතූසු අරියසච්චෙසු.

සච්චපබ්බං නිට්ඨිතං.

ධම්මානුපස්සනා නිට්ඨිතා.

404. ‘‘යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය සත්තවස්සානි, තස්ස ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා; සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා.

‘‘තිට්ඨන්තු, භික්ඛවෙ, සත්තවස්සානි. යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය ඡ වස්සානි…පෙ…. පඤ්ච වස්සානි… චත්තාරි වස්සානි… තීණි වස්සානි… ද්වෙ වස්සානි… එකං වස්සං… තිට්ඨතු, භික්ඛවෙ, එකං වස්සං. යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය සත්තමාසානි, තස්ස ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා; සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා.

‘‘තිට්ඨන්තු , භික්ඛවෙ, සත්ත මාසානි. යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය ඡ මාසානි…පෙ…. පඤ්ච මාසානි… චත්තාරි මාසානි… තීණි මාසානි … ද්වෙ මාසානි… එකං මාසං… අඩ්ඪමාසං… තිට්ඨතු, භික්ඛවෙ, අඩ්ඪමාසො. යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය සත්තාහං, තස්ස ද්වින්නං ඵලානං අඤ්ඤතරං ඵලං පාටිකඞ්ඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා; සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතාති.

405. ‘‘එකායනො අයං, භික්ඛවෙ, මග්ගො සත්තානං විසුද්ධියා සොකපරිදෙවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය යදිදං චත්තාරො සතිපට්ඨානාති. ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්ත’’න්ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති.

මහාසතිපට්ඨානසුත්තං නිට්ඨිතං නවමං.

10. පායාසිසුත්තං

406. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා කුමාරකස්සපො කොසලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි යෙන සෙතබ්‍යා නාම කොසලානං නගරං තදවසරි. තත්‍ර සුදං ආයස්මා කුමාරකස්සපො සෙතබ්‍යායං විහරති උත්තරෙන සෙතබ්‍යං සිංසපාවනෙ [සීසපාවනෙ (ස්‍යා.)]. තෙන ඛො පන සමයෙන පායාසි රාජඤ්ඤො සෙතබ්‍යං අජ්ඣාවසති සත්තුස්සදං සතිණකට්ඨොදකං සධඤ්ඤං රාජභොග්ගං රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන දින්නං රාජදායං බ්‍රහ්මදෙය්‍යං.

පායාසිරාජඤ්ඤවත්ථු

407. තෙන ඛො පන සමයෙන පායාසිස්ස රාජඤ්ඤස්ස එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති – ''ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං [සුකටක්කටානං (සී. පී.)] කම්මානං ඵලං විපාකො''ති. අස්සොසුං ඛො සෙතබ්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා – ''සමණො ඛලු භො කුමාරකස්සපො සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො කොසලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සෙතබ්‍යං අනුප්පත්තො සෙතබ්‍යායං විහරති උත්තරෙන සෙතබ්‍යං සිංසපාවනෙ. තං ඛො පන භවන්තං කුමාරකස්සපං එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – 'පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො මෙධාවී බහුස්සුතො චිත්තකථී කල්‍යාණපටිභානො වුද්ධො [බුද්ධො (ස්‍යා. ක.)] චෙව අරහා ච. සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොතී'''ති. අථ ඛො සෙතබ්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා සෙතබ්‍යාය නික්ඛමිත්වා සඞ්ඝසඞ්ඝී ගණීභූතා උත්තරෙනමුඛා ගච්ඡන්ති යෙන සිංසපාවනං [යෙන සිංසපාවනං, තෙනුපසඞ්කමන්ති (සී. පී.)].

408. තෙන ඛො පන සමයෙන පායාසි රාජඤ්ඤො උපරිපාසාදෙ දිවාසෙය්‍යං උපගතො හොති. අද්දසා ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො සෙතබ්‍යකෙ බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ සෙතබ්‍යාය නික්ඛමිත්වා සඞ්ඝසඞ්ඝී ගණීභූතෙ උත්තරෙනමුඛෙ ගච්ඡන්තෙ යෙන සිංසපාවනං [යෙන සිංසපාවනං, තෙනුපසඞ්කමන්තෙ (සී. පී.)], දිස්වා ඛත්තං ආමන්තෙසි – ''කිං නු ඛො, භො ඛත්තෙ, සෙතබ්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා සෙතබ්‍යාය නික්ඛමිත්වා සඞ්ඝසඞ්ඝී ගණීභූතා උත්තරෙනමුඛා ගච්ඡන්ති යෙන සිංසපාවන''න්ති [එත්ථ පන සබ්බත්ථපි එවමෙව දිස්සති, නත්ථි පාඨන්තරං]?

''අත්ථි ඛො, භො, සමණො කුමාරකස්සපො, සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො කොසලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සෙතබ්‍යං අනුප්පත්තො සෙතබ්‍යායං විහරති උත්තරෙන සෙතබ්‍යං සිංසපාවනෙ. තං ඛො පන භවන්තං කුමාරකස්සපං එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො – 'පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො මෙධාවී බහුස්සුතො චිත්තකථී කල්‍යාණපටිභානො වුද්ධො චෙව අරහා චා'ති [අරහා ච (ස්‍යා. ක.)]. තමෙතෙ [තමෙනං තෙ (සී. ක.), තමෙනං (පී.)] භවන්තං කුමාරකස්සපං දස්සනාය උපසඞ්කමන්තී''ති. ''තෙන හි, භො ඛත්තෙ, යෙන සෙතබ්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා සෙතබ්‍යකෙ බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ එවං වදෙහි – 'පායාසි, භො, රාජඤ්ඤො එවමාහ – ආගමෙන්තු කිර භවන්තො, පායාසිපි රාජඤ්ඤො සමණං කුමාරකස්සපං දස්සනාය උපසඞ්කමිස්සතී'ති. පුරා සමණො කුමාරකස්සපො සෙතබ්‍යකෙ බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ බාලෙ අබ්‍යත්තෙ සඤ්ඤාපෙති – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'ති. නත්ථි හි, භො ඛත්තෙ, පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො''ති. ''එවං භො''ති ඛො සො ඛත්තා පායාසිස්ස රාජඤ්ඤස්ස පටිස්සුත්වා යෙන සෙතබ්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා සෙතබ්‍යකෙ බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ එතදවොච – ''පායාසි, භො, රාජඤ්ඤො එවමාහ, ආගමෙන්තු කිර භවන්තො, පායාසිපි රාජඤ්ඤො සමණං කුමාරකස්සපං දස්සනාය උපසඞ්කමිස්සතී''ති.

409. අථ ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො සෙතබ්‍යකෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො යෙන සිංසපාවනං යෙනායස්මා කුමාරකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා කුමාරකස්සපෙන සද්ධිං සම්මොදි, සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. සෙතබ්‍යකාපි ඛො බ්‍රාහ්මණගහපතිකා අප්පෙකච්චෙ ආයස්මන්තං කුමාරකස්සපං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු; අප්පෙකච්චෙ ආයස්මතා කුමාරකස්සපෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු; සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ යෙනායස්මා කුමාරකස්සපො තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා එකමන්තං නිසීදිංසු.

නත්ථිකවාදො

410. එකමන්තං නිසින්නො ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො ආයස්මන්තං කුමාරකස්සපං එතදවොච – ''අහඤ්හි, භො කස්සප, එවංවාදී එවංදිට්ඨී – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''නාහං, රාජඤ්ඤ, එවංවාදිං එවංදිට්ඨිං අද්දසං වා අස්සොසිං වා. කථඤ්හි නාම එවං වදෙය්‍ය – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'ති?

චන්දිමසූරියඋපමා

411. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡිස්සාමි, යථා තෙ ඛමෙය්‍ය, තථා නං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි. තං කිං මඤ්ඤසි, රාජඤ්ඤ, ඉමෙ චන්දිමසූරියා ඉමස්මිං වා ලොකෙ පරස්මිං වා, දෙවා වා තෙ මනුස්සා වා''ති? ''ඉමෙ, භො කස්සප, චන්දිමසූරියා පරස්මිං ලොකෙ, න ඉමස්මිං; දෙවා තෙ න මනුස්සා''ති. ''ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො''ති.

412. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො, යෙන තෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති? ''අත්ථි , භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''යථා කථං විය, රාජඤ්ඤා''ති? ''ඉධ මෙ, භො කස්සප, මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා පාණාතිපාතී අදින්නාදායී කාමෙසුමිච්ඡාචාරී මුසාවාදී පිසුණාවාචා ඵරුසවාචා සම්ඵප්පලාපී අභිජ්ඣාලූ බ්‍යාපන්නචිත්තා මිච්ඡාදිට්ඨී. තෙ අපරෙන සමයෙන ආබාධිකා හොන්ති දුක්ඛිතා බාළ්හගිලානා. යදාහං ජානාමි – 'න දානිමෙ ඉමම්හා ආබාධා වුට්ඨහිස්සන්ති'ති ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'සන්ති ඛො, භො, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – යෙ තෙ පාණාතිපාතී අදින්නාදායී කාමෙසුමිච්ඡාචාරී මුසාවාදී පිසුණාවාචා ඵරුසවාචා සම්ඵප්පලාපී අභිජ්ඣාලූ බ්‍යාපන්නචිත්තා මිච්ඡාදිට්ඨී, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජන්ති'ති. භවන්තො ඛො පාණාතිපාතී අදින්නාදායී කාමෙසුමිච්ඡාචාරී මුසාවාදී පිසුණාවාචා ඵරුසවාචා සම්ඵප්පලාපී අභිජ්ඣාලූ බ්‍යාපන්නචිත්තා මිච්ඡාදිට්ඨී. සචෙ තෙසං භවතං සමණබ්‍රාහ්මණානං සච්චං වචනං, භවන්තො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජිස්සන්ති. සචෙ, භො, කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජෙය්‍යාථ, යෙන මෙ ආගන්ත්වා ආරොචෙය්‍යාථ – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'ති . භවන්තො ඛො පන මෙ සද්ධායිකා පච්චයිකා, යං භවන්තෙහි දිට්ඨං, යථා සාමං දිට්ඨං එවමෙතං භවිස්සතී'ති. තෙ මෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා නෙව ආගන්ත්වා ආරොචෙන්ති, න පන දූතං පහිණන්ති. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

චොරඋපමා

413. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡිස්සාමි. යථා තෙ ඛමෙය්‍ය තථා නං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි. තං කිං මඤ්ඤසි, රාජඤ්ඤ, ඉධ තෙ පුරිසා චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා දස්සෙය්‍යුං – 'අයං තෙ, භන්තෙ, චොරො ආගුචාරී; ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි, තං දණ්ඩං පණෙහී'ති. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, ඉමං පුරිසං දළ්හාය රජ්ජුයා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ඛුරමුණ්ඩං කරිත්වා [කාරෙත්වා (ස්‍යා. ක.)] ඛරස්සරෙන පණවෙන රථිකාය රථිකං [රථියාය රථියං (බහූසු)] සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං පරිනෙත්වා දක්ඛිණෙන ද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණතො නගරස්ස ආඝාතනෙ සීසං ඡින්දථා'ති. තෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා තං පුරිසං දළ්හාය රජ්ජුයා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ඛුරමුණ්ඩං කරිත්වා ඛරස්සරෙන පණවෙන රථිකාය රථිකං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං පරිනෙත්වා දක්ඛිණෙන ද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණතො නගරස්ස ආඝාතනෙ නිසීදාපෙය්‍යුං. ලභෙය්‍ය නු ඛො සො චොරො චොරඝාතෙසු – 'ආගමෙන්තු තාව භවන්තො චොරඝාතා, අමුකස්මිං මෙ ගාමෙ වා නිගමෙ වා මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා, යාවාහං තෙසං උද්දිසිත්වා ආගච්ඡාමී'ති , උදාහු විප්පලපන්තස්සෙව චොරඝාතා සීසං ඡින්දෙය්‍යු''න්ති? ''න හි සො, භො කස්සප, චොරො ලභෙය්‍ය චොරඝාතෙසු – 'ආගමෙන්තු තාව භවන්තො චොරඝාතා අමුකස්මිං මෙ ගාමෙ වා නිගමෙ වා මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා, යාවාහං තෙසං උද්දිසිත්වා ආගච්ඡාමී'ති. අථ ඛො නං විප්පලපන්තස්සෙව චොරඝාතා සීසං ඡින්දෙය්‍යු''න්ති. ''සො හි නාම, රාජඤ්ඤ, චොරො මනුස්සො මනුස්සභූතෙසු චොරඝාතෙසු න ලභිස්සති – 'ආගමෙන්තු තාව භවන්තො චොරඝාතා, අමුකස්මිං මෙ ගාමෙ වා නිගමෙ වා මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා, යාවාහං තෙසං උද්දිසිත්වා ආගච්ඡාමී'ති. කිං පන තෙ මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා පාණාතිපාතී අදින්නාදායී කාමෙසුමිච්ඡාචාරී මුසාවාදී පිසුණාවාචා ඵරුසවාචා සම්ඵප්පලාපී අභිජ්ඣාලූ බ්‍යාපන්නචිත්තා මිච්ඡාදිට්ඨී, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා ලභිස්සන්ති නිරයපාලෙසු – 'ආගමෙන්තු තාව භවන්තො නිරයපාලා, යාව මයං පායාසිස්ස රාජඤ්ඤස්ස ගන්ත්වා ආරොචෙම – ''ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති? ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

414. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො''ති. ''අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො යෙන තෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති? ''අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''යථා කථං විය,

රාජඤ්ඤා''ති? ''ඉධ මෙ, භො කස්සප, මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා පිසුණාය වාචාය පටිවිරතා ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතා සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා අනභිජ්ඣාලූ අබ්‍යාපන්නචිත්තා සම්මාදිට්ඨී. තෙ අපරෙන සමයෙන ආබාධිකා හොන්ති දුක්ඛිතා බාළ්හගිලානා. යදාහං ජානාමි – 'න දානිමෙ ඉමම්හා ආබාධා වුට්ඨහිස්සන්තී'ති ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'සන්ති ඛො, භො, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – යෙ තෙ පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා පිසුණාය වාචාය පටිවිරතා ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතා සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා අනභිජ්ඣාලූ අබ්‍යාපන්නචිත්තා සම්මාදිට්ඨී තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්තීති . භවන්තො ඛො පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා පිසුණාය වාචාය පටිවිරතා ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතා සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා අනභිජ්ඣාලූ අබ්‍යාපන්නචිත්තා සම්මාදිට්ඨී. සචෙ තෙසං භවතං සමණබ්‍රාහ්මණානං සච්චං වචනං, භවන්තො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිස්සන්ති. සචෙ, භො, කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාථ, යෙන මෙ ආගන්ත්වා ආරොචෙය්‍යාථ – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'ති. භවන්තො ඛො පන මෙ සද්ධායිකා පච්චයිකා, යං භවන්තෙහි දිට්ඨං, යථා සාමං දිට්ඨං එවමෙතං භවිස්සතී'ති. තෙ මෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා නෙව ආගන්ත්වා ආරොචෙන්ති, න පන දූතං පහිණන්ති. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

ගූථකූපපුරිසඋපමා

415. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමාය මිධෙකච්චෙ [උපමායපිධෙකච්චෙ (සී. ස්‍යා.), උපමායපිඉධෙකච්චෙ (පී.)] විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. සෙය්‍යථාපි, රාජඤ්ඤ, පුරිසො ගූථකූපෙ සසීසකං [සසීසකො (ස්‍යා.)] නිමුග්ගො අස්ස. අථ ත්වං පුරිසෙ ආණාපෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තං පුරිසං තම්හා ගූථකූපා උද්ධරථා'ති. තෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා තං පුරිසං තම්හා ගූථකූපා උද්ධරෙය්‍යුං. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තස්ස පුරිසස්ස කායා වෙළුපෙසිකාහි ගූථං සුනිම්මජ්ජිතං නිම්මජ්ජථා'ති. තෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා තස්ස පුරිසස්ස කායා වෙළුපෙසිකාහි ගූථං සුනිම්මජ්ජිතං නිම්මජ්ජෙය්‍යුං. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තස්ස පුරිසස්ස කායං පණ්ඩුමත්තිකාය තික්ඛත්තුං සුබ්බට්ටිතං උබ්බට්ටෙථා'ති [සුප්පට්ටිතං උප්පට්ටෙථාති (ක.)]. තෙ තස්ස පුරිසස්ස කායං පණ්ඩුමත්තිකාය තික්ඛත්තුං සුබ්බට්ටිතං උබ්බට්ටෙය්‍යුං. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තං පුරිසං තෙලෙන අබ්භඤ්ජිත්වා සුඛුමෙන චුණ්ණෙන තික්ඛත්තුං සුප්පධොතං කරොථා'ති. තෙ තං පුරිසං තෙලෙන අබ්භඤ්ජිත්වා සුඛුමෙන චුණ්ණෙන තික්ඛත්තුං සුප්පධොතං කරෙය්‍යුං. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තස්ස පුරිසස්ස කෙසමස්සුං කප්පෙථා'ති. තෙ තස්ස පුරිසස්ස කෙසමස්සුං කප්පෙය්‍යුං. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තස්ස පුරිසස්ස මහග්ඝඤ්ච මාලං මහග්ඝඤ්ච විලෙපනං මහග්ඝානි ච වත්ථානි උපහරථා'ති. තෙ තස්ස පුරිසස්ස මහග්ඝඤ්ච මාලං මහග්ඝඤ්ච විලෙපනං මහග්ඝානි ච වත්ථානි උපහරෙය්‍යුං. තෙ ත්වං එවං වදෙය්‍යාසි – 'තෙන හි, භො, තං පුරිසං පාසාදං ආරොපෙත්වා පඤ්චකාමගුණානි උපට්ඨාපෙථා'ති. තෙ තං පුරිසං පාසාදං ආරොපෙත්වා පඤ්චකාමගුණානි උපට්ඨාපෙය්‍යුං.

''තං කිං මඤ්ඤසි, රාජඤ්ඤ, අපි නු තස්ස පුරිසස්ස සුන්හාතස්ස සුවිලිත්තස්ස සුකප්පිතකෙසමස්සුස්ස ආමුක්කමාලාභරණස්ස ඔදාතවත්ථවසනස්ස උපරිපාසාදවරගතස්ස පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතස්ස සමඞ්ගීභූතස්ස පරිචාරයමානස්ස පුනදෙව තස්මිං ගූථකූපෙ නිමුජ්ජිතුකාමතා [නිමුජ්ජිතුකාම්‍යතා (ස්‍යා. ක.)] අස්සා''ති? ''නො හිදං, භො කස්සප''. ''තං කිස්ස හෙතු''? ''අසුචි, භො කස්සප, ගූථකූපො අසුචි චෙව අසුචිසඞ්ඛාතො ච දුග්ගන්ධො ච දුග්ගන්ධසඞ්ඛාතො ච ජෙගුච්ඡො ච ජෙගුච්ඡසඞ්ඛාතො ච පටිකූලො ච පටිකූලසඞ්ඛාතො චා''ති. ''එවමෙව ඛො, රාජඤ්ඤ, මනුස්සා දෙවානං අසුචී චෙව අසුචිසඞ්ඛාතා ච, දුග්ගන්ධා ච දුග්ගන්ධසඞ්ඛාතා ච, ජෙගුච්ඡා ච ජෙගුච්ඡසඞ්ඛාතා ච, පටිකූලා ච පටිකූලසඞ්ඛාතා ච. යොජනසතං ඛො, රාජඤ්ඤ, මනුස්සගන්ධො දෙවෙ උබ්බාධති. කිං පන තෙ මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා පිසුණාය වාචාය පටිවිරතා ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතා සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා අනභිජ්ඣාලූ අබ්‍යාපන්නචිත්තා සම්මාදිට්ඨී, කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා තෙ ආගන්ත්වා ආරොචෙස්සන්ති – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'ති? ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

416. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො ...පෙ.... ''අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො...පෙ.... ``යථා කථං විය, රාජඤ්ඤාති? ''ඉධ මෙ, භො කස්සප, මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතා, තෙ අපරෙන සමයෙන ආබාධිකා හොන්ති දුක්ඛිතා බාළ්හගිලානා. යදාහං ජානාමි – 'න දානිමෙ ඉමම්හා ආබාධා වුට්ඨහිස්සන්තී'ති ත්‍යාහං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදාමි – 'සන්ති ඛො, භො, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එවංවාදිනො එවංදිට්ඨිනො – යෙ තෙ පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං

මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතන්ති. භවන්තො ඛො පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතා. සචෙ තෙසං භවතං සමණබ්‍රාහ්මණානං සච්චං වචනං, භවන්තො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජිස්සන්ති, දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං. සචෙ, භො, කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාථ දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං, යෙන මෙ ආගන්ත්වා ආරොචෙය්‍යාථ – ‘ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකොති. භවන්තො ඛො පන මෙ සද්ධායිකා පච්චයිකා, යං භවන්තෙහි දිට්ඨං, යථා සාමං දිට්ඨං එවමෙතං භවිස්සතීති. තෙ මෙ ‘සාධූ’ති පටිස්සුත්වා නෙව ආගන්ත්වා ආරොචෙන්ති, න පන දූතං පහිණන්ති. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – ‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’’ති.

තාවතිංසදෙවඋපමා

417. ‘‘තෙන හි, රාජඤ්ඤ, තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡිස්සාමි; යථා තෙ ඛමෙය්‍ය, තථා නං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි. යං ඛො පන, රාජඤ්ඤ, මානුස්සකං වස්සසතං, දෙවානං තාවතිංසානං එසො එකො රත්තින්දිවො [රත්තිදිවො (ක.)], තාය රත්තියා තිංසරත්තියො මාසො, තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො, තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බං වස්සසහස්සං දෙවානං තාවතිංසානං ආයුප්පමාණං. යෙ තෙ මිත්තාමච්චා ඤාතිසාලොහිතා පාණාතිපාතා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං. සචෙ පන තෙසං එවං භවිස්සති – ‘යාව මයං ද්වෙ වා තීණි වා රත්තින්දිවා දිබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමඞ්ගීභූතා පරිචාරෙම, අථ මයං පායාසිස්ස රාජඤ්ඤස්ස ගන්ත්වා ආරොචෙය්‍යාම – ‘‘ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’ති. අපි නු තෙ ආගන්ත්වා ආරොචෙය්‍යුං – ‘ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’’ති? ‘‘නො හිදං, භො කස්සප. අපි හි මයං, භො කස්සප, චිරං කාලඞ්කතාපි භවෙය්‍යාම. කො පනෙතං භොතො කස්සපස්ස ආරොචෙති – ‘අත්ථි දෙවා තාවතිංසා’ති වා ‘එවංදීඝායුකා දෙවා තාවතිංසා’ති වා. න මයං භොතො කස්සපස්ස සද්දහාම – ‘අත්ථි දෙවා තාවතිංසා’ති වා ‘එවංදීඝායුකා දෙවා තාවතිංසා’ති වා’’ති.

ජච්චන්ධඋපමා

418. ‘‘සෙය්‍යථාපි, රාජඤ්ඤ, ජච්චන්ධො පුරිසො න පස්සෙය්‍ය කණ්හ – සුක්කානි රූපානි , න පස්සෙය්‍ය නීලකානි රූපානි, න පස්සෙය්‍ය පීතකානි [මඤ්ජෙට්ඨකානි (ස්‍යා.)] රූපානි, න පස්සෙය්‍ය ලොහිතකානි රූපානි, න පස්සෙය්‍ය මඤ්ජිට්ඨකානි රූපානි, න පස්සෙය්‍ය සමවිසමං, න පස්සෙය්‍ය තාරකානි රූපානි, න පස්සෙය්‍ය චන්දිමසූරියෙ. සො එවං වදෙය්‍ය – ‘නත්ථි කණ්හසුක්කානි රූපානි, නත්ථි කණ්හසුක්කානං රූපානං දස්සාවී. නත්ථි නීලකානි රූපානි, නත්ථි නීලකානං රූපානං දස්සාවී. නත්ථි පීතකානි රූපානි, නත්ථි පීතකානං රූපානං දස්සාවී. නත්ථි ලොහිතකානි රූපානි, නත්ථි ලොහිතකානං රූපානං දස්සාවී. නත්ථි මඤ්ජිට්ඨකානි රූපානි, නත්ථි මඤ්ජිට්ඨකානං රූපානං දස්සාවී. නත්ථි සමවිසමං, නත්ථි සමවිසමස්ස දස්සාවී. නත්ථි තාරකානි රූපානි, නත්ථි තාරකානං රූපානං දස්සාවී. නත්ථි චන්දිමසූරියා, නත්ථි චන්දිමසූරියානං දස්සාවී. අහමෙතං න ජානාමි, අහමෙතං න පස්සාමි, තස්මා තං නත්ථී’ති. සම්මා නු ඛො සො, රාජඤ්ඤ, වදමානො වදෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හිදං, භො කස්සප. අත්ථි කණ්හසුක්කානි රූපානි, අත්ථි කණ්හසුක්කානං රූපානං දස්සාවී. අත්ථි නීලකානි රූපානි, අත්ථි නීලකානං රූපානං දස්සාවී…පෙ…. අත්ථි සමවිසමං, අත්ථි සමවිසමස්ස දස්සාවී. අත්ථි තාරකානි රූපානි, අත්ථි තාරකානං රූපානං දස්සාවී. අත්ථි චන්දිමසූරියා, අත්ථි චන්දිමසූරියානං දස්සාවී. ‘අහමෙතං න ජානාමි, අහමෙතං න පස්සාමි, තස්මා තං නත්ථී’ති. න හි සො, භො කස්සප, සම්මා වදමානො වදෙය්‍යා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, ජච්චන්ධූපමො මඤ්ඤෙ පටිභාසි යං මං ත්වං එවං වදෙසි’’.

‘‘කො පනෙතං භොතො කස්සපස්ස ආරොචෙති – ‘අත්ථි දෙවා තාවතිංසා’’ති වා, ‘එවංදීඝායුකා දෙවා තාවතිංසා’ති වා? න මයං භොතො කස්සපස්ස සද්දහාම – ‘අත්ථි දෙවා තාවතිංසා’ති වා ‘එවංදීඝායුකා දෙවා තාවතිංසා’ති වා’’ති. ‘‘න ඛො, රාජඤ්ඤ, එවං පරො ලොකො දට්ඨබ්බො, යථා ත්වං මඤ්ඤසි ඉමිනා මංසචක්ඛුනා. යෙ ඛො තෙ රාජඤ්ඤ සමණබ්‍රාහ්මණා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවන්ති , තෙ තත්ථ අප්පමත්තා ආතාපිනො පහිතත්තා විහරන්තා දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙන්ති. තෙ දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන ඉමං චෙව ලොකං පස්සන්ති පරඤ්ච සත්තෙ ච ඔපපාතිකෙ. එවඤ්ච ඛො, රාජඤ්ඤ, පරො ලොකො දට්ඨබ්බො; නත්වෙව යථා ත්වං මඤ්ඤසි ඉමිනා මංසචක්ඛුනා. ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – ‘ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’’ති.

419. ‘‘කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – ‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’ති . ‘‘අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො…පෙ…. අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො…පෙ…. යථා කථං විය, රාජඤ්ඤා’’ති? ‘‘ඉධාහං, භො කස්සප, පස්සාමි සමණබ්‍රාහ්මණෙ සීලවන්තෙ කල්‍යාණධම්මෙ ජීවිතුකාමෙ අමරිතුකාමෙ සුඛකාමෙ දුක්ඛපටිකූලෙ. තස්ස මය්හං, භො

කස්සප, එවං හොති – සචෙ ඛො ඉමෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා එවං ජානෙය්‍යුං – 'ඉතො නො මතානං සෙය්‍යො භවිස්සතී'ති. ඉදානිමෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා විසං වා ඛාදෙය්‍යුං, සත්ථං වා ආහරෙය්‍යුං, උබ්බන්ධිත්වා වා කාලඞ්කරෙය්‍යුං, පපාතෙ වා පපතෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො ඉමෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා න එවං ජානන්ති – 'ඉතො නො මතානං සෙය්‍යො භවිස්සතී'ති, තස්මා ඉමෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා ජීවිතුකාමා අමරිතුකාමා සුඛකාමා දුක්ඛපටිකූලා අත්තානං න මාරෙන්ති [( ) නත්ථි (සත්‍යා. පී.)]. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

ගබ්භිනීඋපමා

420. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමාය මිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ද්වෙ පජාපතියො අහෙසුං. එකිස්සා පුත්තො අහොසි දසවස්සුද්දෙසිකො වා ද්වාදසවස්සුද්දෙසිකො වා, එකා ගබ්භිනී උපවිජඤ්ඤා. අථ ඛො සො බ්‍රාහ්මණො කාලමකාසි. අථ ඛො සො මාණවකො මාතුසපත්තිං [මාතුසපතිං (සත්‍යා.)] එතදවොච – 'යමිදං, භොති, ධනං වා ධඤ්ඤං වා රජතං වා ජාතරූපං වා, සබ්බං තං මය්හං ; නත්ථි තුය්හෙත්ථ කිඤ්චි. පිතු මෙ [පිතු මෙ සන්තකො (සත්‍යා.)] භොති, දායජ්ජං නිය්‍යාදෙහී'ති [නීය්‍යාතෙහීති (සී. පී.)]. එවං වුත්තෙ සා බ්‍රාහ්මණී තං මාණවකං එතදවොච – 'ආගමෙහි තාව, තාත, යාව විජායාමි. සචෙ කුමාරකො භවිස්සති, තස්සපි එකදෙසො භවිස්සති; සචෙ කුමාරිකා භවිස්සති, සාපි තෙ ඔපභොග්ගා [උපභොග්ගා (සත්‍යා.)] භවිස්සතී'ති. දුතියම්පි ඛො සො මාණවකො මාතුසපත්තිං එතදවොච – 'යමිදං, භොති, ධනං වා ධඤ්ඤං වා රජතං වා ජාතරූපං වා, සබ්බං තං මය්හං; නත්ථි තුය්හෙත්ථ කිඤ්චි. පිතු මෙ, භොති, දායජ්ජං නිය්‍යාදෙහී'ති. දුතියම්පි ඛො සා බ්‍රාහ්මණී තං මාණවකං එතදවොච – 'ආගමෙහි තාව, තාත, යාව විජායාමි. සචෙ කුමාරකො භවිස්සති, තස්සපි එකදෙසො භවිස්සති; සචෙ කුමාරිකා භවිස්සති සාපි තෙ ඔපභොග්ගා [උපභොග්ගා (සත්‍යා.)] භවිස්සතී'ති. තතියම්පි ඛො සො මාණවකො මාතුසපත්තිං එතදවොච – 'යමිදං, භොති, ධනං වා ධඤ්ඤං වා රජතං වා ජාතරූපං වා , සබ්බං තං මය්හං; නත්ථි තුය්හෙත්ථ කිඤ්චි. පිතු මෙ, භොති, දායජ්ජං නිය්‍යාදෙහී'ති.

''අථ ඛො සා බ්‍රාහ්මණී සත්ථං ගහෙත්වා ඔවරකං පවිසිත්වා උදරං ඔපාදෙසි [උප්පාතෙසි (සත්‍යා.)] – 'යාව විජායාමි යදි වා කුමාරකො යදි වා කුමාරිකා'ති. සා අත්තානං චෙව ජීවිතඤ්ච ගබ්භඤ්ච සාපතෙය්‍යඤ්ච විනාසෙසි. යථා තං බාලා අබ්‍යත්තා අනයබ්‍යසනං ආපන්නා අයොනිසො දායජ්ජං ගවෙසන්තී, එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, බාලො අබ්‍යත්තො අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජිස්සසි අයොනිසො පරලොකං ගවෙසන්තො ; සෙය්‍යථාපි සා බ්‍රාහ්මණී බාලා අබ්‍යත්තා අනයබ්‍යසනං ආපන්නා අයොනිසො දායජ්ජං ගවෙසන්තී. න ඛො, රාජඤ්ඤ, සමණබ්‍රාහ්මණා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා අපක්කං පරිපාචෙන්ති; අපි ච පරිපාකං ආගමෙන්ති. පණ්ඩිතානං අත්ථො හි, රාජඤ්ඤ, සමණබ්‍රාහ්මණානං සීලවන්තානං කල්‍යාණධම්මානං ජීවිතෙන. යථා යථා ඛො, රාජඤ්ඤ, සමණබ්‍රාහ්මණා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨන්ති, තථා තථා බහුං පුඤ්ඤං පසවන්ති, බහුජනහිතාය ච පටිපජ්ජන්ති බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

421. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො…පෙ…. අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො…පෙ…. යථා කථං විය, රාජඤ්ඤා''ති? ''ඉධ මෙ, භො කස්සප, පුරිසා චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා දස්සෙන්ති – 'අයං තෙ, භන්තෙ, චොරො ආගුචාරී; ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි, තං දණ්ඩං පණෙහී'ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'තෙන හි, භො, ඉමං පුරිසං ජීවන්තංයෙව කුම්භියා පක්ඛිපිත්වා මුඛං පිදහිත්වා අල්ලෙන චම්මෙන ඔනන්ධිත්වා අල්ලාය මත්තිකාය බහලාවලෙපනං [බහලවිලෙපනං (සත්‍යා. ක.)] කරිත්වා උද්ධනං ආරොපෙත්වා අග්ගිං දෙථා'ති. තෙ මෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා තං පුරිසං ජීවන්තංයෙව කුම්භියා පක්ඛිපිත්වා මුඛං පිදහිත්වා අල්ලෙන චම්මෙන ඔනන්ධිත්වා අල්ලාය මත්තිකාය බහලාවලෙපනං කරිත්වා උද්ධනං ආරොපෙත්වා අග්ගිං දෙන්ති. යදා මයං ජානාම 'කාලඞ්කතො සො පුරිසො'ති, අථ නං කුම්භිං ඔරොපෙත්වා උබ්භින්දිත්වා මුඛං විවරිත්වා සණිකං නිල්ලොකෙම [විලොකෙම (සත්‍යා.)] – 'අප්පෙව නාමස්ස ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සෙය්‍යාමා'ති. නෙවස්ස මයං ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සාම. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

සුපිනකඋපමා

422. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡිස්සාමි, යථා තෙ ඛමෙය්‍ය, තථා නං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි. අභිජානාසි නො ත්වං, රාජඤ්ඤ, දිවා සෙය්‍යං උපගතො සුපිනකං පස්සිතා ආරාමරාමණෙය්‍යකං වනරාමණෙය්‍යකං භූමිරාමණෙය්‍යකං පොක්ඛරණීරාමණෙය්‍යක''න්ති? ''අභිජානාමහං, භො කස්සප, දිවාසෙය්‍යං උපගතො සුපිනකං පස්සිතා ආරාමරාමණෙය්‍යකං වනරාමණෙය්‍යකං භූමිරාමණෙය්‍යකං පොක්ඛරණීරාමණෙය්‍යක''න්ති. ''රක්ඛන්ති තං තම්හි සමයෙ ඛුජ්ජාපි වාමනකාපි වෙලාසිකාපි [චෙලාවිකාපි (සත්‍යා.), කෙළායිකාපි (සී.)] කොමාරිකාපී''ති? ''එවං, භො කස්සප, රක්ඛන්ති මං තම්හි සමයෙ ඛුජ්ජාපි වාමනකාපි වෙලාසිකාපි [චෙලාවිකාපි (සත්‍යා.), කෙළායිකාපි (සී.)]

කොමාරිකාපී''ති. ''අපි නු තා තුය්හං ජීවං පස්සන්ති පවිසන්තං වා නික්ඛමන්තං වා''ති? ''නො හිදං, භො කස්සප''. ''තා හි නාම, රාජඤ්ඤ, තුය්හං ජීවන්තස්ස ජීවන්තියො ජීවං න පස්සිස්සන්ති පවිසන්තං වා නික්ඛමන්තං වා. කිං පන ත්වං කාලඞ්කතස්ස ජීවං පස්සිස්සසි පවිසන්තං වා නික්ඛමන්තං වා. ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – ''ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

423. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො…පෙ…. ''අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො…පෙ…. යථා කථං විය රාජඤ්ඤා''ති? ''ඉධ මෙ, භො කස්සප, පුරිසා චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා දස්සෙන්ති – 'අයං තෙ, භන්තෙ, චොරො ආගුචාරී; ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි, තං දණ්ඩං පණෙහී'ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'තෙන හි, භො, ඉමං පුරිසං ජීවන්තංයෙව තුලාය තුලෙත්වා ජියාය අනස්සාසකං මාරෙත්වා පුනදෙව තුලාය තුලෙථා'ති. තෙ මෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා තං පුරිසං ජීවන්තංයෙව තුලාය තුලෙත්වා ජියාය අනස්සාසකං මාරෙත්වා පුනදෙව තුලාය තුලෙන්ති. යදා සො ජීවති, තදා ලහුතරො ච හොති මුදුතරො ච කම්මඤ්ඤතරො ච. යදා පන සො කාලඞ්කතො හොති තදා ගරුතරො ච හොති පත්ථින්නතරො ච අකම්මඤ්ඤතරො ච. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

සන්තත්තඅයොගුළඋපමා

424. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමාය මිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. සෙය්‍යථාපි, රාජඤ්ඤ, පුරිසො දිවසං සන්තත්තං අයොගුළං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං තුලාය තුලෙය්‍ය. තමෙනං අපරෙන සමයෙන සීතං නිබ්බුතං තුලාය තුලෙය්‍ය. කදා නු ඛො සො අයොගුළො ලහුතරො වා හොති මුදුතරො වා කම්මඤ්ඤතරො වා, යදා වා ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො සජොතිභූතො, යදා වා සීතො නිබ්බුතො''ති? ''යදා සො, භො කස්සප, අයොගුළො තෙජොසහගතො ච හොති වායොසහගතො ච ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො සජොතිභූතො, තදා ලහුතරො ච හොති මුදුතරො ච කම්මඤ්ඤතරො ච. යදා පන සො අයොගුළො නෙව තෙජොසහගතො හොති න වායොසහගතො සීතො නිබ්බුතො, තදා ගරුතරො ච හොති පත්ථින්නතරො ච අකම්මඤ්ඤතරො චා''ති. ''එවමෙව ඛො, රාජඤ්ඤ, යදායං කායො ආයුසහගතො ච හොති උස්මාසහගතො ච විඤ්ඤාණසහගතො ච, තදා ලහුතරො ච හොති මුදුතරො ච කම්මඤ්ඤතරො ච. යදා පනායං කායො නෙව ආයුසහගතො හොති න උස්මාසහගතො න විඤ්ඤාණසහගතො තදා ගරුතරො ච හොති පත්ථින්නතරො ච අකම්මඤ්ඤතරො ච. ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – 'ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

425. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති. ''අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො…පෙ…. අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො…පෙ…. යථා කථං විය රාජඤ්ඤා''ති? ''ඉධ මෙ, භො කස්සප, පුරිසා චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා දස්සෙන්ති – 'අයං තෙ, භන්තෙ, චොරො ආගුචාරී; ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි , තං දණ්ඩං පණෙහී'ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'තෙන හි, භො, ඉමං පුරිසං අනුපහච්ච ඡවිඤ්ච චම්මඤ්ච මංසඤ්ච න්හාරුඤ්ච අට්ඨිඤ්ච අට්ඨිමිඤ්ජඤ්ච ජීවිතා වොරොපෙථ, අප්පෙව නාමස්ස ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සෙය්‍යාමා'ති. තෙ මෙ 'සාධූ'ති පටිස්සුත්වා තං පුරිසං අනුපහච්ච ඡවිඤ්ච…පෙ…. ජීවිතා වොරොපෙන්ති. යදා සො ආමතො හොති, ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'තෙන හි, භො, ඉමං පුරිසං උත්තානං නිපාතෙථ, අප්පෙව නාමස්ස ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සෙය්‍යාමා'ති. තෙ තං පුරිසං උත්තානං නිපාතෙන්ති. නෙවස්ස මයං ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සාම. ත්‍යාහං එවං වදාමි – 'තෙන හි, භො, ඉමං පුරිසං අවකුජ්ජං නිපාතෙථ… පස්සෙන නිපාතෙථ… දුතියෙන පස්සෙන නිපාතෙථ… උද්ධං ඨපෙථ… ඔමුද්ධකං ඨපෙථ… පාණිනා ආකොටෙථ… ලෙඩ්ඩුනා ආකොටෙථ… දණ්ඩෙන ආකොටෙථ… සත්ථෙන ආකොටෙථ… ඔධුනාථ සන්ධුනාථ නිද්ධුනාථ, අප්පෙව නාමස්ස ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සෙය්‍යාමා'ති. තෙ තං පුරිසං ඔධුනන්ති සන්ධුනන්ති නිද්ධුනන්ති. නෙවස්ස මයං ජීවං නික්ඛමන්තං පස්සාම. තස්ස තදෙව චක්ඛු හොති තෙ රූපා, තඤ්චායතනං නප්පටිසංවෙදෙති. තදෙව සොතං හොති තෙ සද්දා, තඤ්චායතනං නප්පටිසංවෙදෙති. තදෙව ඝානං හොති තෙ ගන්ධා, තඤ්චායතනං නප්පටිසංවෙදෙති . සාව ජිව්හා හොති තෙ රසා, තඤ්චායතනං නප්පටිසංවෙදෙති. ස්වෙව කායො හොති තෙ ඵොට්ඨබ්බා, තඤ්චායතනං නප්පටිසංවෙදෙති. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – 'ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො'''ති.

සඞ්ඛධමඋපමා

426. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමාය මිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, අඤ්ඤතරො සඞ්ඛධමො සඞ්ඛං ආදාය පච්චන්තිමං ජනපදං අගමාසි. සො යෙන අඤ්ඤතරො ගාමො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා මජ්ඣෙ ගාමස්ස ඨිතො තික්ඛත්තුං සඞ්ඛං උපලාපෙත්වා සඞ්ඛං භූමියං නික්ඛිපිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ ඛො, රාජඤ්ඤ, තෙසං පච්චන්තජනපදානං [පච්චන්තජානං (සී.)] මනුස්සානං එතදහොසි – 'අම්භො කස්ස නු ඛො [එතදහොසි ''කිස්ස දුබො (පී.)] එසො සද්දො එවංරජනීයො එවංකමනීයො එවංමදනීයො එවංබන්ධනීයො එවංමුච්ඡනීයො'ති. සන්නිපතිත්වා තං සඞ්ඛධමං එතදවොචුං –

‘අම්භො, කස්ස නු ඛො එසො සද්දො එවංරජනීයො එවංකමනීයො එවංමදනීයො එවංබන්ධනීයො එවංමුච්ඡනීයො’ති. ‘එසො ඛො, භො, සඞ්ඛො නාම යස්සෙසො සද්දො එවංරජනීයො එවංකමනීයො එවංමදනීයො එවංබන්ධනීයො එවංමුච්ඡනීයො’ති. තෙ තං සඞ්ඛං උත්තානං නිපාතෙසුං – ‘වදෙහි, භො සඞ්ඛ, වදෙහි, භො සඞ්ඛා’ති. නෙව සො සඞ්ඛො සද්දමකාසි. තෙ තං සඞ්ඛං අවකුජ්ජං නිපාතෙසුං, පස්සෙන නිපාතෙසුං, දුතියෙන පස්සෙන නිපාතෙසුං, උද්ධං ඨපෙසුං, ඔමුද්ධකං ඨපෙසුං, පාණිනා ආකොටෙසුං, ලෙඩ්ඩුනා ආකොටෙසුං, දණ්ඩෙන ආකොටෙසුං, සත්ථෙන ආකොටෙසුං, ඔධුනිංසු සන්ධුනිංසු නිද්ධුනිංසු – ‘වදෙහි, භො සඞ්ඛ, වදෙහි, භො සඞ්ඛා’ති. නෙව සො සඞ්ඛො සද්දමකාසි.

‘‘අථ ඛො, රාජඤ්ඤ, තස්ස සඞ්ඛධමස්ස එතදහොසි – ‘යාව බාලා ඉමෙ පච්චන්තජනපදාමනුස්සා, කථඤ්හි නාම අයොනිසො සඞ්ඛසද්දං ගවෙසිස්සන්ති’ති. තෙසං පෙක්ඛමානානං සඞ්ඛං ගහෙත්වා තික්ඛත්තුං සඞ්ඛං උපලාපෙත්වා සඞ්ඛං ආදාය පක්කාමි. අථ ඛො, රාජඤ්ඤ, තෙසං පච්චන්තජනපදානං මනුස්සානං එතදහොසි – ‘යදා කිර, භො, අයං සඞ්ඛො නාම පුරිසසහගතො ච හොති වායාමසහගතො [වායොසහගතො (ස්‍යා.)] ච වායුසහගතො ච, තදායං සඞ්ඛො සද්දං කරොති, යදා පනායං සඞ්ඛො නෙව පුරිසසහගතො හොති න වායාමසහගතො න වායුසහගතො, නායං සඞ්ඛො සද්දං කරොතී’ති . එවමෙව ඛො, රාජඤ්ඤ, යදායං කායො ආයුසහගතො ච හොති උස්මාසහගතො ච විඤ්ඤාණසහගතො ච, තදා අභික්කමතිපි පටික්කමතිපි තිට්ඨතිපි නිසීදතිපි සෙය්‍යම්පි කප්පෙති, චක්ඛුනාපි රූපං පස්සති, සොතෙනපි සද්දං සුණාති, ඝානෙනපි ගන්ධං ඝායති, ජිව්හායපි රසං සායති, කායෙනපි ඵොට්ඨබ්බං ඵුසති, මනසාපි ධම්මං විජානාති. යදා පනායං කායො නෙව ආයුසහගතො හොති, න උස්මාසහගතො, න විඤ්ඤාණසහගතො, තදා නෙව අභික්කමති න පටික්කමති න තිට්ඨති න නිසීදති න සෙය්‍යං කප්පෙති, චක්ඛුනාපි රූපං න පස්සති, සොතෙනපි සද්දං න සුණාති, ඝානෙනපි ගන්ධං න ඝායති, ජිව්හායපි රසං න සායති, කායෙනපි ඵොට්ඨබ්බං න ඵුසති, මනසාපි ධම්මං න විජානාති. ඉමිනාපි ඛො තෙ, රාජඤ්ඤ, පරියායෙන එවං හොතු – ‘ඉතිපි අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’ති [විපාකොති, පඨමභාණවාරං (ස්‍යා.)].

427. ‘‘කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො එවං මෙ එත්ථ හොති – ‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’’ති. ‘‘අත්ථි පන, රාජඤ්ඤ, පරියායො…පෙ…. අත්ථි, භො කස්සප, පරියායො…පෙ…. යථා කථං විය රාජඤ්ඤා’’ති? ‘‘ඉධ මෙ, භො කස්සප, පුරිසා චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා දස්සෙන්ති – ‘අයං තෙ, භන්තෙ, චොරො ආගුචාරී, ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි, තං දණ්ඩං පණෙහී’ති. ත්‍යාහං එවං වදාමි – ‘තෙන හි, භො, ඉමස්ස පුරිසස්ස ඡවිං ඡින්දථ , අප්පෙව නාමස්ස ජීවං පස්සෙය්‍යාමා’ති. තෙ තස්ස පුරිසස්ස ඡවිං ඡින්දන්ති. නෙවස්ස මයං ජීවං පස්සාම. ත්‍යාහං එවං වදාමි – ‘තෙන හි, භො, ඉමස්ස පුරිසස්ස චම්මං ඡින්දථ, මංසං ඡින්දථ, න්හාරුං ඡින්දථ, අට්ඨිං ඡින්දථ, අට්ඨිමිඤ්ජං ඡින්දථ, අප්පෙව නාමස්ස ජීවං පස්සෙය්‍යාමා’ති. තෙ තස්ස පුරිසස්ස අට්ඨිමිඤ්ජං ඡින්දන්ති, නෙවස්ස මයං ජීවං පස්සෙය්‍යාම. අයම්පි ඛො, භො කස්සප, පරියායො, යෙන මෙ පරියායෙන එවං හොති – ‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’’ති.

අග්ගිකජටිලඋපමා

428. ‘‘තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමාය මිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, අඤ්ඤතරො අග්ගිකො ජටිලො අරඤ්ඤායතනෙ පණ්ණකුටියා සම්මති [වසති (සී. පී.)]. අථ ඛො, රාජඤ්ඤ, අඤ්ඤතරො ජනපදෙ සත්ථො [සත්ථො ජනපදපදෙසා (සී.), ජනපදො සත්ථවාසො (ස්‍යා.), ජනපදපදෙසො (පී.)] වුට්ඨාසි. අථ ඛො සො සත්ථො [සත්ථවාසො (ස්‍යා.)] තස්ස අග්ගිකස්ස ජටිලස්ස අස්සමස්ස සාමන්තා එකරත්තිං වසිත්වා පක්කාමි. අථ ඛො, රාජඤ්ඤ, තස්ස අග්ගිකස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ‘යංනූනාහං යෙන සො සත්ථවාසො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යං, අප්පෙව නාමෙත්ථ කිඤ්චි උපකරණං අධිගච්ඡෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො සො අග්ගිකො ජටිලො කාලස්සෙව වුට්ඨාය යෙන සො සත්ථවාසො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා අද්දස තස්මිං සත්ථවාසෙ දහරං කුමාරං මන්දං උත්තානසෙය්‍යකං ඡඩ්ඩිතං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – ‘න ඛො මෙ තං පතිරූපං යං මෙ පෙක්ඛමානස්ස මනුස්සභූතො කාලඞ්කරෙය්‍ය; යංනූනාහං ඉමං දාරකං අස්සමං නෙත්වා ආපාදෙය්‍යං පොසෙය්‍යං වඩ්ඪෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො සො අග්ගිකො ජටිලො තං දාරකං අස්සමං නෙත්වා ආපාදෙසි පොසෙසි වඩ්ඪෙසි. යදා සො දාරකො දසවස්සුද්දෙසිකො වා හොති [අහොසි (?)] ද්වාදසවස්සුද්දෙසිකො වා, අථ ඛො තස්ස අග්ගිකස්ස ජටිලස්ස ජනපදෙ කිඤ්චිදෙව කරණීයං උප්පජ්ජි. අථ ඛො සො අග්ගිකො ජටිලො තං දාරකං එතදවොච – ‘ඉච්ඡාමහං, තාත, ජනපදං [නගරං (ක.)] ගන්තුං; අග්ගිං, තාත, පරිචරෙය්‍යාසි. මා ච තෙ අග්ගි නිබ්බායි. සචෙ ච තෙ අග්ගි නිබ්බායෙය්‍ය, අයං වාසී ඉමානි කට්ඨානි ඉදං අරණිසහිතං, අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා අග්ගිං පරිචරෙය්‍යාසී’ති. අථ ඛො සො අග්ගිකො ජටිලො තං දාරකං එවං අනුසාසිත්වා ජනපදං අගමාසි. තස්ස ඛිඩ්ඩාපසුතස්ස අග්ගි නිබ්බායි.

‘‘අථ ඛො තස්ස දාරකස්ස එතදහොසි – ‘පිතා ඛො මං එවං අවච – ‘‘අග්ගිං, තාත, පරිචරෙය්‍යාසි. මා ච තෙ අග්ගි නිබ්බායි. සචෙ ච තෙ අග්ගි නිබ්බායෙය්‍ය, අයං වාසී ඉමානි කට්ඨානි ඉදං අරණිසහිතං, අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා අග්ගිං පරිචරෙය්‍යාසී’’ති. යංනූනාහං අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා අග්ගිං පරිචරෙය්‍ය’න්ති. අථ ඛො සො දාරකො අරණිසහිතං වාසියා තච්ඡි – ‘අප්පෙව නාම අග්ගිං අධිගච්ඡෙය්‍ය’න්ති. නෙව සො අග්ගිං අධිගච්ඡි. අරණිසහිතං ද්විධා ඵාලෙසි, තිධා ඵාලෙසි, චතුධා ඵාලෙසි, පඤ්චධා ඵාලෙසි, දසධා ඵාලෙසි, සතධා [වීසතිධා (ස්‍යා.)] ඵාලෙසි, සකලිකං සකලිකං

අකාසි, සකලිකං සකලිකං කරිත්වා උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙසි, උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙත්වා මහාවාතෙ ඔපුනි [ඔඵුනි (ස්‍යා. ක.)] – ‘අප්පෙව නාම අග්ගිං අධිගච්ඡෙය්‍යා’න්ති. නෙව සො අග්ගිං අධිගච්ඡි.

‘‘අථ ඛො සො අග්ගිකො ජටිලො ජනපදෙ තං කරණීයං තීරෙත්වා යෙන සකො අස්සමො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං දාරකං එතදවොච – ‘කච්චි තෙ, තාත, අග්ගි න නිබ්බුතො’ති? ‘ඉධ මෙ, තාත, ඛිඩ්ඩාපසුතස්ස අග්ගි නිබ්බායි. තස්ස මෙ එතදහොසි – ‘‘පිතා ඛො මං එවං අවච අග්ගිං, තාත, පරිචරෙය්‍යාසි. මා ච තෙ, තාත, අග්ගි නිබ්බායි. සචෙ ච තෙ අග්ගි නිබ්බායෙය්‍ය, අයං වාසී ඉමානි කට්ඨානි ඉදං අරණීසහිතං, අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා අග්ගිං පරිචරෙය්‍යාසීති. යංනූනාහං අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා අග්ගිං පරිචරෙය්‍ය’’න්ති. අථ ඛ්වාහං, තාත, අරණීසහිතං වාසියා තච්ඡිං – ‘‘අප්පෙව නාම අග්ගිං අධිගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති. නෙවාහං අග්ගිං අධිගච්ඡිං. අරණීසහිතං ද්විධා ඵාලෙසිං, තිධා ඵාලෙසිං, චතුධා ඵාලෙසිං, පඤ්චධා ඵාලෙසිං, දසධා ඵාලෙසිං , සතධා ඵාලෙසිං, සකලිකං සකලිකං අකාසිං, සකලිකං සකලිකං කරිත්වා උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙසිං, උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙත්වා මහාවාතෙ ඔපුනිං – ‘‘අප්පෙව නාම අග්ගිං අධිගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති. නෙවාහං අග්ගිං අධිගච්ඡි’’’න්ති. අථ ඛො තස්ස අග්ගිකස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි – ‘යාව බාලො අයං දාරකො අබ්‍යත්තො, කථඤ්හි නාම අයොනිසො අග්ගිං ගවෙසිස්සතී’ති. තස්ස පෙක්ඛමානස්ස අරණීසහිතං ගහෙත්වා අග්ගිං නිබ්බත්තෙත්වා තං දාරකං එතදවොච – ‘එවං ඛො, තාත, අග්ගි නිබ්බත්තෙතබ්බො. න ත්වෙව යථා ත්වං බාලො අබ්‍යත්තො අයොනිසො අග්ගිං ගවෙසී’ති. එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, බාලො අබ්‍යත්තො අයොනිසො පරලොකං ගවෙසිස්සසි. පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං, පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා’’ති.

429. ‘‘කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො නෙවාහං සක්කොමි ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිතුං. රාජාපි මං පසෙනදි කොසලො ජානාති තිරොරාජානොපි – ‘පායාසි රාජඤ්ඤො එවංවාදී එවංදිට්ඨී – ‘‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’ති. සචාහං, භො කස්සප, ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිස්සාමි, භවිස්සන්ති මෙ වත්තාරො – ‘යාව බාලො පායාසි රාජඤ්ඤො අබ්‍යත්තො දුග්ගහිතගාහී’ති. කොපෙනපි නං හරිස්සාමි, මක්ඛෙනපි නං හරිස්සාමි, පලාසෙනපි නං හරිස්සාමී’’ති.

ද්වෙ සත්ථවාහඋපමා

430. ‘‘තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමාය මිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, මහාසකටසත්ථො සකටසහස්සං පුරත්ථිමා ජනපදා පච්ඡිමං ජනපදං අගමාසි. සො යෙන යෙන ගච්ඡති, ඛිප්පංයෙව පරියාදියති තිණකට්ඨොදකං හරිතකපණ්ණං. තස්මිං ඛො පන සත්ථෙ ද්වෙ සත්ථවාහා අහෙසුං එකො පඤ්චන්නං සකටසතානං, එකො පඤ්චන්නං සකටසතානං. අථ ඛො තෙසං සත්ථවාහානං එතදහොසි – ‘අයං ඛො මහාසකටසත්ථො සකටසහස්සං; තෙ මයං යෙන යෙන ගච්ඡාම, ඛිප්පමෙව පරියාදියති තිණකට්ඨොදකං හරිතකපණ්ණං. යංනූන මයං ඉමං සත්ථං ද්විධා විභජෙය්‍යාම – එකතො පඤ්ච සකටසතානි එකතො පඤ්ච සකටසතානී’ති. තෙ තං සත්ථං ද්විධා විභජිංසු [විභජෙසුං (ක.)] එකතො පඤ්ච සකටසතානි, එකතො පඤ්ච සකටසතානි. එකො සත්ථවාහො බහුං තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච උදකඤ්ච ආරොපෙත්වා සත්ථං පයාපෙසි [පායාපෙසි (සී. පී.)]. ද්වීහතීහපයාතො ඛො පන සො සත්ථො අද්දස පුරිසං කාළං ලොහිතක්ඛං [ලොහිතක්ඛිං (ස්‍යා.)] සන්නද්ධකලාපං [ආසන්නද්ධකලාපං (ස්‍යා.)] කුමුදමාලිං අල්ලවත්ථං අල්ලකෙසං කද්දමමක්ඛිතෙහි චක්කෙහි භද්‍රෙන රථෙන පටිපථං ආගච්ඡන්තං’, දිස්වා එතදවොච – ‘කුතො, භො, ආගච්ඡසී’ති? ‘අමුකම්හා ජනපදා’ති. ‘කුහිං ගමිස්සසී’ති? ‘අමුකං නාම ජනපද’න්ති. ‘කච්චි, භො, පුරතො කන්තාරෙ මහාමෙඝො අභිප්පවුට්ඨො’ති? ‘එවං, භො, පුරතො කන්තාරෙ මහාමෙඝො අභිප්පවුට්ඨො, ආසිත්තොදකානි වටුමානි, බහු තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච උදකඤ්ච. ඡඩ්ඩෙථ, භො, පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි, ලහුභාරෙහි සකටෙහි සීඝං සීඝං ගච්ඡථ, මා යොග්ගානි කිලමිත්ථා’ති.

‘‘අථ ඛො සො සත්ථවාහො සත්ථිකෙ ආමන්තෙසි – ‘අයං, භො, පුරිසො එවමාහ – ‘‘පුරතො කන්තාරෙ මහාමෙඝො අභිප්පවුට්ඨො, ආසිත්තොදකානි වටුමානි, බහු තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච උදකඤ්ච. ඡඩ්ඩෙථ, භො, පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි, ලහුභාරෙහි සකටෙහි සීඝං සීඝං ගච්ඡථ, මා යොග්ගානි කිලමිත්ථා’’ති. ඡඩ්ඩෙථ, භො, පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි, ලහුභාරෙහි සකටෙහි සත්ථං පයාපෙථා’ති. ‘එවං, භො’ති ඛො තෙ සත්ථිකා තස්ස සත්ථවාහස්ස පටිස්සුත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි ලහුභාරෙහි සකටෙහි සත්ථං පයාපෙසුං. තෙ පඨමෙපි සත්ථවාසෙ න අද්දසංසු තිණං වා කට්ඨං වා උදකං වා. දුතියෙපි සත්ථවාසෙ... තතියෙපි සත්ථවාසෙ... චතුත්ථෙපි සත්ථවාසෙ... පඤ්චමෙපි සත්ථවාසෙ... ඡට්ඨෙපි සත්ථවාසෙ... සත්තමෙපි සත්ථවාසෙ න අද්දසංසු තිණං වා කට්ඨං වා උදකං වා. සබ්බෙව අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජිංසු. යෙ ච තස්මිං සත්ථෙ අහෙසුං මනුස්සා වා පසූ වා, සබ්බෙ සො යක්ඛො අමනුස්සො භක්ඛෙසි. අට්ඨිකානෙව සෙසානි.

‘‘යදා අඤ්ඤාසි දුතියො සත්ථවාහො – ‘බහුනික්ඛන්තො ඛො, භො, දානි සො සත්ථො’ති බහුං තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච උදකඤ්ච ආරොපෙත්වා සත්ථං පයාපෙසි. ද්වීහතීහපයාතො ඛො පන සො සත්ථො අද්දස පුරිසං කාළං ලොහිතක්ඛං සන්නද්ධකලාපං කුමුදමාලිං අල්ලවත්ථං අල්ලකෙසං කද්දමමක්ඛිතෙහි චක්කෙහි භද්‍රෙන රථෙන පටිපථං ආගච්ඡන්තං, දිස්වා එතදවොච – ‘කුතො, භො, ආගච්ඡසී’ති? ‘අමුකම්හා ජනපදා’ති. ‘කුහිං ගමිස්සසී’ති? ‘අමුකං නාම ජනපද’න්ති. ‘කච්චි, භො, පුරතො කන්තාරෙ මහාමෙඝො අභිප්පවුට්ඨො’ති? ‘එවං, භො, පුරතො

කන්තාරෙ මහාමෙඝො අභිප්පවුට්ඨො. ආසිත්තොදකානි වටුමානි, බහු තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච උදකඤ්ච. ඡඩ්ඩෙථ , භො, පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි, ලහුභාරෙහි සකටෙහි සීඝං සීඝං ගච්ඡථ, මා යොග්ගානි කිලමෙත්ථා'ති.

''අථ ඛො සො සත්ථවාහො සත්ථිකෙ ආමන්තෙසි – 'අයං, භො, ''පුරිසො එවමාහ – පුරතො කන්තාරෙ මහාමෙඝො අභිප්පවුට්ඨො, ආසිත්තොදකානි වටුමානි, බහු තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච උදකඤ්ච. ඡඩ්ඩෙථ, භො, පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි, ලහුභාරෙහි සකටෙහි සීඝං සීඝං ගච්ඡථ; මා යොග්ගානි කිලමෙත්ථා''ති. අයං භො පුරිසො නෙව අම්හාකං මිත්තො, න ඤාතිසාලොහිතො, කථං මයං ඉමස්ස සද්ධාය ගමිස්සාම. න වො ඡඩ්ඩෙතබ්බානි පුරාණානි තිණානි කට්ඨානි උදකානි, යථාභතෙන භණ්ඩෙන සත්ථං පයාපෙථ. න නො පුරාණං ඡඩ්ඩෙස්සාමා'ති. 'එවං, භො'ති ඛො තෙ සත්ථිකා තස්ස සත්ථවාහස්ස පටිස්සුත්වා යථාභතෙන භණ්ඩෙන සත්ථං පයාපෙසුං. තෙ පඨමෙපි සත්ථවාසෙ න අද්දසංසු තිණං වා කට්ඨං වා උදකං වා. දුතියෙපි සත්ථවාසෙ... තතියෙපි සත්ථවාසෙ... චතුත්ථෙපි සත්ථවාසෙ... පඤ්චමෙපි සත්ථවාසෙ... ඡට්ඨෙපි සත්ථවාසෙ... සත්තමෙපි සත්ථවාසෙ න අද්දසංසු තිණං වා කට්ඨං වා උදකං වා. සබ්බෙව අනයබ්‍යසනං ආපන්නා. යෙ ච තස්මිං සත්ථෙපි අහෙසුං මනුස්සා වා පසූ වා, තෙසඤ්ච අට්ඨිකානෙව අද්දසංසු තෙන යක්ඛෙන අමනුස්සෙන භක්ඛිතානං.

''අථ ඛො සො සත්ථවාහො සත්ථිකෙ ආමන්තෙසි – 'අයං ඛො, භො, සත්ථො අනයබ්‍යසනං ආපන්නො, යථා තං තෙන බාලෙන සත්ථවාහෙන පරිණායකෙන. තෙන හි, භො, යානම්හාකං සත්ථෙ අප්පසාරානි පණියානි, තානි ඡඩ්ඩෙත්වා, යානි ඉමස්මිං සත්ථෙ මහාසාරානි පණියානි, තානි ආදියථා'ති. 'එවං, භො'ති ඛො තෙ සත්ථිකා තස්ස සත්ථවාහස්ස පටිස්සුත්වා යානි සකස්මිං සත්ථෙ අප්පසාරානි පණියානි, තානි ඡඩ්ඩෙත්වා යානි තස්මිං සත්ථෙ මහාසාරානි පණියානි, තානි ආදියිත්වා සොත්ථිනා තං කන්තාරං නිත්ථරිංසු, යථා තං පණ්ඩිතෙන සත්ථවාහෙන පරිණායකෙන. එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, බාලො අබ්‍යත්තො අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජිස්සසි අයොනිසො පරලොකං ගවෙසන්තො සෙය්‍යථාපි සො පුරිමො සත්ථවාහො. යෙපි තව [තෙ (ක.)] සොතබ්බං සද්ධාතබ්බං [සද්දහාතබ්බං (පී. ක.)] මඤ්ඤිස්සන්ති, තෙපි අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපි තෙ සත්ථිකා. පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ , පාපකං දිට්ඨිගතං; පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං. මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා''ති.

431. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො නෙවාහං සක්කොමි ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිතුං. රාජාපි මං පසෙනදි කොසලො ජානාති තිරොරාජානොපි – 'පායාසි රාජඤ්ඤො එවංවාදී එවංදිට්ඨී – ''ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො...පෙ.... විපාකො'''ති. සචාහං, භො කස්සප, ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිස්සාමි, භවිස්සන්ති මෙ වත්තාරො – 'යාව බාලො පායාසි රාජඤ්ඤො, අබ්‍යත්තො දුග්ගහිතගාහී'ති. කොපෙනපි නං හරිස්සාමි, මක්ඛෙනපි නං හරිස්සාමි, පලාසෙනපි නං හරිස්සාමී''ති.

ගූථභාරිකඋපමා

432. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමායපි'ධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, අඤ්ඤතරො සූකරපොසකො පුරිසො සකම්හා ගාමා අඤ්ඤං ගාමං අගමාසි. තත්ථ අද්දස පහූතං සුක්ඛගූථං ඡඩ්ඩිතං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – 'අයං ඛො පහූතො සුක්ඛගූථො ඡඩ්ඩිතො, මම ච සූකරභත්තං [සූකරානං භක්ඛො (ස්‍යා.)]; යංනූනාහං ඉතො සුක්ඛගූථං හරෙය්‍ය'න්ති. සො උත්තරාසඞ්ගං පත්ථරිත්වා පහූතං සුක්ඛගූථං ආකිරිත්වා භණ්ඩිකං බන්ධිත්වා සීසෙ උබ්බාහෙත්වා [උච්චාරොපෙත්වා (ක. සී. ක.)] අගමාසි. තස්ස අන්තරාමග්ගෙ මහාඅකාලමෙඝො පාවස්සි. සො උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං යාව අග්ගනඛා ගූථෙන මක්ඛිතො ගූථභාරං ආදාය අගමාසි. තමෙනං මනුස්සා දිස්වා එවමාහංසු – 'කච්චි නො ත්වං, භණෙ, උම්මත්තො, කච්චි විචෙතො, කථඤ්හි නාම උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං යාව අග්ගනඛා ගූථෙන මක්ඛිතො ගූථභාරං හරිස්සසී'ති. 'තුම්හෙ ඛ්වෙත්ථ, භණෙ, උම්මත්තා, තුම්හෙ විචෙතා, තථා හි පන මෙ සූකරභත්ත'න්ති. එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, ගූථභාරිකූපමො [ගූථභාරිකූපමො (සී. පී.)] මඤ්ඤෙ පටිභාසි. පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං. පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං. මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා''ති.

433. ''කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො නෙවාහං සක්කොමි ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිතුං. රාජාපි මං පසෙනදි කොසලො ජානාති තිරොරාජානොපි – 'පායාසි රාජඤ්ඤො එවංවාදී එවංදිට්ඨී – ''ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො...පෙ.... විපාකො''ති. සචාහං, භො කස්සප, ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිස්සාමි, භවිස්සන්ති මෙ වත්තාරො – 'යාව බාලො පායාසි රාජඤ්ඤො අබ්‍යත්තො දුග්ගහිතගාහී'ති. කොපෙනපි නං හරිස්සාමි, මක්ඛෙනපි නං හරිස්සාමි, පලාසෙනපි නං හරිස්සාමී''ති.

අක්ඛධුත්තකඋපමා

434. ''තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි, උපමායපි'ධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, ද්වෙ අක්ඛධුත්තා අක්ඛෙහි දිබ්බිංසු. එකො අක්ඛධුත්තො ආගතාගතං කලිං ගිලති. අද්දසා ඛො දුතියො අක්ඛධුත්තො තං අක්ඛධුත්තං ආගතාගතං කලිං ගිලන්තං, දිස්වා තං අක්ඛධුත්තං එතදවොච – 'ත්වං ඛො, සම්ම, එකන්තිකෙන ජිනාසි, දෙහි මෙ, සම්ම, අක්ඛෙ පජොහිස්සාමී'ති. 'එවං සම්මා'ති ඛො සො අක්ඛධුත්තො තස්ස අක්ඛධුත්තස්ස අක්ඛෙ පාදාසි. අථ ඛො සො අක්ඛධුත්තො අක්ඛෙ විසෙන පරිභාවෙත්වා තං

අක්ඛධුත්තං එතදවොච – ‘එහි ඛො, සම්ම, අක්ඛෙහි දිබ්බිස්සාමා’ති. ‘එවං සම්මා’ති ඛො සො අක්ඛධුත්තො තස්ස අක්ඛධුත්තස්ස පච්චස්සොසි. දුතියම්පි ඛො තෙ අක්ඛධුත්තා අක්ඛෙහි දිබ්බිංසු. දුතියම්පි ඛො සො අක්ඛධුත්තො ආගතාගතං කලිං ගිලති. අද්දසා ඛො දුතියො අක්ඛධුත්තො තං අක්ඛධුත්තං දුතියම්පි ආගතාගතං කලිං ගිලන්තං, දිස්වා තං අක්ඛධුත්තං එතදවොච –

> ‘‘ලිත්තං පරමෙන තෙජසා, ගිලමක්ඛං පුරිසො න බුජ්ඣති;
> ගිල රෙ ගිල පාපධුත්තක [ගිලි රෙ පාපධුත්තක (ක.)], පච්ඡා තෙ කටුකං භවිස්සතීති.

‘‘එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, අක්ඛධුත්තකූපමො මඤ්ඤෙ පටිභාසි. පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං; පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං. මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා’’ති.

435. ‘‘කිඤ්චාපි භවං කස්සපො එවමාහ, අථ ඛො නෙවාහං සක්කොමි ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිතුං. රාජාපි මං පසෙනදි කොසලො ජානාති තිරොරාජානොපි – ‘පායාසි රාජඤ්ඤො එවංවාදී එවංදිට්ඨී – ‘‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො…පෙ…. විපාකො’’ති. සචාහං, භො කස්සප, ඉදං පාපකං දිට්ඨිගතං පටිනිස්සජ්ජිස්සාමි, භවිස්සන්ති මෙ වත්තාරො – ‘යාව බාලො පායාසි රාජඤ්ඤො අබ්‍යත්තො දුග්ගහිතගාහී’ති. කොපෙනපි නං හරිස්සාමි, මක්ඛෙනපි නං හරිස්සාමි, පලාසෙනපි නං හරිස්සාමී’’ති.

සාණභාරිකඋපමා

436. ‘‘තෙන හි, රාජඤ්ඤ, උපමං තෙ කරිස්සාමි, උපමාය මිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ආජානන්ති. භූතපුබ්බං, රාජඤ්ඤ, අඤ්ඤතරො ජනපදො වුට්ඨාසි. අථ ඛො සහායකො සහායකං ආමන්තෙසි – ‘ආයාම, සම්ම, යෙන සො ජනපදො තෙනුපසඞ්කමිස්සාම, අප්පෙව නාමෙත්ථ කිඤ්චි ධනං අධිගච්ඡෙය්‍යාමා’ති. ‘එවං සම්මා’ති ඛො සහායකො සහායකස්ස පච්චස්සොසි. තෙ යෙන සො ජනපදො, යෙන අඤ්ඤතරං ගාමපට්ටං [ගාමපජ්ජං (ස්‍යා.), ගාමපත්තං (සී.)] තෙනුපසඞ්කමිංසු , තත්ථ අද්දසංසු පහූතං සාණං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා සහායකො සහායකං ආමන්තෙසි – ‘ඉදං ඛො, සම්ම, පහූතං සාණං ඡඩ්ඩිතං, තෙන හි, සම්ම, ත්වඤ්ච සාණභාරං බන්ධ, අහඤ්ච සාණභාරං බන්ධිස්සාමි, උභො සාණභාරං ආදාය ගමිස්සාමා’ති. ‘එවං සම්මා’ති ඛො සහායකො සහායකස්ස පටිස්සුත්වා සාණභාරං බන්ධිත්වා තෙ උභො සාණභාරං ආදාය යෙන අඤ්ඤතරං ගාමපට්ටං තෙනුපසඞ්කමිංසු. තත්ථ අද්දසංසු පහූතං සාණසුත්තං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා සහායකො සහායකං ආමන්තෙසි – ‘යස්ස ඛො, සම්ම, අත්ථාය ඉච්ඡෙය්‍යාම සාණං, ඉදං පහූතං සාණසුත්තං ඡඩ්ඩිතං. තෙන හි, සම්ම, ත්වඤ්ච සාණභාරං ඡඩ්ඩෙහි, අහඤ්ච සාණභාරං ඡඩ්ඩෙස්සාමි, උභො සාණසුත්තභාරං ආදාය ගමිස්සාමා’ති. ‘අයං ඛො මෙ, සම්ම, සාණභාරො දූරාභතො ච සුසන්නද්ධො ච, අලං මෙ ත්වං පජානාහී’ති. අථ ඛො සො සහායකො සාණභාරං ඡඩ්ඩෙත්වා සාණසුත්තභාරං ආදියි.

‘‘තෙ යෙන අඤ්ඤතරං ගාමපට්ටං තෙනුපසඞ්කමිංසු. තත්ථ අද්දසංසු පහූතා සාණියො ඡඩ්ඩිතා, දිස්වා සහායකො සහායකං ආමන්තෙසි – ‘යස්ස ඛො , සම්ම, අත්ථාය ඉච්ඡෙය්‍යාම සාණං වා සාණසුත්තං වා, ඉමා පහූතා සාණියො ඡඩ්ඩිතා. තෙන හි, සම්ම, ත්වඤ්ච සාණභාරං ඡඩ්ඩෙහි, අහඤ්ච සාණසුත්තභාරං ඡඩ්ඩෙස්සාමි, උභො සාණිභාරං ආදාය ගමිස්සාමා’ති . ‘අයං ඛො මෙ, සම්ම, සාණභාරො දූරාභතො ච සුසන්නද්ධො ච, අලං මෙ, ත්වං පජානාහී’ති. අථ ඛො සො සහායකො සාණසුත්තභාරං ඡඩ්ඩෙත්වා සාණිභාරං ආදියි.

‘‘තෙ යෙන අඤ්ඤතරං ගාමපට්ටං තෙනුපසඞ්කමිංසු. තත්ථ අද්දසංසු පහූතං ඛොමං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා…පෙ…. පහූතං ඛොමසුත්තං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං ඛොමදුස්සං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං කප්පාසං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං කප්පාසිකසුත්තං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං කප්පාසිකදුස්සං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං අයං [අයසං (ස්‍යා.)] ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං ලොහං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං තිපුං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං සීසං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං සජ්ඣං [සජ්ඣුං (සී. ස්‍යා. පී.)] ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා… පහූතං සුවණ්ණං ඡඩ්ඩිතං, දිස්වා සහායකො සහායකං ආමන්තෙසි – ‘යස්ස ඛො, සම්ම, අත්ථාය ඉච්ඡෙය්‍යාම සාණං වා සාණසුත්තං වා සාණියො වා ඛොමං වා ඛොමසුත්තං වා ඛොමදුස්සං වා කප්පාසං වා කප්පාසිකසුත්තං වා කප්පාසිකදුස්සං වා අයං වා ලොහං වා තිපුං වා සීසං වා සජ්ඣං වා, ඉදං පහූතං සුවණ්ණං ඡඩ්ඩිතං. තෙන හි, සම්ම, ත්වඤ්ච සාණභාරං ඡඩ්ඩෙහි, අහඤ්ච සජ්ඣභාරං [සජ්ඣුභාරං (සී. ස්‍යා. පී.)] ඡඩ්ඩෙස්සාමි, උභො සුවණ්ණභාරං ආදාය ගමිස්සාමා’ති. ‘අයං ඛො මෙ, සම්ම, සාණභාරො දූරාභතො ච සුසන්නද්ධො ච, අලං මෙ ත්වං පජානාහී’ති. අථ ඛො සො සහායකො සජ්ඣභාරං ඡඩ්ඩෙත්වා සුවණ්ණභාරං ආදියි.

‘‘තෙ යෙන සකො ගාමො තෙනුපසඞ්කමිංසු. තත්ථ යො සො සහායකො සාණභාරං ආදාය අගමාසි, තස්ස නෙව මාතාපිතරො අභිනන්දිංසු, න පුත්තදාරා අභිනන්දිංසු, න මිත්තාමච්චා අභිනන්දිංසු, න ච තතොනිදානං සුඛං සොමනස්සං අධිගච්ඡි. යො පන සො සහායකො සුවණ්ණභාරං ආදාය අගමාසි, තස්ස මාතාපිතරොපි අභිනන්දිංසු, පුත්තදාරාපි අභිනන්දිංසු, මිත්තාමච්චාපි අභිනන්දිංසු, තතොනිදානඤ්ච සුඛං සොමනස්සං අධිගච්ඡි. ‘‘එවමෙව ඛො ත්වං, රාජඤ්ඤ, සාණභාරිකූපමො මඤ්ඤෙ පටිභාසි. පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං; පටිනිස්සජ්ජෙතං, රාජඤ්ඤ, පාපකං දිට්ඨිගතං. මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා’’ති.

සරණගමනං

437. ''පුරිමෙනෙව අහං ඔපම්මෙන භොතො කස්සපස්ස අත්තමනො අභිරද්ධො. අපි චාහං ඉමානි විචිත්‍රානි පඤ්හාපටිභානානි සොතුකාමො එවාහං භවන්තං කස්සපං පච්චනීකං කාතබ්බං අමඤ්ඤිස්සං. අභික්කන්තං, භො කස්සප, අභික්කන්තං, භො කස්සප. සෙය්‍යථාපි, භො කස්සප, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය, පටිච්ඡන්නං වා විවරෙය්‍ය, මූළ්හස්ස වා මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, අන්ධකාරෙ වා තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය 'චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තී'ති එවමෙවං භොතා කස්සපෙන අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භො කස්සප, තං භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමි, ධම්මඤ්ච, භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. උපාසකං මං භවං කස්සපො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගතං.

''ඉච්ඡාමි චාහං, භො කස්සප, මහායඤ්ඤං යජිතුං, අනුසාසතු මං භවං කස්සපො, යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා''ති.

යඤ්ඤකථා

438. ''යථාරූපෙ ඛො, රාජඤ්ඤ, යඤ්ඤෙ ගාවො වා හඤ්ඤන්ති අජෙළකා වා හඤ්ඤන්ති, කුක්කුටසූකරා වා හඤ්ඤන්ති, විවිධා වා පාණා සංඝාතං ආපජ්ජන්ති, පටිග්ගාහකා ච හොන්ති මිච්ඡාදිට්ඨී මිච්ඡාසඞ්කප්පා මිච්ඡාවාචා මිච්ඡාකම්මන්තා මිච්ඡාආජීවා මිච්ඡාවායාමා මිච්ඡාසතී මිච්ඡාසමාධී, එවරූපො ඛො, රාජඤ්ඤ, යඤ්ඤො න මහප්ඵලො හොති න මහානිසංසො න මහාජුතිකො න මහාවිප්ඵාරො. සෙය්‍යථාපි, රාජඤ්ඤ, කස්සකො බීජනඞ්ගලං ආදාය වනං පවිසෙය්‍ය. සො තත්ථ දුක්ඛෙත්තෙ දුබ්භූමෙ අවිහතඛාණුකණ්ටකෙ බීජානි පතිට්ඨාපෙය්‍ය ඛණ්ඩානි පූතීනි වාතාතපහතානි අසාරදානි අසුඛසයිතානි. දෙවො ච න කාලෙන කාලං සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡෙය්‍ය. අපි නු තානි බීජානි වුද්ධිං විරූළ්හිං [විරූළ්හිං (මොග්ගලානෙ)] වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍යුං, කස්සකො වා විපුලං ඵලං අධිගච්ඡෙය්‍යා''ති? ''නො හිදං [න එවං (ස්‍යා. ක.)] භො කස්සප''. ''එවමෙව ඛො, රාජඤ්ඤ, යථාරූපෙ යඤ්ඤෙ ගාවො වා හඤ්ඤන්ති, අජෙළකා වා හඤ්ඤන්ති, කුක්කුටසූකරා වා හඤ්ඤන්ති, විවිධා වා පාණා සංඝාතං ආපජ්ජන්ති, පටිග්ගාහකා ච හොන්ති මිච්ඡාදිට්ඨී මිච්ඡාසඞ්කප්පා මිච්ඡාවාචා මිච්ඡාකම්මන්තා මිච්ඡාආජීවා මිච්ඡාවායාමා මිච්ඡාසතී මිච්ඡාසමාධී, එවරූපො ඛො , රාජඤ්ඤ, යඤ්ඤො න මහප්ඵලො හොති න මහානිසංසො න මහාජුතිකො න මහාවිප්ඵාරො.

''යථාරූපෙ ච ඛො, රාජඤ්ඤ, යඤ්ඤෙ නෙව ගාවො හඤ්ඤන්ති, න අජෙළකා හඤ්ඤන්ති, න කුක්කුටසූකරා හඤ්ඤන්ති, න විවිධා වා පාණා සංඝාතං ආපජ්ජන්ති, පටිග්ගාහකා ච හොන්ති සම්මාදිට්ඨී සම්මාසඞ්කප්පා සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තා සම්මාආජීවා සම්මාවායාමා සම්මාසතී සම්මාසමාධී, එවරූපො ඛො, රාජඤ්ඤ, යඤ්ඤො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො මහාජුතිකො මහාවිප්ඵාරො. සෙය්‍යථාපි, රාජඤ්ඤ, කස්සකො බීජනඞ්ගලං ආදාය වනං පවිසෙය්‍ය. සො තත්ථ සුඛෙත්තෙ සුභූමෙ සුවිහතඛාණුකණ්ටකෙ බීජානි පතිට්ඨපෙය්‍ය අඛණ්ඩානි අපූතීනි අවාතාතපහතානි සාරදානි සුඛසයිතානි. දෙවො ච කාලෙන කාලං සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡෙය්‍ය. අපි නු තානි බීජානි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍යුං, කස්සකො වා විපුලං ඵලං අධිගච්ඡෙය්‍යා''ති? ''එවං, භො කස්සප''. ''එවමෙව ඛො, රාජඤ්ඤ, යථාරූපෙ යඤ්ඤෙ නෙව ගාවො හඤ්ඤන්ති, න අජෙළකා හඤ්ඤන්ති, න කුක්කුටසූකරා හඤ්ඤන්ති, න විවිධා වා පාණා සංඝාතං ආපජ්ජන්ති, පටිග්ගාහකා ච හොන්ති සම්මාදිට්ඨී සම්මාසඞ්කප්පා සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තා සම්මාආජීවා සම්මාවායාමා සම්මාසතී සම්මාසමාධී, එවරූපො ඛො, රාජඤ්ඤ, යඤ්ඤො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො මහාජුතිකො මහාවිප්ඵාරො''ති.

උත්තරමාණවවත්ථු

439. අථ ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො දානං පට්ඨපෙසි සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං . තස්මිං ඛො පන දානෙ එවරූපං භොජනං දීයති කණාජකං බිලඞ්ගදුතියං, ධොරකානි [ථොරකානි (සී. පී.), චොරකානි (ස්‍යා.)] ච වත්ථානි ගුළවාලකානි [ගුළගාළකානි (ක.)]. තස්මිං ඛො පන දානෙ උත්තරො නාම මාණවො වාවටො [බ්‍යාවටො (සී. පී.)] අහොසි. සො දානං දත්වා එවං අනුද්දිසති – ''ඉමිනාහං දානෙන පායාසිං රාජඤ්ඤමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සමාගච්ඡිං, මා පරස්මි''න්ති. අස්සොසි ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො – ''උත්තරො කිර මාණවො දානං දත්වා එවං අනුද්දිසති – 'ඉමිනාහං දානෙන පායාසිං රාජඤ්ඤමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සමාගච්ඡිං, මා පරස්මි'''න්ති. අථ ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො උත්තරං මාණවං ආමන්තාපෙත්වා එතදවොච – ''සච්චං කිර ත්වං, තාත උත්තර, දානං දත්වා එවං අනුද්දිසසි – 'ඉමිනාහං දානෙන පායාසිං රාජඤ්ඤමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සමාගච්ඡිං, මා පරස්මි'''න්ති? ''එවං, භො''. ''කිස්ස පන ත්වං, තාත උත්තර, දානං දත්වා එවං අනුද්දිසසි – 'ඉමිනාහං දානෙන පායාසිං රාජඤ්ඤමෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සමාගච්ඡිං, මා පරස්මි'න්ති? නනු මයං, තාත උත්තර, පුඤ්ඤත්ථිකා දානස්සෙව ඵලං පාටිකඞ්ඛිනො''ති? ''භොතො ඛො දානෙ එවරූපං භොජනං දීයති කණාජකං බිලඞ්ගදුතියං, යං භවං පාදාපි [පාදාසි (ක.)] න ඉච්ඡෙය්‍ය සම්ඵුසිතුං [ඵුසිතුං (පී. ක.)], කුතො භුඤ්ජිතුං, ධොරකානි ච වත්ථානි ගුළවාලකානි, යානි භවං පාදාපි [අවිත්තිකතං (ක.)] න ඉච්ඡෙය්‍ය සම්ඵුසිතුං, කුතො පරිදහිතුං. භවං ඛො පනම්හාකං පියො මනාපො, කථං මයං මනාපං අමනාපෙන සංයොජෙමා''ති? ''තෙන හි ත්වං, තාත උත්තර, යාදිසාහං භොජනං භුඤ්ජාමි, තාදිසං භොජනං පට්ඨපෙහි. යාදිසානි චාහං වත්ථානි පරිදහාමි, තාදිසානි ච වත්ථානි පට්ඨපෙහී''ති. ''එවං, භො''ති ඛො උත්තරො මාණවො පායාසිස්ස රාජඤ්ඤස්ස පටිස්සුත්වා යාදිසං භොජනං පායාසි රාජඤ්ඤො භුඤ්ජති, තාදිසං භොජනං පට්ඨපෙසි. යාදිසානි ච වත්ථානි පායාසි රාජඤ්ඤො පරිදහති, තාදිසානි ච වත්ථානි පට්ඨපෙසි.

440. අථ ඛො පායාසි රාජඤ්ඤො අසක්කච්චං දානං දත්වා අසහත්ථා දානං දත්වා අචිත්තීකතං දානං දත්වා අපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජි සුඤ්ඤං සෙරීසකං විමානං. යො පන තස්ස දානෙ ව්‍යාවටො අහොසි උත්තරො නාම මාණවො. සො සක්කච්චං දානං දත්වා සහත්ථා දානං දත්වා චිත්තීකතං දානං දත්වා අනපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජි දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං.

පායාසිදෙවපුත්තො

441. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ගවම්පති අභික්ඛණං සුඤ්ඤං සෙරීසකං විමානං දිවාවිහාරං ගච්ඡති. අථ ඛො පායාසි දෙවපුත්තො යෙනායස්මා ගවම්පති තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ගවම්පතිං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතං ඛො පායාසිං දෙවපුත්තං ආයස්මා ගවම්පති එතදවොච – ‘‘කොසි ත්වං, ආවුසො’’ති? ‘‘අහං, භන්තෙ, පායාසි රාජඤ්ඤො’’ති. ‘‘නනු ත්වං, ආවුසො, එවංදිට්ඨිකො අහොසි – ‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’’’ති? ‘‘සච්චාහං, භන්තෙ, එවංදිට්ඨිකො අහොසිං – ‘ඉතිපි නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, නත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො’ති. අපි චාහං අය්‍යෙන කුමාරකස්සපෙන එතස්මා පාපකා දිට්ඨිගතා විවෙචිතො’’ති. ‘‘යො පන තෙ, ආවුසො, දානෙ ව්‍යාවටො අහොසි උත්තරො නාම මාණවො, සො කුහිං උපපන්නො’’ති? ‘‘යො මෙ, භන්තෙ, දානෙ ව්‍යාවටො අහොසි උත්තරො නාම මාණවො, සො සක්කච්චං දානං දත්වා සහත්ථා දානං දත්වා චිත්තීකතං දානං දත්වා අනපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නො දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං. අහං පන, භන්තෙ, අසක්කච්චං දානං දත්වා අසහත්ථා දානං දත්වා අචිත්තීකතං දානං දත්වා අපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපන්නො සුඤ්ඤං සෙරීසකං විමානං. තෙන හි, භන්තෙ ගවම්පති, මනුස්සලොකං ගන්ත්වා එවමාරොචෙහි – ‘සක්කච්චං දානං දෙථ, සහත්ථා දානං දෙථ, චිත්තීකතං දානං දෙථ, අනපවිද්ධං දානං දෙථ. පායාසි රාජඤ්ඤො අසක්කච්චං දානං දත්වා අසහත්ථා දානං දත්වා අචිත්තීකතං දානං දත්වා අපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපන්නො සුඤ්ඤං සෙරීසකං විමානං. යො පන තස්ස දානෙ ව්‍යාවටො අහොසි උත්තරො නාම මාණවො, සො සක්කච්චං දානං දත්වා සහත්ථා දානං දත්වා චිත්තීකතං දානං දත්වා අනපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නො දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යත’’’න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා ගවම්පති මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා එවමාරොචෙසි – ‘‘සක්කච්චං දානං දෙථ, සහත්ථා දානං දෙථ, චිත්තීකතං දානං දෙථ, අනපවිද්ධං දානං දෙථ. පායාසි රාජඤ්ඤො අසක්කච්චං දානං දත්වා අසහත්ථා දානං දත්වා අචිත්තීකතං දානං දත්වා අපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපන්නො සුඤ්ඤං සෙරීසකං විමානං. යො පන තස්ස දානෙ ව්‍යාවටො අහොසි උත්තරො නාම මාණවො, සො සක්කච්චං දානං දත්වා සහත්ථා දානං දත්වා චිත්තීකතං දානං දත්වා අනපවිද්ධං දානං දත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නො දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යත’’න්ති.

පායාසිසුත්තං නිට්ඨිතං දසමං.

මහාවග්ගො නිට්ඨිතො.

තස්සුද්දානං –

මහාපදාන නිදානං, නිබ්බානඤ්ච සුදස්සනං;
ජනවසභ ගොවින්දං, සමයං සක්කපඤ්හකං;
මහාසතිපට්ඨානඤ්ච, පායාසි දසමං භවෙ [සතිපට්ඨානපායාසි, මහාවග්ගස්ස සඞ්ගහො (සී. පී.) සතිපට්ඨානපායාසි, මහාවග්ගොති වුච්චතීති (ස්‍යා.)].

මහාවග්ගපාළි නිට්ඨිතා.